



УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ  
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ  
ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

# ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Ментор: Проф. др Дојчил Војводић

Кандидат: Тијана Балек

Нови Сад, 2021. године



UNIVERSITY OF NOVI SAD  
FACULTY OF PHILOSOPHY  
LANGUAGE AND LITERATURE

# **THE DEFECTIVENESS OF THE ASPECTUAL PARADIGM IN RUSSIAN AND SERBIAN**

DOCTORAL DISSERTATION

Mentor: Professor Dojčil Vojvodić, PhD

Candidate: Tijana Balek

Novi Sad, 2021

**UNIVERZITET U NOVOM SADU  
FILOZOFSKI FAKULTET**

**KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA**

Redni broj: RBR	
Identifikacioni broj: IBR	
Tip dokumentacije: TD	Monografska dokumentacija
Tip zapisa: TZ	Tekstualni štampani materijal
Vrsta rada (dipl., mag., dokt.): VR	Doktorska disertacija
Ime i prezime autora: AU	Tijana Balek
Mentor (titula, ime, prezime, zvanje): MN	dr Dojčil Vojvodić, redovni profesor
Naslov rada: NR	Defektnost vidske paradigme u ruskom i srpskom jeziku
Jezik publikacije: JP	Srpski jezik
Jezik izvoda: JI	Srpski, engleski
Zemlja publikovanja: ZP	Republika Srbija
Uže geografsko područje: UGP	
Godina: GO	2021.
Izdavač: IZ	autorski reprint
Mesto i adresa: MA	21000 Novi Sad, Bulevar patrijarha Pavla 10

Fizički opis rada: FO	(broj poglavlja: 9, uključujući Uvod, Zaključak i Bibliografiju / stranica: 379 / grafikona: 33 / tabela: 70 / referenci: 247 / izvora: 11)
Naučna oblast: NO	Lingvistika, rusistika
Naučna disciplina: ND	Morfologija, aspektologija, leksikologija
Predmetna odrednica, ključne reči: PO	Glagolski vid, SV, NSV, defektnost vidske paradigme, akcionalnost, apsolutna defektnost, delimična defektnost, proširenje vidske paradigme, prefiksi <i>za-</i> , <i>pro-</i> , <i>pri-</i> , <i>pre-</i> i <i>pred-</i>
UDK	811.161.1'367.625 811.163.41'367.625
Čuva se: ČU	FILOZOFSKI FAKULTET, Centralna Biblioteka
Važna napomena: VN	
Izvod: IZ	<p>Predmet istraživanja predstavljaju glagoli izvedeni prefiksima <i>za-</i>, <i>pro-</i>, <i>pri-</i>, <i>pre-</i> i <i>pred-</i> koji ispoljavanju odstupanja od principa po kojem se inače klasifikuju glagolske lekseme prema vidskoj pripadnosti kao binarna opozicija dveju jedinica – svršenog i nesvršenog vida. S obzirom na to da su veze između dvaju glagola daleko složenije od binarnog sistema (koji je u praksi ustaljen), odlučili smo da datu pojavu nazovemo ‘defektnost vidske paradigme’ i da ekscerpirani material (oformljen na osnovu reprezentativnih jednojezičnih rečnika na ruskom i srpskom jeziku) u pogledu vidske pripadnosti sagledamo kroz tri osnovne manifestacije vidske defektnosti (svaka s nekoliko užih skupina): (1) apsolutna defektnost vidske paradigme (glagoli bez para NSV odnosno SV), (2) delimična defektnost (dva člana vidskog para ne saodnose u svim svojim semantičkim realizacijama, u kojima stoga nisu vidski parnjaci) i (3) proširenje vidske paradigme (Tip 1 sa tri podtipa, od kojih prvi odgovara tradicionalnom terminu ‘vidski triplet’; i Tip 2 – koji uključuje tzv. prefiksalsnu alternaciju, tj. pojavu da najmanje dva različita prefiksa na istoj glagolskoj osnovi imaju, prema rečničkim navodima, identičan rezultat).</p> <p>Građa je, osim navedene tipologije prema vidskoj defektnosti, klasifikovana i prema</p>

	<p>akcionalnim svojstvima koje derivati poseduju, formalno ekspliciranim formantima koje smo odabrali da posmatramo, a predstavljene su i najtipičnije leksičko-semantičke klase glagola uočene u građi iz primarnog (rečničkog) korpusa (npr. glagoli kretanja, govorenja, zvučanja, percepcije, afektivno-kognitivnih aktivnosti i dr.).</p> <p>S obzirom na to da je reč o vidski specifičnim glagolima, a imajući u vidu i to da je prisutan veliki broj stilski obeleženih, proverili smo dostupnost manjeg dela jedinica iz primarnog korpusa u sekundarnom, elektronskom. Radi se o Nacionalnom korpusu ruskog jezika, Korpusu savremenog srpskog jezika na Matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu i Korpusu srpskog jezika na internetu.</p> <p>Analiza je pokazala da je u primarnom korpusu najzastupljenija građa koja pripada tipološkoj skupini apsolutno vidski defektnih glagola, uže specifikovanih kao glagoli bez vidskog para NSV (i to s formantom <i>za-</i> kao formalnim modifikacionim pokazateljem), kao i deficitarnost te ograničenu upotrebu posmatrane leksike u svakodnevnoj komunikaciji.</p> <p>Istraživački zadaci su ostvareni jer je oformljen inventar vidski defektnih glagola, tipološki je klasifikovan prema uočenoj defektnosti, akcionalnim svojstvima i leksičko-semantičkim specifičnostima, čime je, svakako, pokazano da je odnos u vidskom sistemu složeniji od binarnog.</p>
Datum prihvatanja teme od strane NN veća: DP	08. februar 2019.
Datum odbrane: DO	
Članovi komisije: (ime i prezime / titula / zvanje / naziv organizacije / status) KO	

University of Novi Sad  
Key word documentation

Accession number: ANO	
Identification number: INO	
Document type: DT	Monograph documentation
Type of record: TR	Textual printed material
Contents code: CC	Doctoral dissertation
Author: AU	Tijana Balek
Mentor: MN	Professor Dojčil Vojvodić, PhD
Title: TI	The Defectiveness of the Aspectual Paradigm in Russian and Serbian
Language of text: LT	Serbian
Language of abstract: LA	English, Serbian
Country of publication: CP	Republic of Serbia
Locality of publication: LP	
Publication year: PY	2021
Publisher: PU	
Publication place: PP	Bulevar patrijarha Pavla 10, Novi Sad

Physical description: PD	(Number of chapters: 9, including Introduction, Conclusion and Bibliography / Number of pages: 379 / Number of charts: 33 / Number of tabels: 70 / References: 247 / Sources: 11)
Scientific field SF	Linguistics, Russian Language Studies
Scientific discipline SD	Morphology, Aspectology, Lexicology
Subject, Key words SKW	absolute defectiveness, defectiveness of aspectual paradigm, expansion of aspectual paradigm, imperfective aspect, lexical aspect, partial defectiveness, perfective aspect, prefixes <i>za-</i> , <i>pro-</i> , <i>pri-</i> , <i>pre-</i> and <i>pred-</i> , verbal aspect.
UC	811.161.1'367.625 811.163.41'367.625
Holding data: HD	Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Central Library
Note: N	
Abstract: AB	The research subject of this doctoral dissertation examines the verb lexemes in the Russian and Serbian derived with prefixes <i>za-</i> , <i>pro-</i> , <i>pri-</i> , <i>pre-</i> and <i>pred-</i> which manifest deviation from the aspectual classification of verbs as binary opposition where perfective and imperfective aspects are opposed. Due to the fact that links between the two verbs consist of far more complex structure than the binary model can present, we decided to nominate that phenomenon 'defectiveness of aspectual paradigm' and to interpret and analyze the excerpted material through three manifestations of aspectual paradigm (each with several subtypes): (1) absolute defectiveness (verbs without perfective or imperfective pair), (2) partial defectiveness (aspectual pairs that have at least one meaning in which they differ) and (3) expansion of the aspectual paradigm (Type 1 (consisting of three subtypes, where the subtype 1 corresponds to the traditional term 'aspectual triplets') and Type 2 (which represents the prefixal variation of two or more prefixes added to the same stem with the same resultative meaning, according to the dictionaries)).

	<p>Beside typology based on the aspectual defectiveness, our excerpted material was also classified according to its actionality and lexico-semantic features of the derivatives (e.g. verbs of motion, verbs of speaking activity, sound verbs, affective and cognitive verbs, etc.). We examined the frequency of certain lexemes in each of the subgroups in electronic corpora in Russian and Serbian (Russian National Corpus, Contemporary Serbian Corpus and Internet Serbian Corpus), and came to the conclusion that, although they are highly frequentative in the primary corpus, in electronic corpora derivatives are extremely deficient.</p> <p>The analysis we carried out shows that the most frequentative derivatives are the derivatives with prefix <i>za-</i> without imperfective pair, and that our material altogether has a low frequency in everyday communication.</p> <p>Our research objectives are achieved because we made an inventory of verbs with the aspectual defectiveness, we classified excerpted material according to its defectiveness, actionality and semantic feature, and by that, we showed that aspectual system is far complex than binary opposition of imperfective vs. perfective verbs.</p>
Accepted on Scientific Board on: AS	February 8 <sup>th</sup> 2019
Defended: DE	
Thesis Defend Board: DB	



Истраживање у сврху израде докторске дисертације (као и парцијална истраживања из предметне области) спроведено је у оквиру научног пројекта под називом *Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања* (бр. 178004), финансираног од Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

## САДРЖАЈ

0. УВОД .....	16
I. ТЕОРИЈСКИ АСПЕКТОЛОШКИ ПОСТУЛАТИ.....	21
1. ОПШТИ ПОГЛЕД НА КАТЕГОРИЈУ ГЛАГОЛСКОГ ВИДА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ .....	21
1.1. ОПШТЕ ОДЛИКЕ ГЛАГОЛСКОГ ВИДА КАО ГРАМАТИЧКЕ КАТЕГОРИЈЕ .....	21
1.2. СЕМАНТИКА И ПРАГМАТИКА СВ .....	26
1.3. СЕМАНТИКА И ПРАГМАТИКА НСВ .....	32
2. ТИПОЛОГИЈА ГЛАГОЛСКИХ ЛЕКСЕМА ПРЕМА ВИДСКОЈ ПРИПАДНОСТИ .....	37
2.1. ТВОРБЕНИ ПРОЦЕСИ И МОДИФИКАЦИЈЕ ГРАМАТИЧКОГ И ЛЕКСИЧКОГ ЗНАЧЕЊА ГЛАГОЛА.....	37
2.1.1. Суфиксација у функцији имперфективизације .....	39
2.1.2. Суфиксација у функцији перфективизације .....	44
2.1.3. Префиксација.....	45
2.2. О ПОЈМУ ВИДСКЕ ОПОЗИЦИЈЕ.....	50
2.3. ГЛАГОЛИ БЕЗ ВИДСКОГ ПАРА .....	56
2.3.1. Imperfectiva tantum .....	57
2.3.2. Perfectiva tantum .....	60
2.4. ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ.....	62
2.5. ВИДСКИ ТРИПЛЕТИ.....	64
II. СЕМАНТИЧКА И ПРАГМАТИЧКА АНАЛИЗА ДЕФЕКТНОСТИ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ.....	66
3. ПРЕФИКС ЗА- КАО ФОРМАЛНИ МОДИФИКАЦИОНИ МАРКЕР.....	66
3.1. СЕМАНТИЧКА ВРЕДНОСТ ПРЕФИКСА ЗА- .....	66
3.1.1. Начини глаголске радње реализовани префиксом за-.....	69
3.2. АПСОЛУТНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	73
3.2.1. Акционална и семантичка класификација <i>perfectiva tantum</i> у руском и српском језику .....	74

3.2.1.1. Моносемични глаголи с почетним значењем.....	79
3.2.1.2. Глаголи кретања, премештања објеката и/или покретања делова тела ...	84
3.2.1.3. Глаголи звучања .....	93
3.2.1.4. Глаголи афективно-когнитивних радњи.....	97
3.2.1.5. Глаголи перцепције.....	101
3.2.1.6. Глаголи говорења .....	104
3.2.1.7. Глаголи понашања .....	107
3.2.1.8. Глаголи без мотивног глагола (од друге основе).....	109
3.2.1.9. Специјално-резултативни и/или глаголи са семантиком дугог трајања / прекономативности.....	111
3.2.1.10. Нејасно дефинисана семантика почетка и терминативности .....	114
3.2.1.11. Просторна модификација значења .....	116
3.2.1.12. Глаголи атмосферских прилика.....	118
3.2.1.13. Глаголи без корелата НСВ изведени од двовидског и двовидски префиксали.....	119
3.2.2. <i>Imperfectiva tantum</i> изведени префиксом <i>за-</i> .....	122
3.3. ДЕЛИМИЧНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	125
3.4. ПРОШИРЕЊЕ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	129
3.5. АНАЛИЗА СЕКУНДАРНОГ КОРПУСА.....	137
3.5.1.1. <i>Perfectiva tantum</i> . Хомоними и инхоативи у руском језику .....	138
3.5.1.2. <i>Imperfectiva tantum</i> у руском језику.....	150
3.5.1.3. Делимична дефектност видске парадигме у руском језику .....	154
3.5.1.4. Проширење видске парадигме у руском језику .....	157
3.5.1.4.1. Тип 1 .....	157
3.5.1.4.2. Тип 2 .....	162
3.5.2.1. <i>Perfectiva tantum</i> у српском језику. Хомоними и инхоативи .....	168
3.5.2.2. <i>Imperfectiva tantum</i> у српском језику.....	175
3.5.2.3. Делимична дефектност видске парадигме у српском језику .....	177
3.5.2.4. Проширење видске парадигме у српском језику .....	179
3.5.2.4.1. Тип 1 .....	179
3.5.2.4.2. Тип 2 .....	181

3.6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	185
4. ПРЕФИКС <i>ПРО</i> - КАО ФОРМАЛНИ МОДИФИКАЦИОНИ МАРКЕР .....	187
4.1. СЕМАНТИЧКА ВРЕДНОСТ ПРЕФИКСА <i>ПРО</i> - .....	187
4.1.1. Начини глаголске радње реализовани префиксом <i>про</i> - .....	189
4.2. АПСОЛУТНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	192
4.2.1. Семантичка класификација <i>perfectiva tantum</i> у руском и српском језику	192
4.2.1.1. Глаголи кретања .....	193
4.2.1.2. Глаголи с доминантном компонентом неодређене временске квантификације.....	195
4.2.1.3. Глаголи просторне детерминације и кретања .....	198
4.2.1.4. Глаголи са почетним значењем и/или компонентном краткотрајности	199
4.2.1.5. Глаголи без корелата НСВ изведени од двовидског и двовидски префиксали.....	203
4.2.2. <i>Imperfectiva tantum</i> изведени префиксом <i>про</i> -.....	206
4.3. ДЕЛИМИЧНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	207
4.4. ПРОШИРЕЊЕ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	212
4.5. АНАЛИЗА СЕКУНДАРНОГ КОРПУСА.....	217
4.5.1.1. <i>Perfectiva tantum</i> у руском језику .....	217
4.5.1.1.1. Неодређена временска квантификација активности.....	217
4.5.1.1.2. Двовидски префиксирани глагол.....	221
4.5.1.1.2. Префиксирани глаголи изведени од двовидских .....	221
4.5.1.1.3. Глаголи с почетним / тренутним значењем.....	223
4.5.1.3. <i>Imperfectiva tantum</i> у руском језику.....	225
4.5.1.4. Делимична дефектност видске парадигме у руском језику .....	227
4.5.1.5. Проширење парадигме .....	232
4.5.1.5.1. Тип 1 .....	232
4.5.1.5.2. Тип 2 .....	234
4.5.2.1. <i>Perfectiva tantum</i> у српском језику.....	239
4.5.2.1.1. Неодређена временска квантификација активности.....	239
4.5.2.1.2. Двовидски префиксали .....	241
4.5.2.1.3. Глаголи изведени од двовидских глагола у српском језику .....	242

4.5.2.1.4. Глаголи са почетним значењем .....	244
4.5.2.5. Imperfectiva tantum у српском језику.....	246
4.5.2.6. Делимична дефектност видске парадигме у српском језику .....	247
4.5.2.7. Проширење видске парадигме у српском језику .....	250
4.5.2.7.1. Тип 1 .....	250
4.5.2.7.2. Тип 2 .....	251
4.6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	257
5. ПРЕФИКС ПРИ- КАО ФОРМАЛНИ МОДИФИКАЦИОНИ МАРКЕР .....	259
5.1. СЕМАНТИЧКА ВРЕДНОСТ ПРЕФИКСА ПРИ- .....	259
5.1.1. Начини глаголске радње реализовани префиксом при- .....	260
5.2. АПСОЛУТНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	262
5.2.1. Семантичка класификација <i>perfectiva tantum</i> у руском и српском језику	262
5.2.1.1. Глаголи с количинском и/или временском денормативном компонентом .....	262
5.2.1.2. Глаголи кретања .....	263
5.2.1.3. Разноврсне семантичке скупине глагола СВ без видског пара .....	264
5.2.2. <i>Imperfectiva tantum</i> изведени префиксом при-.....	268
5.3. ДЕЛИМИЧНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	271
5.4. ПРОШИРЕЊЕ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	275
5.5. АНАЛИЗА СЕКУНДАРНОГ КОРПУСА .....	278
5.5.1.1. <i>Perfectiva tantum</i> у руском језику .....	278
5.5.1.2. <i>Imperfectiva tantum</i> у руском језику .....	281
5.5.1.3. Делимична дефектност видске парадигме у руском језику .....	283
5.5.1.4. Проширење парадигме у руском језику.....	286
5.5.1.4.1. Тип 1 .....	286
5.5.1.4.2. Тип 2 .....	287
5.5.2.1. <i>Perfectiva tantum</i> у српском језику.....	291
5.5.2.2. <i>Imperfectiva tantum</i> у српском језику.....	293
5.5.2.3. Делимична дефектност видске парадигме у српском језику .....	294
5.5.2.4. Проширење видске парадигме у српском језику .....	296
5.5.2.4.1. Тип 1 .....	296

5.5.2.5.2. Тип 2 .....	297
5.6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	301
6. ПРЕФИКС <i>П(Е)РЕ-</i> КАО ФОРМАЛНИ МОДИФИКАЦИОНИ МАРКЕР.....	302
6.1. СЕМАНТИЧКА ВРЕДНОСТ ПРЕФИКСА <i>П(Е)РЕ-</i> .....	302
6.1.1. Начини глаголске радње реализовани префиксом <i>n(e)pe-</i> .....	304
6.2. АПСОЛУТНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	306
6.2.1. Акционална и семантичка класификација <i>perfectiva tantum</i> у руском и српском језику .....	306
6.2.1.1. Дистрибутиви у руском језику.....	306
6.2.1.2. Редупликативи у руском језику .....	307
6.2.1.3. Пердуративи у српском језику.....	307
6.2.1.4. Глаголи са значењем просторне детерминације у српском језику.....	308
6.2.1.5. Глаголи кретања у руском и српском језику .....	308
6.2.1.6. Прекоформативи у руском и српском језику.....	309
6.2.1.7. Глаголи изведени од двовидског без корелата НСВ и двовидски префиксали у руском и српском језику .....	309
6.2.2. <i>Imperfectiva tantum</i> у руском и српском језику изведени формантом <i>n(e)pe-</i> .....	311
6.3. ДЕЛИМИЧНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	312
6.4. ПРОШИРЕЊЕ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	314
6.5. АНАЛИЗА СЕКУНДАРНОГ КОРПУСА .....	317
6.5.1. <i>Perfectiva tantum</i> у руском језику .....	317
6.5.1.2. Редупликативи у руском језику .....	318
6.5.1.3. Прекормативи у руском језику .....	319
6.5.1.4. <i>Imperfectiva tantum</i> у руском језику .....	320
6.5.1.5. Делимична дефектност видске парадигме у руском језику .....	322
6.5.1.6. Проширење видске парадигме у руском језику .....	326
6.5.1.6.1. Тип 1 .....	326
6.5.1.6.2. Тип 2 .....	327
6.5.2. <i>Perfectiva tantum</i> у српском језику.....	328
6.5.2.1. Пердуративи у српском језику.....	328

6.5.2.2. Глаголи са значењем просторне детерминације у српском језику.....	329
6.5.2.3. Преконормативи у српском језику .....	331
6.5.2.4. <i>Imperfectiva tantum</i> у српском језику.....	332
6.5.2.5. Делимична дефектност видске парадигме у српском језику .....	333
6.5.2.6. Проширење видске парадигме у српском језику .....	335
6.5.2.6.1. Тип 1 .....	335
6.5.2.6.2. Тип 2 .....	336
6.6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	341
7. ПРЕФИКС <i>ПРЕД-</i> КАО ФОРМАЛНИ МОДИФИКАЦИОНИ МАРКЕР .....	342
7.1. СЕМАНТИЧКА ВРЕДНОСТ ПРЕФИКСА <i>ПРЕД-</i> И НАЧИНИ ГЛАГОЛСКЕ РАДЊЕ ИЗВЕДЕНИ ДАТИМ ФОРМАНТОМ.....	342
7.2. АПСОЛУТНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ .....	343
7.2.1. <i>Perfectiva tantum</i> у руском и српском језику .....	343
7.2.2. <i>Imperfectiva tantum</i> у руском и српском језику .....	344
7.3. ДЕЛИМИЧНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ .....	344
7.4. ПРОШИРЕЊЕ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ У РУСКОМ ЈЕЗИКУ .....	345
7.5. АНАЛИЗА СЕКУНДАРНОГ КОРПУСА .....	346
7.6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	348
8. ЗАКЉУЧАК .....	349
9. БИБЛИОГРАФИЈА.....	366
9.1. КОНСУЛТОВАНА ЛИТЕРАТУРА .....	366
9.2. ИЗВОРИ .....	379
9.2.1. Примарни извори (речници) .....	379
9.2.2. Секундарни (електронски) извори.....	379

## 0. УВОД

**Предмет** дисертационе обраде представља срж категорије глаголског вида, односно његове формалне презентације – проблематика тзв. *видске опозиције* те испитивање је ли она уистину (какво је владајуће становиште у науци о језику) *бинарна*, или је дати систем ипак сложенији. Наиме, у датом се истраживању, на материјалу руског и српског језика, сагледава видска парадигма, односно њена (компонентна) дефектност у смислу традиционалних учења, широко заступљених како у русистици тако и у србистици, која се састоји у третирању глаголских лексема као супротстављених у погледу граматичког видског значења – несвршеног (даље НСВ) и свршеног (даље СВ), што је обавезно манифестовано кроз два глагола-репрезента. Прецизније, у нашем се раду глаголски вид као линеарно представљање одређене радње сагледава ван оквира бинарне опозиције, тј. испитује се постојање (1) *апсолутне некорелативности* одређеног префиксираног глагола с мотивним – у том случају префикс чува своје лексичко значење и модификује семантику глагола тако да он постаје специјализован за реализацију нове, самосталне ситуације (наравно, под условом да није формиран његов секундарно имперфективизовани парњак), (2) *дефектности видске парадигме*, када се несаоднос међу парњацима (било да је реч о мотивном и префиксираном или пак о префиксираном и секундарно имперфективизованом глаголу) испољава у барем једном лексичком значењу једног од парњака и (3) *проширење видске парадигме*, било да се она реализује као постојање *видских триплета* или пак као *префиксална алтернација* с идентичним резултатом.

У непосредној вези са супротстављањем наведених граматичких значења јесте и извођење лексема које ступају у видску опозицију, афиксална средства која се у том процесу употребљавају, модификације лексичког значења деривата према мотивним глаголима, као и степен њихове корелативности<sup>1</sup> као крајња „тачка” у целокупном процесу морфолошких и семантичких промена.

---

<sup>1</sup> Осим видске корелативности, пажња је усмерена и на друге показатеље повезаности мотивних и мотивисаних лексема. У првом реду реч је о семантичким карактеристикама, али и о стилској вредности те њиховим комбинацијама.



**Објекат истраживања**, с једне стране, јесу глаголске лексеме изведене префиксима *за-*, *при-*, *пре-*, *пред-* и *про-* у руском и српском језику које, према дефиницијама доступним у речницима који чине примарни корпус овог докторског рада, показују промене у односу на семантику глагола од којих су настали. Дате промене су различите и углавном зависе од примарних значењских својстава глаголских лексема. Тако је, на пример, код глагола кретања реч о одређењу правца, брзине, о трајању моционе активности или дефинисању друге радње као пратеће кретању (иако, свакако, понекад и кретање може бити пратећа активност) и сл.; код глагола звучања најчешће се модификује брзина и/или прецизност репродукције или рецепције слушног надражаја, док је код глагола којима се означавају стања у природи теже одредити насталу промену (готово да и не постоји јасно дефинисана разлика у извршеном догађају, већ је то пре констатација тренутног стања).

С друге стране, да бисмо могли одредити какве су промене извршене, морамо сагледати и мотивне, непрефиксирани глаголе. То значи да су лексеме с горенаведеним префиксима упоређене са својим мотивним глаголима, али такође и са још неким дериватима<sup>2</sup> (изведеним друкчијим префиксом) како би се установио њихов међусобни однос и, уједно, однос према мотивној речи. Сама чињеница да постоје лексеме које имају формално различита морфолошка средства за означавање (најчешће) семантике перфективности указује на оправданост формулисања назива ове дисетације као *дефектност* видске парадигме<sup>3</sup>, јер у таквим околностима свакако да није реч о двочланој, бинарној структури него знатно сложенијој.

**Актуелност истраживања** је, рекли бисмо, врло изражена. Пре свега, дата проблематика је у русистичким истраживањима најчешће била оријентисана на

---

<sup>2</sup> Наш циљ није био да се установе апсолутно сви деривати који показују потенцијал да потпуно семантички саоднесе с дериватима који јесу у центру нашег испитивања, већ да укажемо да такав однос постоји и да би стога требало опрезније поступати приликом дефинисања видских *варијаната* глагола као видских *парова*.

<sup>3</sup> Дефектност *видске* парадигме није једина врста недостатака / неподударња / непотпуности парадигми која се код посматране врсте речи може појавити. Обично се под термином *verba defectiva* подразумевају глаголи дефектни у погледу непоседовања одређене форме у парадигми личних глаголских облика (о чему в. Крстић, 2010). Међутим, с обзиром на предмет истраживања, концепцију ексцерпције и класификације грађе, сматрамо да је назив дисертације оправдан.

руски језик (в. литературу даље у тексту и библиографију на крају рада), ретко се проучавала у контрастивном кључу, посебно када је реч о српском језику. Осим тога, србистичка литература није богата радовима у чијем је фокусу системско проучавање (уско) видских односа код глагола<sup>4</sup>, насупротив русистичкој. Ипак, ни у русистици не постоји једнострано становиште када је реч о разматраном проблему, поготово уколико се ослонимо на новија запажања англосаксонских и европских научника. Сматрамо да је у овом тренутку проучавање видске некорелативности (и у русистици, а делимично и у србистици<sup>5</sup>) врло живо, што нама, с једне стране, омогућује да запажања других проучавалаца посредно искористимо приликом своје анализе, те, истовремено, допринесемо сагледавању ове проблематике.

**Циљ** дисертационе обраде јесте, пре свега, да укаже да чињеницу да префиксација, и њоме (често) условљена перфективизација, не значи аутоматско формирање видског корелата мотивног глагола, а посебно да две лексеме које су формално видски парови често поседују самостална значења у којима долази до некорелације међу њима (даље у раду ће самостални семантички одељци код делимично видски дефектних глагола бити називани „нише”).

Другим речима, настојимо да покажемо да су односи који се у таквом процесу формирају далеко сложенији него што се у пракси признаје. Овога пута је наша анализа оријентисана на пет префиксалних форманата (*за-*, *про-*, *при-*, *пре-* и *пред-*) као индуктора како граматичких тако и семантичких модификација, а добијени квантификативни подаци оправдавају овакав циљ, па и опомињу да се посматрање овог феномена треба наставити, у друкчијем светлу и свакако применом друкчијих критеријума (одређени предлози и напомене о томе која ћемо истраживања спровести у будућности дајемо у даљем тексту).

**Задаци** овога истраживања су следећи:

---

<sup>4</sup> Домаћа лингвистичка јавност овом је питању поклањала пажњу изузетно ретко и у спорадичним случајевима, в. Ивић, 2001: 1–5.

<sup>5</sup> В. докторску дисертацију В. Ђорђевић (Ђорђевић, 2018) која се, истина, бавила видским парњацима изведеним одређеним префиксима, али је наведено (а из прилога у виду речника на крају рада се то може и потврдити) да постоје глаголи који нису у свим својим значењима у односу видске парности са својим формалним корелатом; в. и њен рад сличне тематике: Ђорђевић, 2017: 203–212. О видском парњаштву из когнитивне перспективе писала је О. Стојановић, в. Стојановић, 2017: 191–201.

1. Формирање инвентара глагола код којих префикси *за-*, *при-*, *пре-*, *про-* и *пред-* немају улогу (чистих) перфективизатора<sup>6</sup> у циљу
2. Указивања на постојање далеко сложенијег односа између две глаголске лексеме које се традиционално сврставају у бинарну видску опозицију, из чега произилази
3. Могућа типологија индукованих промена у односу на префиксални формант који на дате промене указује, што ће се постићи кроз
4. Опис и тумачење видске парадигме узевши у обзир запажену ситуацију у језицима који се пореде.

**Корпус** рада настао је ексцерпирањем глагола из неколико речничких извора на руском и српском језику. Ради се о четворотомном речнику *Словарь русского языка* у редакцији А. П. Јевгенјеве (Евгенјева, 1999; даље се користи скараћеница МАС), који нам је био примарни извор када је реч о руском језику, док је седамнаестотомни *Словарь современного русского языка* у редакцији В. И. Чернишова (Чернышев, 1950–1965, т. I–XVII; даље БАС) послужио да се одређени сегмент грађе додатно провери. Српски део грађе ексцерпиран је из шестотомног *Речника српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (Стевановић, 1967–1976, т. I–VI; даље РМС), а одређени делови грађе додатно су проверени у *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика* (Стијовић, 1959–2017; даље РСАНУ) и у једнотомном *Речнику српскога језика* Матице српске (Николић, 2011; даље ЈРМС).

Без сумње, узети речнички материјал као основни извор података је, с једне стране, довољно научно релевантан и објективан<sup>7</sup>, али, с друге, може донети изазове прагматичког карактера. Наиме, како је И. Грицкат проучавајући видско парњаштво нагласила – „писани речник се језику приближава највише колико може, али га никад у потпуности не достиже” (Грицкат, 1984–1985; Драгићевић,

---

<sup>6</sup> Термине ‘перфективизатор’ и ‘имперфективизатор’ користимо да бисмо означили општа средства која учествују у процесима перфективизације (префиксе, ређе суфиксе) односно имперфективизације (суфиксе).

<sup>7</sup> М. Ивановић је оценила, на основу једнотомног *Речника српскога језика* Матице српске, да се у (наведеном) речнику представљају глаголи на начин погодан за акционалну интерпретацију (в. Ивановић, 2018: 33–41).

2020: 310). Истовремено, узме ли се као објекат истраживања живи језик, долазимо до мноштва новотворених ненормираних облика којима, у сваком случају, не бисмо могли са сигурношћу утврдити видску вредност а да то буде адекватно за потребе овога типа (дати се проблем треба пратити у ширем временском раздобљу јер је могуће да се веома кратко задржава у језику и сукцесивно смењује према потребама и афинитетима говорника, тј. да постоји одређена врста, условно речено, саморегулације на прагматичкој равни у самом језику).

Управо из тог разлога добијени материјал је најпре акционално и/или семантички класификован (извршена је типологизација према трима проучаваним типовима видске дефектности), да би потом одређени део добијене грађе био предмет додатне провере у секундарним, електронским корпусима на руском и српском језику. Наиме, електронски извор који нам је послужио за додатну проверу грађе на руском језику (што уједно представља и извор примера на руском језику које наводимо у тексту рада, осим уколико је назначено друкчије) јесте *Национальный корпус русского языка* (даље НКРЯ), доступан на следећој адреси: <https://ruscorpora.ru/new/search-main.html>.

Када је пак реч о српском језику, грађа је додатно проверена у двама електронским корпусима доступним на интернету, стога што је изузетно слабо заступљена и већина одабране грађе имала је фреквенцију 0, па смо били принуђени да проширимо листу електронских извора. Ради се о *Корпусу савременог српског језика* (даље КССЈ) насталом на Математичком факултету Универзитета у Београду, доступном на адреси <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/mainmenu.php>, и о електронском корпусу српског језика на интернету (није нам познат тачан назив, ми га називамо *Помоћним корпусом српског језика*; даље ПКСЈ) којем се приступа помоћу линка [https://www.clarin.si/noske/all.cgi/wordlist\\_form?corpname=srwac](https://www.clarin.si/noske/all.cgi/wordlist_form?corpname=srwac).

# I. ТЕОРИЈСКИ АСПЕКТОЛОШКИ ПОСТУЛАТИ

## 1. ОПШТИ ПОГЛЕД НА КАТЕГОРИЈУ ГЛАГОЛСКОГ ВИДА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

### 1.1. ОПШТЕ ОДЛИКЕ ГЛАГОЛСКОГ ВИДА КАО ГРАМАТИЧКЕ КАТЕГОРИЈЕ

Иако подробно изучен, самостално или у корелацији с другим блиским категоријама, глаголски вид и данас представља живо поље научних интересовања (в. нпр. Белич, 1962; Бондарко, 1971; 1983; 1995; 1996; 2001; Войводич, 2000; 2008; 2012; Волохина & Попова, 1997; Гиро-Вебер & Микаэлян, 2006; Гловинская, 2001; Горбова, 2017а; 2017б; Карољак, 1997; Карпухин, 2006; Климонов, 1997; 2008; 2010б; 2015; 2017; Комри, 2011; Падучева, 2010; Петрухина, 2009б; Плунгян, 2011; Ремчукова, 2010; Татевосов, 2015а; 2015б; 2016; Тихонов, 1997).

Будући да је реч о комплексној категорији, у лингвистици се дају различита одређења глаголског вида. Наиме, за славистичку традицију карактеристично је да се посматрана категорија дефинише као граматичка и семантичка (Зализњак & Шмелев, 1997: 9–10), односно лексичко-граматичка, у чијем се изражавању користе различита морфолошка средства – од оних који су у домену творбеног карактера (у сфери секундарне имперфективизације) до оних који припадају домену творбеног плана (Дешериева, 1976).

Затим, за глаголски вид каже се да је бинарна привативна опозиција, систем међусобно супротстављена два типа глагола – СВ и НСВ (Черткова, 1996; Шатуновский, 2009; Шведова, 1980: 583), у којој један члан (имперфективна форма) не изражава ни постојање ни одсуство оног својства који је означен перфективним обликом, а упоредо с антиномијом свршености – несвршености функционише и антиномија општих и посебних значења видских облика (Ломов, 1975: 56). Наиме, чланови привативне опозиције разликују се у погледу присуства / одсуства корелативног семантичког својства – маркирани члан увек поседује дато својство, што не важи за немаркирани, будући да овај последњи може и да га

изражава, али и да буде неутралан (Јакобсон, 1985 према Петрухина, 2009а: 112). У оптицају је и дефиниција према којој је глаголски вид граматичка категорија којом се указује на временско протицање радње означене глаголом, те на однос дате радње према својој унутрашњој темпоралној структури – граници, тј. резултату (Војводић, 2013а: 332; Бондарко, 1987). Глаголски вид дефинише ситуацију у тренутку доживљавања, док је глаголско време одређује у односу на тренутак говора (Падучева, 2017: 8).

У англистичкој лингвистичкој традицији, премда су многи термини заступљени (уп. нпр. типологију Б. Комрија (Comrie, 1976) према којој се глаголи деле на *стативне* и *динамичке*, а ови последњи на *теличне*, *ателичне* и *пунктуалне*), најдоминантнија типологија глагола јесте она коју је установио З. Вендлер (Vendler, 1957: 143–160), према којој се глаголске лексеме деле према типу ситуације на стања (енг. *states*), активности (енг. *activities*), достигнућа (енг. *achievements*) и остварења (енг. *accomplishments*).<sup>8</sup> Дата типологија широко је заступљена у славистичким и контрастивним (нпр. Dickey, 2000; Novakov, 1991; 1999; 2005; 2016; Kravar, 1976; Ridjanovic, 1976) истраживањима глаголског вида, и то с различитих аспеката. Примера ради, о интеракцији између граматичког и лексичког значења<sup>9</sup> у руском језику, а посебно о интеракцији перфективних и имперфективних аспектуалних категорија и релевантности класификације према поставкама З. Вендлера у руском језику в. Падучева, 2009; Braginsky & Rothstein, 2008; а такође се може извршити и таксономска ситуативна класификација (где су глаголи распоређени у Вендлеровске класе) у строго дефинисаним дискурсивним условима (нпр. у научним текстовима, како је код Бељакова, 2003–2004).

Глаголске лексеме, за које је категорија глаголског вида примарно карактеристична, у граматицима и др. приручницима намењеним како изворним говорницима словенских језика тако и странцима који изучавају неки од језика који припадају овој језичкој породици, дефинишу се као несамосталне речи којима се

---

<sup>8</sup> Када је реч о поређењу са српским и руским језиком, наведена подела у вези је с глаголским видом у ширем смислу, будући да је реч о начинима глаголске радње, који представљају семантичку категорију. То је, свакако, тесно повезано с нашом предметном темом, али прагматички, па се теоријским постулатима нећемо бавити.

<sup>9</sup> Граматички и лексички вид (начини глаголске радње) јесу предмет нашег испитивања, а издваја се још и синтаксички вид, те, у складу с тим, и граматичка, лексичка и синтаксичка валентност (в. Желе, 2013; уп. Алановић, 2012а; 2012б).

означавају *радња, стање, збивање* или *особина* с инхерентним процесуалним обележјем, присутним код глагола којима се именују активности (нпр. рус. *бежати, грузити*; срп. *бежати, товарити*), стања (рус. *лежати, спати*; срп. *лежати, спавати*) и односи (рус. *иметь, преобладать*; срп. *имати, преовладати*), премда је код стања оно мање изражено (Пипер & Клајн, 2017: 149; Станојчић & Поповић, 1992: 97; Стевановић, 1970: 324; Шведова, 1980: 582). Морфолошке категорије које се код глагола могу реализовати зависе првенствено од форми које конкретна лексема може образовати, али је категорија глаголског вида (као и категорија рода) присутна код свих облика<sup>10</sup>, тачније она има својство облигаторности јер је супротстављеност граматичких значења СВ и НСВ присутна на свим језичким нивоима (Војводић, 2013а: 332). У оквиру глаголског вида могуће је издвојити и друга, семантичка обележја глаголских лексема, нпр. динамичност / статичност, трајање, почетност, резултативност и сл., повезана с карактером протицања радње, која зависе од семантичких својстава самих глагола (Ремчукова, 2004: 18; в. и поделу коју нуди М. Хасаница (Hasanica, 2008) у б/х/с и немачком језику).

Наиме, категорија вида своју презентацију добија управо путем двају супротствљених типова граматичких значења глаголских лексема. С једне стране, реч је о формама којима се представља целовита, ограничена активност (глаголи СВ) и, с друге, о онима које не поседују дато својство, тј. чија радња, стање или збивање неограничено трају (глаголи НСВ) (Станојчић & Поповић, 1992: 97).<sup>11</sup>

Да би два глагола уопште могла бити у опозитном односу, неопходно је да буду супротстављена искључиво граматички, односно да један има значење НСВ а други СВ, те да им лексичко значење буде истоветно (уколико јесте успостављена видска опозиција, НСВ је увек неутрални, немаркирани члан, док је СВ маркиран). Наведена опозиција, односно сâмо значење вида у оба посматрана језика најчешће је изражено морфолошки<sup>12</sup> – различитим префиксима (*на-, из-/ис-, за-, о-, пре-, у-*,

---

<sup>10</sup> Укључујући и глаголске придеве (*причастия*) у руском (као и у белоруском и украјинском) језику и глаголске прилоге (*деепричастия*) у руском, српском и другим словенским језицима.

<sup>11</sup> Наведена разлика је, заправо, категоријално обележје сваког од граматичких значења вида која ће бити детаљније размотрена у наредном одељку.

<sup>12</sup> Од датог правила ипак постоје изузеци. Ради се о двовидским глаголима, који се одликују поседовањем оба видска значења, и код којих се конкретна реализација одређује у контексту. Осим

воз-, вс-, вы-, од-/от- итд.) и/или суфиксима (-иса-, -ира-, -ну-, -ива-, -ыва- и сл.), односно њиховим комбиновањем. Дакле, уколико се мотивни и мотивисани глагол разликују једино у погледу видске вредности (тачније, уколико афиксална средства нису проузроковала никакве семантичке модификације), тада они чине видске парове (корелате). Међутим, уколико јесте идентификовано присуство промена у семантичкој структури глаголске лексеме у односу на мотивну, што свакако утиче на ток извршења денотиране активности, било да се ради о једном њеном сегменту или пак о целовитости, онда је реч о тзв. начинама глаголске радње<sup>13</sup> / типовима ситуација и сл. (рус. *способы глагольного действия*<sup>14</sup>). Важно је нагласити да су модификације, у језицима које посматрамо, обавезно формално изражене (одговарајућим формантима, у зависности од типа модификације), те да су такве лексичко-граматичке скупине глагола тесно повезане с морфолошком категоријом глаголског вида. Међутим, у наведеним случајевима, премда се налазе у односу творбене мотивације, мотивни и мотивисани глагол нису видски парови<sup>15</sup>.

Када је реч о семантици и употреби видских значења – свршеног и несвршеног – у литератури не постоји јединствено становиште већ је оно, сасвим супротно, врло разнолико. Није постигнута усаглашеност у погледу броја уже дефинисаних видских значења која се могу реализовати, њихове структуре, чак ни у погледу одређења категоријалних особина НСВ и СВ јер, како се у литератури наглашава, све наведено је контекстуално условљено и, стога, подложно различитим тумачењима. Наиме, оба видска значења имају своје инваријанте, као и низ специјализованих, семантички (а у складу с тим и граматички) спецификованих значења, која одређују не само видске него и временске (синтаксичке) особине глаголских лексема. На пример, у *Руској граматици*<sup>16</sup> (Шведова, 1980: 604–605)

---

тога, постоје и такви случајеви када је разлика између два видска значења једино у акценту двају облика глагола – нпр. *загледати* (НСВ) : *зэгледати* (СВ) (Дешић, 1985: 75), али је оваква појава знатно мање заступљена.

<sup>13</sup> Даље у тексту дисертације користиће се и скраћеница НГР.

<sup>14</sup> У наставку ће се употребљавати и скраћеница СГД.

<sup>15</sup> Ово питање је у фокусу дисертационе обраде, а с теоријског аспекта биће подробније сагледано у једном од наредних одељака.

<sup>16</sup> Аутори новијих монографских публикација на руском језику издвајају другачије ситуације и значења и предлажу различите класификационе карактеристике разматране појаве.



издвојене су четири контекстуалне ситуације у којима се употребљавају НСВ и СВ, односно ситуације у којима се видска значења могу комбиновати (алтернирати).

Прва ситуација јесте *ситуација јединствене (непонављане) конкретне радње*, у оквиру које се реализују и НСВ (неограничени конкретни процес, који подразумева и стања, а реализује се као *конкретно-процесуално* значење несвршеног вида) и СВ (активност је конкретна и целовита, границом омеђена, реализује се као *конкретно-фактичко* значење (једно од неколико специјализованих) свршеног вида). Оба видска значења користе се и приликом реализације *ситуације понављане активности*: НСВ да значи неограничено понављање радње (*неограничено-трајно* значење несвршеног вида), а СВ као границом маркирана целовита активност која се реализује у посебним условима, те упућује на друге сличне активности (*очигледно-примерно* значење свршеног вида) (Шведова, 1980: 604). За разлику од претходне две, искључиво несвршеним видом представљају се *ситуација трајног односа* и *ситуација уопштеног факта* (за последњу је важна једино информација о активности, без било каквих података о карактеру њеног извршења и реализује се као *опште-фактичко* значење НСВ) (Шведова, 1980: 604). У наставку ћемо навести опште значењске и употребне вредности како инваријаната тако и посебних видских значења и свршеног и несвршеног вида (варијаната), али то не значи да међу различитим значењима не постоје паралеле или комбинована употреба. Наиме, како је М. Ј. Гловинска истакла, уколико два видска значења (СВ односно НСВ – Т.Б.) нису међусобно супротстављена, могућа је појава синкретизма или контаминације међу њима (Гловинская, 1989: 87).<sup>17</sup>

---

<sup>17</sup> Пошто то није у фокусу истраживања, в. више код: Гловинская, 1989. О дискурсивној улози глаголског вида у погледу ситуативне динамике, у конструкцијама с везником *и* (попут СВ и НСВ, СВ и СВ, НСВ и НСВ) в. Падучева, 2017.

## 1.2. СЕМАНТИКА И ПРАГМАТИКА СВ

Инваријанту, односно општу, универзалну семантичку дефиницију СВ<sup>18</sup> је веома тешко одредити, пре свега јер су се у аспектолошкој литератури наводиле различите особине које су сматране доминантним карактеристикама свршеног вида: завршеност (рус. *законченность*), резултативност (рус. *результативность*), достизање крајње тачке у вршењу радње<sup>19</sup> (рус. *предельность*), тренутност (рус. *точечность*), целовитост (рус. *целостность*) и др. (према Ремчукова, 2004: 37–39). Штавише, аутори су склони да датом проблему приступају на најразличитије начине (в. нпр. Бондарко, 1986; Войводич, 2010; 2013б; о томе шта се сматра инваријантом, а шта варијантом в. радове А. В. Бондарка (стр. 64–79), М. Ј. Гловинске (стр. 125–133) и А. Д. Кошељева (стр. 219–230) у Черткова, 1998), те смо издвојили неколико семантичких карактеристика СВ које су у прошлости конкурисале на место инваријанте.

**Општа (инваријантна) значења свршеног вида.** Прво, тзв. инваријантно, својство СВ јесте **завршеност** (рус. *законченность*), које подразумева завршетак радње означене глаголом. Међутим, према мишљењу једне групе проучавалаца, овакав термин има одређене недостатке, посебно када се у обзир узму префиксима модификоване семантичке особине глагола. Наиме, дати лингвистички појам представља проблематично термилошко решење, пре свега јер одређене скупине глагола (у првом реду почетни, али и други фазни, посебно они којима се означава наставак ситуације – Т.Б.) не одражавају транспарентно *потпуни* завршетак какве радње, већ само једне њене (углавном почетне) фазе, изузев када имају секундарно имперфективизовани видски пар (према Ремчукова, 2004: 39). А. В. Исаченко је у погледу термилошких особина разматраног појма ‘законченность’ истакао да је њиме обухваћена само завршна фаза процеса, али не почетак и наставак (Исаченко, 1960).

---

<sup>18</sup> Још једном истичемо да се информације о видској семантици СВ, као и у потоњем поглављу НСВ, не наводе зарад исцрпности него пре илустративно, како би се стекао увид у сложеност проблема, јер то није у фокусу истраживања. Семантичка и прагматичка својства свршеног вида описана су и у Зельдович, 2002; 2012. О грађењу СВ, категорији теличности, суперлексичким префиксима *на-* и *пере-* у руском језику в. Романова, 2006. Опис свршеног вида с транспозиционог аспекта дао је и Д. Војводић (в. VoJVodić, 1988).

<sup>19</sup> У српском термилошком систему датом појму би најбоље одговарао термин *теличност*.

**Резултативност** је повезана с концепцијом о завршености радње, али је ипак погоднија за интерпретацију различитих подзначења јер не искључује горе поменуте фазне глаголе са, на пример, префиксима *за-* и *по-* (*запел, побежал* итд.) код којих се указује на почетак, као ни финитивне с префиксом *от-* код којих се маркира одсуство радње означене мотивним глаголом (*отцвести, отзвучать* и др.) (Ремчукова, 2004: 40)<sup>20</sup>. Осим тога, уврежено је схватање да је управо резултативност кључна за формирање видске опозиције, јер је у њеној суштини супротстављање глагола према достигнутоци односно недостигнутоци завршне тачке радње: *делать : сделать / радити : урадити, читать : прочитать / читати : прочитати, шить : сшить / шити : сашити, переписывать : переписать / переписивати : преписати, писать : написать / писати : написати* и др. (према Ремчукова, 2004: 41).

**Тренутност** или моменталност (рус. *точечность*) такође је важна особина СВ, али је својствена само одређеним, тзв. *тренутно свршеним* глаголима, код којих је почетак активности уједно и крај (они се поклапају и представљају као једна тачка), док је за највећи број глагола карактеристична временска, условно речено, разуђеност (према Ремчукова, 2004: 41). Појмови **целовитост** (рус. *целостность*) и **достизање крајње тачке у вршењу радње** (рус. *предельность*) данас се сматрају најважнијим семантичким особинама – инваријантама СВ. Први термин је установљен у оквиру чувене Петроградске аспектолошке школе, чији су припадници управо дато значење сматрали инваријантом СВ. Наиме, целовитост обухвата све недељиве фазне сегменте одговарајућег процеса (почетак, продужетак и крај). Термин ‘достизање границе’ или ‘крајње тачке у вршењу радње’ изворно припада Р. Јакобсону и Ф. Ф. Фортунатову, али је своју активну употребу у русистичким лингвистичким истраживањима стекао у радовима В. В. Виноградова, Н. С. Авилове и др. истраживача. Суштина наведене инваријанте СВ јесте у чињеници да када одговарајућа активност достигне своју *унутрашњу* границу (рус. *внутренний предел*), она се више не може наставити већ само почети испочетка.

---

<sup>20</sup> Према је концепција достигнутог резултата широко распрострањена, Е. Н. Ремчукова напомиње да постоје аутори који сматрају да је она својствена само одређеним групама глагола СВ, тзв. *резултативним*, који могу бити *објектни* (прелазни, код којих је активност усмерена на какав објекат, нпр. *найти / наћи, построить / саградити*) и *субјектни* (активност се обавља у сфери субјекта, попут *лечь / лећи, заснуть / заспати*) (курзив наш; према Ремчукова, 2004: 40–41).

Поред унутрашње, важно место заузима и *спољашња* граница (рус. *внешний предел*), односно лимитативност (према Ремчукова, 2004: 43–44). Инваријантно значење СВ, дакле, није једностран појам већ је комбинација двају наведених. Најувреженије тумачење које је у датом погледу заступљено у русистици јесте да је инваријанта СВ, заправо, *ограничена границом целовита активност* (Ремчукова, 2004: 44; Шведова, 1980). С друге стране, Ј. В. Падучева инваријанту СВ дефинише знатно једноставније – као ситуацију промене, односно тренутак у којем су супротстављене чињенице да одређени поредак ствари није постојао и тренутак у којем он постоји, или обратно (Падучева, 2010: 24).

Осим инваријантних, постоји и више посебних, контекстуално условљених значења СВ. Њихова бројност и својства веома варирају, у зависности од преференција проучавалаца дате проблематике. На пример Ремчукова (2004: 49–50) издваја четири: (1) *конкретно-фактичко* (рус. *конкретно-фактическое*), (2) *очигледно-примерно* (рус. *наглядно-примерное*), (3) *потенцијално* (рус. *потенциальное*) и (4) *сумарно* (рус. *суммарное*). Конкретно-фактичко је централно јер се реализује у највећем броју контекста (укључујући и минималне), и означава појединачну активност (нпр. *Пиши! Приезжаю в три часа; Он мне не звонил* и др. / *Пиши! Стижем у три сата; Није ме звао*<sup>21</sup> и др.). Глаголи СВ се најчешће употребљавају управо у датом значењу, будући да за његову реализацију нису потребни никакви посебни услови, осим контекстуалне неекспликације типичности ситуације (Шведова, 1980: 605). С друге стране, очигледно-примерно представља подврсту конкретно-фактичког, за које је карактеристично понављање радње (иако се она представља као да се извршава једанпут) уз изражену експресивност и сликовитост, због чега се претежно користи у разговорном и књижевно-уметничком стилу (нпр. *Тожe иногда в полдень, когда зайдешь куда-нибудь в горы, станешь один посередине горы, кругом сосны старые [...]*<sup>22</sup>) (Ремчукова, 2004: 49, Шведова, 608–609)<sup>23</sup>.

---

<sup>21</sup> Примери су наши.

<sup>22</sup> Цитат Ф. М. Достојевског преузет из Ремчукова, 2004: 49.

<sup>23</sup> У *Руској граматици* очигледно-примерно значење СВ има *потенцијално* подзначење (подврсту), које карактеришу (не)могућност и неопходност извршења активности (в. Шведова, 1980: 610).

Потенцијално значење одликује се веома израженом модалношћу у погледу (не)могућности и обавезности извршења глаголом денотиране активности, а његова реализација захтева да глаголски облици буду у будућем времену (нпр. *Возьми и меня с собой, я тебе не помешаю; Поведи и мене са собом, нећу ти (за)сметати*<sup>24</sup>), односно негацију (експлицитну *Она ничего не скажет сама, надо ее спросить; Она ништа неће рећи сама, мораи је питати*; или имплицитну *Разве ты сделал домашнее задание?!; Зар си урадио домаћи задатак*<sup>25</sup>), уопштавање (Спроси любого, каждый подскажет как добратся до центра; Питај било кога, свако ће ти рећи како се долази до центра<sup>26</sup>) и (својствене искључиво руском језику) конструкције са субјектом у дативу и глаголом у инфинитиву (*Ему вовремя не успеть*; на српском језику дословно: *Неће успети* [да уради нешто] *на време*) (Ремчукова, 2004: 49–50). Као додатни критеријум одређења дате подврсте значења СВ може служити употреба предикатива попут *можно* и *невозможно* у одговарајућем контексту (Шведова, 1980: 606). Присуство лексичког показатеља ограниченог трајања у исказу неопходно је како би се могло реализовати сумарно значење СВ. Наиме, оно се остварује у контексту уколико постоји квантитативни адвербијал којим се одређује количина извршене радње у одговарајућем интервалу, као што су *два раза, трижды, несколько раз* и сл. (Ремчукова, 2004: 50, Шведова, 1980: 608): *Я два часа полежала, потом встала; Два сата сам одлежала, а потом устала*<sup>27</sup>.

Поред наведених, у *Руској граматици* се као варијантна значења СВ, односно као подврсте конкретно-фактичког, наводе и *перфектно* (рус. *перфектная разновидность* СВ) и *ограничено-трајно* (рус. *ограниченно-длительная разновидность*). Карактеристика перфектне варијанте јесте ограниченост радње апстрактном границом, али је нагласак на резултатима, последицама извршеног процеса. Оно је својствено следећим трима типовима исказа у којима се извршава (1) констатација физичког / психичког стања субјекта (као и његове спољашњости) или каквог предмета / појаве; (2) квалификативна констатација стања субјекта (или

<sup>24</sup> Примери су наши.

<sup>25</sup> Исто.

<sup>26</sup> Примери су наши.

<sup>27</sup> Исто.

његове спољашњости) и (3) констатација одсуства/нестанка нечега (Шведова, 1980: 606–607)<sup>28</sup>. Стога се махом перфектна варијанта СВ остварује помоћу непрелазних глагола, посебно оних који указују на извршен прелазак у ново стање (нпр. *высохнуть*, *почернеть* и др.) или пак лексичко-семантичке групе глагола која означава какво стање субјекта (*изголодаться*, *залежаться*, *засидеться* и сл.) (Шведова, 1980: 607). Важно је нагласити да свршени вид ретко кореспондира с адвербијалима који означавају трајање ситуације, а изузетак представљају глаголске лексеме које припадају одговарајућим начинима глаголске радње јер се, заправо, реализују у оквиру ограничено-трајне варијанте СВ којом се указује на конкретну, целовиту активност, ограничену у времену (Шведова, 1980: 608).

У србистичкој литератури, за разлику од русистичке, не постоји тако детаљан опис видске семантике (нити инваријантне нити специјализоване). Дата се појава може објаснити далеко развијенијом темпоралном парадигмом глаголских облика у српском језику, чијој се научној дескрипцији поклањало знатно више пажње. На пример, *Грамматика српскога језика* намењена ученицима средњих школа видској проблематици поклања свега две странице (в. Станојчић & Поповић, 1992: 97–98), где се за перфективне глаголе каже да „означавају свршени тренутак радње о којој је реч, а пошто тај свршени тренутак може бити различит, глаголи перфективног вида деле се на неколико видских ликова” (Станојчић & Поповић, 1992: 98). Аутори даље наводе поделу глагола у складу с 4 видска лика: (1) тренутно-свршени (*сести*, *пасти*, *куцнути*), (2) почетно-свршени (*потражити*, *запевати*, *проговорити*), (3) завршно-свршени (*попити*, *поорати*, *доћи*) и (4) неодређено-свршени (*посвирати*, *поплакати*, *полежати*) (Станојчић & Поповић, 1992: 98). Разматране појмове општег и посебних видских значења запазили смо једино код Д. Војводића (Војводић, 2013а), који је истакао да СВ има моноцентричну структуру засновану на диференцијалном обележју достизања апстрактне границе у вршењу радње, недељивој целовитости и њима изазваној последици – појави новог стања. Војводић (2013а) је издвојио свега два значења СВ: *конкретно-фактичко* (с подтипovima *перфектно-инклузивно*, *ограничено-*

---

<sup>28</sup> О фактичности СВ в. и Мелиг, 2011: 279–282.

*трајно и сумарно) и конкретно-типично (чије су подврсте узурно и потенцијално).*

### 1.3. СЕМАНТИКА И ПРАГМАТИКА НСВ

Према НСВ представља немаркирани, семантички неутралан члан видске опозиције, дато граматичко значење, услед „слободније” контекстуалне интерпретације, има већи број посебних значења која се преплићу, а уједно и дифузнију структуру (Војводић, 2013а). Критеријуми издвајања посебних значења НСВ, њихов број и номенклатура различити су и зависе од преференција истраживача (Храковский, 2011: 26). Међутим, **инваријантна семантика** посматраног видског значења одређује се једноставније у односу на семантику СВ, односно као **активност у процесу свог извршења** (тј. достизања апстрактне завршне тачке, иако она и не мора бити досегнута<sup>29</sup>), која **није одређена** било каквом **границом**. Другим речима, инваријантом НСВ се описује ситуација у свом развоју у времену, која пролази кроз низ узастопних временских фаза (Падучева, 2010: 24), и дато основно значење НСВ присутно је у свим посебним значењима која се из њега изводе (Падучева, 2010: 10).

У том погледу, међутим, постоје различите класификације. Наиме, сумирајући закључке лингвиста који су се бавили питањима контекстуално условљених варијаната НСВ (Бондарко & Буланин, 1967; Гловинская, 1982; Маслов, 1964, 2004; Петрухина, 2013; Рассудова, 1968; Храковский, 2015; Forsyth, 1970 и др.), Ј. В. Падучева је поделила значења НСВ у три групе, и то према карактеристикама контекста у којима функционишу, те је као кључне класификационе контекстуалне механизме употребила *ситуативни*, *синтаксички* и *лексички*.<sup>30</sup> Прву групу значења НСВ чине *актуелно-дуративно* (рус. *актуально-длительное*), *континуално* (рус. *континуальное*) и *постојано-непрекидно* (рус. *постоянно-непрерывное*), а другу *узуално* (рус. *узуальное*), *потенцијално* (рус. *потенциальное*) и *многостранно* (рус. *многостранное*) (Падучева, 2010: 10). Трећа група је најбројнија, у њу су сврстана следећа значења НСВ: *општефактичко*

---

<sup>29</sup> У *Нормативној граматици српског језика* се за имперфективне глаголе наводи да немају обавезно значење границе у остваривању неке радње (*лежати*, *дисати*), док неки могу имати и значење усмерености ка достизању извесне границе (*градити*, *лечити*), али не и значење њеног достизања (Пипер & Клајн, 2017: 175).

<sup>30</sup> Указала је и на повезаност аспектуалне семантике с идејом резултата и дијатезом, те на чињеницу да уколико се синтаксичким актантама глагола НСВ означава Резултат, онда разумевање НСВ у значењу актуелне радње захтева или промену глагола или именске групе (Падучева, 2001).



неограничено (рус. *общефактическое неопредельное*), општефактичко резултативно (рус. *общефактическое результативное*), општефактичко двосмерно (рус. *общефактическое двунаправленное*<sup>31</sup>), општефактичко нерезултативно (рус. *общефактическое нерезультативное*)<sup>32</sup> и дуративно (рус. *дуративное*) (Падучева, 2010: 10). Садржај различитих терминолошких решења обично је идентичан, дакле не постоје суштинске разлике у предложеним називима посебних значења, осим што се нека додатно диференцирају, те издвајају као самосталне варијанте (о томе в. и Падучева, 1991: 34–45).

Сходно томе, у претходном одељку наведено је да се у *Руској граматици* описују четири типа ситуација у којима се реализује граматичка семантика СВ односно НСВ, те да се НСВ употребљава у сва четири. Када је реч о *ситуацији јединствене (неповнављане) конкретне радње* (рус. *ситуация единичного (неповторяющегося) конкретного действия*), НСВ реферише о неограниченом конкретном процесу (укључујући и стања) и реализује своје специјализовано *конкретно-процесно* (рус. *конкретно-процессный*) или *актуелно-дуративно* (рус. *актуально-длительное*) значење, којим се маркира активност у тренутку непосредног извршења (Војводић, 2013а; Ремчукова, 2004: 47; Шведова, 1980: 604), нпр.: *Весь день пишу доклад; Я купила себе черное платье на день рождения; Читав дан пишем излагање; Купила сам си црну хаљину за рођендан*<sup>33</sup> итд. Ипак, глаголске лексеме попут *знать, понимать, предполагать, прибегать, достигать, управлять, царствовать* и сл. (срп. *знати, схватати, претпостављати, дотрчавати, управљати, царовати*) не могу се употребљавати у датом значењу НСВ (Ремчукова, 2004: 47).

*Конативно* (рус. *конативное*) значење НСВ се такође употребљава у оквиру разматране ситуације, тачније оно се у *Руској граматици* (Шведова, 1980: 606) сматра подврстом конкретно-процесног, док га Е. Н. Ремчукова (2004: 48)

---

<sup>31</sup> Одговара значењу НСВ *анулираног резултата*, в. ниже.

<sup>32</sup> Свако од општефактичких значења јавља се искључиво у контексту ретроспекције, а синхрона интерпретација онемогућена је и за дуративну семантику НСВ (Падучева, 2010: 15). Наведена општефактичка значења настала су од актуелно-дуративног, као резултат промена у (полазној) „тачки одмеравања“ (рус. *точка отсчета*) и под утицајем лексичког, синтаксичког или ситуативног контекста (Падучева, 2010: 23).

<sup>33</sup> Примери су наши.

издваја као самостално значење НСВ<sup>34</sup>. Специфичност дате варијанте НСВ огледа се, поред врло изражене модалности, у стремљењу, покушају да се активност (успешно) изврши, а (обавезни) даљи контекст указује на чињеницу да ли је тежња остварена или није (Ремчукова, 2004: 48, Шведова, 1980: 606). Уп. нпр.: *Я пыталась все сделать хорошо, но мне не удалось* (или: *и мне удалось*); *Он пробовал пригласить ее на свидание, но она не отвечала на смс-ки*; *Трудила сам се да све урадим ваљано, али ми није успело* (или: *и успело ми је*); *Покушавао је да је позове на састанак, али му није одговарала на смс-ове*<sup>35</sup> (у овом конкретном случају јасно је да је могућа једино констатација неуспеха).

*Неограничено-кратно* (рус. *неограниченно-кратное*) значење НСВ заступљено је у *ситуацији понављане радње* (рус. *ситуация повторяющегося действия*) и најчешће је „подржано” контекстом (Шведова, 1980: 608). Уп.: *Часто ужинает один; Иногда звонят друг другу; Часто вечера сам; Некад телефонирају једно другом*<sup>36</sup>. У русистичкој литератури се у оквиру датог значења издвајају (1) *неограничено-кратно* и (2) *ограничено-кратно* (рус. *ограниченно-кратное*) подзначење (Ремчукова, 2004: 47–48). Код ограничено-кратног се обично у контексту даје адвербијал који указује на временски ограничен интервал активности, нпр.: *Два раза в год отдыхает за границей; Она замужем уже пять лет; Двапут годишње се одмара у иностранству; Већ пет година је удата*<sup>37</sup>. Нешто друкчију типологију значења, врло сличну оној на коју наилазимо у *Руској граматици* (Шведова, 1980: 608–610), предложио је Д. Војводић (у домену србистике<sup>38</sup>), који *неограничено-кратно* наводи као једно (од пет<sup>39</sup>)

<sup>34</sup> Д. Војводић је такође *конативно* значење издвојио као подврсту конкретно-процесног, а поред конативног још и *континуално* и *квалификативно* (в. Војводић, 2013а; уп. такође Петрухина, 2009б: 66–67).

<sup>35</sup> Примери су наши.

<sup>36</sup> Исто.

<sup>37</sup> Исто.

<sup>38</sup> У претходном тексту смо указали на слабу научну дескрипцију видске семантике у граматичким приручницима на српском језику. Глаголи НСВ су у *Граматици српскога језика* дефинисани као „глаголи радње, стања или збивања неограниченог трајања”, а подељени су на два видска лика: (1) *дуративне* (трајне), који значе непрекидно вршење радње или стања (*шетати, сумњати, имати*) и (2) *итеративне* (учестале), који означавају више пута понављане радње или стања, који се врше неограничено, али с прекидима (*јављати се, прибојавати се, куцкати*) (Станојчић & Поповић, 1992: 97–98).

<sup>39</sup> Аутор наводи следећа значења НСВ: 1. *конкретно-процесуално* (уз *континуални, конативни* и *квалификативни* подтип), 2. *неограничено-кратно* (*потенцијално-узвелни* и *потенцијално-*

специјализованих значења НСВ са два подзначања: *потенцијално-узвелним* и *потенцијално-квалификативним* (Војводић, 2013а). Прво подзначање карактеришу компоненте *неопходности* и *дужности*, те употреба у научном и пословном стилу, док је за друго важна реализација у домену субјекта (Шведова, 1980: 609–610). Уп.: *Сва тела се на топлоти шире, а на хладноћи скупљају, односно Он одлично плива, а још боље пева*<sup>40</sup>.

Класификациона неуједначеност која влада у литератури очитује се и код горе поменуте *ограничено-кратне* варијанте НСВ, коју Војводић, баш као и аутори *Граматики*, сврстава у ред подзначања *општефактичког терминативног*, у оквиру *ситуације уопштеног факта* (рус. *ситуация обобщенного факта*). Наведена се ситуација, поред већ поменутих видских значења општефактичког терминативног и ограничено-кратног, реализује и следећим значењима: *анулирани резултат* (рус. *разновидность со значением аннулированного результата*), *перфектни* (рус. *перфектная разновидность*) и *негативни* (рус. *негативная разновидность*). Последња наведена варијанта НСВ употребљава се једино у негираним конструкцијама и саодноси са потврдним, у којима је употребљен СВ (Шведова, 1980: 611), нпр. *Не спать, вам не разрешили! Не спавајте, није вам допуштено [нису Вам допустили]! Перфектним значењем НСВ констатује се (не)постојање тренутно присутног својства у ранијим етапама извршења радње* (Шведова, 1980: 612), нпр.: *Ты слышала что-нибудь про него, скажи! Он мне сейчас очень нравится; Јеси ли 'чула нешто о њему, кажи ми! Сад ми се јако свиђа*<sup>41</sup>. Специфичност *анулираног резултата* јесте допуњавање информације о раније обављеној активности новим (у тренутку говора актуелним – Т.Б.) сазнањима о њеној анулираности (Шведова, 1980: 612). Уп. нпр.: *Я только что приехала к родителям, надо было возвращаться в Нови-Сад; Само што сам допутовала код родитеља, морала сам да се враћам у Нови Сад*<sup>42</sup>.

---

квалификативни подтип), 3. *општефактичко терминативно* (и подтипове *ограничено-кратно*, *перфектно-инклузивно*, *негативно*, *резултатски анулирано* и *општефактичко нетерминативно*), *релационо* и *неутрално/неодређено-модално* (Војводић, 2013а).

<sup>40</sup> Дати примери су преузети из: Војводић, 2013а.

<sup>41</sup> Примери су наши.

<sup>42</sup> Исто. Треба нагласити да НСВ не само да анулира раније изнету информацију о претходној радњи, већ имплицира каснију анулираност и код нове активности (чији је сам именоватељ). У наведеном примеру аналитички предикат с модалним глаголом *морати* и глаголом кретања

Последња, четврта ситуација у оквиру које НСВ налази своју примену јесте *ситуација сталног односа* (релације) (рус. *ситуация постоянного отношения*). У наведеним околностима издвајају се два случаја употребе глагола НСВ. Када је реч о првом, констатује се постојање каквог односа, неповезано с временском одређеношћу, а сфера у којој се користи је превасходно научни стил (Шведова, 1980: 610). Други случај представља информација о радњи са такође својственим неограниченим трајањем, код које се може одредити временски исечак, јер дато значење НСВ поседује карактеристике конкретно-процесног и неограничено-кратног (Шведова, 1980: 610). Д. Војводић (2013а) је издвојио *релационо* значење НСВ као самостално, а оно кореспондира са наведеном ситуацијом реализације НСВ, издвојеном у *Руској граматици* (в. горе)<sup>43</sup>.

Премда су наведени основни подаци о семантици инваријанте како СВ тако и НСВ, укључујући и неке од њихових многобројних различитих, контекстом детерминисаних варијаната, можемо запазити сложеност разматране проблематике. Осим тога, јасно се показало и то да су семантичка сложеност инваријанте и бројност и семантичке особине варијаната обрнуто пропорционалне.

---

*враћати се* у српском језику, односно сложени предикат с модалном речцом *надо* и аналитичким предикатом *было возвращаться* у руском, не сигнализује децидно да се субјекат можда није опет вратио на локалитет који је био принуђен да напусти, тј. *код родитеља*. Другим речима, постоји импликатура поновног, другостепеног враћања.

<sup>43</sup> О питањима НСВ која се тичу општег типа денотиране ситуације, као и оних конкретних, в. Мелиг, 2011: 282–297.

## 2. ТИПОЛОГИЈА ГЛАГОЛСКИХ ЛЕКСЕМА ПРЕМА ВИДСКОЈ ПРИПАДНОСТИ

### 2.1. ТВОРБЕНИ ПРОЦЕСИ И МОДИФИКАЦИЈЕ ГРАМАТИЧКОГ И ЛЕКСИЧКОГ ЗНАЧЕЊА ГЛАГОЛА

Будући да је вид облигаторна категорија, не постоји глаголска лексема која не поседује дато граматичко обележје. У претходним одељцима сажето су представљене карактеристике сваког граматичког видског значења: свршеног и несвршеног. Наиме, уколико се одговарајући процес<sup>44</sup> представља у тренутку свога извршења (тј. достизања апстрактне границе након које се завршава), дакле реч је о НСВ, потребно је означити промену у његовом извршењу, тачније маркирати достизање крајње тачке, завршетак процеса, што се постиже употребом СВ. Наведено поглавље посвећено је одређеним питањима везаним за деривирање глагола од глагола, односно прелазак глагола НСВ у СВ и обратно. Код наведеног типа творбе нови глагол може значити само модификацију глаголске радње основног глагола с обзиром на вид, начин вршења глаголске радње и значење, или и једно и друго (према Бабић, 1991: 459).

Наиме, пошто је категорија вида граматикализована (морфологизована)<sup>45</sup>, промене у извршењу радње означавају се афиксалним средствима – префиксима (они могу бити словенског – *за-*, *од-/от-*, *на-*, *над-/нат-*, *из-/ис-*, *пред-/прет-*, *с-*, *у-*; *вз-/воз-*, *вы-*, *в-*, *недо-* и др.; или страног порекла<sup>46</sup> – *ре-*, *дис-*, *ин-* и сл.) и суфиксима<sup>47</sup> (*-а-*, *-ну-*, *-ива-*, *-иса-*, *-ыва-*, *-к-*, *-ира-*, *-изира-* итд.). Два су основна правца у којима се врши маркирање промена граматичких особина глаголских лексема. С једне стране, реч је о извођењу глагола СВ од НСВ (овакав се деривациони поступак назива *перфективизација*), а с друге о извођењу глагола НСВ од СВ (што се назива *имперфективизацијом*). Имперфективизација

<sup>44</sup> У најширем смислу речи, укључујући и стања.

<sup>45</sup> Према постоје различита мишљења када је у питању степен испољености дате појаве.

<sup>46</sup> Префикси страног порекла могу се преузети из језика-даваоца заједно с глаголском лексемом којој припадају, па се осамосталити у језику-примаоцу и бити творбени маркер и код „домаћих” глагола.

<sup>47</sup> Према С. Бабићу, постоји 58 суфикса у глаголској творби (на материјалу хрватског језика), од којих су 13 плодни (Бабић, 1991: 447).

представља, условно речено, једноставнији процес јер су средства којима располаже искључиво суфикси (уп. *решити* : *решавати*, *прекрстити* : *прекртити*, *умислити* : *умишљати*, *купити* : *куповати*), док се перфективизација врши како суфиксима (*трептати* : *трепнути*, *гурати* : *гурнути*, *млатити* : *млатнути*) тако и (знатно чешће) префиксима: *писати* : *написати*, *читати* : *прочитати*, *глумити* : *одглумити*, *кувати* : *скувати*, *прати* : *опрати*, *крити* : *с(а)крити*, *чешљати* : *очешљати* итд.<sup>48</sup> Промена видског значења у глаголској деривацији, суфиксацијом или префиксацијом, може се вршити (1) без промене лексичког значења, што се сматра основним начином формирања видских парова (нпр. *подписати* : *подписивати*; *строити* : *построити*) или (2) са променом лексичког значења мотивне речи (а) *модификационим* поступком, када се фазно-временске, резултативне и модификације оцене (за разлику од просторних) називају начинима глаголске радње (рус. *способы глагольного действия*) (*кричатъ* → *закричатъ*, *покричатъ*; *бежатъ* → *выбежатъ*, *подбежатъ*); односно (б) *мутационим* поступком (*работати* → *разработати*, *выработати*; *шити* → *вышити*) (Петрухина, 2009: 110).

У србистици владају неуједначена мишљења у погледу сврставања глаголских суфикса у морфолошки или творбени домен. И. Клајн истиче да „видски суфикси спадају у флексију глагола, дакле да творба речи можда не би ни морала да се бави њима” (Клајн, 2003: 325). Као праве изведенице он види деминутивне глаголе<sup>49</sup> попут *говоркати*, *кашљуцати*, *пискарати* који исказују Aktionsart, али не мењају вид глагола јер је разлика лексичка, а не граматичка (Клајн, 2003: 325). У наставку ћемо размотрити утицај, средства и фреквенцију суфиксалне имперфективизације и перфективизације, префиксацију и полипрефиксацију као значајне индукторе промена у глаголској граматичкој и лексичкој семантици. Унапред можемо истаћи да је перфективизација суфиксацијом изузетно сиромашна у погледу творбених средства и у руском и у

<sup>48</sup> Све имперфективизоване и перфективизоване варијанте глагола наведене су искључиво као илустрација промене у видској семантици, дакле не с обзиром на то да ли су то уистину видски парњаци или не.

<sup>49</sup> О датој скупини в. и Грицкат, 1955–1956.

српском језику, односно да се у ту сврху користи једино суфикс *-ну-* у неколико аломорфних варијаната, зависно од глаголске основе.

### 2.1.1. Суфиксација у функцији имперфективизације

Суфиксација<sup>50</sup> као творбено средство у извођењу глаголских лексема са граматичким значењем НСВ оваплоћује се као *примарна* и *секундарна* (в. Исаченко, 1960: 176–209). У претходном тексту наведено је да имперфективизацију можемо условно сматрати једноставнијим деривационим механизмом у творби глагола (бар када је реч о видској деривацији). Дата се тврдња може оправдати и ставовима на које наилазимо у релевантној литератури. Наиме, одлике имперфективизације јесу регуларност<sup>51</sup> и једнообразност творбе, као и очување лексичке семантике глагола СВ (било да је реч о префиксираном или пак непрефиксираном) од којег настаје лексема НСВ (Ремчукова, 2004: 73, 84; Шведова, 1980: 588). Због очуваности лексичког значења најчешће је реч о видским паровима, али је веома тешко поуздано одредити смер извођења (Клајн, 2003: 324). Дакле, *примарном суфиксацијом* имперфективизују се глаголи СВ без префикса (попут *дать : давать // дати : давати, лишитъ : лишать // лишити : лишавати* итд.) или пак они историјски префиксирани, који су у савременом језику готово у потпуности изгубили повезаност с одговарајућим формантом, па се сматрају непрефиксираним (*обмануть : обманывать // обманути : обмањивати, обеспечить : обеспечивать // обезбедити : обезбеђивати, защититъ : защищать // заштитити : заштићавати* и др.) (Шведова, 1980: 590). Међутим, примарна суфиксација је у језику знатно слабије заступљена, с обзиром на то да је највећи број изведених глагола НСВ настао *секундарном имперфективизацијом* (Исаченко, 1960: 176–209; Петрухина, 2009: 45; Ремчукова, 2004: 83–84).

---

<sup>50</sup> Видски парњаци творени суфиксацијом, сматра Бабић, најчешће изражавају само аспектуалну опозицију јер поседују идентично лексичко значење, док се они образовани префиксацијом чешће разликују један од другог по значењу (Бабић, 1978: 71–72).

<sup>51</sup> Није реч о *апсолутној* регуларности јер постоје глаголи, чланови видске опозиције, од којих се не може извести секундарно имперфективизовани глагол (нпр. *делать : сделать : ∅; радити : урадити : ∅*). Поред тога, како је истакао Ј. С. Маслов, степен регуларности имперфективизације није једнак у свим словенским језицима – нпр. у руском језику је далеко више изражен него у чешком или словачком, али најизраженији је у бугарском, у којем се имперфективизација спроводи независно од значења префикса (Маслов, 1984: 203–211; Петрухина, 2009: 51–52).

*Секундарна имперфективизација* подразумева да се од префиксираног глагола СВ изводи глагол НСВ, и њеним деловањем могу настати две, условно речено, видске варијанте. Наиме, уколико је префикс модификовао значење основног глагола, тада је мотивисана (секундарно имперфективизирана) лексема пар директно мотивној (не оној од које је префиксирана настала) (према Ремчукова, 2004: 83–84). Нпр. *писати* → *преписати* : *преписивати* // *писати* → *преписати* : *преписивати*; *читати* → *прочитати* : *прочитивати* // *читати* → *прочитати* : *прочитавати*. У наведеним низовима парни по виду јесу (1) *прочитати* и *прочитивати* (срп. *прочитати* и *прочитавати*) и (2) *преписати* и *преписивати* (срп. *преписати* и *преписивати*). Глаголи НСВ *писати* и *преписивати* (срп. *писати* и *преписивати*), односно *читати* и *прочитивати* (срп. *читати* и *прочитавати*) повезани су утолико што су настали од истог корена. Дакле, наведени случајеви показују да су, поред граматичке, промењене и лексичке и акционална семантика, те су стога у односу видске парности једино префиксирани глагол и његова секундарно имперфективизирана варијанта, јер се њихова значења у потпуности подударају (Шведова, 1980: 588).

С друге стране, уколико је процесу секундарне имперфективизације подвргнут глагол који је перфективизиран префиксом с искључиво граматичким значењем, односно без промене семантичких својстава, онда дата лексема СВ представља видски пар како непрефиксираном глаголу НСВ од које је изведена тако и секундарно имперфективизираном глаголу, односно реч је о тзв. *видским триплетима*, које такође у оквиру дисертације разматрамо као показатељ дефектности парадигме. Уп. нпр. *маринovati* : *замаринovati* : *замариновивати* (у односу парности су *маринovati* : *замаринovati*, али и *замаринovati* : *замариновивати*), *вянуть* : *увянуть* : *увядати* (у датом низу лексема *увянуть* је видски корелат како *вянуть* тако и *увядати*) (Ремчукова, 2004: 84).

Секундарна имперфективизација је врло активан творбени процес у оба језика који се пореде. Неопходност формирања секундарних имперфектива објашњава се потребама говорника за изражавањем *трајања* и *понављања* радње именоване префиксираним глаголом СВ (премда је добро познато да немају сви секундарни имперфективи способност да означавају све сегменте имперфективног



вида, пре свега трајање – в. детаљно код: Soboleva, 2014), тим више што многозначни глаголи могу образовати секундарне имперфективе у неком од значења (не у свим), премда често творенице звуче вештачки и усиљено (Ремчукова, 2004: 84, 89).<sup>52</sup> Међутим, творбени процес о којем је реч има своје законитости. Наиме, до секундарне имперфективизације долази након присаједињења једног од „унутрашњих” префикса, а дати се процес завршава, заправо, онога тренутка када би требало да се понови (тј. да дође до терцијарне имперфективизације) пре него што се уведе неки од селективно-ограничавајућих префикса (делимитативни *по-*, кумулативни *на-*, дистрибутивни *пере-* или инхоативни *за-*) (више о овом питању и провери одређених закључака Л. Јанде в. код: Горбова, 2015; в. и Горбова, 2014).

Специфичност секундарно имперфективизованих глагола у руском језику, поред формалног морфолошког показатеља у виду неког од префикса, суфикса -*ива-/ -ыва-*<sup>53</sup> (уп. *выветрить : выветривать, измочалить : измочаливать, обуздать : обуздывать, подпоясать : подпоясывать*) (као и варијанте *-ва-*: *остеклеть : остеклевать, обессилеть : обессилевать*) или пак њихове комбинације с постфиксом *-ся*, јесте слагање с временским адвербијалима (нпр. *часто/часто, время от времени/с времена на време, иногда/понекад, все время/все време* и др.) и употреба у оквиру конструкција којима се указује на временску одређеност помоћу везника *когда/када*: *Каждый раз, когда вода вскипячивается, накапливаются вредные вещества, поэтому она должна только один раз вскипеть / Сваки пут када вода провире накопљају се штетне материје, зато она треба само једном да*

---

<sup>52</sup> Идентичне особине показују и глаголи изведени типично итеративним суфиксима у српском језику (в. ниже), што упућује на закључак да је формирање секундарно имперфективизованих глагола врло жива појава, али непредвидива, јер говорници могу образовати секундарне имперфективе од било ког глагола, не водећи рачуна да ли је таква изведеница заиста потребна у језику нити о њеној стилској вредности. Поред тога, овакво слободно формирање секундарних имперфектива с (најчешће) итеративним значењем умногоме отежава нашу анализу, јер сваки префиксирани глагол који постоји у савременом српском језику (а исто важи и за руски) може у било ком тренутку бити подвргнут датом процесу, што значи да сваки глагол који се налази у одређеном степену видске корелације с другим глаголом потенцијално може да прошири своју видску парадигму. Другим речима, видски триплети могу постати доминантни експоненти видске парадигме, која се тада, природно, не би могла сматрати бинарном.

<sup>53</sup> Код глагола СВ са префиксом јасно је да ови форманти функционишу као имперфективизатори, али када је реч о глаголима без префикса у руском језику (нпр. *сизживать, хаживать*), њихово порекло је нејасно и постоје три могућности настанка: (1) облици давнопрошлог времена, (2) вишекратни вид, (3) вишекратни начин глаголске радње (Валеева, 2011).

*проври* (Ремчукова, 2004: 73, 81–83, 86; Шведова, 1980: 589)<sup>54</sup>. Суфикс *-ива-* / *-ыва-* јавио се у 13–14. в., у време друге етапе развоја категорије вида и итеративности у руском језику, када је дошло до разграничења формалних показатеља итеративности и имперфективности, да би се у трећој (15–17. в.) почео сматрати маркером итеративизације, јер је до тог тренутка преовладала његова функција као средства секундарне имперфективизације (Климонов, 2010а: 541). У четвртој фази развоја наведених категорија у руском језику (од 18. века до данас) суфикс *-ива-* / *-ыва-* постаје искључиво експонент итеративности (Климонов, 2010а: 541).

Осим наведених, у руском језику се као имперфективизатори користе још и суфикси *-а<sub>3</sub>-* и *-я-* (*вразумить* : *вразумлять*, *удешевить* : *удешевлять*) (Ремчукова, 2004: 73, 81–83; Шведова, 1980: 589), који у историјском развоју вида и категорије итеративности представљају 1. фазу (11–12. век), тј. функционишу као експоненти итеративности у опозицији неитеративност / итеративност и у својству индикатора имперфективности у видској опозицији (Климонов, 2010а: 541). Суфикс *-ну<sub>1</sub>-* се такође може користити као средство имперфективизације, искључиво за глаголе настале од придевске основе, премда је изузетно непродуктиван, нпр. *слепой* → *слепнуть*, *крепкий* → *крепнуть*, *горький* → *горкнуть* и сл. (Шведова, 1980: 347).

Када је реч о српском језику, постоји неколико суфиксалних варијаната<sup>55</sup> с интегралном компонентом *-ва-*, и то су *-авати*<sup>56</sup>, *-евати* и *-ивати*<sup>57</sup>, који се додају на различите глаголске основе те изазивају одређене сугласничке промене (нпр. јотовање) или дужење самогласника у основи. Суфиксом *-авати* имперфективизују се следећи (претежно префиксирани) глаголи: *окопати* : *окопавати*, *замотати* :

<sup>54</sup> У речницима који представљају наш примарни корпус на руском језику секундарно имперфективизовани глаголи представљају се као чисто граматичке формације својих мотиватора, али на различите начине – нпр. у БАС се описују у истој одредници као и префиксал СВ од којег су изведени (уз напомену о њиховом видском статусу), а у МАС посматрани тип глагола поседује сопствену одредницу (па се интерпретира као самостална лексема), али се у погледу семантичких карактеристика даје упутница на глагол СВ (Семиколонова, 2012: 180–181).

<sup>55</sup> Према закључцима С. Бабића, добијеним на основу анализе хрватског језика, постоји мноштво неплодних типова имперфективизације с разним суфиксима (са или без аломорфизације), док су плодна свега 4: *-авати*, *-јавати*, *-ивати* и *-живати* (Babić, 1991: 459). За целокупан преглед непродуктивних типова в. Babić, 1991: 461–468, а продуктивних Babić, 1991: 468–473.

<sup>56</sup> Приликом навођења суфикса у српском језику следимо примере које срећемо у литератури. И. Клајн, на пример, наводи суфиксе заједно с инфинитивним наставком *-ти* (в. Клајн, 2003), док М. Стевановић суфиксе наводи самостално (в. Стевановић, 1970).

<sup>57</sup> М. Стевановић сматра да је, реч, заправо, о једном наставку (в. Стевановић 1970: 587–589).

*замотавати, препричати : препричавати, одобрити : одобравати, употребити : употребљавати, ословити : ословљавати; као и ручавати и вечеравати, мотивисани двовидским ручати и вечерати* (Клајн, 2003: 364; Стевановић, 1970: 587–588). Варијанту *-ивати* срећемо код следећих имперфектива: *умити : умивати, покрити : покривати, смирити : смиривати, наслутити : наслућивати* итд.; док се уз помоћ *-евати* имперфективизују нпр. следеће лексеме: *успети : успевати, снабдети : снабдевати, исмејати : исмевати / исмејавати, загрејати : загревати / загрејавати* и сл. (Клајн, 2003: 367, 368; Стевановић, 1970: 588–589). Глаголи у српском језику могу се имперфективизовати и суфиксом *-ити* уз, како наглашава И. Клајн, изразите вокалске и консонантске промене у основи (*водити, носити, гонити* и др.) или пак суплетивизам (*отићи : одлазити, обићи : обилазити*) (Клајн, 2003: 371).

Промена граматичког значења вида (из НСВ у СВ) у српском језику може се постићи и суфиксом *-ати*, веома плодном у грађењу глагола НСВ, уз бројне алтернације у основи, нпр.: *потрести : потресати, нагрести : нагризати, схватити : схватати, поклони́ти : поклáпати, опростити : опраштати, родити : рађати* итд. (Клајн, 2003: 361–362; Стевановић, 1970: 586–587). Суфикс *-јати*, на супрот *-ати*, не изазива јотовање (*устати : устајати, настати : настајати*), а с обзиром на то да изазива дужење вокала *и*, могао би се предствити и као *-ијати*: *разбити : разбијати, увити : увијати, забити : забијати* и сл. (Клајн, 2003: 363; Стевановић, 1970: 589).

Са друге стране, суфиксација се може вршити и без обавезне имперфективизације, односно она може бити, условно речено, лексичка (како је, на пример, код именица). Дакле, комплекс различитих суфикса може бити спојен с деминутивним маркером *-к-*, али код оваквих твореница најчешће не долази до промене вида (НСВ остаје НСВ). Оне су веома заступљене у српском језику, али се сматрају неподобним, стилски обележеним, својственим децјем говору и тзв. „тепању” одраслих. Наиме, деминутивно *к* може се спојити с итеративним маркером *-ивати* (*-кивати*), када се мења искључиво лексичко значење глагола (односно долази до формирања тзв. начина глаголске радње – Т.Б.); уп. *завиривати* и *завиркивати, застајати* и *застајкивати* и др. (Клајн, 2003: 369–370). У комплекс

наведених суфикса улазе и *-кара-* (уз обележје пејоративности, нпр. *лупкарати*, *пискарати*, *трчкарати*<sup>58</sup> и сл.), *-уца(ти)*<sup>59</sup>, *-уши(ти)*, *-уљи(ти)*, *-ка(ти)*, *-ука(ти)*<sup>60</sup> (*лупкати*, *звекати*, *цепкати*, *возикати*, *свирукати* *крадуцкати*, *радуцкати*, *пијуцкати* итд.) и сл. (в. више код: Вељковић Станковић, 2012; 2015; Стевановић, 1970: 590, 591).

### 2.1.2. Суфиксација у функцији перфективизације

Суфиксација као творбени модел којим се утиче на промене у видској парадигми знатно је мање продуктивна у функцији перфективизације, него што је случај с имперфективизацијом (Петрухина, 2009: 45). Наиме, у дату се сврху у руском језику користи једино суфикс *-ну-* у варијантама *-ну<sub>2</sub>-* и *-ану-*. Прва наведена варијанта маркира једнократно, тренутно извршење глаголске радње која се састоји од више истоврсних актова, или пак аудитивне продуктивно-рецептивне активности (с придевском или ономатопејском основом): *махать* → *махнуть*, *толкать* → *толкнуть*, *квакать* → *квакнуть*, *ахать* → *ахнуть* итд. (Шведова, 1980: 348). Могуће је, наравно, и комбиновање творбених модела код једне исте лексеме (суфикса *-ну-* и различитих префикса), те семантика основног глагола трпи двоструке промене (в. Шведова, 1980: 383–383).

Варијантни облик *-ану-* такође има значење једнократности, указује на интензивност и експресивност радње означене мотивним глаголом, те упућује на стилску обележеност деривата, који припадају домену разговорне и народске лексике: *стегать* → *стегануть*, *психовать* → *психануть*, *стучать* → *стукануть* (Шведова, 1980: 349).

Српски језик у погледу суфиксалне перфективизације показује истоветне особине, као и средства. Наиме, суфиксом *-ну(ти)* се од општег дела глагола НСВ изводе глаголи СВ, односно дати суфикс је једини који поседује својство

---

<sup>58</sup> Иако је већина деривата с датим суфиксом негативно маркирана, с имплицитним компонентама неважности, дугог трајања и сл., код глагола кретања се, уз већ поменуте, развија и додатна – неодређена усмереност кретања.

<sup>59</sup> Код глагола с датим суфиксом претежнија је деминутивна нијанса од пејоративне (Стевановић, 1970: 591).

<sup>60</sup> Шири списак суфикса којима се творе глаголске умањенице и пејоративни глаголи даје С. Бабић (в. Бабић, 1991: 475–477).

перфективизације (непрефиксираних) глагола, уз различите фонетске алтернације, а деривирани глаголи значе једнократно извршење радње означене основним несвршеним глаголом (Babić, 1991: 459). Уп. нпр.: *трескати* → *треснути*, *вриштати* → *вриснути*, *клицати* → *кликнути*; *дремнути*, *љубнути*, *куцнути*, *севнути*, *љутнути се*, *линнути*, *гамизнути*, *лизнути*<sup>61</sup> и др. (Клајн, 2003: 372–373; Стевановић, 1970: 590).

### 2.1.3. Префиксација

Префиксација глаголских лексема, за разлику од суфиксације, увек је једносмерна, односно њена је функција перфективизовање глагола – промена граматичког значења вида из НСВ у СВ (Ремчукова, 2004: 76–77), што значи да префиксацијом није могуће имперфективизовати глаголе. Наиме, значења резултативности и теличности/терминативности, која су извор видске трансформације, могу се преносити на осу времена или на квантитативно-квалитативне показатеље (образовање начина глаголске радње), односно на блиске категорије из полиситуативног комплекса (Табаченко, 2011: 76).

Семантичке функције и број творбених средстава (префикса) који учествују у том процесу у оба језика који се пореде веома су различита. Стога један глагол може имати више значења и припадати неколиким скупинама, а које ће се значење конкретно остварити, зависи од контекста у којем је употребљен (Babić, 1991: 478–479). Примера ради, *претоварити* значи (1) товарењем преместити с једног места на друго и (2) превише натоварити, док *проплакати* означава како (1) *почети* плакати тако и (2) *провести неко време* плачући (Babić, 1991: 478), што се диференцира у контексту помоћу одговарајућих временских адвербијала, посебно у другом случају. Међутим, перфективизација префиксима је веома „осетљив” процес и потребно је да се семантика префикса и семантика глагола међусобно саодносе, јер се префиксом издвајају елементи који су иначе присутни у лексичком

---

<sup>61</sup> Поново наглашавамо да навођење глагола с опозитним граматичким значењима не имплицира њихову (потпуну, апсолутну) видску корелативност, већ деривациону мотивацију.

значењу глагола, али нису формално изражени<sup>62</sup> (Ремчукова, 2004: 77). Датом творбеном моделу посвећене су бројне монографске студије и чланци (в. нпр. Вараксин, 1996; Кронгауз, 1997; 1998; Марковић, 2017; Матијашевић, 1985; 2019; Симић, 2016; 2017).

Поред тога, могуће је префиксирати и глаголе СВ, када не долази до промена у граматичком значењу одговарајућих лексема (СВ остаје СВ), већ се формира ново значење, нпр. *бацити* → *добацити*, *избацити*, *набацити* и др., док се знатно ређе префиксирају двовидски глаголи (Babić, 1991: 478, 479; Клајн, 2002: 240). Дата појава је мање заступљена у односу на глаголе НСВ. У таквим случајевима контекстуално изражавање видске вредности (двовидност) мотивног глагола почиње да нестаје, односно мотивна лексема преузима граматичко значење НСВ, док новонастала префиксирана поприма СВ, те оне почињу да функционишу као видски парови (дата појава још увек нема универзални карактер, тачније није својствена свим двовидским глаголима (чак ни онима страног порекла), а посебно се уочава у разговорном и публицистичком стилу): *демонстрировать* : *продемонстрировать*, *анализировать* : *проанализировать*, *комментировать* : *прокомментировать* (Петрухина, 2009: 83, 84). Према се префикси углавном додају на основу глагола НСВ који се самостално употребљава, постоје и случајеви када се основа у језику користи само у споју с префиксима (нпр. *начети*, *зачети*, *донети*, *однети*, *прострети*, *довести* итд.) (Babić, 1991: 477).

Дуго је било уврежено становиште да префикси у творби глагола функционишу претежно као граматичке јединице, дакле да су (само и једино) перфективизатори (средства (чисте) перфективизације и сл. (Грицкат, 1966–1967; 1967)) те да су лишени свог лексичког значења<sup>63</sup>. Дата проблематика је у аспектолошкој литератури позната под називом *чиста*, *права*, односно *граматичка* префиксација (перфективизација), чије су одлике потпуна граматикализација префикса и губљење њиховог лексичког значења (такви се префикси називају

---

<sup>62</sup> Простим језиком речено, до спајања префикса с глаголом не би требало да долази случајно (и „напамет”), јер је то засновано на сложеним семантичким везама. С друге стране, спајање се може вршити по аналогији са лексемама које имају сличне семантичке особине, а, све чешће, и слободном проценом говорника, о чему сведочи приличан број нестандартних твореница.

<sup>63</sup> Свакако не без изузетка, јер нпр. М. Стевановић (1970: 434) наводи да „префикс увек собом носи и извесну измену значења глагола с којим сраста у сложеницу”. О овој теми в. и Šarić, 2011b.

*празним, чистовидским* (рус. *чистовидовые приставки*)). Стога одређени аутори (нпр. Romanova, 2004; Svenonius, 2004; Šarić, 2011a; Tolskaya, 2004) деле префиксе на *лексичке* и *суперлексичке* (повезани с начинима глаголске радње). Оба типа префикса имају предлошко порекло, уз изузетак што суперлексички имају значења системског, временског или квантификативног типа, и не допуштају развој секундарне имперфективизације (Svenonius, 2004: 229–230; Šarić, 2011a: 12). Важна особина суперлексичких префикса<sup>64</sup> јесте то што, за разлику од лексичких, не мењају аргументну структуру глагола (Romanova, 2004; Tolskaya, 2004). Одређени проучаваоци сматрају да префикси задржавају своју лексичку семантику чак и када су употребљени у функцији формирања правих видских парњака, будући да у зависности од значења глаголске основе реализују друкчије семантичке вредности – уп. нпр. *на-* код *написать*, *нагрешить* и сл. (Janda & Lyashevskaya, 2013: 214).

Проблем у вези с префиксацијом наведеног типа састоји се у томе да је тешко одредити какви се деривати уврштавају у однос видске опозиције јер се, на пример, делимитативи на *по-* (*посидеть*, *погулять*) или пак глаголи с почетним значењем (*закричатъ*, *пойти*), према неким ауторима, приближавају у својству парњака мотивним глаголима без префикса (Петрухина, 2000: 148; Ясаи, 2013: 380). Појам супротан наведеном јесте *неправа, лексичка* префиксација (перфективизација), у оквиру којег се префикси разматрају као јединице које нису изгубиле своје лексичко значење па су, сходно томе, способне да модификују значење и самог глагола с којим се спајају (Šarić, 2011a: 8; о улози префикса у формализацији аспектуалности в. и радове у зборнику: Venacchio–Muro & Slavkova, 2017). Ипак, како истиче Љ. Шарић, граматичари су опрезни и често напомињу да се значење глагола након додавања префикса увек некако мења, али је тешко дефинисати на који начин (Šarić, 2011a: 9). У русистичкој литератури се о датом питању расправља дуго и до сада су изнети бројни аргументи у корист обе теоријске поставке, премда је прва више укореењена у лингвистичку праксу. Ипак, новија истраживања, у првом реду англосаксонских научника, пре свега Л. Јанде и њених сарадника (в. одељак 2.2.), показују да префикси не само да нису морфеме

---

<sup>64</sup> О њиховом садржају и статусу в. и Ramchand, 2004.

лишене значења већ да поседују врло продуктиван модификациони потенцијал приликом деривирања глагола.

Дакле, сведочимо да се у савременој аспектолошкој литератури све више проверава „степен парности”<sup>65</sup> глаголских лексема, зато што поред промене вида многе од њих мењају и своје лексичко значење. Услед разгранате семантичке структуре како глаголских речи тако и префикса, промене у значењу су разноврсне, премда се може говорити о доминантној модификационој црти сваког префикса у комбинацији с одређеним групама глагола, која подразумева и промене у унутрашњој структури глаголских аргумената (в. више код Вавко-Malaya, 2003: 5–36).<sup>66</sup> Наше истраживање је посвећено управо таквим случајевима, када се додавањем префикса на основу глагол не само перфективизује него и мења, у извесном, мањем или већем степену, своје лексичко значење, те, дакле, не чини видски пар мотивном глаголу. Стога, уколико перфективизовани глагол није секундарно имперфективизован, а у одређеном је степену промењена његова лексичка семантика, то је један од примера који називамо „дефектношћу видске парадигме”. Новонастала лексема није (прави, потпуни, апсолутни) пар мотивној, али је могуће да у одређеном степену задржава њена семантичка својства зато што је мотивисана датом речју<sup>67</sup> (наведене поставке биће подробно описане у поглављима који следе).

Није редак случај да је на глаголску основу додато два или више префикса, а такав процес се назива *полипрефиксација*. Обично перфективизација настаје када се на основу дода први префикс у низу, док се свим наредним уносе семантичке и

---

<sup>65</sup> Проучавајући различите изворе, читајући литературу те спроводећи и сопствена истраживања, дошли смо до закључка да је питање парности префиксираних глагола (за које се по инерцији мисли да су парови мотивним, јер се префиксација готово потпуно изједначава с перфективизацијом) врло осетљиво питање (и у русистици, а посебно у србистици). Стога сматрамо да је „најбезболнији” начин сагледавања разматране проблематике управо степеновање видске парности (уп. Зализњак & Микаељан, 2014), тим више што семантика мотивног глагола (без обзира на то колико је изражена модификација значења) ипак има, у највећем броју случајева, одраза у префиксираној.

<sup>66</sup> У русистици је питање глаголске префиксације неодвојиво од њене последице, па се расправља о томе да ли је реч о истоветном лексичком облику, посебно уколико се ради о образовању видских парова (рус. *словоизменение*), или пак о формирању нове, лексички (и семантички) самосталне речи (рус. *словообразование*) (в. Дубовикова, 2013).

<sup>67</sup> То, наравно, не мора увек бити случај, зато што су некада модификације толико изражене да се представа о мотивацији сасвим губи. Поред тога, ако је глагол дуго у употреби, а посебно ако се одликује великом фреквентношћу у свакодневном говору, врло је могуће да се таква лексема и не доживљава као префиксални дериват. О деикси префикса в. Поповић, 2009.



стилске промене у значење мотивног глагола. Са аспектолошке стране, полипрефиксација може бити поуздан сигнал да глагол припада неколиким начинима глаголске радње, али је та припадност највидљивија код оне скупине којој припада последњи формант у низу. Уп. код С. Г. Татевосова (2013: 43) пример конструисаног глаголског облика *надоперезаписывал* с двама граматичким показатељима (прошлог времена и мушког рода), суфиксом *-ыва-* и четири<sup>68</sup> префикса (*на-*, *до-*, *пере-* и *за-*), који су чак и изворни говорници оценили као непостојећи, иако, с граматичке стране, нема препрека за његово функционисање (в. такође и Киселева & Татевосов, 2015).

Сходно томе, полипрефиксација може бити значајна за нашу анализу у ширем смислу, јер услед нагомилавања префиксалних форманата ређе долази до суфиксације (тачније до секундарне имперфективизације, али то, свакако, зависи од смера у којем се креће деривација и актуелног њеног ступња), па су такви глаголи, најчешће, лишени корелата НСВ. Детаљно о полипрефиксацији у српском језику в. код: Стојановић, 2016.

---

<sup>68</sup> На плеонастичку употребу префикса у српском језику упозорио је М. Ковачевић (2010: 97–112).

## 2.2. О ПОЈМУ ВИДСКЕ ОПОЗИЦИЈЕ

Формирање видских парова системска је карактеристика руског (и српског – Т.Б.) језика (Шведова, 1980: 586), а постиже се помоћу гореописаних творбених процеса. Заправо, категоријална значења НСВ и СВ образују се искључиво у опозицији једног према другом (Потебня, 1968: 35 према Петрухина, 2009: 45). Видски пар, као супротстављеност глагола различитих по виду на основу општости њиховог лексичког значења<sup>69</sup>, представља језгро морфолошке категорије глаголског вида (Титаренко, 2011: 170), а, на извештан начин, и њену и мерну јединицу (Черткова, 1997: 241), што је можда разлог због чега је до данас овај лингвистички појам у фокусу интересовања, упркос бројним истраживањима која су, посредно или непосредно, са различитих аспеката, посвећена датој проблематици<sup>70</sup> (уп. нпр. Бахмутова, 1962; Гловинская, 1999; Горбова, 2011; Дроботова & Лыкова, 2012; Зализняк & Шмелев, 2001; 2004; Зализняк–Микаэлян & Шмелев, 2010; Князев, 2004; Коваленко, 2015; Падучева, 1998; Риехакайнен, 2014; Соболева, 2017; Фетискина, 1979; Храковский, 2005; Черткова, 1997).

Премда је поседовање граматичког значења вида (НСВ или СВ) обавезно за сву глаголску лексику, образовање видских парова није, те у складу с тим обележјем постоје глаголи који су парни по виду (и, према неким проучаваоцима, чине 75% укупног фонда глагола у руском језику (Ремчукова, 2004: 66), док за српски не постоји сличан податак), али и они који немају видски парњак (рус. *соотносительные* и *несоотносительные* по виду глаголы; Ремчукова, 2004: 65)<sup>71</sup>.

---

<sup>69</sup> М. Дешић, на пример, сматра да је довољно да се глаголи НСВ и СВ поклапају у једном свом значењу да би били видски парњаци, али истиче да је важан степен њихове подударности и, с друге стране, њихова семантичка разуђеност (в. Дешић, 1985). У наведеном раду он је такође нагласио и да могу постојати знатне разлике међу глаголима-парњацима, а ми ову појаву анализирамо као *делимичну дефектност видске парадигме*. И. Клајн је такође указао на проблематику представљања видске парности у лексикографској пракси и истакао да глаголи не морају бити парњаци у свим значењима и синтаксичким реализацијама, а дао је и списак глагола за које сматра да поседују поменуте карактеристике (в. Клајн, 2011: 51–84).

<sup>70</sup> Иако је она највише пажње добила на фону руског језика, то не значи да она није само присутна већ је, може се рећи, и веома активна у другим словенским (укључујући и мањинске) језицима, нпр. у русинском (в. Фејса, 2017).

<sup>71</sup> Анализу парних и непарних глагола у руском језику на материјалу речника Ушакова дала је А. А. Спагис, сагледавши и значења префикса (в. Спагис, 1969). Морамо истаћи да се с одређеним њеним запажањима не слажемо, нпр. у погледу класификације глагола *заплакать* за који Спагис тврди да је

Последња група се у србистичкој граматичкој литератури назива *једновидским глаголима* (нпр. у Пипер & Клајн, 2017: 177), премда постоје аутори (в. Ђуровић, 2017; Ђуровић & Спасојевић, 2014) који упозоравају на то да су сви глаголи једновидски (тј. с једним граматичким видским значењем, било НСВ било СВ), осим двовидских.

Будући да глаголи парни по виду представљају доминантнију групу, у зависности од значења, морфолошких карактеристика глаголске основе и творбених модела, разликују се три основна типа видских парова: (1) непрефиксирани глагол НСВ и његов префиксирани парњак СВ образован префиксацијом (рус. *делать* : *сделать*, *писать* : *написать*; срп. *радити* : *урадити*, *писати* : *написати*), (2) а) префиксирани глагол СВ и парњак формиран секундарном имперфективизацијом (рус. *переписать* : *переписывать*; срп. *преписати* : *преписивати*), односно б) непрефиксирани глагол СВ и суфиксални глагол НСВ са имперфективним суфиксом (рус. *решить* : *решать*; срп. *решиати* : *решавати*) (Ремчукова, 2004: 72–74; Шведова, 1980: 568). Последњи тип парних по виду глагола чине (3) суплетивни парови (рус. *говорить* : *сказать*, *класть* : *положить*, *брать* : *взять*<sup>72</sup>; срп. *говорити* : *рећи*) (Шведова, 1980: 568).

Ипак, о самој природи видских парова постоје опречна схватања. С једне стране, конституенти видског пара јесу глаголи супротстављени једино по граматичким видским обележјима, уз идентично лексичко значење, синтаксичке везе и семантичку валентност, као што су *создать* : *создавать*, *переписать* : *переписывать* (Ремчукова, 2004: 66–67), односно видски парњаци се одликују идентичном денотативном семантиком, као и функционалном и формалном истоветношћу (рус. *записывать* : *записать*, *рассматривать* : *рассмотреть*, *улетать* : *улететь*, *красить* : *покрасить* и сл.) (Падучева, 2009: 45). С друге пак стране, немогуће је видску семантику посматрати одвојено од других блиских категорија, пре свега њиховог лексичког значења и творбених афикса, који свакако утичу на различите промене глагола, посебно стога што су везе, традиционално

---

значење префикса недовољно изражено и да је парњак с мотивним, што не може бити истинито јер је реч о инхоативу.

<sup>72</sup> У српском језику еквиваленти датих глагола нису од различитог корена, уп.: *стављати* : *ставити* и *узимати* : *узети*.

означене као *парови*, заправо, део ширег феномена (Janda, 2015: 14). Добро је познато да често префикси не само да перфективизују, већ и утичу на различита друга својства (нпр. акционална, просторна итд.), јер не постоје потпуно граматикализовани, десемантизовани, чистовидски префикси (Ремчукова, 2004: 67). Ова теза је посебно заступљена у серији истраживања Л. Јанде и сарадника (уп. нпр. Јанда, 2012; Endresen–Janda–Kuznetsova–Lyashevskaya–Makarova–Nesset & Sokolova, 2012; Janda, 2004; 2007; Janda & Korba, 2008; Janda & Lyashevskaya, 2011a; 2011b; Janda–Endresen–Kuznetsova–Lyashevskaya–Makarova–Nesset & Sokolova, 2013; Sokolova, 2013), али и других проучавалаца (нпр. Поповић, 2007; Trnavac, 2006; Voogaart & Trnavac, 2011) који категорији вида (као и блиским, попут времена и модалности) прилазе с когнитивистичког<sup>73</sup> становишта и разликују неколико врста глагола СВ, који, уједно, чине срж тзв. кластера<sup>74</sup> – гнезда глагола повезаних одређеним мотивним глаголом НСВ (чије су оне, заправо, перфективизоване варијанте):

(1) *природне (праве) перфективе* (енг. *Natural perfectives*) – глаголе СВ који су најприближнији ономе што се сматра (чистим, правим) видским паром (*написаць, сварить*);

(2) *специјализоване перфективе* (енг. *Specialized perfectives*) – изведенице СВ чије је лексичко значење измењено у односу на мотивне глаголе;

(3) *перфективе комплексних радњи* (енг. *Complex Act Perfectives*) – изведенице код којих префикс поставља границе активности денотираној основним глаголом у погледу времена (почетна, средишња или завршна фаза; нпр. *поварить, зачихать*), и које обично немају имперфективни парњак;

(4) *перфективе једноактних радњи* (енг. *Single Act Perfectives*) – изражавају један акт радње која се састоји од већег броја актова, у морфемском саставу имају или суфикс *-ну-* или префикс *с-* (нпр. *чихнуть, сглупить*), и обично немају видског пара (Janda et. al., 2013: 3–4).

<sup>73</sup> Аспектуалност се описује и с когнитивно-дискурсивног аспекта, в. Белошапкова, 2008. Општа својства дате категорије у хрватском језику описао је Ј. Силић, нпр. у: Silić, 1977.

<sup>74</sup> Наша типолошка скупина названа *проширење типа 2 (префиксална алтернација)* обједињује глаголе с различитим префиксима који у речничким дефиницијама имају идентично значење. Сматрамо да одређене групе перфектива које се сврставају у кластере (в. ниже њихове карактеристике) не могу имати исто значење као лексеме од којих су изведене.

Наведеном у прилог иде и чињеница да два полисемантична глагола, наизглед видски парњаци, сваки у свом семантичком комплексу могу имати једно (или више) значења у којима се међусобно не саодносе, а када се узму у обзир стилске и конотативне карактеристике сваког од конституената пара, постаје јасно о каквом је сложеном механизму реч (Ремчукова, 2004: 67–68)<sup>75</sup>, што ипак не значи да не постоје аутори који се залажу за очување категорије видске парности у серији својих истраживања (в. нпр. Зализњак–Микаэлян & Шмелев, 2010; 2015).

Осим тога, постоје и тзв. *функционални* и *неузуални* (*оказионални* и *потенцијални*) видски парови. Код функционалних се подразумева да мотивни и мотивисани глагол, премда немају истоветно лексичко значење, у одговарајућем контексту (нпр. у ситуацији кратности, негације у императивним конструкцијама и др.) могу да функционишу као парњаци услед општих семантичких карактеристика, нпр. *кричатъ* : *закричатъ*, *видеть* : *увидеть* и сл. (Петрухина, 2009: 81, 82). Неузуални видски парови карактеристични су за савремени језик (посебно у разговорном, публицистичком или књижевно-уметничком стилу), углавном када се имперфективизују глаголи СВ с резултативним, фазним и сл. префиксима, али и када се перфективизују нетерминативни, односно терминативни глаголи НСВ (уп. *будить* : *разбудить* : *разбуживать*; *смотреть* : *отсмотреть* : *отсматривать*) (Петрухина, 2009: 83).

Као формално средство за проверу видске парности двају глагола НСВ и СВ користи се тзв. Масловљев критеријум, међутим, ми га не примењујемо јер је неколико пута у литератури указивано на недостатке и дифузне резултате до којих се његовом применом може доћи. Једна од проблематичних околности примене, како истичу Кузњецова и Јанда (Кузнецова & Янда, 2013: 89; в. и Горбова, 2011), јесте да је за потврду видске корелације двају глагола довољан само један контекст у којима се глагол НСВ и префиксал СВ могу заменити, што може показати да су у односу видске парности два глагола који то објективно никако нису, нпр. *целовать* и *перечеловать*. С друге стране, уколико се узме у обзир да су парни само они глаголи који се могу међусобно заменити у свим контекстима, лако се може десити

---

<sup>75</sup> Ми се у раду овом темом бавимо у оквиру термина (и истоимених поглавља који су томе посвећени) *делимична дефектност видске парадигме*.

да се не региструје нити један такав пар, а постоји могућност и да примена различитих критеријума даје различите резултате на идентичном материјалу (Кузнецова & Янда, 2013: 89).

Србистичка литература разликује (1) *видски пар у ужем* и (2) *у ширем смислу*. Први тип парова чине два облика истог глагола који се на семантичком плану разликују по видском значењу, а формално само на основу суфикса у свом саставу (*обрадити* : *обрађивати*, *поклонити* : *поклањати*), док се други, поред семантичке разлике у погледу видског значења, разликују и по префиксу који изражава ту разлику (*чинити* : *учинити*) (Пипер & Клајн, 2017: 177).

Дакле, однос двеју лексема, које су наизглед у односу видске парности, није нимало једноставан као што на први поглед може изгледати, а како је то наша централна тема, на овом се месту нећемо претерано на њој задржавати, али наглашавамо да не посматрамо однос двеју лексема нити као функционалне нити као околионалне видске парове, већ показујемо да је однос који се успоставља између њих знатно сложенији. С друге стране, одређена термиолошка и типолошка решења која смо применили својим садржајем могу делимично одговарати горенаведеним терминима ‘функционални’ односно ‘околионални видски пар’ (посебно репрезенти тзв. делимичне дефектности видске парадигме и проширења типа 2, манифестованог кроз алтернирање префикса).

Сматрамо да наша концепција дефектности видске парадигме<sup>76</sup> има многобројне садржинске сличности са оном коју је предложила М. Гиро-Вебер (1990: 102–112), истакавши да *видска дефектност* (рус. *видовая дефектност*) ставља знак питања на јединство видског система у руском језику, те да она обухвата велики број глагола. Наиме, на основу (1) присуства промене изазване активношћу и (2) постепености извршавања активности Гиро-Вебер глаголе (и ситуације) дели на *динамичне* (у највећем броју је реч о глаголима НСВ без префикса и без пара СВ), *динамично-постепене* (образују регуларне видске парњаке) и *динамично-моменталне* – глаголи који припадају овој групи могу и

---

<sup>76</sup> Почетна запажања о апсолутној (тоталној) и парцијалној (делимичној) некорелативности са видским парњаком у руско-српском контрастивном светлу први пут су конципирана у нашем раду Балек, 2018б. Тада проширење видске парадигме није било узето у разматрање.

улазити у видске парове, али су функционално дефектни јер парњак НСВ није у могућности да изрази трајање, а могу бити и без парњака НСВ (Гиро-Вебер, 1990).

### 2.3. ГЛАГОЛИ БЕЗ ВИДСКОГ ПАРА

Глаголске лексеме без парњака СВ или НСВ (рус. *несоотносительные* (или *непарные*) по виду глаголы) обично су веома штуро описане у граматичким приручницима<sup>77</sup>, чак и у литератури на руском језику, упркос развијенијим проучавањима аспектолошке проблематике. Непарним, или једновидским, глаголима сматрају се како они код којих је немогуће образовање парне лексеме тако и оне које не чине пар с мотивним / мотивисаним (Петрухина, 2009: 46). У зависности од граматичког значења недостајућег члана, разликују се глаголи који поседују само НСВ, тзв. *imperfectiva tantum*; и они који се одликују формама СВ, тзв. *perfectiva tantum*.

Међу глаголима без видског пара највише је (1) нетерминативних глагола НСВ и (2) глагола СВ који припадају фазно-временском, делимитативном или сл. начину глаголске радње (Петрухина, 2009: 46). На постојање глагола овога типа међу првима је у руском језику указао Ј. С. Маслов (Маслов, 1948; као и касније – уп. Маслов, 1964), и то с функционалног аспекта, а потом су датој скупини пажњу посветили и Ј. А. Земска (Земская, 1955), Л. А. Бикова (Быкова, 1958), Т. Н. Молошна (Молошная, 1971) и др. И. П. Мучник проучавао је видске корелације на материјалу Ушаковљевог речника (анализа је обухватила 9000 глагола) и закључио да 31% укупног фонда чине глаголи који немају одговарајући видски корелат НСВ (*очутился, возгордился*) или пак СВ (*вращался, бездействовал*) (Мучник, 1956: 94). Глаголима без видског пара у српском језику ретко је посвећивана посебна пажња – в. Ђуровић, 2017; Спасојевић, 2017.

---

<sup>77</sup> У *Нормативној граматици српског језика* наведено је да је већина једновидских глагола *imperfectiva tantum* (*имати, морати, смети, изгледати, постојати, становати, важити, утицати, штрчати, уживати*), а мањи број *perfectiva tantum* (*ичепати, преминути, згромити, обневидети*) (Пипер & Клајн, 2017: 177–178).



### 2.3.1. Imperfectiva tantum

Општа карактеристика глагола који немају СВ јесте ателичност, тачније нестремљење достизању тачке након које би активност престала. Радња која се њима означава, дакле, предвиђена је да траје без икаквог указивања на њен завршетак, што је општа семантичка особина процеса глагола који улазе у дату групу, иако се они сврставају у различите лексичко-семантичке класе (Титаренко, 2011: 170).

Одређени нетерминативни глаголи НСВ, којима се означавају статичке ситуације, немају истокоренске деривате – нпр. пунозначни глаголи односа (рус. *стоитъ, граничитъ, значитъ, принадлежатъ* и др.), посесије (рус. *иметься, обладать* и др.), локализације стационираних предмета (рус. *находиться, стоять* итд.) (Петрухина, 2009: 46). С друге стране, поједини нетерминативни глаголи НСВ могу имати ограничен деривациони потенцијал, тј. образовати префиксалне деривате, али тада није реч о видским паровима – нпр. глаголи са значењем професионалне или уопштене делатности или социјалног стања (рус. *учительствовать, править, воспитывать, вдовствовать* и др.), глаголи осећања и емоционалних стања (рус. *любить, ненавидеть*<sup>78</sup>, *обожать, уважать* итд.) (Петрухина, 2009: 46; Маслов, 1984: 54 према Петрухина 2009: 47).

Насупрот томе, динамички глаголи конкретне људске активности (рус. *работать, трудиться, гулять, бежать* и сл.) или физичких процеса (рус. *пылать, гореть, цвести*) имају развијен деривациони потенцијал (рус. *поработать, отработать, потрудиться, запылать, загореться, погореть* итд.) (Петрухина, 2009: 47)<sup>79</sup>. М. Гиро-Вебер истиче значај лексичке семантике глагола повезане са видском, те глаголе НСВ без парњака супротне граматичке садржине назива *адинамичним* јер они не проузрокују никакву промену (која је повезана са семантиком СВ) (Гиро-Вебер, 1990). У оквиру глагола без видског пара свршеног

<sup>78</sup> О видској некорелативности и деривационом потенцијалу глагола *ненавидеть* (*друг друга*) и *мрзети* (*се*) в. Балек, 2018в.

<sup>79</sup> Деривати ових глагола с почетним или делимитативним значењем (нпр. *закричатъ, погулять, поиграть*) могу да служе као функционални парови мотивним; многи од њих представљају финални ступањ глаголске деривације, па је секундарна имперфективизација немогућа (Петрухина, 2009: 47).

вида могу се издвојити неколике групе према семантичким особинама лексема које поседују само НСВ. Реч је о следећим групама (према Шведова, 1980: 592–595):

(1) Копулативни и семикопулативни глаголи којима се означавају различити односи: *быть* (кем) (срп. *бити* (нешто)), *являются* (кем) (срп. *бити* (нешто)); *постојати у неком својству*), *доводиться* (срп. *доводити се*), *приходиться* (срп. *требати*), *находиться* (срп. *налазити се*), *состоят* (срп. *одржавати се, састојати се*), *числиться* (срп. *убрајати се*), *звать* (кого как) (срп. *звати кога на какав начин*), *преобладать* (срп. *преовладавати*), *соответствовать* (срп. *одговарати (чему)*), *относиться* (срп. *односити се*), *принадлежать* (срп. *припадати*), *зависеть* (срп. *зависити*), *таить* (срп. *скривати*) и др.

(2) Модални глаголи: *хотеть* (срп. *хтети*), *желать* (срп. *желети*), *долженствовать* (срп. *бити у обавези урадити нешто / осећати дужност*), *иметь* (срп. *имати*), *надеяться* (срп. *надати се*), *следовать* (срп. *требати*), *надлежать* (срп. *потребно је*), *полагаться* (срп. *рачунати (на нешто)*) итд.<sup>80</sup>

(3) Глаголи мишљења и интелектуалних стања: *разуметь* (срп. *разумети*), *знать* (срп. *знати*), *судить* (срп. *судити о нечему*), *ждать* (срп. *чекати*), *считать* (срп. *сматрати*), *предвидеть* (срп. *предвидети*), *предчувствовать* (срп. *предосећати*), *интересоваться* (срп. *интересовати се нечим*), *мечтать* (срп. *маштати*), *помнить* (срп. *памтити*), *отрицать* (срп. *порицати*) и др.

(4) Глаголи са значењем емоционалних односа: *любить* (срп. *волетати*), *обожать* (срп. *обожававати*), *уважать* (срп. *уважавати*), *ценить* (срп. *ценити*), *терпеть* (срп. *трпити*), *ненавидеть* (срп. *мрзети*), *ревновать* (срп. *љубоморисати*), *завидовать* (срп. *завидети*) итд.

(5) Глаголи којима се денотира поседовање и припадање: *иметь* (срп. *имати*), *владеть* (срп. *владати чиме*), *обладать* (срп. *поседовати*), *располагать* (срп. *распоређивати*) и сл.

(6) Глаголи са значењем постојања: *быть* (срп. *бити*), *наличествовать* (срп. *постојати*), *сопутствовать* (срп. *пратити*), *стоять* (срп. *стојати*),

---

<sup>80</sup> О непунозначним (пре свега копулативним, семикопулативним, квазикопулативним и модалним) глаголима у руском и српском језику, који тек уз адекватну лексичку допуну добијају своју семантичку вредност, в. Крстић, 2016; уп. такође Hansen, 2001.

*пребивањ* (срп. *пребивати*), *сушествовањ* (срп. *постојати*), *присуствовањ* (срп. *присуствовати*), *находиња* (срп. *налазити се*) и др.

(7) Глаголи са значењем локалитета у простору: *сидењ* (срп. *седети*), *лежањ* (срп. *лежати*), *висењ* (срп. *висити*), *простирања* (срп. *простирати се*), *помешања* (срп. *бити смеиштен*), *граничањ* (срп. *граничити се*) и сл.

(8) Глаголи са хроматским значењем: *белењ* (срп. *белети*), *голубењ* (срп. *постајати плав*), *белења* (срп. *белети се*), *чернења* (срп. *црнити се*) итд.

(9) Глаголи са значењем одавања светлости или мириса: *светињ* (срп. *светлети*), *сияњ* (срп. *сијати*), *горењ* (срп. *горети*), *мерцањ* (срп. *светлуцати*), *пахнуњ* (срп. *мирисати*), *благоухањ* (срп. *пријатно мирисати*) и сл.

(10) Глаголи са значењем природних физичких процеса: *печењ* (срп. *пећи*), *идти* (о дожде, снеге) (*падати* – о киши, снегу), *лињ* (срп. *лити*), *дуњ* (срп. *дувати*), *бушевањ* (срп. *беснети* – о невремену) итд.

(11) Глаголи са значењем перцепције органима / чулима: *видењ* (срп. *видети*), *смотрењ* (срп. *гледати*), *слышањ* (срп. *чути*), *обоняњ* (срп. *мирисати*), *осязањ* (срп. *пипати*) и др.

(12) Глаголи са значењем физичких и психолошких стања: *спањ* (срп. *спавати*), *дремањ* (срп. *дремати*), *бодрствовањ* (срп. *бодрити*), *страдањ* (срп. *патити*), *паниковањ* (срп. *паничити*), *молчањ* (срп. *ћутати*), *беспокоиња* (срп. *бити узнемирен*), *бојања* (срп. *бојати се*), *гордиња* (срп. *поносити се*), *сердиња* (срп. *љутити се*), *раздражања* (срп. *раздржавати се*) и сл.

(13) Ономатопејски глаголи: *журчањ* (срп. *жуборити*), *буљкањ* (срп. *клокотати*), *грохотањ* (срп. *смејати се грохотом*), *гремењ* (срп. *грмети*) итд.

(14) Глаголи а) са значењем какве особине или б) сталног физичког недостатка, на пример: а) *подличањ* (срп. *понашати се подло*), *паразитировањ* (срп. *паразитирати*), *горячиња* (срп. *лако се узбуђавати*), *бодатиња* (срп. *бости се*); б) *кособочањ* (срп. *бити накривљен*), *заикања* (срп. *муцати*) и др.

(15) Глаголи којима се денотира умеће или способност, често уз лексичке квалитативне показатеље *плохо*, *хорошо*, *отлично* (срп. *лоше*, *добро*, *одлично*) и сл.: *играњ* (срп. *свирати*), *говорињ* (срп. *говорити*), *танцевањ* (срп. *плесати*) итд.

(16) Глаголи са каузирајућим аудитивним значењем и глаголи говорења: *звонить* (срп. *звонити*), *кричатъ* (срп. *викати*), *лаять* (срп. *лајати*), *ворковать* (срп. *зукати*), *куковать* (срп. *кукати*), *блеять* (срп. *блејати*), *разговаривать* (срп. *разговарати*), *болтать* (срп. *брбљати*), *бормотать* (срп. *мрмљати*), *шептать* (срп. *шапутати*), *браниться* (срп. *свађати се*) и сл.

(17) Глаголи неодређено усмереног кретања: *гулять* (срп. *шетати*), *блуждать* (срп. *лутати*), *фланировать* (срп. *шпацирати*), *бегать* (срп. *трчати*), *ходить* (срп. *ићи*) итд.<sup>81</sup>

За посматрану граматичку (видску) скупину карактеристични су и одређени начини глаголске радње које је издвојио М. А. Шелякин: *непрекидно-постојећи* (рус. *постоянно-наличный*), *релациони* (рус. *реляционный*), *статални* (рус. *статальный*), *еволутивни* (рус. *эволютивный*) и *постојано-убичајени* (рус. *постоянно-узусальный*) (в. више код: Шелякин, 2008). Међутим, с обзиром на то да смо се ми оријентисали на глаголе с префиксом, они махом прелазе у оне начине глаголске радње који се означавају одговарајућим формантима.

### 2.3.2. Perfectiva tantum

Поседовање искључиво форми СВ карактеристично је за префиксирани глаголе код којих дати творбени формант уноси семантичке промене у глаголску структуру, а образовање секундарних имперфектива (који би имали истоветно лексичко, а различито граматичко значење те били видски парњаци формама СВ) је онемогућено (Шведова, 1980: 595). Осим тога, префиксали углавном припадају неком од начина глаголске радње (рус. *способы глагольного действия*). Уп. нпр. однос инхоативног деривата *закричатъ* према мотивном *кричатъ*, који нису видски парови управо услед префиксом маркираног почетка глаголске ситуације (издвојеног фазног сегмента). Осим тога, из семантичких разлога видске парове немају ни стилски маркирани глаголи СВ, којима се изражавају тренутне или изненадне активности, а многи од њих деривирани су помоћу суфикса *-ну-* (Петрухина, 2009б: 47). Дакле, суфиксални деривати код којих се акцентује

<sup>81</sup> И. Клајн је успутно поменуо глаголе НСВ без парњака СВ: *имати*, *морати*, *смети*, *изгледати*, *постојати*, *становати*, *важити*, *утицати* (Клајн, 2005: 106–107).

једноактност и компонента кратког трајања су, на пример, *крикнућь, вздремнућь, отпрянућь, сгинућь, встрепенућься* и сл. (Шведова, 1980: 595).

С друге стране, с обзиром на то да је секундарна имперфективизација врло заступљен, те стога и непредвидив процес, мора се нагласити да то што одређени глагол нема секундарно имперфективизовану варијанту у датом тренутку не значи да се у будућности она неће формирати. Дакле, имајући на уму да смо се оријентисали на праћење нарушавања видске опозиције, овом приликом напомињемо да се наши резултати односе на актуелни тренутак, те да је могуће да развојем језика одређени глаголи добију своје парњаке (секундарне имперфективе), али верујемо да је такође могуће да један члан видског пара (према тренутном стању у језику) буде најпре маргинализован, а потом и истиснут из употребе. Свакако, ово показује да је наше истраживање тек почетна карика у сагледавању видске некорелативности, посебно стога што, како смо могли да видимо, постоје различити ставови у погледу тзв. функционалних и околиналних видских парова – уп. горенаведени глагол *закричатъ* који Ј. Петрухина (Петрухина, 2009б: 47) сматра функционалним парњаком *кричатъ*, док се у *Руској граматици* он наводи као глагол без видског пара НСВ (Шведова, 1980: 595, 597; уп. такође (и за ситуацију у украјинском и српском): Ивановић, 2009; Крстић, 2016: 150–152).

Осим тога, М. Гиро-Вебер (Гиро-Вебер, 1990) издвојила је горепоменућу скупину *динамично-моменталних* глагола, код којих су *постепеност* и *процесуалност* искључени, што значи да они поседују непотпуну функционалну парадигму, те заузимају место између глагола парних по виду и глагола СВ без парњака НСВ (према нашој типологији, реч је о глаголима с делимично дефектном видском парадигмом).

## 2.4. ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ

Премда је поседовање *једног* од граматичких значења вида обавезно својство сваке глаголске лексеми у језицима које посматрамо, постоје глаголи који имају *оба* граматичка видска значења – и НСВ и СВ.

Наиме, двовидски глаголи манифестују синкретизам видских парадигми и, заправо, представљају реликте раног стадијума развоја руског језика (као и других словенских језика – Т. Б.) у којем није постојала диференцијација видских разлика (није постојао глаголски вид као граматичка категорија), да би у каснијем развоју они постајали једновидски<sup>82</sup> (Климонов, 2013: 410). Дакле, двовидским глаголима (даље ДВ; нпр. рус. *казнить, исследовать, обещать, командировать, госпитализировать*; срп. *чути, видети, крстити, даровати, телефонирати, инсталирати, мотивисати*) називамо оне чије значење није изражено специјалним формалним показатељима (Војводић, 2014; Станојчић & Поповић, 1992: 98; Шведова, 1980: 591). У својој „унутрашњој структури” то су међусобно супротстављени хомонимични парови (како (претежно) страног тако и словенског порекла), али немају формалне видске (афиксалне) показатеље који би на дату чињеницу указивали (попут *демонстрировать / демонстрирати, анализировать / анализирати, характеризировать / карактеризовати, информировать / информисати* итд.) (Војводић, 2014). Према И. П. Мучнику, двовидски глаголи су се појавили у руском језику у 18–19. в., а очувању њихових граматичких специфичности (двовидности) погодовали су следећи фактори: карактеристични инострани суфикси (*-изова-, -ирова-, -изирова-*) и њихова интерфиксална сложеност; док је развој двовидности у совјетском периоду био могућ захваљујући семантичким, формално-видским и социолингвистичким факторима (Мучник, 1966 према Шелякин, 1979: 3, 4).

Међутим, двовидност се испољава само у инфинитиву, док у контексту сваки глагол с два вида реализује само један, због чега се ови глаголи и зову глаголи с *контекстуалним* видом или глаголи с *аналитичким граматичким начином изражавања вида*, када је он изражен ван глаголске речи – прилогом,

---

<sup>82</sup> Не у смислу да немају видског пара, већ да имају само једно видско значење. Подсећамо да се у литератури на српском језику термин ‘једновидски глаголи’ употребљава само у датом значењу.

везником и сл.: *Док ручам* (НСВ), *читам новине* и *Чим ручам* (СВ), *доћи ћу* (Војводић, 2014); *Он нас об этом вовремя информировал* (СВ). *Он нас постоянно информирует* (НСВ) *о ходе реставрационных работ* (Петрухина, 2009: 83)<sup>83</sup>. А. Белић (1955–1956: 1–13) упозорава да се двовидност развија у одређеном значењу једног глагола, као и да двовидски глаголи имају у садашњем времену трајни вид, а у претериталним – свршени (Белић, 1955–1956: 9).

Како највећи број двовидских глагола чине они страног порекла, услед адаптације у језику-примаоцу, с временом почињу да се подвргавају творбеним процесима као и „домаће” лексеме, односно долази до префиксације и суфиксације<sup>84</sup> двовидских глагола, што утиче на потоњу употребу у одговарајућем граматичком значењу. Дакле, након префиксације долази до „пара” ДВ<sup>85</sup> : СВ, а с обзиром на то да двовидски глагол у наведеној комбинацији нема префикс, често се дешава да губи значење СВ (јер постоји префиксал код којег се СВ јасно читује<sup>86</sup>), те почиње да се доживљава као НСВ, иако се не може рећи да сви глаголи страног порекла подлежу датом моделу: *комментировать* : *прокомментировать*, *минировать* : *заминировать*; *реаговати* : *одреаговати*, *контролисати* : *исконтролисати*<sup>87</sup> (Војводић, 2014; Петрухина, 2009: 83; о префиксацији двовидских глагола у српском језику в. Матијашевић, 2000: 655–663). С друге стране, до формирања неправих видских парова може доћи и на другачији начин – суфиксацијом глагола с потпуном или непотпуном двовидношћу – што свакако утиче на „очување” првобитне структуре видске парадигме код глагола датог типа (Јсаи, 2016: 361–368).

---

<sup>83</sup> У русистици су посматраним глаголима посвећене бројне студије; в. и старије: Авилова, 1968: 66–78; Бирюкова, 1973. Најобимнија студија о двовидским глаголима у српском језику, уз инвентар посматраних лексема, јесте дисертација М. Спасојевић (в. Спасојевић, 2015). О двовидским глаголима са основом страног порекла у српском језику в. Спасојевић, 2014: 235–245.

<sup>84</sup> Према запажањима Д. Војводића (в. Војводић, 2014), у српском језику за сада нема уочених случајева суфиксације двовидских глагола.

<sup>85</sup> Условна скраћеница за ‘двовидски глагол’, коју користи Ј. В. Петрухина (Петрухина, 2009).

<sup>86</sup> Што не значи да се одговарајући непрефиксирани глагол више не употребљава у контекстима у којима се врши диференцијација видског значења: *Его уже обследовали* (СВ) *и ничего не нашли. Их сейчас обследуют* (НСВ); *Им удалось консолидировать* (СВ) *всех единомышленников. Сегодняшнее ТВ, по нашему мнению, не консолидирует* (НСВ) *людей...* (Петрухина, 2009: 84).

<sup>87</sup> Уз новији облик *преконтролисати*, што би био пример тзв. проширења типа 2, односно префиксалне алтернације.

## 2.5. ВИДСКИ ТРИПЛЕТИ

У видском систему посебно место заузимају тзв. *видски триплети* или *видске тројке* (рус. *видовые тройки*), термин готово непознат у србистици. Реч је о творбеном низу глагола састављеном од три члана, у оквиру којег фигурирају два видска пара. Појава видских триплета објашњава се као последица граматикализације имперфективизације, што показује чињеница да се трећи члан формира и када не постоје семантички услови за то, па их је потребно посматрати као особиту реализацију видске парности, аспектуално јединство (Петрухина, 2009: 87–88; Ясаи, 1997: 74).

Наиме, видски триплети образују се секундарном имперфективизацијом префиксираних глагола, код којих префикс, осим резултативне има и конкретну семантику, те одговара једној од сема мотивног глагола (Петрухина, 2009: 86–87; 114). То значи да су наведени низови састављени од основног облика каквог глагола, његове префиксираних варијанте (која поседује један део значења који одговара мотивном глаголу) и секундарно имперфективизованог глагола, уп.: *клеить* : *склеить* : *склеивать* или *бинтовать* : *забинтовать* : *забинтовывать* (Петрухина, 2009: 85, 86). У наведеним случајевима један пар чине *клеить* : *склеить* и *бинтовать* : *забинтовать*, а други *клеить* : *склеивать* и *забинтовать* : *забинтовывать*. Секундарни имперфективи који се у таквим низовима јављају у највећем броју случајева се одликују просторном (конкретном или апстрактном) семантиком, међутим, уколико се образују од глагола који немају дату компоненту (нпр. *есть* : *съесть* : *съесть*, *расти* : *вырасти* : *вырастать*), онда је реч о непроцесуалности и резултативности, које условљавају итеративну употребу (Петрухина, 2009: 86, 87). Дакле, иако постоје низови с два глагола НСВ, не представљају сви они *видске* триплете (да би то било постигнуто, оба глагола морају бити видски претенденти глаголу СВ); то су (само) *морфолошки биимперфективни* триплети (Зализняк & Микаэлян, 2010: 131–132).

Поред тога, постоји и тумачење према којем чланови видских триплета нису међусобно равноправни, односно да једном глаголу СВ не могу одговорати 2 облика НСВ (Апресјан, 1997; Булыгина & Шмелев, 1997; Зализняк & Шмелев, 2000;



Петрухина, 2009: 88). Другим речима, природа опозиције остаје бинарна, а трећи члан се различито класификује – нпр. према једним проучаваоцима пар је основни глагол НСВ и префиксална варијанта СВ (*таять* : *растаять*), док је секундарни имперфектив *растаивать* глагол без парњака СВ (тзв. *imperfectiva tantum*); слично је и код префиксалног пара *сгореть* : *сгорать*, где је мотивни *гореть* такође *imperfectiva tantum* (Апресјан, 1997: 14–15; Петрухина, 2009: 88). Друга пак концепција подразумева да су парњаци префиксирани глаголи СВ и НСВ: *съестъ* : *съедать*, *выпитъ* : *выпивать* и др. (Булыгина & Шмелев, 1997; Зализњак & Шмелев, 2000).

Поред неусаглашеног дефинисања видских триплета, ситуацију додатно компликују и лексикографски подаци доступни у двама најрелевантнијим речницима. У БАС-у се као видски парови дефинишу једино они глаголи који су образовани секундарном имперфективизацијом – попут *прочитать* : *прочитывать* или *растаять* : *растаивать*, док се облици без префикса, као *таять*, дефинишу као *imperfectiva tantum* (Петрухина, 2009: 88). Дакле БАС, баш као нити један речник на српском језику, не (пре)познаје видске триплете; МАС, с друге стране, наведене облике и препознаје и дефинише као видске триплете (према Петрухина, 2009: 88).

## II. СЕМАНТИЧКА И ПРАГМАТИЧКА АНАЛИЗА ДЕФЕКТНОСТИ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

### 3. ПРЕФИКС ЗА- КАО ФОРМАЛНИ МОДИФИКАЦИОНИ МАРКЕР

#### 3.1. СЕМАНТИЧКА ВРЕДНОСТ ПРЕФИКСА ЗА-

Префикс *за-*, као и многи други афикси датог типа, има предлошко порекло. Иако је предлог *за* један од предлога с најразвијенијим и најбогатијим синтаксичким и семантичким потенцијалима (у прилог томе говоре подаци у релевантним речницима – нпр. у БАС (1955/4: 200–208) предлог *за* има 26 значења, док у МАС (1999/1: 490–491) има укупно 30; РМС (1967/2: 56–57) бележи укупно 21 значење посматраног предлога, РСАНУ (1968/5: 481–484) региструје 18, а ЈРМС (2011: 361) даје 26 значења предлога *за*), префикс *за-*, барем када се има у виду његов лексикографски опис, има знатно редукованију семантику. Дата чињеница, међутим, не утиче на његове прагматичке функције јер се овај префикс сматра једним од најсложенијих и најодређенијих, без иједног „прототипског” значења, а с много нијанси које се различито класификују (Клајн, 2002: 251). П. Брагински је издвојио три значења префикса *за-* (*спацијално (локативно)*, *резултативно* и *инхоативно*) и указао на хомофону природу овог форманта (в. Braginsky, 2008). Л. Јанда је посматрала значењски потенцијал датог форманта помоћу (когнитивних) просторних конфигурација (свака садржи оријентир, објекат и трајекторију), издвојивши пет с неколико подзначења: (1) отклон (рус. *отклонение*), фиксација (рус. *фиксация*), промена стања (рус. *изменение состояния*), прекомерност (рус. *избыточность*), почетак (рус. *начинательность*), замењивање (рус. *обмен*), покривеност (рус. *покрытие*); (2) (метафоричка) покривеност (звучи се концептуализују као физички објекти); (3) расејана/распршена покривеност (рус. *расеянное покрытие*); (4) попуњавање (рус. *заполнение*) и (5) површина (рус. *поверхность*) (Јанда, 1997: 41–61; в. такође и Janda, 1986).

Лексикографски подаци о модификаторском потенцијалу посматраног форманта код глаголских лексема<sup>88</sup> веома су разноврсни. Наиме, у творби глагола префикс *за-*, према подацима доступним у релевантним речницима руског и српског језика (БАС, 1955/4: 209; МАС, 1999/1: 491; РМС, 1967/2: 57; РСАНУ, 1968/5: 484; ЈРМС, 2011: 361), може уносити следећа значења: (1) почетак радње (рус. *заплодити*, *застучати*, *забега*; срп. *затрчати (се)*, *запевати*, *заиграти*); (2) успутна, пратећа активност<sup>89</sup> (рус. *забежати*, *залетети*, *занести*); (3) просторно значење ‘иза’ каквог (конкретног или апстрактног) објекта (рус. *забежати*, *забрести*); (4) прекомерно извршење активности, односно излазак радње из регуларних / дозвољених граница, те с тиме повезано значење грешке/омашке (рус. *заговорити се*, *заработати се*, *засидети се*; срп. *заорати (у туђе)*, *забројати*); (5) достизање резултата радње (рус. *заклеити*, *закопати*, *закривити*; срп. *залепити*, *закопати*, *затворити*); (6) кретање иза каквих граница, довођење на непознато место, губљење нечега (рус. *завести*, *загнати*; срп. *завести*, *залутати*, *загубити*); (7) простирање активности на крај или по површини објекта (рус. *запилити*<sup>1</sup>, *зачистити*; срп. *замазати*, *запрљати*); (8) делимично извршење радње, обухватање радње до неке мере<sup>90</sup> (рус. *запилити*, *зачистити*; срп. *загрести*, *засећи*); (9) долазак у неко ново стање / стицање каквог својства, степена (срп. *заруменети се*, *зазеленети се*; *задевојчити се*, *зацарити се*); (10) изазивање кретања, заостајање, кашњење, или пак престанак кретања (срп. *задржати се*, *застати*, *зауставити се*); (11) дуже упуштање у неку радњу / обузетост нечим (срп. *запричати се*, *запити се*; *загледати се*); (12) припајање / попуњавање каквог простора, затварање<sup>91</sup> (срп. *завезати*, *закачити*; *зазидати*, *зачепити*). Приметно је да се једна иста лексема може уврстити у неколике групе, односно да префикс може истовремено указивати на неколико семантичких модификација глагола, што свакако показује да префикси ипак нису семантички празне јединице.

<sup>88</sup> Овде и даље наводе се измењене, сажете и сублимиране, лексикографске дефиниције форманата о којима је реч према подацима доступним у БАС, МАС, РМС, РСАНУ и ЈРМС. Поред тога, могуће је да је речничко подзначење издвојено као самостално значење, уколико је релевантно за наставак анализе.

<sup>89</sup> У *Руској граматици* се такође наводи ово значење (в. Шведова, 1980: 360).

<sup>90</sup> Исто.

<sup>91</sup> Из овог се значења развило значење заустављања као у *застати*, *задржати*, *закочити* и др. (Клајн, 2002: 252).

Слична тумачења могу се пронаћи и у различитим граматикама и/или приручницима у којима се обрађују творбене карактеристике лексема, где се, најчешће, у први план доводе просторне релације које дати глаголски префикс садржи: (1) заузети положај иза нечега, ставити нешто иза нечега или у нешто друго (рус. *завести, затащитъ, загнать*; срп. *забацити, заметнути, завући*); (2) стављањем нечега иза чега другог, обухватити то са свих (или необухваћених) страна (*закрпити, запушити, заклонити*); (3) обухватање објекта само с горње или спољне стране (*закорити, замрзнути, засенити*); (4) значење извршења радње (*забележити, записати, заплашити, забринути се*<sup>92</sup>); (5) чврсто заузети какав положај (*засести, залећи*); (6) значење проглашења за оно што денотирају именице или придеви од којих су глаголи изведени (*задевојчити се, замомчити се, заоштрили*); (7) почетак вршења радње или процеса уопште<sup>93</sup> (*загрмети, запевати, засмејати се*); (8) значење присвајања, стицања (рус. *завоевать, заработать*); (9) почетак и даље залажење у вршење тога процеса / значење временске непожељности и/или непожељног стања (рус. *заговорить, задразнить, закормить*; срп. *загрести, залумповати се, зачамати*); (10) значење залажења у непожељном правцу (*закосити, забраздити, залутати*); (11) фактитивно значење, тј. изазивање неке особине у живом или неживом објекту – *зацрнити, заглухнути, заоблити* итд.; (12) значење проспективности<sup>94</sup> (рус. *заготовить* [‘спремити унапред’], *запланировать* [‘испланирати унапред’], *запродать* [‘продати унапред’] итд.); (13) семантика сукцесивног извршења активности означене мотивним глаголом одмах након какве друге радње<sup>95</sup> (рус. *запить, заестъ, занюхать*) (Клајн, 2002: 253; Стевановић, 1970: 435–437; Шведова, 1980: 360–361; Babić, 1978: 89; 1986: 494).

Дакле, посматрани формант је индуктор различитих промена у семантичкој структури глагола. И. Грицкат наводи да су за префикс *за-* карактеристична

<sup>92</sup> Сматрамо да овај глагол има почетно, а не чисто перфективно значење, како га Стевановић класификује (Стевановић, 1970: 436). С друге стране, према Д. Шипки, префикс *за-* функционише искључиво као чисти перфективизатор (уз пример *записати*; в. Ђирка, 2005: 153), с чиме се никако не можемо сложити.

<sup>93</sup> Уп. почетак радње и истовремено дуготрајнију промену стања код *закишити, заснежити, захладити, замрзети, заруменети се* итд. (Клајн, 2002: 253).

<sup>94</sup> У српском језику се не региструје дато значење код деривата с префиксом *за-*.

<sup>95</sup> Ово значење код деривата с префиксом *за-* у српском језику није присутно.

значења почетка или завршетка, као и да је у руском језику употреба префикса *за-* као средства за образовање чистих перфективних значења далеко живља него у српском језику, што се види и на основу перфективизовања (у то време актуелних) позајмљеница из европских језика, због тога што префикс *за-* у српском језику не пристаје уз нове глаголе (Грицкат, 1957–1958: 113, 115). Показало се да је највећи број модификација истоветан у језицима које поредимо, али су присутни и спорадични изузеци. Будући да се у раду представља и семантичка класификација видски дефектних глагола, овај је сажети преглед семантичког потенцијала префикса *за-* значајан за даљи ток анализе.

Л. Јанда и О. Љашевска креирале су семантички профил анализираног форманта на основу анализе *природних (правих) перфектива* (другим речима, видских парњака), те установиле да је најпродуктивније значење прекривање или стављање нечега у фиксни (непроменљиви) положај (енг. *Fixed state*), било да је реч о дословном или пренесеном значењу (Janda & Lyashevskaya, 2013: 211–258). Наша анализа није усмерена на видске парњаке, већ управо супротно – на глаголе који показују одступања од наведеног граматичког принципа.

### 3.1.1. Начини глаголске радње реализовани префиксом *за-*

С обзиром на развијен семантички потенцијал, дати формант може означавати различите начине глаголске радње, што показују и класификације предложене од стране различитих аутора. У *Руској граматици* глаголи с формантом *за-* класификовани су у две (опште) скупине начина глаголске радње – *временску* (рус. *временные способы действия*<sup>96</sup>) и *специјално-резултативну* (рус. *специально-результативные способы действия*) (Шведова, 1980: 596–597, 601–602). Прецизније, лексеме с префиксом *за-* припадају *почетном* НГР (рус. *начинательный способ действия*), односно једној од његових двеју варијаната које се издвајају у оквиру временске групе, чија је карактеристика означавање почетка вршења активности која се до говорног тренутка није обављала, односно фокусирање почетне фазе активности на скали квантитативних координата

---

<sup>96</sup> Ова се скупина НГР назива и *фазно-временском* (Петрухина, 2009).

унутрашње темпоралности (нпр. *заговоритъ*, *зашуметь* итд.) (Климонов, 2005: 23; Шелякин, 1983: 188; Шведова, 1980: 596–597).

Значење почетне фазе наведених лексема може се представити аналитичким предикатима с глаголом *начать* (срп. *почети*). Инхоативни<sup>97</sup> НГР специфичан је јер се њиме може идентификовати читава ситуација само на основу њеног почетка, па су стога такви глаголи хомогени: *Зазвонил колокол* (срп. *Зазвонило је звоно*) vs. \**Она зазвонила по телефону* (срп. *Она је почела да позива путем телефона*) (курзив наш; Зализњак & Шмелев, 1997: 89; Зализњак & Шмелев, 2000: 106; 186; Bottineau, 2014: 261–276). Инхоативним се глаголима, који у свом саставу имају посматрани префикс, најчешће означава почетак звуковне радње (рус. *зашуметь*, *замякуать*, *забормотать*, *забарабанить*), радње перципирања мириса (рус. *запахнуть*, *завонять*), боја и светлости (рус. *заалеть*, *зазеленеть*, *засверкать*), унутрашњих (психичких / физичких) стања (*затошнить*, *заволноваться*, *закапризничать*, *заважничать*), хомогених процеса и/или кретања неодређеног правца (рус. *заходить*, *забегать*, *засуетиться*) (Зализњак & Шмелев, 2000: 107; Ремчукова, 2004: 109). С обзиром на то да глаголи којима се мармира почетни сегмент какве радње обично немају видског пара, Зализњак и Шмелов секундарне имперфективе и њихове мотивне глаголе називају неправим/нетипичним инхоативним глаголима (рус. *несобственно-инхоативные глаголы*), којима се описује и припремна фаза (дакле, не само почетна) у извршењу

---

<sup>97</sup> У литератури на руском језику користе се и термини *ингресивни* ‘ингресивный’ и *инцептивни* ‘инцептивный’ НГР, али међу њима, сматрају Зализњак и Шмелов, нема прецизно дефинисане разлике (Зализњак & Шмелев, 2000: 106). С друге стране, Ј. В. Петрухина истиче да се у ингресивним глаголима, поред почетка, налази и информација о продужетку дате активности, а како постоје типолошки различите подгрупе у оквиру почетног НГР, њихова конкретна реализација зависи од карактера денотиране активности и семантике самог глагола (Петрухина, 2009: 101). У србистичким контрастивним истраживањима такође се не прави разлика међу наведеним терминима (уп. Грубор, 1953; Клајн, 2002; Тошович, 2009; Novakov, 2005), осим код М. Ивановић (Ивановић, 2012; 2016) и Љ. Поповић, која издваја пет типова почетних значења (в. Поповић, 2008а). Главни диференцијално својство међу инхоативима, ингресивима и инцептивима јесте перспектива ситуације, будући да је она код инхоатива оријентисана на просторни и временски правац, а осим тога, сматра Љ. Поповић, инхоативност подразумева постепену промену ситуације или пак резултат постепене промене ситуације (Поповић, 2008а). Ми термин *инхоативност* (и др. њиме мотивисане) користимо као апсолутни синоним термину *почетност* (и др. њиме мотивисаним), између осталог, и стога што датим истраживањем нису обухваћени сви префикси којима се почетак ситуације може изразити, па сматрамо да детаљније поткласификовање материјала није неопходно.

радње, нпр. *закурить* : *закуривать*, *зацвести* : *зацветать* (Зализняк & Шмелев, 2000: 108).<sup>98</sup>

Насупрот томе, формант *за-* у оквиру *специјално-резултативног* НГР, тачније његове уже спецификоване подгрупе *интензивно-резултативног* НГР, показује да је достизање резултата активности ослободено додатним семантичким карактеристикама. Реч је о значењу пуноће, завршетка активности уз компоненту довођења објекта ван уобичајених граница, с негативном оценом радње (*заморить*, *замучить*, *затомить* и сл.), док дати формант у споју с постфиксом *-ся* (наведени циркумфикс *за-...-ся* назива се и *прекомерно-трајним* / *прекомерно-продуженим* НГР; рус. *чрезмерно-длительный* / *чрезмерно-продолжительный* СГД) сигнализира да је у питању интензивно бављење каквом активношћу насупрот хтењима субјекта (*заговориться*, *загуляться* итд.) (Зализняк & Шмелев, 1997: 99; Зализняк & Шмелев, 2000: 117–118; Палоши, 2009: 289–297; Ремчукова, 2004: 122; Шелякин, 1983: 186; Шведова, 1980: 601–602).

Према типологији М. А. Шелякина, у оквиру *резултативно-околносних* НГР (рус. *результативно-обстоятельственные* СГД) издвојен је и *проспективни*<sup>99</sup> НГР који се изражава формантом *за-* код глагола попут *запродать*, *заготовить* и сл. (Шелякин, 1983: 187–188).

У литератури на српском језику помоћу префикса *за-* означавају се различити типови модификације глаголског значења. Модификација степена извршења глаголске радње изражава се *прекомерно-интензивним*<sup>100</sup> (рус. *чрезмерно-интенсивный* СГД; *заблунути се*), *аугментативним*<sup>101</sup> (рус.

---

<sup>98</sup> У литератури на српском језику нико од истраживача није се бавио видском корелативношћу инхоативних деривата с формантом *за-*. Међутим, Опачић, Вебер и Кокрејн представили су речник видских парова (укупно 320) у оквиру којих се налазе и изведенице на *за-* с почетним значењем попут *запевати*, *заволети*, *завртети*, *запливати*, *заљуљати* и др. за које сматрамо да нису видски парови с мотивним глаголима, како их аутори датог речника презентују (в. Орабић–Weber & Coshane, 1978: 189–267).

<sup>99</sup> Проспективно значење префикса *за-* регистровано је и у консултованим речницима на руском језику (в. горе), док за српски није карактеристично.

<sup>100</sup> Основну карактеристику представља *пуноћа* и *исцрпеност* резултата до којих се долази дугом реализацијом активности приликом које агенс може себе и да повреди (в. више код: Тошович, 2009: 54–56).

<sup>101</sup> Означавају *појачавање*, *увећавање* мотивним глаголом означене ситуације (Тошович, 2009: 57–59).

*аугментативный* СГД; *замахивати*) и *фактитивним*<sup>102</sup> начином глаголске радње (рус. *фактитивный* СГД; *зацрнити*); док се *почетним*<sup>103</sup> (рус. *начинательный* СГД; *захучати*) означава модификација редоследа извршења активности, а *семелфактивним*<sup>104</sup> (рус. *семельфактивный* СГД; *завикати*) начином глаголске радње – модификација количине (Тошович, 2009: 173–175). О значењу почетности израженом овим формантом са когнитивнолингвистичког аспекта в. Миљковић, 2017: 143–158.

---

<sup>102</sup> Подразумева се стварање одређене *особине* живог или неживог објекта (Тошович, 2009: 73).

<sup>103</sup> Денотира се *почетна фаза* какве активности (Тошович, 2009: 94–109).

<sup>104</sup> *Један* акт извршења *краткотрајне*, најчешће *интензивне* активности (Тошович, 2009: 141–145).



### 3.2. АПСОЛУТНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

Под апсолутном дефектношћу видске парадигме подразумевамо глаголе који немају секундарно имперфективизовану видску форму, а значење им је измењено у односу на мотивни глагол, те, иако јесу перфективизована варијантна форма полазног глагола, они с њим ипак не ступају у однос видске парности. Наиме, у случајевима када долази до измене лексичког значења глагола, префиксални форманти манифестују свој пун семантички потенцијал, те постаје јасно да то нису јединице без лексичког значења, десемантизоване услед своје перфективизаторске функције, посебно када се узме у обзир постојање префиксираних глагола НСВ.

Проучавање значења префикса има дугу традицију, а исто толико научници воде дискусије о њиховим семантичким својствима. А. А. Шахматов је, на пример, тврдио да када имперфективни глагол постаје перфективни уз помоћ префикса, тај формант губи своје реално значење (Шахматов, 1952: 201–202). Сличног је става био и В. В. Виноградов (Виноградов, 1972: 395–424), који је наглашавао да префикси функционишу као завршеци у флективној парадигми, те да се њима означавају чисто видски односи глаголских облика и да сваки префикс поседује тенденцију ка слабљењу или губљењу свог лексичког значења, али да они могу сачувати дато значење приликом творбе нових глагола. А. Н. Тихонов (Тихонов, 1998) такође заступа став према којем су префикси тек флективни елементи без значења, које се чак не испољава ни приликом образовања нових глагола, јер су префикси у процесу свог развоја изгубили значење, па се новим глаголима и додају такви, десемантизовани. Н. С. Авилова (Авилова, 1976: 54) сматра да су префикси аспектуализирани (рус. *аспектуализированные*) у различитом степену, али да глаголи не морају бити потпуно семантички истоветни да би били видски парови.

Наше тумачење и примењени методолошки приступ блиски су ставу Л. Ј. Миронове (Миронова, 2004), која наводи да су глаголи полисемични, те да се не морају подударати у свим својим значењима, па стога дати проблем посматра кроз

специфична значења глагола, а не кроз глаголске лексеме<sup>105</sup>. На овакву могућност посматрања видске семантике и проблематике дефинисања односа међу видским парњацима у литератури на српском језику указивано је спорадично (в. нпр. Дешић, 1985: 75–85; Ђуровић, 2017; Ђуровић & Спасојевић, 2014), а још су се ређе испитивали лексички „остаџи” префикса у глаголима. Међутим, системска проучавања различитих глаголских префикса које је у последњих петнаестак година спровела Љ. Шарић на материјалу претежно хрватског језика<sup>106</sup> (в. Šarić, 2011a; 2011b и др. радове аутора), показују да префикси ипак нису „лексички празне јединице”.

За нашу анализу посебну важност има и серија истраживања Л. Јанде и њених сарадника у погледу значења префикса (в. одељак 2.2.). Наиме, у њима Л. Јанда супротставља ставове оних (бројнијих) научника који се залажу за то да су префикси десемантизоване речи (тзв. *Теорија о празним префиксима*; енг. *Empty Prefix Hypothesis*) и оних који сматрају да постоји шема помоћу које се спајају префикс и основа глагола, тј. да постоје семантичке везе међу њима (тзв. *Теорија преклапања*; енг. *Overlap Hypothesis*) (Janda et. al., 2013).

### 3.2.1. Акционална и семантичка класификација *perfectiva tantum* у руском и српском језику

3.2.1.0.1. У консултованим речницима на руском језику, МАС и БАС, пронашли смо укупно 726 глаголских лексема с префиксом *за-* као последњим деривационим ступњем, без секундарно имперфективизованог парњака. Сваки од наведених глагола има модификовано значење у односу на мотивни, те дате лексеме нису видски парњаци. Највећи број видски некорелативних глагола с датим префиксом припада *почетном* (*инхоативном*, *ингресивном*, *инцептивном*)

---

<sup>105</sup> Међутим, супротно концепцији Л. Ј. Миронове, будући да немамо инвентар који бисмо користили већ смо најпре морали да га креирамо, и то уз помоћ речничке грађе, наша анализа се спроводи главним својим делом са аспекта лексичких јединица (глагола), док смо на специфична значења глагола обратили пажњу анализирајући однос међу два формално парним глаголским лексемама, што смо посматрали као делимичну дефектност видске парадигме. Када је реч о *значењу денотиране ситуације* (што сматрамо надређеном категоријом у односу на саме глаголе, премда они јесу њени експоненти), оно је овога пута остало без коментара, али ће томе свакако бити поклоњена пажња у каснијим фазама истраживања која ће бити спроведене ван оквира дисертације.

<sup>106</sup> Сматрамо да су њени закључци вишеструко значајни и за наше истраживање.

начину глаголске радње, чије се значење може универзално представити помоћу глагола *почети* (рус. *начать*) и инфинитива глагола којим се спецификује предузета активност, нпр: *завеяць*<sup>2</sup>, *задождить*, *забеспокоить(ся)*, *загорчить(ся)*, *закручиниться*, *занервничать*, *заскучать*, *засомневаться*, *заупрямиться*, *запугать(ся)*<sup>2</sup>, *заспать*, *заплакать*, *забалансировать*, *задействовать*<sup>1</sup>, *задействовать*<sup>2</sup>, *зажить*<sup>3</sup>, *закудрявиться*, *завихлять*, *законошиться*, *закарабкаться*, *запясть*, *затабанить*, *заболтать*<sup>2</sup>, *заахать*, *закрякать*, *зарокотать*, *заржать* итд.

Више од половине ексцерпираних глагола (415 од 726) у руском језику припада стилски маркираној лексици. Наиме, 415 глаголских лексема садржи укупно 421 стилско обележје припадности *разговорном*, *народском*, *застарелом* или пак *територијално маркираном* фонду<sup>107</sup>. Префикс *за-* највише је присутан код лексема које се употребљавају у разговорном језику (укупно 308), што је емпиријска потврда продуктивности почетног НГР у разговорном језику. У народском говору (рус. *просторечие*) код видски некорелативних глагола овај смо префикс запазили код 93 лексеме, док су временска и територијална обележеност изражене префиксом *за-* незнатне (свега 14, односно 6). Дистрибуцију глаголских лексема у оквиру наведених стилских особености, на материјалу добијеном ексцерпцијом из релевантних једнојезичних речника на руском језику, наводимо у виду табеле.

СТИЛСКА ОБЕЛЕЖЈА ГЛАГОЛА С ПРЕФИКСОМ ЗА- (РУСКИ ЈЕЗИК)					
Стилска маркираност	Разговорни (рус. <i>разговорный</i> )	Народски (рус. <i>просторечие</i> )	Застарели (рус. <i>устаревшие</i> )	Територијални (рус. <i>областные</i> )	Неутрални (рус. <i>нейтральные</i> )
Бр. обележја	308	93	14	6	
Укупно обележја	421				
Укупно лексема	415				311
Апсол. бр. лексема					726

Табела 1. Приказ стилских обележја и броја лексема *perfectiva tantum* код којих се они манифестују (на материјалу руског језика)

<sup>107</sup> Незнатна неусаглашеност лексема и стилских обележја условљена је тиме што један глагол може истовремено припадати неколиким стилским скупинама. Осим тога, наглашавамо да смо код деривата с префиксом *за-* издвајали стилска обележја, будући да су они најпродуктивнији у примарном корпусу. У даљем тексту рада, посебно код оних група деривата које се одликују нижом фреквенцијом, неће увек бити речи о стилском *обележју* (свако обележје сагледавано је засебно) већ о стилској *маркираности* (узета је у разматрање доминантна стилска карактеристика).

3.2.1.0.2. Апсолутни број глаголских лексема изведених префиксом *за-* без парњака супротне видске садржине у српском језику је незнатно бројнији и износи 759. Примарни корпус за ексцерпцију грађе јесте РМС иако је првобитно било планирано да у ту сврху послужи и РСАНУ<sup>108</sup>. Та идеја је напуштена након прегледа наведеног речника јер је установљен превелики број територијално и временски маркиране лексике, за коју би се тешко нашла потврда у савременом стандардном језику, а за коју веома често нису наведени примери чак ни у одредници конкретног глагола.

Важна одлика ексцерпираног материјала на српском језику јесте знатно мање изражена стилска обележеност у односу на руски. Наиме, регистровани смо укупно 157 стилски маркираних лексема (док је самих обележја 162), што је 4 пута мање у односу на апсолутни број ексцерпираних (759). Такође, стилска својства на која се у српским речницима указује су знатно разноврснија него у руском језику, па тако имамо *покрајинизме* (територијално маркиране речи) чија је дистрибуција у српском језику изузетно велика, за разлику од руског, и обухвата скоро половину укупног броја стилски маркиране грађе (70). По фреквентативним карактеристикама следе их *индивидуализми* (забележили смо 32 глагола с префиксом *за-* без пара НСВ), глаголи мотивисани *ономатопејом* (30), *неуобичајени* глаголи (12), *застарели* (7) и *деминутиви* (6). Иако смо издвојили и *шаљиву*, *фамилијарну* и *пејоративну* лексику, као и ону која је означена као *иронична*, *разговорна*, *вулгарна* и *варваристична*, њена фреквенција у корпусу је незнатна (забележене су тек по 2, односно по једна реч с наведеним стилским својствима).

Поред тога, фреквенција запажене тзв. *акционалне хомонимије* (в. одељак 3.2.1.1.1.) такође је неједнака у корпусу – у руском језику је то честа, готово системска појава код глаголских изведеница с префиксом *за-*, док се у српском она јавља у знатно мањем броју, тј. регистровани смо свега 23 случаја дате појаве. Дистрибуција ексцерпираних српских глаголских лексема и њихових стилских обележја представљена је у следећем табеларном прегледу.

---

<sup>108</sup> РСАНУ и ЈРМС користили смо као секундарне изворе за проверу видског статуса глагола ексцерпираних из РМС.

СТИЛСКА ОБЕЛЕЖЈА ГЛАГОЛА С ПРЕФИКСОМ ЗА- (српски језик)											
Стилска марк.	Разг.	Оном.	Дем.	Вул.	Вар.	Шал.	Необ.	Индив.	Заст.	Покрајин.	Неут р.
Бр. обел.	1	30	6	1	1	2	12	32	7	70	
Укуп. об.	162										
Укуп. лек.	157										602
Апс. бр. л.											759

Табела 2. Дистрибутивни приказ стилских обележја и броја лексема *perfectiva tantum* код којих се они манифестују (на материјалу српског језика)

Ексерпирана грађа расподељена је у више семантичко-аспектуалних скупина у сваком језику који поредимо, према уоченим доминантним својствима које испољава, али и према броју значења које конкретни глаголи поседују, настојећи да разматране скупине буду што је могуће више еквивалентне како би се могла извршити адекватна анализа добијених резултата.

Најзаступљенију групу маркирану формантом *за-* чине (1) (претежно) *моносемични* глаголи с искључиво почетним значењем (укупно 163 лексеме у руском, односно 86 у српском језику). Иако по акционалном саставу једнородна, по семантичким својствима репрезентата дата је група глагола изузетно разнолика јер су у њу сврстане све оне лексеме које се не би могле груписати у више различитих<sup>109</sup>. У руском језику су једнако продуктивни (2) глаголи *кретања* и/или *покретања делова тела* (115, док их је у српском језику 76) те (3) глаголи *звучања* (114), који су у српском језику двоструко бројнији и заступљени с фреквенцијом 231. Остале издвојене групе одликују се знатно слабијом заступљеношћу. (4) Глаголи *афективно-когнитивних* радњи поседују фреквенцију 65 у руском, а 46 у српском језику, док код (5) *перцептивних* глагола, како с почетним тако и с терминативним значењем, фреквенција износи 60 у руском језику, а 28 у српском. Заступљеност видски некорелативних (6) глагола *говорења* у корпусу износи 51 у руском, а у српском 45. Глаголи (7) *понашања* се у руском корпусу јављају 42 пута, а у српском 38. Изразито велика неподударност у броју ексерпираних лексема примећена је код видски некорелативних глагола СВ од (8) неглаголске основе, које су у руском заступљене у 32 примера, док је њихов број у српском далеко већи

<sup>109</sup> То би, природно, повећало број група, али би свака имала изузетно мали број конституената.

и износи 116. (9) *Специјално-резултативни* глаголи са семантиком *дугог трајања* и *преконормативности* присутни с 25 лексема у руском, односно 43 у српском језику.

Нешто нижом фреквенцијом у руском језику – 13 – одликују се (10) глаголи код којих је, према речничком тумачењу, присутна *колизија почетне* и *терминативне* семантике, те се диференцијација реализованог значења врши једино на основу контекста (у српском се глаголи с датим карактеристикама појављују у 22 примера). (11) *Просторна* модификација значења уочена је код 14 деривата без видског пара НСВ у руском језику, односно код 6 у српском. У посебну скупину издвојене су (12) лексеме код којих префикс *за-* означава терминативност (заступљене с фреквенцијом 10 у руском језику) односно колизију садржану у семантичкој структури глагола која се испољава као истовремено означавање, с једне стране, терминативности (завршетка свих фаза у одвојању какве активности), а са друге – почетне фазе ситуације. Ова је појава уочена код 13 глагола у руском, односно 22 у српском језику.

Поред тога, регистровани смо 10 глагола у руском те 12 у српском, којима се означавају (13) *атмосферске прилике*, тј. њихова почетна фаза. Осим тога, 11 глагола СВ у руском језику и 10 у српском (14) изведено је помоћу префикса *за-* од *двовидских* глагола (неки мењају своје лексичко значење, а неки се подвргавају чистој перфективизацији), а у примарном корпусу регистровани су и (15) *двовидски префиксали* с посматраним формантом (у руском језику само 1, док их је у српском 10). У наставку рада сагледаћемо карактеристике наведених група, те указати на специфичности по којима одговарајућа лексема не чини видски пар с полазним глаголом помоћу репрезентативних представника сваке скупине.

### 3.2.1.1. Моносемични глаголи с почетним значењем

3.2.1.1.1. Глаголи са само једним значењем, и то модификованим помоћу префикса *за-*, најбројнији су у нашем корпусу на руском језику. Свакако, акционална почетна семантика иначе је доминантна у целокупном нашем ексцерпираним материјалу с посматраним формантом *за-*, али дата група садржи лексеме које је врло тешко класификовати у горе набројане моделе<sup>110</sup>.

Наиме, пажљивијим сагледавањем примећује се да су лексеме смештене у наведену групу изразито семантички хетерогене. Примера ради, једнима се описује почетни сегмент апстрактних (*забалансировать*, *зажить*<sup>3</sup>, *заколдовать*<sup>2</sup>, *зачередоваться*, *заклевать*, *закуститься*) или конкретних активности (*залистать*, *замести*<sup>2</sup>, *замесить*<sup>2</sup>, *замешать*<sup>2</sup>, *зацарапать*, *заковать*), почетак деловања лошег квалитета какве направе<sup>111</sup> (*забарахлить*) или пак неадекватне активности човека (*запиликать*), односно констатација почетка деловања (како некаузирајућег – *задействовать*<sup>1</sup>, *задымить*, *закорпеть*, *закрошить*; тако и каузирајућег – *задействовать*<sup>2</sup>). Другима се указује на физичко стање човека (нпр. *заперхатъ*<sup>112</sup>) или његов изглед (*зарядиться*<sup>2</sup> /почети с дотеривањем, лепим облачењем/<sup>113</sup>) и сл. Уп. нпр.:

- (1) *Едва удержав в руках затяжелевшую голову, Андрей упал на колени и заперхал хлынувшей в горло кровью* (Иличевский А. Штурм // «Новый Мир», 2007, НКРЯ).
- (2) *Мы также **задействуем** маленькие магниты, которые будут взаимодействовать с магнитным полем Земли* (Руза А. «Прихожая» Земли нуждается в уборке // «Зеркало мира», 2012, НКРЯ).
- (3) *Когда я сделаю эти проекты и они **заживут** самостоятельной жизнью, может, и перееду к берегам теплых океанов* (Сундаков В., Мьялковская Г. Почему я до сих пор в России? // «Знание — сила», 2003, НКРЯ).

У руском језику уочено је често појављивање особине коју условно називамо (унутарјезичком) *акционалном хомонимијом* код глагола с префиксом *за-*. Под датим термином подразумевамо (најмање) две (графички) истоветне лексеме

<sup>110</sup> Осим тога, важан податак представља и то што је две трећине од укупног броја јединица уврштених у дату скупину стилски маркиран.

<sup>111</sup> Или пак људског органа срца, у зависности од реченично експлициране допуне. Резултат глаголом описане активности је увек испод просека / незадовољавајући.

<sup>112</sup> Електронски *Национални корпус руског језика* (даље НКРЯ) овај глагол региструје у 27 примера.

<sup>113</sup> Имајући у виду да је реч о хомониму, истичемо да се за конкретни глагол у НКРЯ не може пронаћи нити један пример, од укупно 114 добијених на упит.

са два диференцирана акционална значења – почетним и терминативним<sup>114</sup>, која се јављају код 56 глагола и/или њихових рефлексивних облика. Она у 52 случаја обухвата два глагола (нпр. *заломити*<sup>2</sup>, *заиграти*<sup>2</sup>, *замутити*<sup>2</sup>, *заработати*<sup>2</sup>, *зачадити*<sup>2</sup>, *затрепати*<sup>2</sup>, *зачесати*<sup>2</sup>, *запити*<sup>2</sup>, *закормити*<sup>2</sup>, *зарисовати*<sup>2</sup>, *захватати*<sup>2</sup> итд.), али запажена су четири примера где акционална хомонимија укључује по три члана (*зажити*<sup>3</sup>, *заметати*<sup>3</sup>, *запалити*<sup>3</sup> и *затопити*<sup>3</sup>). Системска карактеристика форманта *за-* у датим облицима, с једне стране, јесте функционисање у својству перфективизатора када је он лексички празан, услед чега дериват јесте парњак мотивном глаголу, како је, на пример, код *знобити* : *зазнобити*<sup>1</sup>:

- (4) а) *От воды его немного знобит, он надевает гимнастёрку* (Маканин В. Кавказский пленный, 1995, НКРЯ). vs.  
 б) *Дрожь охватила его, и зазнобило ноги* (Леонов Л. М. Барсуки, 1924, НКРЯ).

С друге пак стране, код хомонима *зазнобити*<sup>2</sup> (и, наравно, код свих других хомонимских чланова низа који поседују наведене карактеристике) префиксом *за-* модификује се значење у правцу маркирања почетка ситуације. У тим случајевима често у контексту бивају употребљена и друга средства која помажу да се избегне хомонимија, јер се њима додатно наглашава почетни сегмент активности (нпр. *снова, опять, сразу, вдруг*), уп.:

- (5) *Время действия замечательного порошка истекло, Настю снова зазнобило, голова стала чугуной, заболели глаза от яркого света* (Маринина А. Иллюзия греха, 1996, НКРЯ);  
 (6) *Ее сразу зазнобило и захотелось присесть* (Маринина А. За все надо платить, 1995, НКРЯ);  
 (7) *Мальчику стало худо. Опять зазнобило. То в жар, то в холод кидало* (Айтматов Ч. Белый пароход, 1970, НКРЯ);  
 (8) *И вдруг в пионерском лагере горн заиграет* (Домбровский Ю. О. Факультет ненужных вещей, часть 2, 1978, НКРЯ).

<sup>114</sup> Дакле, класификациони критеријум представља акционална припадност. С друге стране, уколико један глагол у својој полисемантичкој структури има оба наведена значења (и почетно и терминативно, али она нису „подељена” на две независне лексичке форме), то у оквиру овог истраживања називамо (акционалном) *колизijом*. Неопходно је нагласити да разликујемо акционалну хомонимију од *видске* коју је посматрала Ј. Ј. Демчук (Демчук, 2017), и чија је суштина у томе да су глаголи истоветни на плану лексичког значења и форме, а различити у погледу *видског* (граматичког) садржаја попут *облетати, свозити, сносити* итд.



Међутим, у појединим случајевима је немогуће одредити да ли се у контексту реализује почетна или терминативна семантика префикса, тј. да ли је глагол *perfectiva tantum* или само перфективизована варијанта мотивне лексеме. Глагол *писатъ* има као једну од својих префиксалних варијаната и лексему *записатъ*, која је, заправо, хомоним *записатъ*<sup>2</sup> са значењем ‘начать писать’. НКРЯ показује да је у наведеном систему врло тешко одредити да ли је завршен само почетни сегмент сложене активности писања, или је она у целости престала, што значи да језичка пракса тежи да истисне из активне употребе префиксале с почетном семантиком уколико се префикс додат на истоветну основу користи као перфективизатор. Прецизније речено, у језичкој пракси постоји тенденција елиминисања формалне (лексичке) истоветности глаголских облика с друкчијим акционалним значењем. Наредни примери показују да није јасно да ли ће субјекат почети с активношћу бележења графема на каквој подлози, или се (што је вероватније) мисли на планирани резултат те радње (тј. на активност у целини):

- (9) *Ирина ждала, что Людка возьмёт карандаш и всё запишет: время прибытия, номер вагона* (Токарева В. Своя правда // «Новый Мир», 2002, НКРЯ);  
 (10) — *Дай мне блокнот! Я запишу этот эпизод во всех подробностях!* (Москвина М. Небесные тихоходы: путешествие в Индию, 2003, НКРЯ)

Два префиксирана глагола деривирани од модалних глагола *хотеть* и *мочь* – *захотеть(ся)* и *занемочься* – такође испољавају карактеристике према којима могу да функционишу као видски некорелативне. Наиме, код *захотеть(ся)* главни аргумент налази се у трајању наведеног глагола према мотивном. *Захотеть(ся)* се понаша слично као семелфактивни глаголи, имплицирајући *тренутну* (или бар *краткотрајну*) појаву жеље да се што изврши (с већом дозом уверености у успешност самог извршења), док *хотеть* подразумева да је то *дуготрајнија* активност (или пак настојање, тенденција), са слабијом могућношћу реализације.  
 Уп.:

- (11) а) *Мне захотелось есть, но вдруг мне стало плохо / ? два часа назад / \*вчера. vs.*  
 б) *Мне хотелось есть, но вдруг мне стало плохо / два часа назад / вчера.*  
 (12) *Яга тебя без шапки-невидимки заметит и съест захочет* [чим те угледа, зажеље да те поједе] (Ремизов А. М. Зайка, 1905, НКРЯ);  
 (13) *Я никогда не захочу отойти от вас* [никада нећу пожелети да одем од вас], *а вам некуда уйти* (Брюсов В. Я. Через пятнадцать лет, 1909, НКРЯ);

- (14) [...] *они могут говорить, о чём только захотят* [могу да говоре о чему им се прохте (у датом тренутку)] (Солженицын А. В круге первом, т.1, гл. 26-51 (1968) // «Новый Мир», 1990, НКРЯ).

Полипрефиксирани безлични глагол *занемочься* означава почетак стања болести. Премда у БАС није маркиран са стилског аспекта, имајући у виду да је регистрован свега 5 пута у НКРЯ, свакако да се налази на периферији лексичке актуелности. Уп.: (15) *Ну, пока здоровы, так ничего, а занеможется — и походить некому* (Жадовская Ю. В. Отсталая, 1861, НКРЯ); (16) *Принц, ничего не знавший, проснулся, но принцесса сказала ему, что ей что-то занемоглось и что она тотчас воротится* (Костомаров Н. И. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей. Выпуск седьмой: XVIII столетие, 1862-1875, НКРЯ).

Осим тога, одређене рефлексивне форме глагола сврстане у дату скупину испољавају својства специјално-резултативних глагола, с горе описаном компонентом прекомерног извршења радње уз негативну оцену. Један од таквих је *запоститься*, који у примарном значењу денотира почетак поста ‘начать поститься’: (17) *Этот маленький, худощавый, бледный монашек, запостившийся, должно быть, с клобуком, надвинутым на брови* (Чулков Г. И. Императоры: Психологические портреты, 1928, НКРЯ). У секундарном значењу дати глагол носи информацију о прекомерној активности ‘поститься до изнурения’<sup>115</sup>: (18) *Есть которые нынче до смерти запостились, голодной смертью померли...* (Герман Ю. П. Россия молодая. Часть вторая, 1952, НКРЯ)

Будући да су у дату скупину класификовани семантички разнородни глаголи с претежно почетним значењем, у табелама ниже дајемо прецизне податке о фреквенцији и стилским карактеристикама, као и о запаженој хомонимији терминативног и почетног значења код префикса *за-*.

МОНОСЕМИЧНИ ГЛАГОЛИ С ПРЕФИКСОМ ЗА- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ			
Стилска маркираност	Разговорни (рус. <i>разговорный</i> )	Народски (рус. <i>просторечие</i> )	Неутрални (рус. <i>нейтральные</i> )
Бр. глагола	91	16	56
Укупно глагола	163		

Табела 3. Стилска својства глагола из групе 3.2.1.1.1.

<sup>115</sup> Услед чега се може разматрати и у оквиру скупине 3.2.1.9.

ПРЕФИКС ЗА- И ЗАСТУПЉЕНОСТ АКЦИОНАЛНЕ ХОМОНИМИЈЕ		
Бр. чланова хомонимског префиксалног низа на за-	Два префиксална глагола (модел: <i>запахати</i> <sup>2</sup> )	Три префиксална глагола (модел: <i>затопити</i> <sup>3</sup> )
Бр. глагола	52	4
Укупно глагола	56	

Табела 4. Заступљеност акционалне хомонимије глагола индуковане префиксом *за-* у руском језику

3.2.1.1.2. У српском језику такође је издвојена семантички веома разнородна група глагола с почетним значењем, која садржи 86 јединица, уз невелики број стилски обележених лексема (11).

Наиме, налазимо примере како *почетних* конкретних (*затестерисати, засапуњати, запилити, замаказити* и сл.) тако и апстрактних активности (*затрагати, заграмзити*), затим оних повезаних са занимањима (*затрговчитити се, задокторити се, задомаћити се*) или пак *физичким својствима људи* (често од фактитивне основе, нпр. *закосматити се*). Уочено је и неколико лексема из сфере уобичајених свакодневних активности као што су *унос хране* или обављање какве *навике* (*закусати, замезетити, закурњавити* и др.), као и *неконтролисаних радњи* попут *закијати, загрцати, загњилети* итд.

Важно је нагласити да се у КССЈ ексцерпирани глаголи појављују у врло малом броју, тј. успели смо да издвојимо свега 9 глагола (*задремати, закуњати, замљацкати, замрзети, запљушитати, засврбети, закрварити, зацвокотати и загрцати*), чије примере ниже наводимо. Лексеме као што су *забоцкати, забридети, загњилети, закапати, залистати, заплужити, засондирати, заштрчати, засапуњати, затрговати, зацурити* итд. не проналазимо у КССЈ, али су дати примери њихових мотивних глагола, што је значајно имајући у виду да постоји одређени број глагола за које није наведен ни облик без префикса. Уп.:

- (19) *Јер без обзира на то да ли је г. Голужа **загрцао** или се загрцнуо, кад се већ није огласио остаје чињеница да...* (Киш Д. Час анатомије, КССЈ);
- (20) *Такав посао беше тежак, нарочито после ручка, и ускоро би **задремали**...* (Флобер Г. Бувар и Пекише, 1964, КССЈ);
- (21) *[...] вилице му јаче **зацвокоташе** од жалости, а у дубини груди **закрвари** и зацвиле нешто мало, голуждраво и живо...* (Ћосић Д. Корени, КССЈ);
- (22) *До уласка у такси већ сам као **замрзео** стару Сали...* (Селинџер Џ. Д. Ловац у житу, КССЈ);
- (23) *Али није успео да обузда интернетизовани гнев, тако да су **заплуштале** „пацке” по „Нешенеј ривјуу”* (Политика, 19.10.2008, КССЈ);
- (24) *Старе ране су поново **засврбеле** ветеране још свежих грађанских ратова* (Политика, 20.11.2008, КССЈ);

(25) [...] *каџа је ударила о паркет, замљацкала је* (Благојевић Б. Све звери што су са тобом, 1975, КССЈ).

Запажени случајеви хомонимије су, начелно – према резултатима обраде ексцерпираних грађе – у српском језику знатно мање заступљени него у руском, а у оквиру дате групе регистровали смо 4 глагола с наведеним својствима, код којих се (као што је и у руском био случај) префиксом *за-*<sup>116</sup> маркира почетак: *закључати*<sup>2</sup>, *закосити*<sup>2</sup>, *замучати*<sup>2</sup> и *запушити*<sup>2</sup>. Претрагом КССЈ можемо у погледу појаве акционалне хомонимије закључити да се глаголи без видског пара НСВ *закључати*<sup>2</sup> ‘почети кључати, вретити’<sup>117</sup> и *замучати*<sup>2</sup> ‘почети мучати’ у корпусу уопште не срећу, док су *закосити*<sup>2</sup> и *запушити*<sup>2</sup> присутни с ниском фреквенцијом: (26) [...] *осим да наоштримо косе варцарке те да, као некад, уз песму и народне обичаје, закосимо прве повратничке откосе...* (Политика, 20.07.2009, КССЈ); (27) *Плавокоси пилот узео је цигарету са њенога стола и запушио* (Краков С. Крила, КССЈ). У следећем општем табеларном прегледу дајемо прецизне податке о фреквенцији и стилским карактеристикама разматране групе глагола.

МОНОСЕМИЧНИ ГЛАГОЛИ С ПРЕФИКСОМ ЗА- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ						
Стилска маркираност	Покрајинизми	Индивидуализми	Деминутиви	Ономатоп.	Необич.	Неутр.
Бр. глагола	7	1	1	1	1	75
Укупно глагола	86					

Табела 5. Стилска својства глагола из групе 3.2.1.1.2.

### 3.2.1.2. Глаголи кретања, премештања објеката и/или покретања делова тела

Конституенти наведене групе у оба језика која се пореде јесу глаголи који не чине видски пар с мотивним јер денотирају, у највећем броју случајева, почетну фазу кретања уопште, људског кретања, премештања објеката или пак покретања делова (људског) тела. О перфективима с префиксом *за-* са значењем моционе активности (са аспекта когнитивне лингвистике) в. Nikolaev, 2012; о коцептуалном значењу префикса (међу којима су и *за-*, *про-* и *пере-*, које посматрамо) и њиховом синтаксичком понашању в. Tolskaya, 2014: 213–243.

<sup>116</sup> Код наведених глагола реч је о лексичкој, не акционалној, хомонимији јер се глаголи разликују и у погледу свога лексичког значења, не само према акционалним карактеристикама *инхоативи* – *терминативи*.

<sup>117</sup> Његов се хомонимски пар *закључати* : *закључавати* ‘затворити кључем’ у корпусу реализује више од 800 пута.

3.2.1.2.1. Материјал на руском језику бележи укупно 115 лексема, а формант *за-* у свега 2 случаја има терминативно значење (уп. *заблудиться*<sup>118</sup> и *закоснитъ*), док је у 113 случајева реч искључиво о сигнализацији почетка вршења активности (по)кретања. Лексеме с датим својствима посматрамо као видски некорелативне стога што се њима констатује почетни сегмент активности која је, у највећем броју случајева, предодређена да траје дуже. Међутим, ми о датој активности имамо информацију једино с аспекта говорног тренутка реферисања о почетку (јер почетни моменат не може да се подели на више краћих сегмената; самим реферисањем о њему, он је већ прошао), али не и о евентуалном наставку активности.

Хомонимија у погледу семантике префикса присутна је и код ове тематске групе. Наиме, 26 глагола има барем једну идентичну обличку варијанту код које префикс *за-* не означава почетак (реч је, нпр., о *затолкатъ*<sup>2</sup>, *затруситъ*<sup>2</sup>, *запръсть*<sup>2</sup>, *заводитъ*<sup>3</sup>, *закрутитъ(ся)*<sup>2</sup>, *загулятъ*<sup>2</sup> и др.). Уочен је и пример лексичко-акционалне хомонимије, где глагол има другачије лексичко значење у односу на свој хомонимски пар, али и акционалну припадност и граматички вид, уп.: *затыкатъ*<sup>1</sup> (СВ ‘почети упирати прстом у кога’) и *затыкатъ*<sup>2</sup> (НСВ ‘запушити, бацити’). Осим тога, овај последњи има и видски пар СВ – *заткнутъ*.

Будући да се кретање може спецификовати на различите начине, издвојили смо четири уже подгрупе глагола кретања с обзиром на примарну семантику допуна<sup>119</sup>: (1) глаголи кретања које се обавља каквим превозним средством или пак кретање машина / превозних средстава, (2) глаголи кретања без превозног средства, (3) лексеме којима се означава покретање делова људског тела, док последњу групу чине (4) глаголи који су по начину кретања недиференцирани, те се могу односити како на коришћење превозног средства тако и на кретање без њега.

(1) Наиме, у прву подскупину уврстили смо глаголе који денотирају почетни сегмент људског кретања које се врши помоћу каквог превозног средства,

---

<sup>118</sup> Према подацима доступним у МАС, *заблудиться* (СВ) има значење ‘скренути с пута, изгубити се’, а *заблуждаться* (НСВ) ‘погрешно мислити’, тако да они не чине видске парњаке. С друге стране, у БАС (1955/4: 237) нереклексивна варијанта последњег – *заблуждать* – поседује граматички СВ и има примарно значење ‘почети скитати’, а секундарно ‘почети прелазити с предмета на предмет’.

<sup>119</sup> Дата класификација је подложна променама, посебно услед преноса значења / ширења семантичког опсега глагола.

односно оне који означавају кретање различитих уређаја и/или превозних средстава. Насупрот очекивањима, дата подгрупа је у корпусу врло непродуктивна, заступљена са свега 6 глагола: *заездить(ся)*<sup>2</sup>, *закочевать*, *занырять*, *затабанить*, *забуксовать* и *запутешествовать*. Уп.:

- (28) [...] они с Катериной Астафьевной очутились вместе [...] и **закочевали** вдвоем по городам и городишкам, куда гоняла майора служба (Лесков Н.С. На ножах, 1870, НКРЯ);
- (29) Ну, словом, Пансо был по всем статьям как на заказ для нашего Дон-Кихота выпечен, и они **запутешествовали** (Лесков Н.С. Захудалый род, 1874, НКРЯ);
- (30) Могучий, энергично работая руками, подплывал к корме вельбота с левого борта. Гребцы **затабанили** (Григорьев С. Т. Морской узелок, 1935, НКРЯ);
- (31) Ванечка попробовал дать задний ход, но машина **забуксовала** (Искандер Ф. Должники, 1968, НКРЯ);
- (32) Автобус чуть было не **забуксовал**, но вывернулся и поехал в город... (Липскеров Д. Последний сон разума, 1999, НКРЯ)

Код глагола *заездить(ся)*<sup>2</sup> наилазимо на истоветан проблем акционалне хомонимије изражене префиксом, који је описан на претходним странама. Наиме, иако се почетно значење датог глагола издваја у речницима као самостално, у НКРЯ је веома тешко пронаћи примере у којима нереклексивна варијанта посматраног глагола денотира почетак радње кретања. С друге стране, рефлексивна се понаша као типични глагол специјално-резултативног НГР, денотирајући прекомерност у извршењу радње с негативном оценом, уп.:

- (33) (а<sup>1</sup>) 26 сентября. Что-то усиленно **заездили** иностранные министры (Бронтман Л. К. Дневники и письма, 1932–1942, НКРЯ).
- (а<sup>2</sup>) [...] Мы этого сначала вовсе не знали. Узнали только тогда, когда пожаловались телеграфисты: — **Заездили**, товарищи: все говорят... (Фурманов Д. А. Мятеж, 1924, НКРЯ); vs.
- (б) [...] и слухи никакие не доносятся извне, разве что узнаешь, что вот один именитый поэт до того **заездился** по заграницам... (Астафьев В. Зрячий посох, 1978–1982, НКРЯ).

(2) У другу подгрупу класификовани су глаголи којима се денотира кретање без превозног средства, и чија је фреквенција у корпусу 47. Наиме, уколико је реч о људима, подразумева се да ходају, а уколико је о животињама, ради се о њиховом природном начину кретања. Акционална хомонимија условљена семантиком префикса *за-* у датој подгрупи регистрована је код 12 лексема: *загулять*<sup>2</sup>, *заслониться*<sup>2</sup>, *заболтать(ся)*<sup>2</sup>, *забродить*<sup>2</sup>, *загонять*<sup>3</sup>, *закривить(ся)*<sup>2</sup>,

*закружить(ся)<sup>2</sup>, закрутить(ся)<sup>2</sup>, замотать(ся)<sup>2</sup>, засуетить(ся)<sup>2</sup>, затрусить<sup>2</sup>, затолкать<sup>2</sup>.*

- (34) *Мог запить, загулять, пуститься в бега, удариться в религию, мог стать циником, делать карьеру...* (Гранин Д. Зубр, 1987, НКРЯ);
- (35) *Когда наше регулярное общение восстановилось, мы снова забродили по Москве, чаще всего выбирая улицу Горького...* (Левин Б. Блуждающие огни, 1995, НКРЯ);
- (36) *Она вскочила, засуетилась, хочешь, я кофе еще сварю, нет, лучше чай заварю...* (Кучерская М. Тетя Мотя // «Знамя», 2012, НКРЯ)

Неке од осталих лексема којима се означава кретање људи и/или животиња су, на пример, *завихлять(ся), закарабкаться, залазить, запрягать, зареть, заспешить, засновать, затанцевать, зашатать, заскользить* итд. Интересантне податке нуди нам НКРЯ, где се као допуне глаголу *зароиться* наводе махом апстрактне именице (*мисли, осећања, идеје* и сл.) или именице којима се означавају људски колективи (нпр. *људи, мушкарци, војска* и сл.), док нема примера за означавање групног кретања животиња, што је примарно значење мотивног глагола. Осим тога, глаголом *зарысить* углавном се означава брзо кретање људи (посредством животиње), док се за означавање (само) кретања животиња овај глагол не употребљава. Уп. нпр:

- (37) *Я еще больше завихляла, еще выше задрала подбородок* (Гурченко Л. Аплодисменты, 1994–2003, НКРЯ);
- (38) *Прыщавый Серый [...] вскочил в седло и завихлял в сторону ворот...* (Рубина Д. На солнечной стороне улицы, 1980–2006, НКРЯ)
- (39) *[...] она была великопнейшая лазунья: увидит забор или дерево, и — закарабкается* (Белый А. Между двух революций, 1934, НКРЯ);
- (40) а) *Вот и теперь Огурчик подозрительно покрутил головой: не нравилось ему это болотце, но послушно зарысил по краешку* (Ратушинская И. Одесситы, 1998, НКРЯ).  
б) *Всадники выехали из перелеска и зарысили по полю* (Островский Н. А. Как закалялась сталь, 1930–1934, НКРЯ).

(3) Трећи издвојени тип чине глаголи којима се означава почетна фаза покретања делова људског тела, чија је заступљеност у корпусу 36. Делови људског тела, уколико су експлицирани, обично су дати у виду лексичких, објекатских глаголских допуна у инструменталу. У датој скупини примећен је најмањи број акционалне хомонимије условљене формантом *за-* – укупно четири примера: *замяться<sup>2</sup>, запрясть<sup>2</sup>, затыкать<sup>1</sup> и засосать<sup>2</sup>*. Остали глаголи

класификовани у ову групу су *задрожать, заелозить, зажестиккулитовать, замаришировать, замахать, захромать, зааплодировать, заулыбаться, засеменить, закреститься, заморить(ся), закивать, зарукоплескаться* и др. Уп.:

- (41) *Узник заелозил ногами, опёрся о стену рукой с чёрными ногтями и обернулся на свет* (Иванов А. Комьюнити, 2012, НКРЯ);
- (42) *Я не понимал, что решается моя судьба, она решилась, когда в конце он встал и зааплодировал* (Шендерова А., Захаров М. «Психушка — болевая точка нашей истории» // «Огонек», 2015, НКРЯ);
- (43) *Старушка опять закивала сухой головой, хотела, видно, скрепитесь и не заплакать...* (Шукшин В. Калина красная, 1973, НКРЯ);
- (44) *Просительница заморгала глазами и полезла в салон за платком* (Чехов А. П. Беззащитное существо, 1887, НКРЯ);
- (45) *Офицер заговорил с Таиенькой, голова её затряслась...* (Давыдов Ю. Синие тюльпаны, 1988–1989, НКРЯ);
- (46) *Гриша призывно замахал руками, и через минуту Андрей втиснулся на свободное место рядом с ними...* (Пелевин В. Желтая стрела, 1993, НКРЯ)

(4) Четврту групу чине глаголи чије значење није довољно јасно диференцирано, па се, према подацима из консултованих речника, могу користити како за означавање кретања превозним средством, тако и за кретање људи / животиња или апстрактних појмова. Реч је о 26 лексема (9 су акционални хомоними), од којих неке наводимо: *заколесить, залавировать, заплавать(ся), залавировать, задвигаться, затрясти, заворочаться, зазмеиться, задвигаться, забросать<sup>2</sup>, завалить<sup>2</sup>, заводить<sup>3</sup>, закидать* и др. Уп.:

- (47) *Фил включил мигалку и, не меняя своей несколько небрежной позы, более искусно залавировал в потоке машин* (Велтистов Е. Ноктюрн пустоты (Телерепортаж Джона Бари, спецкора), 1978–1979, НКРЯ);
- (48) *Отец затоптался на месте, заколесил ногами, засуетился руками, сорвался вдруг...* (Астафьев В. Царь-рыба, 1974, НКРЯ);
- (49) *Милорд побледнел, ужасное лицо его зазмеилось гримасой отчаяния и отворачивания* (Осипов С. Страсти по Фоме. Кн. 3. Книга Перемен, 1998, НКРЯ);
- (50) *Осетр привезен, пущен в приготовленный садок, в воде быстро прочухался, ударил хвостом, заплавал* (Шишков В. Я. Угрюм-река. Ч. 5-8, 1913–1932, НКРЯ).

ГЛАГОЛИ КРЕТАЊА, ПРЕМЕШТАЊА ОБЈЕКТА И/ИЛИ ПОКРЕТАЊА ДЕЛОВА ТЕЛА С ПРЕФИКСОМ ЗА- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ					
Стилска маркираност	Разговорни (рус. разговорный)	Народски (рус. просторечие)	Територијални (рус. областные)	Застарели (рус. устаревшие)	Неутрални (рус. нейтральные)
Бр. гл. обележја	47	19	1	2	47
Укупно обел.	116				
Укупно гл.	115				

Табела 6. Стилска својства глагола из групе 3.2.1.2.



ПРЕФИКС ЗА- И ЗАСТУПЉЕНОСТ АКЦИОНАЛНЕ ХОМОНИМИЈЕ		
Бр. чланова хомонимског префиксалног низа на за-	Два префиксална глагола (модел: <i>забросати</i> <sup>2</sup> )	Три префиксална глагола (модел: <i>завозити</i> <sup>3</sup> )
Бр. глагола	23	3
Укупно глагола	26	

Табела 7. Заступљеност видске хомонимије глагола индуковане префиксом *за-*

3.2.1.2.2. Материјал на српском језику одликује се сличном заступљеношћу, тј. регистровани смо 76 глагола без парњака НСВ код којег је формант *за-* модификатор значења (од чега 17 припада домену стилски обележене лексике). Попут глагола у руском језику, и у српском је доминантно значење почетка (по)кретања, док се терминативно значење префикса *за-*, али без секундарне имперфективизације и уз довољан степен померања значења у односу на основни глагол, реализује код свега 7 деривата: *забасати*, *забравати*, *замакнути*, *заобиколити*, *запасати*, *залецнути се* и *заушити се*<sup>120</sup>. Уп.:

- (51) *Однекуд забаса у жито стока: угази, уништи тешко класје* (Шолохов М. Тихи Дон I, 1974, КССЈ).  
(52) *Мало је фалило да замакне за жбуње кад га дечаков метак застави* (Мостови, КССЈ).

Хомонимија (лексичка) испољава се код глагола *затртати*<sup>1</sup> (у КССЈ нема регистрованих примера ни деривата, ни мотивног глагола), чије се дефиниције дате у РМС и у РСАНУ веома разликују. Наиме, у РМС (1967/2: 238) наведена су следећа значења овог инхоативног глагола, који се не региструје као хомоним: 1. ‘запливати увијајући се, кривудајући’ и 2. ‘замуцати’. С друге стране, у РСАНУ (1969/6: 490) наведена су два истоветна лексичка облика с различитим значењима: *затртати*<sup>1</sup> – а. ‘залутати, забасати; упасти, банути’<sup>121</sup>; б. ‘упутити се, поћи’; односно *затртати*<sup>2</sup> – ‘изговорити с тешкоћом, замуцати’.

Код највећег броја ексцерпираних глагола префиксом *за-* маркирано је значење почетка, нпр.: *забежати*, *загицати*, *зарулати се*, *затабанати*, *загмизати*, *задрмусати*, *запраћакати*, *забежати*, *забактати*, *закесерити*, *залелујати* итд. У српском језику такође је могуће поделити посматрану грађу у неколико група, као што је у претходном одељку то учињено с грађом у руском:

<sup>120</sup> У КССЈ налазимо примере једино за *забасати* и *замакнути*.

<sup>121</sup> Хомонимију је могуће запазити чак и у унутрашњој значењској структури, јер се истовремено овим обликом означава и *терминативност* (под а.) и *почетак* (под б.).

(1) Глаголи којима се означава људско кретање помоћу каквог превозног средства (укључујући и животињу као средство кретања), рад (метафоричко кретање) какве машине или самог превозног средства, на пример: *забродити*, *заједрити*, *зајездити*, *запловити*, *запругати* и *завеслати*. Дата скупина глагола је врло непродуктивна у комбинацији с посматраним формантом јер је уочено свега 6 лексема, а у наставку наводимо примере оних који су регистровани у КССЈ:

- (53) а) *Живео је испоснички и осећао се као лабуд што чека раширених крила да дуне ветар, па да **заједри** по води* (Павић М. Хазарски речник, КССЈ);  
б) *Али са југа тамни облаци **заједрише** напред, шаљући тамне претходнике у звездана поља*<sup>122</sup> (Толкин Џ. Господар прстенова, 1981, КССЈ);
- (54) *Да би бродови слободно поново **запловили**, потребно је уклонити привремени – понтонски мост* (Политика, 10.08.2000, КССЈ);
- (55) *Аргонаути су радосно повикали и сложено **завеслали*** (Кун Н. А. Легенде и митови старе Грчке, 1990, КССЈ).

(2) Најбројнија скупина у корпусу на српском језику, састављена од 35 јединица, јесте она у коју смо сврстали глаголе људског и животињског кретања без превозног средства, као што су, нпр.: *забежати*, *загицати се*, *замилети*, *заплесати*, *запраћакати*, *забалати*, *заврзмати се*, *залепетати*, *затртати*<sup>1</sup>, *замакљати*, *заикакољити*, *замрдати*, *занинати се*, *затумарати*, *затрупкарати*, *загмизати*, *заврдати*, *залебетати се*, *закимати* и др.<sup>123</sup> Могућа су поређења људског кретања са животињским, као код *зазмијати/зазмијугати* или *запарипати се*, односно наглашавање да се кретање, тачније његов почетак, врши каквим помагалом – *заштакати*. Уп. нпр.:

- (56) *Па, држимо јој палчеве да и она **заплеше** тамо, на лепом, плавом Дунаву* (Политика, 23.06.2001, КССЈ);
- (57) *[...] журнуше по зидовима мрачне наказе ноћи, змије и кентаури, змајеви и гуштери, **залепеташе** крила репатих наказа и паклених птичурина...* (Киш Д. Складиште, КССЈ)

(3) Почетна фаза покретања делова тела у корпусу релевантне речничке грађе на српском језику заступљена је са 16 глагола-репрезентата, којима се

---

<sup>122</sup> Овај пример показује да је наведени глагол могуће употребити и за опис кретања апстрактних појава, што указује на важност лексичких допуна а, свакако, и на условни карактер наше класификације.

<sup>123</sup> Потребно је напоменути да се посматрани деривати у КССЈ јављају у веома малом, незнатном броју, те отуда наводимо оскудан број примера.

актуелизује почетни сегмент промене у простору одговарајућег дела тела као (често) неексплициране, али подразумеване, лексичке допуне, нпр.: *затрептати* (односи се на *убрзано* (вољно или невољно) *покретање очних капака*), *затуцкетати* (*почети ударати ногама о под*), *заћопати* и *захрамати* (*веома тешко почети покретати ноге*, што води до отежаног кретања), *зацептати* (*почети дрхтати*; може се односити како на одређени део тела, тако и на цело тело), *зажмигати* (*почети наизменично покретати* – отварање и затварање – *очне капке*), *зажсвакати* (*почети покретати вилицу зарад прераде хране*), *залевачити* (*почети радити нешто левом руком*), *запалуцати*<sup>124</sup> (*почети брзо покретати језик*), *затапшати се* (*почети ударати наизменично дланом о длан*; овај глагол може имати и специјално-резултативни карактер), *засмешити се* (*почети покретати углове усна у осмех*), *закесерити* (*почети с подизањем браде увис*), *зацупкати* (*почети наизменично се ослањати леву и десну ногу*), *заклецати* (*почети невољно подрхтавати* – о ногама) и сл. Уп.:

- (58) *Када је натпоручник Лукаш потписивао потврду о пријему Швејка, заклецаше му колена* (Хашек Ј. Доживљаји доброг војника Швејка у Првом светском рату, 3. књига, 1989, КССЈ);
- (59) *Када сам ваљда већ пети пут затрептао да бих повратио уобичајену усредсређеност погледа, језик ми се нехотице трзну...* (Кузмановић Р. Одмор, 1990, КССЈ)

(4) Четврту групу чине недовољно семантички диференцирани глаголи у погледу типа кретања. Прецизније речено, код издвојених 13 глагола тешко је, без контекста, утврдити да ли је реч о кретању људи (са или без превозног средства) и/или животиња, премештању предмета, односно апстрактних појмова, будући да све наведене семантичке категорије могу доћи у обзир код наведених глагола.

Наиме, издвојили смо лексеме којима се, осим констатације почетка моционе радње, указује и на њену брзину, број субјекатских допуна, те просторну димензију: *закотурати*, *залаворити/залахорити*, *залепезати*, *залебдети*, *заландарати*, *залелујати*, *замлатарати*, *заорљати*, *заплутати*, *заројити се* и *засукљати*.

<sup>124</sup> И чешћи облик *запалацати*.

- (60) [...] *кад се следећа велика технологија, биотехника, тек на прави начин **закотура** у кревету капитала, који су јој улагачи сада створили* (Буха А. Европа или Америка?, Службени лист СЦГ, 2003, КССЈ);
- (61) *У даљини се један хеликоптер обруши међу кровове, **залепде** за тренутак као мува зунзара, и поново одлете кривуљом* (Орвел Џ. 1984, 1977, КССЈ);
- (62) а) *Она прислони плашљиво своје усне уз његово уво, тако да му дахом **залелуја** увојке* (Твен М. Том Сојер, КССЈ).  
 б) *Вајмс се помало **залелујао** и из све снаге покушао да се усредреди* (Прачет Т. Стража! Стража!, 2000, КССЈ).

Премда сваки глагол кретања, због свог циљног<sup>125</sup> значења садржи имплицирану просторну компоненту, код следећих 6 лексема она је, чини се, јасније изражена: *замакнути* (компонента ‘иза’, ‘према’), *заобиколити* (компонента ‘около’), *запасати* (компонента ‘поред’), *заротирати* (‘промена положаја’, често ‘кружно’), *заушити се* (компонента ‘назад’) и *заколати* (компонента ‘брзо’). У КССЈ наилазимо једино на примере употребе глагола *замакнути*:

- (63) *Невилова одећа таман је **замакла** иза ћошка, кад **зачуше** како Филч улази у собу с трофејима* (Роулинг Џ. К. Хари Потер и камен мудрости, КССЈ).
- (64) *Она је већ кренула, **замакла** за степенице, када је он стигао до њих* (Ђурђевић М. Убиство у Академији наука, 2002, КССЈ).

ГЛАГОЛИ КРЕТАЊА, ПРЕМЕШТАЊА ОБЈЕКТА И/ИЛИ ПОКРЕТАЊА ДЕЛОВА ТЕЛА С ПРЕФИКСОМ ЗА- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ							
Стилска маркираност	Покрајинизми	Индивидуализми	Шаљ.	Фамил.	Застар.	Необич.	Неутр.
Бр. обележја	9	6	1	1	1	2	85
Укупно глагола	76						

Табела 8. Стилска својства глагола из групе 3.2.1.2.2.

<sup>125</sup> Свако се кретање врши како би се стигло до одређене тачке у простору или како би се достигао други циљ предузете активности (ако је реч, на пример, о делу тела).

### 3.2.1.3. Глаголи звучања

Префикс *за-* употребљава се и зарад маркирања почетног сегмента звуковног продуктивно-рецептивног надражаја, било агентивног (када говорник активно учествује у његовом произвођењу) било неагентивног. Дата скупина је прилично хомогена, односно не одликује се специфичним семантичким садржајем на основу којег бисмо могли да издвојимо додатне диференцијалне елементе. С фреквентативног аспекта проучаване грађе важно је нагласити да се у језицима који се пореде посматрани семантички тип инхоатива не јавља у једнаком броју, тј. да је у српском корпусу готово двоструко више заступљен.

3.2.1.3.1. Наиме, денотирање почетка каквог звучног надражаја, које обухвата како произвођење звука тако и његову рецепцију<sup>126</sup>, у нашем корпусу на руском језику садржи укупно 114 јединица, попут: *заохать*, *запищать*, *забарабанить*, *забрнчать*, *забулькать*, *заворковать*, *заворчать*, *загоготать*, *загудеть*, *задребежать*, *зажжужать*, *зажурчать*, *завонить*, *завучать*, *засуммерить*, *закаркать*, *захлопать*, *закричать*, *залаять*, *замурлыкать*, *замычать*, *засмеяться* итд.

Међутим, нешто мање од половине наведеног броја чине стилски обележени глаголи (42), који припадају махом разговорном стилу (32). Акционална хомонимија, тј. могућност да префикс *за-* маркира како почетак тако и завршетак одређене активности, код глагола звучања је сасвим незнатна – свега 5 глагола има дато својство, а реч је о паровима хомонима, не низовима од 3 лексеме: *заколотить*<sup>2</sup>, *застукать*<sup>2</sup>, *зашлепать*<sup>2</sup>, *загреметь*<sup>2</sup> и *заплескать*<sup>2</sup>. Префикс *за-* маркира почетно значење код готово свих јединица у датој скупини, осим код *загреметь*<sup>2</sup> који, премда нема видског пара, не поседује значење почетка већ информише о завршеној активности. Међутим, како показују примери из НКРЯ, могуће је и ситуацију денотирану овим глаголом посматрати као почетну:

(65) а) *И он загремел ключами* [‘загрме / зазвезка кључевима’ → поче грмети / звецкати кључевима]. *Отворилась дверь* (Довлатов С. Чемодан, 1986, НКРЯ);

<sup>126</sup> Обухваћени су и они глаголи код којих је звучни ефекат пратећи, тј. код којих је акценат на активности другог типа, а аудитивни аспект је нуспојава, нпр. *заколотить*<sup>2</sup>.

б) — *А что случилось? — не понял я. — Что случилось? — загрел Двинятин* [‘загрме, загалами’ → поче да грми / галами] (Запись LiveJournal, 2004, НКРЯ).

Наредни примери јасно показују да је реч о почетној ситуацији глагола аудитивне продукције / рецепције. Уп. значења лексичких допуна како на позицији субјекта рус. *что-то, ветер, самогон, врачиха, вагон, тормоза, запоры, нары, хор птичьих стай* и *милицкий свисток* (срп. *нешто, ветар, лекарка, вагони, кочнице, засовнице, дашчани лежај, хор јата птица, полицијска пиштаљка*) тако и оних предлошко-падежних конструкција којима се, уз глаголе, описује начин настанка звука:

- (66) а) *Потом что-то забулькало, заплескалось рядом, полилось на грудь, на голову* (Азольский А. Лопушок // «Новый Мир», 1998, НКРЯ);  
б) *Самогон забулькал, заплескался о стенки кружек* (Семар Г. Снежка — речка чистая, 1977, НКРЯ);
- (67) *Налетел лёгкий ветер и, точно сочувствуя ей, зашелестел листьями* (Куприн А. И. Гранатовый браслет, 1911, НКРЯ);
- (68) *Вагоны заскрипели, заскрежетали тормоза, и стало тихо, потом загрохотали запоры...* (Гроссман В. Жизнь и судьба, часть 2, 1960, НКРЯ)
- (69) *Зато как только он сделал движение, опять протяжно и сладко заскрипели, как будто заблеяли, нары* (Домбровский Ю. О. Обезьяна приходит за своим черепом, часть 2, 1943–1958, НКРЯ);
- (70) *Прогрел первый трамвай, зачирикал, закаркал, засвиристел оголтелый хор птичьих стай в кронах утренних чинар* (Рубина Д. Медная шкатулка, 2011–2015, НКРЯ).

Поред тога, могуће су семантичке транспозиције у оквиру двеју блиских категорија – звучне и говорне активности. Дакле, уколико се промени лексичка допуна глагола звучања, они могу прећи у скупину оних којима се описује људска говорна радња, када се мења и стилска вредност датих лексема. У таквим случајевима често немаркирани глаголи прелазе у негативно обојене. Уп.

- (71) а) — *Не говори обо мне ничего! — зашипел Глебов, делая знаки руками* (Трифонов Ю. Дом на набережной, 1976, НКРЯ);  
б) — *Все готовы? — Все! — зашипели девчонки, как змеи* (Медведев В. Баранкин, будь человеком!, 1957, НКРЯ);
- (72) *Капитан зарычал на меня* (Коваль Ю. Капитан Клюквин, 1972, НКРЯ);
- (73) *А ребенок как замыкает вслед* (Снегирев А. Вера, 2015, НКРЯ).

ГЛАГОЛИ ЗВУЧАЊА С ПРЕФИКСОМ ЗА- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ				
Стилска маркираност	Разговорни (рус. разговорный)	Народски (рус. просторечие)	Застарели (рус. устаревшие)	Неутрални (рус. нейтральные)
Бр. глагола	31	8	2	73
Укупно глагола	114			

Табела 9. Стилска својства глагола из групе 3.2.1.3.1.

3.2.1.3.2. Ексерпција грађе на српском језику показала је да је посматрана класа глагола знатно више заступљена. Наиме, укупан инвентар лексема са значењем звучања (у најширем смислу те речи, укључујући, свакако, и оне глаголе којима се означава свирање на каквом инструменту) чини 231 глагол (од чега је 40 стилски обележених): *забрујати*, *забљускати*, *заарлаукати*, *заврискати*, *загајдашити*, *загрмети*, *загугукати*, *задолигати*, *зажуборити*, *закукурекати*, *замумлати*<sup>127</sup>, *заучити*<sup>128</sup>, *захркати*, *заиччати*, *зачангртати*, *зацаракати*, *заикребетати*, *закрикнути*, *заквркати*, *заитектати* итд.

- (74) *Зашто се, иначе мирни и љубазни грађанин, чим забруји мотор, претвори у звер која је спремна да уништи свакога ко јој оспори предност на друму?* (Политика, 21.05.2001, КССЈ)
- (75) *„Шта тај ради ту!” завриска хистерично* (Михаиловић Д. Треће пролеће Свете Петронијевића, 1984, КССЈ);
- (76) *Мотори под њим су загрмели, шаљући дубоки дрхтај кроз труп* (Браун Д. Анђели и демони, 2008, КССЈ);
- (77) *[...] снегови по јеловим шумама почеше нагло да се топе, а пролећни потоци зажуборише* (Лагерлеф С. Чудновато путовање Нилса Холгерсона, 1952, КССЈ);
- (78) *Нисам ни трипут захркао, кад је звонце улазних врата бесно зазвонило...* (По Е. А. Неколико речи са мумијом, 1845, КССЈ);
- (79) *Гласно забубња коњски топот, слух пресече пуцањ* (Шолохов М. Тихи Дон I, 1974, КССЈ);
- (80) *Деца завриштите од усхићења, а ујка се насмеши задовољно* (Миланковић М. Кроз царство наука, КССЈ).

Највећи је број оних глагола код којих префикс *за-* маркира почетни сегмент, али срећу се и они у чијем је саставу суфикс *-ну-*, те означавају једноактно извршење (обично сложеније) активности с компонентом *једном* или пак *одједном* (што је посебно изражено код деривата истог корена као што су *зафијукати* / *зафијукнути*, *загудети* / *загуднути*, *загрмети* / *загрмнути*, *загакати* / *загукнути* и

<sup>127</sup> Дати глагол свакако може бити сврстан и у групу лексема са значењем говорења. Међутим, како акценат није на садржају који се изговара већ пре на његовом лошем квалитету, сврстали смо га у наведену скупину.

<sup>128</sup> Поред значења ‘почети певати с мунаре’, које региструје РМС, у РСАНУ је наведено и значење ‘започети школовање’.

др.), нпр.: *заћућурикнути, зарикнути, засвирнути, закрикнути*. У КССЈ наилазимо на следеће инхоативе с формантом *за-*, чији варијантни облици са суфиксом *-ну-* нису регистровани:

- (81) *Тога дана засвираше трубе, залупаше добоши, отпоче пуцњава* (Верн Ж. Михаил Строгов, 1964, КССЈ);  
 (82) *[...] ми идемо напред, тамо где ће можда зафијукати који метак, али ће сигурно бити и новости* (Верн Ж. Михаил Строгов, 1964, КССЈ);  
 (83) *И ма како да се бедно осећала, она весело загака из дубине грла...* (Лагерлеф С. Чудновато путовање Нилса Холгерсона, 1952, КССЈ)

Акционална хомонимија је готово незнатна, уочена код свега 3 глагола: *затртати*<sup>2</sup> (и терминативно – ‘изговорити с тешкоћом’ и почетно – ‘почети муцати’), *затулити*<sup>1</sup> (почетно значење) и *завити*<sup>2</sup> (почетно), уп.: (84) *[...] уведе га кроз капију, нас злослутно зави, а са стола сам од себе склизну чокањ с ракијом и разби се у парамтарчад* (КССЈ). Наведени пример представља једину реализацију хомонима *завити*<sup>2</sup> у КССЈ, иако је његов хомонимски пар заступљен далеко више – 398 пута, док остала два хомонима нису уопште регистрована.

ГЛАГОЛИ ЗВУЧАЊА С ПРЕФИКСОМ ЗА- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ					
Стилска маркираност	Покрајинизми	Индивидуализми	Деминутиви	Ономатопеја	Неутрални
Бр. обележја	11	4	2	28	191
Укупно обележја	<b>236</b>				
Укупно глагола	<b>231</b>				

Табела 10. Стилска својства глагола из групе 3.2.1.3.2.



### 3.2.1.4. Глаголи афективно-когнитивних радњи

Лексеме које се односе на афективну и когнитивну активност људи су у језику врло бројне, а разматрамо их као једну целину јер афективна семантика често подразумева когнитивно ангажовање експеријента. Наравно, осим што су често испреплетене, могућа је и диференцијација њиховог значења, али она за нашу аспектолошку анализу није пресудна, па стога није ни примењена. Корпусна анализа ексцерпираних глагола показује да се деривати датих семантичких скупина с формантом *за-* не одликују претерано великом бројношћу.

3.2.1.4.1. Наиме, семантичка модификација у правцу денотирања почетка ситуације, чији је формални показатељ префикс *за-* у руском језику, запажена је и код глагола са значењем афективних и когнитивних радњи. Дата скупина садржи 65 лексема, међу којима су оне које денотирају како позитивна тако и негативна афективна стања (нпр. *забеспокоить(ся)*, *заволноваться*, *загоревать*, *загорячиться*, *законфузиться*, *закручиниться*, *занервничать*, *зарыдать*, *заскучать*, *засомневаться*, *затесниться*, *заупрямиться* итд.), а чак 47 је стилски обележено. Акционална хомонимија присутна је код пет глагола, од којих један има још две истоветне префиксалне варијанте (*зазнобить*<sup>3</sup>), док остали имају по једну: *задрознитъ*<sup>2</sup>, *застыдить*<sup>2</sup>, *запылить*<sup>2</sup> и *зачитать*<sup>2</sup>.

- (84) *Она у меня каждый день редела. Я кого хочешь **задрознить** могу* (Галахова Г. А. Легкий кораблик — капустный листок, 1975, НКРЯ);
- (85) *[...] а обували и одевали меня лег чуть не до тринадцати, пока наконец не **застыдил** меня дядя, о котором будет речь впереди* (Григорьев А. А. Мои литературные и нравственные скитальчества, 1862, НКРЯ);
- (86) *Говорит: "Вот что на тебя товарищи доказывают: слушай, **зачитаю**". И **зачёл**, прохвост!* (Домбровский Ю. О. Факультет ненужных вещей, часть 3, 1978, НКРЯ)
- (87) *Что-нибудь случилось, **заволновались** студенты, что-нибудь сегодня особенное?* (Аксенов В. Круглые сутки нон-стоп // «Новый Мир», 1976, НКРЯ);
- (88) *Узнав о поездке, Ирина **занервничала**, заметалась по квартире* (Токарева В. Своя правда // «Новый Мир», 2002, НКРЯ);
- (89) *Посмотри, ведь ты вся **законфузилась** перед ним, срам!* (Достоевский Ф. М. Подросток, 1875, НКРЯ)

Због семантичке сложености мотивних глагола, поједини префиксали могли би се сврстати и у неке друге издвојене групе. На пример, *заартачиться* се уклапа и у скупину глагола понашања, јер се примарним значењем мотивног

глагола означава непослушност животиње (коња), док у секундарном описује карактер особе која се не слаже с туђим одлукама (тврдоглава је); префиксал, наравно, сигнализује почетак дате активности. Слично је и с глаголом *забушевать*, где примарно значење основног глагола упућује на рушилачко дејство какве (природне) силе, а секундарно на емоционалне људске карактеристике; док се *заежиться*, према примарном значењу мотивног глагола, може сврстати у глаголе кретања и/или покретања делова тела, а у дату је сврстан на основу секундарног – ‘снебивати се, бити у недоумици, колебати се’.

- (90) — Э, нет! — *заартачился* неожиданно один из группы (Глуховский Д. Метро 2033, 2005, НКРЯ);
- (91) *Словом, автор забушеввал и покинул редакцию [...]* (Рассадин С. Б. Книга прощаний. Воспоминания о друзьях и не только о них, 2004–2008, НКРЯ);
- (92) а) *Морденко заежился на своем месте и часто заморгал глазами; ему сделалось очень неловко от жестких слов арестанта...* (Крестовский В. В. Петербургские трущобы. Книга о сытых и голодных. Ч. 4, 1864, НКРЯ);  
 б) *Любопытно было бы хоть на минутку взглянуть, как бы ты заежился в моей шкуре...* (Левитов А. И. Моя фамилия, 1863, НКРЯ)

Највећи број префиксала речници дефинишу по моделу „начать X” / „почети X”<sup>129</sup>, док је код *загордиться* почетак одређен као „стать X” / „постати X”. Међутим, немају сви они значење почетка. На пример, *заспать* означава ‘заборавити у сну’, *запамятовать* ‘заборавити’, *зазнобить*<sup>3</sup> ‘зальубити некога у себе’, па се може посматрати као почетни у ширем смислу – ‘учинити да неко почне да осећа каква осећања према другом лицу’, док се *зазнать*<sup>130</sup> описује као ‘сазнати, упознати (се)’. Интересантни су глаголи *зальюбить* и *зальюбиться*, од којих би се први могао посматрати као почетни, а други, због значења ‘заборавити на све због љубави’, као његова градирана варијанта. Уп.:

- (93) *Ты быстро обошел обоих, батько тебя почему-то зальюбил, дрянью такую* (Дудинцев В. Белые одежды / Вторая часть, 1987, НКРЯ);
- (94) *Еще бы немного побольше свободы, беспорядка, света и шуму — тогда это был бы свежий, веселый и розовый приют, где бы можно замечтаться, зачитаться, заиграться и, пожалуй, зальюбиться* (Гончаров И. А. Обрыв, 1869, НКРЯ);

<sup>129</sup> Где ‘X’ подразумева мотивни облик глагола, оператора ситуације.

<sup>130</sup> Додавањем постфикса рефлексивности (*зазнать+ся*) дати глагол (иако има исти префикс и творбену основу) губи своје основно значење. Наиме, у таквом афиксалном споју има значење *образити се, дићи нос, почети се правити важан* (Станковић, 2008: 214).

- (95) *Когда я **зазнал** Анну Марковну, она была уже женщина лет за пятьдесят* (Салтыков-Щедрин М. Е. Для детей, 1863–1871, НКРЯ);
- (96) *Имя прелестницы он **запамятовал**, а донос вспомнил* (Давыдов Ю. Синие тюльпаны, 1988–1989, НКРЯ);
- (97) *Я **заспал** указания памяти относительно направления, как шел сюда, — блуждал мрачно, наугад...* (Грин А. С. Золотая цепь, 1926, НКРЯ)

ГЛАГОЛИ АФЕКТИВНО-КОГНИТИВНИХ РАДЊИ С ПРЕФИКСОМ ЗА- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ					
Стилска маркираност	Разговорни (рус. разговорный)	Народски (рус. просторечие)	Застарели (рус. устаревшие)	Територијални (рус. областные)	Неутрални (рус. нейтральные)
Бр. глагола	33	10	3	1	18
Укупно гл.	<b>65</b>				

Табела 11. Стилска својства глагола из групе 3.2.1.4.1.

3.2.1.4.2. Анализирана тематска група лексема је у српском језику заступљена с мањим бројем репрезентата – 46, међу којима је свега 5 стилски маркираних. У српском језику такође се издвајају они глаголи који означавају позитивно афективно стање (*заашиковати се, запоштовати, запраштати*<sup>131</sup>, *задраг(ж)ати, замиловати*), али и негативно (*заталамбасити се, зажалити, зацмиздрити, застрепети, заридати*). Когнитивна активност често подразумева и одређене моделе понашања којима она бива манифестована, нпр.: *зајогунити се, заколебати (се), закопкати, запрњати се, забојати се, забројити* и сл. Уп. нпр.:

- (98) *Ма какав да буде резултат наших напора, доцније можемо **зажалити** због те немарности...* (Потоцки Ј. Рукопис нађен у Сарагоси, 1988, КССЈ);
- (99) *Једино ме свечаност тренутка спречава да не **зајецам** гласно...* (Киш Д. Башта, пепео, КССЈ);
- (100) *Јасна **зариди** зањузивши главу у Мићин узглавак* (Ћосић Б. Кроз књиге и књижевност, КССЈ);
- (101) *Па шта могу? **зацмољи** он. Како могу да не видим шта ми је пред очима* (Орвел Џ. 1984, 1977, КССЈ);
- (102) *Некако у исто време, можда мало раније, **засметао** ми је неки мирис у стану* (Благојевић Б. Све звери што су са тобом, КССЈ);
- (103) *Маћеха пусти Пепину која се заљуља и **застење** од бола, али се ипак на силу насмеши* (Опачић-Николић З., Пантовић Д. Прича без краја, читанка за 4. разред основне школе, 2007, КССЈ);

<sup>131</sup> Из дефиниција датих у РМС и РСАНУ не очитује се (лексичка) хомонимска природа овог глагола, међутим она јесте регистрована у КССЈ, где су наведени примери искључиво за почетак одавања аудитивног ефекта, а не за почетну активност опраштања некоме, уп.: (105) *Одједном, **запрашта** дрво. Пукла је и попустила грана под њим* (Андрић И. Травничка хроника, КССЈ); (106) *Запраштале су пушке широм наше земље* (Урошевић В. Познавање природе и друштва: за 3. разред основне школе, 1982, КССЈ).

(104) *Још је теже не засузити над причама о судбинама наших људи, које се роје саме од себе* (Политика, 04.09.2000, КССЈ).

Унутарјезичка лексичка, не акционална, хомонимија присутна је код 3 глагола – *забашити*<sup>2</sup> ‘уплашити’ и *забити*<sup>2</sup> ‘заборавити’ и *замразити се*<sup>2</sup> ‘доћи с ким у омразу; постати мрзак’, али у КССЈ налазимо примере једино за *забити*<sup>1</sup>.

ГЛАГОЛИ АФЕКТИВНО-КОГНИТИВНИХ РАДЊИ С ПРЕФИКСОМ ЗА- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ					
Стилска маркираност	Покрајинизми	Индивидуализми	Иронични	Погрдни	Неутрални
Бр. обележја	4	2	1	1	40
Укупно обележја	<b>48</b>				
Укупно глагола	<b>46</b>				

Табела 12. Стилска својства глагола из групе 3.2.1.4.2.

### 3.2.1.5. Глаголи перцепције

Способност опажања и обраде информација примљених преко чула кључни су за човеково постојање и деловање. У датом одељку представљају се ексцерпирани глаголи којима се денотира визуелна, олфакторна и тактилна перцепција, док је аудитивној због њене фреквенције посвећена самостална целина.

3.2.1.5.1. Из речника помоћу којих је састављен корпус на руском језику издвојили смо 60 глагола с перцептивном семантиком. Насупрот очекивањима, регистрован је само 1 глагол без видског пара који означава почетак *тактилне* перцепције (*зашиарить*), док је почетни сегмент *олфакторне* заступљен с 4 лексеме (*заблагоухать*, *завонять*, *запахнуть* и *засмердеть*). Уп. нпр.:

- (107) *Я ожидал, что дядя **зашиарит** по карманам в поисках ключа* (Саксон Л. Принц Уэльский // «Октябрь», 2001, НКРЯ);
- (108) *Впрочем, не прошло и недели, в замоскворецких переулках **заблагоухали** желтые осыпи акаций; вечера стали душны и рдяны* (Кржижановский С. Д. Воспоминания о будущем, 1929, НКРЯ);
- (109) *В воздухе **завоняло** горелыми тряпками и еще какой-то тошнотворной дрянью* (Пелевин В. S.N.U.F.F, 2011, НКРЯ);
- (110) *Море солоно оттого, что вода в нем недвижима, и если бы не была солона, то загнилась бы и **засмердела*** (Костомаров Н. И. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей. Выпуск четвертый: XVII столетие, 1862–1875, НКРЯ).

С друге стране, међу глаголима којима се означавају *визуелно*<sup>132</sup> перцептивне реалије налазимо како оне који имају терминативно значење (*заприметить*, *заметить*<sup>2</sup> и *завидеть*<sup>133</sup>), тако и оне с почетним, који су бројнији (нпр. *заполюхать*, *запламенеть*, *заглянцеветь*, *засквозить*, *засиять*, *завиднеться*, *засверкать*, *замерцать*, *заискриться*, *забрезжить*, *замельтешить*, *засверкать*, *засеребриться* и др.). Наравно, као што је био случај у претходним семантичким класификацијама глагола без видског пара НСВ, и у овој подгрупи налазе се оне које посредно означавају доминантну анализирану семантичку компоненту. То је случај с глаголима *заполюхать*, *запламенеть* и сл. којима се описује да нешто

<sup>132</sup> Аспектуална својства руских глагола са способношћу означавања светлосних ефеката в. код Полежаева, 2016: 45–53.

<sup>133</sup> Врло слично значење има префиксал *увидеть*, а оно што издваја глагол *завидеть* јесте компонента *издали* (срп. *издалека*).

почиње да гори у пламену, а таква ситуација, без сумње, укључује визуелну перцепцију експеријента.

- (111) — *Вы кто будете? — Да никто, днём приходил за кипятком и вас **заприметил*** (Астафьев В. Пролетный гусь, 2000, НКРЯ);
- (112) *Издали **завидев** нас, они переходили на другую сторону шоссе, не желая приближаться к опасной картофельной собаке* (Коваль Ю. Картофельная собака, 1972, НКРЯ);
- (113) *У Павла Николаевича даже уши **запламенели**, а Ворошилов, с своею кошачьею мягкостью, начинает его внимательнейше расспрашивать о его здоровье* (Лесков Н. С. На ножах, 1870, НКРЯ);
- (114) *А когда ее осталось совсем мало, **заполыхала** вдруг усадьба Хильберта, сына Зигбьерна* (Васильев Б. Ольга, королева русов, 2002, НКРЯ).

Приметно је да је у датој скупини тзв. акционална хомонимија знатно мање заступљена. Она се јавља код свега 2 глагола: *засветить*<sup>3</sup> (с рефлексивном формом *засветиться*<sup>2</sup>) и *заметить*<sup>2</sup> (срп. *замаглити, заслепити*)<sup>134</sup>:

- (115) а) *Увидала звёздочка с неба плачущую девочку, ярко **засветила** в окошко пустой хатки, точно желая утешить сиротинку* (Чарская Л. А. Галина правда, 1912, НКРЯ);
- б) *Под куполом зала **засветился** яркий свет, и все вздохнули* (Петрушевская Л. Маленькая волшебница // «Октябрь», 1996, НКРЯ).

Специфика видски некорелативних глагола перцепције с префиксом *за-* јесте мала заступљеност стилски обележене лексике:

ГЛАГОЛИ ПЕРЦЕПЦИЈЕ С ПРЕФИКСОМ ЗА- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ					
Стилска маркираност	Разговорни (рус. <i>разговорный</i> )	Народски (рус. <i>просторечие</i> )	Застарели (рус. <i>устаревшие</i> )	Територијални (рус. <i>областные</i> )	Неутрални (рус. <i>нейтральные</i> )
Бр. глагола	7	1	1	1	51
Укупно обел.	<b>61</b>				
Укупно гл.	<b>60</b>				

Табела 13. Стилска својства глагола из групе 3.2.1.5.1.

3.2.1.5.2. Проучавана семантичка група глагола у српском језику састављена је махом од инхоатива и готово је упола мање заступљена него у руском језику, тј. садржи 28 глагола, од чега је 5 стилски обележено (*запламињати, засвицкати, запиждрити, запаитити и загоруцати*)<sup>135</sup>. Специфичност грађе, с једне стране, јесте то што садржи лексеме из двеју перцептивних категорија –

<sup>134</sup> НКРЯ не региструје примере овог глагола-хомонима.

<sup>135</sup> Комбинација обележја је следећа: двапут се појављују деминутиви, трипут покрајинизми, једном индивидуализми.

олфакторне и визуелне, док за тактичну нисмо пронашли нити један пример. С друге стране, нисмо пронашли примере хомонимије, нити лексичке нити акционалне. Када је реч о олфакторној перцепцији, издвојено је свега 3 глагола, и сваки има инхоативно значење – *забаздети*, *завоњати* и *запаитити*<sup>136</sup>: (116) *Превија се, из пукотина пода **завоња** прашина, стомак јој се подигне, излази у кухињу и повраћа* (Тишма А. Употреба човека, 1977, КССЈ); (117) *Од зноја ситости **завоњају** им тела* (Тишма А. Употреба човека, 1977, КССЈ).

Визуелна перцепција има 25 репрезентата; 23 с инхоативним, а 2 с терминативним односно семелфактивним значењем (*забелети/забелуцкати* и *засевнути*). Углавном је реч о онима који означавају денотирање почетка опажања светлосног ефекта (нпр. *забуктати*, *заискрити*, *зазрцалити се*, *засветломрцати*, *засинути*, *запламињати*, *затреперити*<sup>137</sup> и др.), док *замотрити*, *завижлати*, *засурити*, *запиждрити*, *запиљити*, *забелесати се* и *засверати се* означавају почетну фазу способности опажања уопште, понеки с компонентом темељности, дугог трајања и сл., док нпр. *засверати се* информише да је пажња оријентисана на различите стране или на више објеката истовремено.

- (118) *И доиста, убрзо после тога мали пламичак **засветлуца** на кухињском огњишту* (Потоцки Ј. Рукопис нађен у Сарагоси, 1988, КССЈ);
- (119) *Тек пошто је пламен свеће нагло **затреперуио** и повио се – Јован је подигао поглед* (Демид М. Слуге хировитог лучоноше, 2006, КССЈ);
- (120) *Шваби се одједаред згрчи лице, а очи се **зацаклише** од суза* (Секулић И. Кроника паланачког гробља, КССЈ);
- (121) *Замислите да, рецимо, шетате ноћу Дорђолом и да се одједном пред вама **забеласа** Принчевска палата из аустријског барокног Београда...* (Политикини културни додаци, 2001, КССЈ);
- (122) *Очи јој **забелеше*** (Андрић И. Травничка хроника, КССЈ);
- (123) *[...] потом постепено бледе и нестају да полако поново **засјаје** на другом месту* (Толкин Џ. Хобит или тамо и натраг, КССЈ). (КССЈ).

<sup>136</sup> КССЈ нуди примере једино за *завоњати*, и то свега 2, која смо и навели.

<sup>137</sup> Примарно значење мотивног глагола односи се на визуелно перципирање, док остала обухватају и семантику (по)кретања делова тела, звучни ефекат и др. Префиксом *за-* маркира се почетна фаза у целокупној семантичкој структури мотивне речи, а због примарног значења опажања сврстан је у дату скупину, премда се може наћи у свакој чије значење покрива.

ГЛАГОЛИ ПЕРЦЕПЦИЈЕ С ПРЕФИКСОМ ЗА- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ			
Стилска маркираност	Деминутиви	Покрајинизми	Индивидуализми
Бр. глагола	2	3	1
Укупно обел.	5		
Укупно гл.	28		

Табела 14. Стилска својства глагола из групе 3.2.1.5.2.

### 3.2.1.6. Глаголи говорења

Једну од многобројних семантичких група које смо издвојили свакако чине и глаголи говорења, што не изненађује с обзиром на тип и важност активности која се њима изражава.

3.2.1.6.1. Наиме, корпус глаголских лексема с префиксом *за-* без парњака НСВ у руском језику садржи 51 конституент, а обухваћени су како они којима се денотира почетак људске говорне радње тако и они којима се означава почетак оглашавања животиња (прецизније, ономатопејски звук који представља њихов, условно речено, говор). Ради се, на пример, о следећим: *забасить*, *заблеять*, *забормотать*, *забредить*, *забурчать*, *завопить*, *заголосить*, *загорланить*, *залепетать*, *заорать*, *зароптать*, *заспорить*, *затараторить*, *зашамкать*, *затолковать* итд. Све наведене, као и све регистроване лексеме, имају почетно значење. Оно је најдоминантнији акционални тип код глагола са значењем карактеристичне говорне активности, и то када је формално изражен префиксом *за-*, а могуће је да се дата тематска група глагола употреби и с формантима којима се означава *делимитативни* и *трајно-ограничени* НГР (Плотникова & Хемсакун, 2015: 74–82). Уп.:

- (124) — *Мама! — забредил молодой человек несвязною, горячечною речью* (Левитов А. И. Говорящая обезьяна, 1870, НКРЯ);
- (125) — *Я, ей-богу, не виновата, ваше сиятельство, — залепетала она, вспыхнув румянцем от обиды* (Куприн А. И. Гранатовый браслет, 1911, НКРЯ);
- (126) *А мы что-то громко заспорили. И она сквозь сон как заорет: «Не надо больше о политике!»* (Алексиевич С. Время second-hand // «Дружба народов», 2013, НКРЯ)
- (127) *Но вскоре два голоса, не видя друг друга, громко затолковали через ворота...* (Пастернак Б. Л. Безлюбье, 1918, НКРЯ);
- (128) *Все вдруг загалдели, обсуждая, буду ли я работать* (Запашный В. Риск. Борьба. Любовь, 1998–2004, НКРЯ);
- (129) — *Вот тоже заладили: «давай репетировать», «давай репетировать»!* (Запашный В. Риск. Борьба. Любовь, 1998–2004, НКРЯ)



- (130) *Что-то залопотали на своем языке, потом один из них обратился ко мне с умоляющей просьбой...* (Ахмедов Р. Б. Промельки (2011) // «Бельские Просторы», НКРЯ)

Често се, осим почетка говорне активности, описује и њена додатна квалификација. *Заладить*, на пример, денотира понављање каквог садржаја, *заспорить* почетак дискусије, *затолковать* подробне анализе у сврху објашњавања, а *затвердить*<sup>2</sup> говорну активност с потпуном увереношћу у истинитост онога што се изговара. Више од половине издвојених глагола говорења је стилски обележено (тачније, 34). Акционална хомонимија присутна је у 12 случајева, укључујући како по два префиксирана облика (нпр. *закорить*<sup>2</sup>, *запеть*<sup>2</sup>, *затвердить*<sup>2</sup>, *засорить*<sup>2</sup>) тако и један који има укупно три истоветне лексичке форме (*заболтать*<sup>3</sup>)<sup>138</sup>. Занимљив је глагол *затыкать*<sup>2</sup>, који се појављује и код глагола кретања (в. одељак 3.2.1.2.), док у овој групи остварује значење ‘почети се некоме обраћати са ти’. Уп.:

- (131) *И они опять заболтали друг с другом, вспоминая какие-то фамилии, старые анекдоты из мира науки...* (Петрушевская Л. Найди меня, сон, 1998–1999, НКРЯ);  
 (132) *Она затвердила, заучила прочно, что ничего у них не получится, потому что они из разных миров...* (Зосимкина М. Ты проснешься. Книга первая, 2015, НКРЯ);  
 (133) *Тот затараторил, засорил* словечками: — *Да это Кузьма — придурок тамошний* (Шаргунов С. Чародей, 2008, НКРЯ).

ГЛАГОЛИ ГОВОРЕЊА С ПРЕФИКСОМ ЗА- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ			
Стилска маркираност	Разговорни (рус. <i>разговорный</i> )	Народски (рус. <i>просторечие</i> )	Неутрални (рус. <i>нейтральные</i> )
Бр. гл. обел.	30	4	18
Укупно обел.	52		
Укупно гл.	51		

Табела 15. Стилска својства лексема из групе 3.2.1.6.1.

ПРЕФИКС ЗА- И ЗАСТУПЉЕНОСТ АКЦИОНАЛНЕ ХОМОНИМИЈЕ		
Бр. чланова хомонимског префиксалног низа на за-	Два префиксална глагола (модел: <i>затвердить</i> <sup>2</sup> )	Три префиксална глагола (модел: <i>заболтать</i> <sup>3</sup> )
Бр. глагола	11	1
Укупно глагола	12	

Табела 16. Заступљеност видске хомонимије индуковане префиксом за-

3.2.1.6.2. Сличном фреквенцијом одликује се и ексцерпирани материјал на српском језику, у којем смо издвојили 45 глагола говорења с префиксом за- без

<sup>138</sup> Једна од хомонимских префиксалних варијаната глагола *заболтать* има значење (по)кретања (делова) тела.

парњака НСВ, од чега је 8 стилски маркираних<sup>139</sup>. Код највећег броја посматраних глагола (43) префиксом *за-* реализује се почетна акционална семантика, али *закреснути*, *запелити* и *запрековати*<sup>140</sup> имају терминативно значење. Поред тога, *запелити* и *запрековати* су покрајинизми, а овај последњи специфичан је и по двојаком одређењу свог видског статуса у речницима – у РСАНУ се одређује као двовидски, а у РМС као једновидски СВ.

Остали ексцерпирани глаголи, како је истакнуто, реализују почетно значење. Неки од њих су *забенетати*, *забеседити*, *заблебетати*, *забогорода(и)ти*, *забрслати*, *забунцати*, *заинтачити*, *закакотати*, *заторокати*, *задробуљити*, *запецкати* и сл. Премда се у речнику не региструју случајеви хомонимије код дате тематске скупине, могуће је у контексту препознати неусаглашеност речничке дефиниције и прагматичке вредности одговарајућег глагола, нпр. код *запричати се*, где се у КССЈ дају примери за специјално-резултативно значење ‘дуго времена провести у причању’, али не и за почетно.

- (134) *Него, много смо се запричали. Натраг на мој баскет бал* (Политика, 26.06.2009, КССЈ);
- (135) – *Зверски необичан случај, Лизавета Николајевна, најглупљи случај похаре – одмах забрбља Петар Степанович...* (Достојевски Ф. М. Зли дуси, 1975, КССЈ);
- (136) *"Бесконачност минус један", зачаврља компјутер...* (Хокинг С. Кратка повест времена, 1996, КССЈ);
- (137) *Као да свет стоји на три рибе – одједном заторока глас неке девојке* (Достојевски Ф. М. Зли дуси, 1975, КССЈ);
- (138) *Виторија загуња на одглумљену бригу за осетљивост гледалаца* (Браун Д. Анђели и демони, 2008, КССЈ);
- (139) – *Ах, како сам срећна што вас видим! – завапи врачара* (Иљф И., Петров Ј. Дванаест столица, КССЈ.).

ГЛАГОЛИ ГОВОРЕЊА С ПРЕФИКСОМ ЗА- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ					
Стилска маркираност	Шаливи	Покрајинизми	Застарели	Пејоративи	Турцизми
Бр. обел.	1	2	2	1	2
Укупно обел.	8				
Укупно гл.	45				

Табела 17. Стилска својства лексема из групе 3.2.1.6.2.

<sup>139</sup> Хомонимија није примећена.

<sup>140</sup> У КССЈ не налазимо нити један пример наведених глагола.

### 3.2.1.7. Глаголи понашања

Начин на који се одређено лице понаша, тј. устаљене акције које производи у своју корист или пак на туђу штету, такође смо издвојили у посебну семантичку класу. Највише је оних којима се упућује на почетни сегмент такве радње, те које се могу дефинисати као ‘почети се понашати X’ / ‘начать вести себя X’, односно ‘постати X (какав)’ / ‘стать X (каким)’.

3.2.1.7.1. Наиме, у руском језику почетни сегмент одговарајућег модела понашања садржи 42 глагола. Неки од ексцерпираних су следећи: *заблажить*, *захорохориться*, *зачудить*, *задураться*, *замодничать*, *заподличать*, *зафинтить*, *залениться*, *закочепряться*, *заэкономить* итд. Као и у многим претходним скупинама, и у овој доминирају стилски обележени глаголи – укупно их је 28.

- (140) *А тут еще забунтовали актеры на сцене: забунтовали нагло, зло* (Евсеев Б. Евстигней // «Октябрь», 2010, НКРЯ);
- (141) *Да что, зафинтил, заезозил, и туда и сюда, а я-то себе так и режу!* (Загоскин М. Н. Искуситель, 1838, НКРЯ)
- (142) *Как замурчит, заластится к нему, тут он и хряснет ее чем пришлось...* (Леонов Л. М. Русский лес, 1950–1953, НКРЯ);
- (143) [...] *давно ли вы заспесивились и не узнаете старых знакомых?* (Булгарин Ф. В. Иван Иванович Выжигин, 1829, НКРЯ)

У зависности од врсте понашања (да ли је у питању какво *физичко* деловање или пак понашање у *апстрактном* смислу), одређени конституенти дате групе испољавају сличност с глаголима сврстаним у групу афективно-когнитивних радњи, нпр. *засамовольничать*<sup>141</sup> или *заторжествовать*. Поред тога, акционална хомонимија индукована префиксом *за-* запажена је једино код *задурить*<sup>2</sup> и *задраться*<sup>2</sup>.

- (144) а) *Они с Сашей чуть не задрались, но я помирил* (Быков Д. Орфография, 2002, НКРЯ);  
б) *Но именно он расшумелся, стал цепляться к Анциферову, задрался с ним* (Ваншенкин К. Писательский клуб, 1998, НКРЯ).

<sup>141</sup> У НКРЯ није регистрован нити један пример ове лексеме.

ГЛАГОЛИ ПОНАШАЊА С ПРЕФИКСОМ ЗА- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ			
Стилска маркираност	Разговорни (рус. <i>разговорный</i> )	Народски (рус. <i>просторечие</i> )	Неутрални (рус. <i>нейтральные</i> )
Бр. глагола	24	4	14
Укупно гл.	42		

Табела 18. Стилска својства лексема из групе 3.2.1.7.1.

Дакле, јасно је да се овде анализирани глаголи понашања разликују од оних које је представила А. И. Нечајева, пре свега према видској припадности; она је анализирила глаголе којима се описује *опште* понашање (тј. *устаљено*, оно које је стална карактеристика одређене групације), дакле глаголе које је оценила као *imperfectiva tantum* попут *дерзить*, *хулиганить*, *обманывать*, *лгать* итд., уз напомену да се за неке од којих је навела у речнику Ожегова наводе видски парњаци, премда, како је нагласила, не сматрају сви лингвисти префиксалне деривате видским корелатима глагола НСВ (в. Нечаева, 2007: 10–13).

3.2.1.7.2. Српски део корпуса садржи готово у пола мање глагола понашања – 38, међу којима је само један стилски маркиран, покрајинизам *заделилучити (се)* ‘помахнитати’, тј. ‘почети се понашати као махнит’, уп.: (145) *Јече у странама хармонике ... да се нагло распојасавају и заделилуче*<sup>142</sup> (РМС) [почну да се понашају као махнити – Т.Б.].

Поред тога, сви издвојени глаголи поседују почетно акционално значење, а важно је такође истаћи да у прегледаном материјалу није запажено постојање хомонимије (ни лексичке ни акционалне). Остали ексцерпирани глаголи којима се денотира људско понашање или руковођење (вршење какве функције) или пак просто занимање и сл. су, на пример: *запевчити се*, *забанити (се)*, *заглаварити (се)*, *засилити*, *застоловати*, *залолати се*, *зајунити (се)*, *закапетанити*, *забекријати*, *забитанџити се*, *заблесавити*, *зајеромонашити* итд. У електронском *Корпусу савременог српског језика* налазимо једино пример глагола *заблесавити* ‘постати блесав’: (146) *Ако га је онај ударац онако ошамутио и рум онолико заблесавио, као што изгледа да јесте, тај се неће скоро сетити свога ножа* (КССЈ).

<sup>142</sup> Пример је преузет из речничке одреднице дате речи у РМС, јер КССЈ не региструје нити префиксирани нити мотивни глагол.

### 3.2.1.8. Глаголи без мотивног глагола (од друге основе)

Лексеме којима нисмо успели да пронађемо мотивни непрефиксирани глагол, услед чега претпостављамо да су настале од друге основе – именичке или придевске – посебно смо издвојили како у руском тако и у српском језику.

3.2.1.8.1. Наиме, у руском језику је запажено 32 глагола без видског пара НСВ који као мотивну реч немају глагол већ другу лексему, а највећи број је стилски маркиран (21). Насупрот до сада навођеним скупинама, у датој смо уочили постојање само једног случаја акционалне хомонимије (*зачаться*<sup>1</sup>), а поред тога, тек незнатан број глагола поседује почетно акционално значење – свега 6. Реч је о *задубенеть/задубеть*, *заколodить*, *зарюмить*, *зачугунеть*<sup>143</sup> *заветреть* и *зашиарабашить*. Уп.:

(147) *У него словно бы кожа **задубела**, и он совсем не думал о том, как смотрят на него пассажиры* (Чулаки М. Новый аттракцион // «Звезда», 2002, НКРЯ);

(148) *При последних словах так чудовище отвратительно **зарюмило**, что и лягавая наша собака приятнее его вторить ему принялася* (Львов Н.А. Ботаническое путешествие на Дудорову гору 1792 года мая 8-го дня, 1792, НКРЯ).

Остали глаголи су, на пример: *зарукоприкладствовать*, *заострожить*, *замучнить*<sup>144</sup>, *залобовать*, *заклекнуть*, *закавычить*, *забайбачиться*, *захолонуть*, *зафлажить*, *запоздниться*<sup>145</sup>, *замурзать*, *замглиться*, *замать*<sup>146</sup>, *заматовать*, *заматереть*, *заблагорассудить(ся)*.

(149) *Кучер немного удивился, но не **заблагорассудил** задавать вопросов* (Арцыбашев М. П. У последней черты, 1910–1912, НКРЯ);

(150) *Вместе сочинили прошение, которое он **зарукоприкладствовал** и сейчас же отправил с надписью *resottande** (Салтыков-Щедрин М. Е. За рубежом, 1880–1881, НКРЯ);

(151) *Кому **запозднится** в лесу али на пруду случится, тоже от тех не отходит* (Бажов. П. П. Веселухин Ложок, 1943, НКРЯ);

---

<sup>143</sup> НКРЯ садржи примере само партиципа прошлог времена. С друге стране, за глагол *зашиарабашить* не постоји нити један пример.

<sup>144</sup> У НКРЯ нема примера.

<sup>145</sup> Ова би се лексема због својих семантичких специфичности могла разматрати и у оквиру наредне групе („глаголи са семантиком прекоинормативности“).

<sup>146</sup> Вишеструко маркирани глагол (припада разговорном, територијално маркираном и народском домену), користи се, према речнику, увек уз негацију. У НКРЯ наведено је 7 примера, у свима је присутна негација.

- (152) *Скоро он заматерееет, нальется силой, жаром, летучим огнём полудня зальёт все доступное взгляду пространство* (Чижов Е. Перевод с подстрочника, 2012, НКРЯ);
- (153) *Пять раз мы пытались его зафлажить, и все пять раз он у нас махал через флаги* (Пришвин М. М. Кладовая солнца, 1945, НКРЯ);
- (154) *Глаза его замглились мутью водки* (Давыдов. Ю. Заговор, родивший мышь, 1993, НКРЯ);
- (155) *Загрубели у него руки, как у настоящего пастуха, заветрело лицо, и Мэчит не обращала уже на него внимания* (Мамин-Сибиряк. Д. Н. Ак-Бозат, 1895, НКРЯ).

ГЛАГОЛИ БЕЗ МОТИВНОГ ГЛАГОЛА С ПРЕФИКСОМ ЗА- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ					
Стилска маркираност	Разговорни (рус. разговорный)	Народски (рус. просторечие)	Застарели (рус. устаревшие)	Територијални (рус. областные)	Неутрални (рус. нейтральные)
Бр. глагола	5	13	1	2	11
Укупно гл.	32				

Табела 19. Стилска својства лексема из групе 3.2.1.8.1.

3.2.1.8.2. Скупина глагола код којих нисмо успели да одредимо мотивни далеко је бројнија у српском језику. Састављена је, наиме, од 116 глагола, док је 41 стилски обележен. Акционална хомонимија уочена је код свега два глагола – *закркорити*<sup>1</sup> ‘почети кркорити’ и *закркорити*<sup>2</sup> ‘зарасти у кркор’, али у КССЈ не проналазимо нити један од њих.

Остале ексцерпиране лексеме су веома разнородне, и у погледу акционалних и у погледу семантичких својстава. Тако у грађи имамо и инхоативе (*зачиграти, зачакланити, запрхутати, зануждити се* итд.) и терминативе, који су доминантнији (*зашацити, зачавлити, зачеленчити, зачалмити, захлебити, затљати, засалити, запешкирити, залетвати, замозуљити се, заколобарисати се* и др.). Међутим, у КССЈ нисмо успели да пронађемо већину глагола без НСВ из ексцерпираних речника, тако да наводимо свега 2 облика – глагол *заклинчити* с измењеним значењем у односу на оно дато у РМС и партицип *закрабуљена*. Уп.:

- (156) *Тискао се, тискао, и заглавио! то је било ужасно. Дугмад му се **заклинчила** о ивицу врата и довратак* (Толкин Џ. Хобит или тамо и натраг, КССЈ);
- (157) *Тако бих ујутру, попут хирурга коме пладањ приноси **закрабуљена** медицинска сестра, свикнутим покретом узимао тубу с пенушавом пастом за бријање...* (Кузмановић Р. Одмор, 1990, КССЈ)

ГЛАГОЛИ БЕЗ МОТИВНОГ ГЛАГОЛА С ПРЕФИКСОМ ЗА- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ					
Стилска маркираност	Покрајинизми	Индивидуализми	Варваризми-германизми	Застарели	Неутрални
Бр. обележја	21	15	1	1	71
Укупно обележје	109				
Укупно глагола	116				

Табела 20. Стилска својства лексема из групе 3.2.1.8.2.

### 3.2.1.9. Специјално-резултативни и/или глаголи са семантиком дугог трајања / прекономративности

Наиме, посебно су издвојени, с једне стране, специјално-резултативни глаголи с префиксом *за-* и постфиксом *-ся* у руском језику, тј. морфемом *се* у српском, као и, с друге, префиксирани глаголи са значењем дугог трајања или пак прекомерног извршења радње.

3.2.1.9.1. Укупан број лексема у оквиру дате групе у руском језику јесте 25 (стилски маркираних је 23), од чега 21 има како постформант *-ся* тако и префикс, а пет префикс *за-* без постфикса: *забеседоваться, загруститься, залгаться, заслышаться, затанцеваться, закалякаться, заискаться, захозяйничаться, заждаться, заплутоваться, замуштровать, заколеровать, запотчевать* итд.

- (158) — *А мы вас ждали-ждали, заждались* (Грекова И. На испытаниях, 1967, НКРЯ);
- (159) *Александр Семенович совершенно захопотался и только во втором часу дня пообедал* (Булгаков М. А. Роковые яйца, 1924, НКРЯ);
- (160) *Что делать!.. — смиренно отвечаю я: — очень уж зафантазировался, написал то, чего никогда не бывает...* (Писемский А. Ф. Взбаламученное море, 1863, НКРЯ);
- (161) *Мне кусок в горло не шел, но при Мавре Савишине нельзя было не есть: она меня запотчевала* (Авдеев М. В. Тамарин, 1851, НКРЯ);
- (162) *Само собою разумеется, что очерстветь и заподличаться вконец он не мог никогда* (Достоевский Ф. М. Ползунков, 1848, НКРЯ);
- (163) *Заискался и не нашел здесь на даче первого письма его ко мне, полученного в 1936 г. [...]* (Твардовский А. Т. Рабочие тетради (1969) // «Знамя», 2004, НКРЯ).

Морамо нагласити да смо у неколико случајева одступили од уобичајене праксе, те варијантни облик глагола с постформантом уврстили као одвојену лексему, што је учињено јер се оне знатно разликују у свом значењу. То је случај с горенаведеним глаголом *запутешествовать*, који је сагледан у оквиру скупине 3.2.1.2. јер означава кретање (имплицитно) превозним средством, и његовом рефлексивном формом *запутешествоваться*, која има значење ‘провести много

времена путујући'. Разлика тог типа уочљива је, примера ради, и код глагола *закупать*<sup>2</sup>, са значењем 'учинити (коме) лоше неумереним купањем', и *закупаться*<sup>2</sup> 'превише дуго се купати, учинити себи лоше неумереним купањем'.

Акционална хомонимија присутна је код шест глагола: *закачаться*<sup>1</sup> (представља акционални хомоним с инхоативом *закачаться*<sup>2</sup>; у контексту је веома тешко одредити да ли је реч о почетку или пак о дугом трајању / прекомерности), *закупать*<sup>2</sup>/*закупаться*<sup>2</sup>, *зарезвиться*<sup>1</sup>, *заходиться*<sup>2</sup>, *закорить*<sup>1</sup> и *захвастаться*<sup>1</sup>. Наведени хомоними се у *Националном корпусу руског језика* готово уопште не јављају у значењима која се посматрају у оквиру дате групе, премда су забележена код самосталних лексема у релевантним речницима, што свакако сугерише да је посматрано значење ишчезло. Пронашли смо једино глаголе *закупать*<sup>2</sup> и *зарезвиться*<sup>1</sup>, и то искључиво у наведеним примерима: (164) *Он разделся, положил на дрожки-то, они его сильно закупали совсем, купают и купают* (НКРЯ); (165) *Зарезвился наш червячок, забылся...* (Одоевский В. Ф. Сказки дедушки Ириня, 1841, НКРЯ);

СПЕЦИЈАЛНО-РЕЗУЛТАТИВНИ И/ИЛИ ГЛАГОЛИ СА СЕМАНТИКОМ ДУГОГ ТРАЈАЊА / ПРЕКОНОРМАТИВНОСТИ С ПРЕФИКСОМ ЗА- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ				
Стилска маркираност	Разговорни (рус. разговорный)	Народски (рус. просторечие)	Застарели (рус. устаревшие)	Неутрални (рус. нейтральные)
Бр. глагола	16	6	1	2
Укупно гл.	25			

Табела 21. Стилска својства лексема из групе 3.2.1.9.1.

3.2.1.9.2. Српски део корпуса садржи готово двоструко више глагола из наведених двеју група – 43, а одређено својство стилске маркираности уочено је код 11 лексема. Наиме, компонента временске и/или количинске прекомерности, као главни мотиватор датог класификационог решења, присутна је код 11 глагола, који би се могли сврстати у барем још једну скупину издвојену у оквиру дисертације. Стилски неутрални су *забудалити*, *закардашити*, *заразговарати се*, *заракијати се*, *засисати*, *засићити*, *заџопати се*, док се код *зателебати се*, *запазарити се* и *задиванити се* уочава стилска обележеност. КССЈ нуди примере (свега неколико) једино за глагол *заџопати се*. Приметно је да се у већини користи и одређени интензификатор за истицање јачине осећања заљубљености, нпр. *до / преко ушију*, конструкција с поредбеним изразом *тако да* и сл.: (166) *Заџопала сам*



се до ушију у једног Београђанина из света филма (Политика, 06.04.2007, КССЈ); (167) *Ја сам се зацопао у вашу жену преко ушију, како је то казао Врхлицки* (Хашек Ј. Доживљаји доброг војника Швејка у првом светском рату, 2. књ., КССЈ); (168) *Не само упознала, него се зацопала у њега тако да више никога не види* (Политика, 22.07.2007, КССЈ).

Дата скупина садржи и 32 терминатива, од чега осам с диференцираном стилском вредношћу (*задарити, задрамити се, закурвати, залиптати* и др.), као и један акционални хомоним – *затрајати*<sup>2</sup> ‘заспати лаким, кратким сном’. Претрагом КССЈ успели смо да пронађемо само 1 пример једног стилски маркираног глагола (*задрамити се*), који је наведен и у речничкој одредници дате лексеме у РМС: (169) *Приспело је воће, дозрела бела жита и свет се мало задрамио и умирио* (Андрић И. Травничка хроника, КССЈ).

Остали, стилски неутрални, ексцерпирани глаголи су, примера ради: *забаитинити се, забрчити се, забурмутити, забусати, зазнојити, закавити се*<sup>147</sup>, *закартати, заклепати, закрдити, закркнути, залучити (се)* итд. Међутим, показало се да стилска припадност не (пред)одређује фреквентност грађе у електронском *Корпусу савременог српског језика* пошто смо пронашли тек један пример, који чак и није у потпуности одговарајући, јер је реч о партиципу<sup>148</sup> глагола *закартати*, уп.: (170) *Биланс ове пучке светковине изгледа овако: једно закартано сеоско имање припало је извесном свештенику* (Демич М. Слуге хировитог лучоноше, 2006, КССЈ).

СПЕЦИЈАЛНО-РЕЗУЛТАТИВНИ И/ИЛИ ГЛАГОЛИ СА СЕМАНТИКОМ ДУГОГ ТРАЈАЊА / ПРЕКОНОРМАТИВНОСТИ С ПРЕФИКСОМ ЗА- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ							
Стилска маркираност	Покрајинизми	Необ.	Фамил.	Вулг.	Индив.	Демин.	Неутрални
Бр. обележја	7	1	1	1	1	1	32
Укупно обележја	44						
Укупно глагола	43						

Табела 22. Стилска својства лексема из групе 3.2.1.9.2.

<sup>147</sup> Овај глагол има супротно значење у односу на друге специјално-резултативне, тј. означава малу количину (денормативна семантика).

<sup>148</sup> Сам глагол *закартати (се)* не информисе о томе да је радња картања завршена већ да је одређено лице резултатом те активности (која може бити и у развиту у тренутку говора) оштећено / уништено, док у рефлексивној указује на дуго трајање и начин (из)вршења. У РСАНУ, поред наведених, *закартати (се)* има и почетно значење.

### 3.2.1.10. Нејасно дефинисана семантика почетка и терминативности

Анализирана група глагола типолошки је оријентисана искључиво на акционална својства, услед немогућности прецизног разграничења инхоативне и терминативне семантике на основу изоловане употребе лексеме, тј. без контекста.

Иако би се, уистину, највећи број хомонимских глагола у руском језику с префиксом *за-* које смо до сада размотрили могао анализирати у оквиру наведене групе, издвојили смо одређени број лексема чија је полисемантичка структура дисперзивна, нејасно дефинисана<sup>149</sup>. У српском језику се ова карактеристика префиксала на *за-* уочава независно од хомонимије (која је готово правилност у руском језику). Другим речима, у руском језику је значење инхоативности и терминативности подељено на 2 истоветна лексичка облика с идентичним видским (оба су СВ), али различитим акционалним вредностима, док су у српском језику наведена два значења садржана у дефиницији једног глагола, не два.

3.2.1.10.1. Наиме, руски део корпуса садржи 13 глагола који у примарном значењу имају почетну, а у секундарном (или пак свим осталим значењима, ако их је више од два) терминативну семантику (могући су, наравно, и обрнути случајеви). Ради се о следећим лексемама чија се значења сажето могу дефинисати као ‘бити X / постати X’, нпр.: *заалееть(ся), зацеловаться, заблевать, забожиться, забуровить, задушить(ся), залысеть, зарыжеть, зарябеть*.

(171) *И закрыла глаза, и зубы сцепила, твердо намереваясь не заблевать машину* (Рубина Д. Русская канарейка. Блудный сын, 2014, НКРЯ);

(172) *И тут поп Прокон поднял руку и забожился, что он это не выдумал...* (Лесков Н. С. Заячий ремиз, 1894, НКРЯ);

(173) *Река задумалась, забуровила дно, но через мгновение потекла веселее прежнего* (Салтыков-Щедрин М. Е. История одного города, 1869–1870, НКРЯ).

Акционална хомонимија формалног типа, лексички презентована, примећена је и у овом домену, с напоменом да већина претходно наведених

---

<sup>149</sup> У претходним случајевима дата колизија у руском језику је такође постојала, али се друкчије манифестовала – махом као хомонимска реализација одговарајућег глагола. Уп. нпр. следеће дефиниције које нуди МАС: *завьюжить*<sup>1</sup> ‘занести, замести вьюгой’ и *завьюжить*<sup>2</sup> ‘начать вьюжить’, где се значење „поделило” на две лексеме. С друге стране, овај се глагол у БАС наводи као једна реч с два потпуно различита значења, па смо стога ове глаголе сврстали у посебну скупину.

сличних примера дате појаве такође одговара критеријуму да буде класификована у ову подгрупу: *завьюжить*<sup>2</sup> (и *завьюжить*<sup>1</sup>), *завязать*<sup>3</sup>, *заварить*<sup>2</sup>, *зацеловать*<sup>2</sup>, *замолчать*<sup>1</sup>.

- (174) *Другие молодые люди замолчали и стали слушать и смотреть* (Слаповский А. Жизнь Лагарпова, 1999, НКРЯ);  
 (175) *Закружили и завьюжили окаянные метели* (Юдашкина А., Кононова Л. Исповедь сердца // «Наука и религия», 2007, НКРЯ);  
 (176) *Жена вернулась, когда укладывались спать, влетела, зацеловала сына, понесла на кухню чем-то кормить...* (Иличевский А. Медленный мальчик // «Знамя», 2008, НКРЯ)

С друге стране, код 10 глагола у корпусу на руском језику уочено је постојање искључиво терминативног значења: *задорожиться*, *заволокнуть*, *забрить*, *захряснуть*, *засветить*<sup>1</sup> (у секундарном значењу), *запытать*, *заневеститься*, *закультивировать*, *закозлить*, *закозить(ся)*<sup>2</sup>.

- (177) *Не надо только много обещать, чтобы не возмечтала и не задорожилась...* (Гейнце Н. Э. В тине адвокатуры, 1893, НКРЯ);  
 (178) *Тишина захрясла надолго* (Шолохов М. А. Тихий Дон. Книга третья, 1928-1940, НКРЯ);  
 (179) *Теперь Аленушка уже заневестилась, ей можно было дать на вид лет шестнадцать, и как же была она красива, передать нельзя!* (Драгунский В. Он упал на траву, 1961, НКРЯ);  
 (180) *Многие бунтари бросили работу — «закозлили» домну и подались в отряд пугачевского атамана Белобородова...* (Ветлугин В. Река Ермаковых лебедей // «Уральский следопыт», 1982, НКРЯ)

НЕЈАСНО ДЕФИНИСАНА СЕМАНТИКА ПОЧЕТКА И ТЕРМИНАТИВНОСТИ С ПРЕФИКСОМ ЗА-				
Стилска маркираност	Разговорни (рус. разговорный)	Народски (рус. просторечие)	Застарели (рус. устаревшие)	Неутрални (рус. нейтральные)
Бр. гл. обел.	13	8	1	3
Укупно обел.	25			
Укупно глагола	23			

Табела 23. Стилска својства лексема из групе 3.2.1.10.1.

3.2.1.10.2. Готово идентичном заступљеношћу у корпусу одликују се и глаголи на српском језику, прецизније, идентификовали смо 22 глагола СВ без пара НСВ, код којих семантика покрива уједно и почетну фазу и извршење активности у целисти. Статистичка вредност стилске маркираности је сасвим занемарива, присутна код два глагола, која не проналазимо у КССЈ: *задудњати* (ономатопејски) и *запувати (се)* (покрајинизам).

Остали ексцерпирани глаголи су *заблејати*, *забестијати*, *забалити*, *забогмати се*, *загосподарити*, *зазвучати*, *запарати*, *затужити*, *зачаркати* итд. Како се у примерима наведеним ниже може приметити, некада је тешко дефинисати акционална својства глагола, тј. прецизно одредити да ли се ради о терминативу или пак инхоативу (наведени су сви глаголи за које смо успели да пронађемо потврду у КССЈ), уп.:

- (181) а) *Затим оштро над главом заблеја јагње* (Шолохов М. Тихи Дон II, КССЈ) vs. б) *Ништа, изакцијали се до сплава некако, ал је била забод журка па нисмо дуго заблејали* (Политика, 29.07.2009, КССЈ);
- (182) а) [...] *двораном Центра "Сава" зазвучале су и нама мање знане партитуре* (Политика, 16.01.2001, КССЈ) vs. б) [...] *но како овај понови свој позив с призвуком очајања и забринутости, и како му тај позив зазвуча и као молба и као опомена...* (Киш Д. Складиште, КССЈ);
- (183) а) *Секунд касније, оштар звук запара небо над њиховим главама* (Арсенијевић В. Предатор, 2008, КССЈ) vs. б) [...] *поглед комисије је поглед хирушког тима, пре него што скалпел запара умртвљено тело* (Великић Д. Руски прозор, КССЈ);
- (184) а) *Онда гласније него икада зазвонише звона и затрубише трубе од шкољки* (Киплинг Р. Књига о џунгли (приче о Моглију), КССЈ) vs. б) *Видео је пријатеља док је возио, затрубио је за њим да му скрене пажњу, а ревносни саобраћајац га је видео и одрапио му казну* (Политика, 25.02.2008, КССЈ).

### 3.2.1.11. Просторна модификација значења

Премда је просторно значење имплицитно свакако садржано у семантици глагола кретања, премештања објеката и сл., издвојили смо скупину глагола код које се очитује просторна модификација значења. Она може имати различиту манифестацију, у зависности од семантичког потенцијала основног глагола и његове семантичке валентности с префиксом.

3.2.1.11.1. Наиме, када је реч о форманту *за-* у руском језику, код глагола с посматраним граматичким својствима, дакле код оних који немају пар супротне видске садржине – НСВ, обично се чешће реализују акционална значења почетка или терминативности, док се видска некорелативност испољава знатно ређе у случајевима када се одређује просторна спецификација. Уп. нпр.: *заковырять*, *задолбить*, *занавозить*, *завиться*<sup>2</sup>, *запинать*, *заронить*, *засобираться*, *зарыть*<sup>2</sup>, *задолбить*<sup>2</sup>, *загрузнуть*, *затискаться* и сл. Укупан број ексцерпираних глагола с

просторном детерминацијом у руском језику износи 14, од чега је 11 стилски обележено. Уп. нпр.:

- (185) *Стакан почти неслышно треснул, и кипяток черной дымящейся змеей скользнул по столу, свинцово **задолбил** об пол* (Дудинцев В. Белые одежды / Первая часть, 1987, НКРЯ);
- (186) *Добрая дочка **видать** окончательно хочет **запинать** родителей в могилу* (Рекламные ролики на TV, 2007, НКРЯ);
- (187) *Наконец Катя **засобиралась** и стала подталкивать Викуся к выходу* (Зосимкина М. Ты проснешься. Книга первая, 2015, НКРЯ);
- (188) [...] *по-собачьи рыли руками мерзлую землю, старались **затискаться** поглубже...* (Астафьев В. Пастух и пастушка. Современная пастораль, 1967–1989, НКРЯ)

ПРОСТОРНА МОДИФИКАЦИЈА ЗНАЧЕЊА С ПРЕФИКСОМ ЗА- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ				
Стилска маркираност	Разговорни (рус. <i>разговорный</i> )	Народски (рус. <i>просторечие</i> )	Застарели (рус. <i>устаревшие</i> )	Неутрални (рус. <i>нейтральные</i> )
Бр. обел. гл.	10	2	1	2
Укупно обележја	<b>15</b>			
Укупно глагола	<b>14</b>			

Табела 24. Стилска својства лексема из групе 3.2.1.11.1.

3.2.1.11.2. Када је реч о делу грађе на српском језику, морамо нагласити да смо издвојили свега шест лексема (*заћушкати*, *заћућурити се*, *затутуљити се*, *заошенути* и *залевачити*), од чега једну страног порекла – турцизам *зафрљачити*, које се махом односе на правац у којем се ентитет креће, односно простор који заузима, независно од тога како је до кретања / заузимања простора дошло (природно или принудно). У КССЈ могуће је пронаћи примере искључиво за глагол *зафрљачити*, који се појављује 13 пута, нпр.: (189) [...] *као да само чекају да **зафрљаче** камен преко међе једни на друге* (Политика, 09.12.2009, КССЈ); (190) *Веселин је позвонио на интерфон баш у тренутку када је **зафрљачила** кесе из самопослуге на кухињски пулт* (Ђурђевић М. Убиство у Академији наука, 2002, КССЈ).

### 3.2.1.12. Глаголи атмосферских прилика

3.2.1.12.1. Издвојено је десет глагола с префиксом *за-* у руском језику без видског корелата НСВ који имају значење почетка атмосферских стања, односно прилика. Половина наведених лексема поседује хомонимски пар<sup>150</sup>: *завеять*<sup>2</sup>, *задуць*<sup>3</sup>, *засеять*<sup>2</sup>, *закрапать*<sup>2</sup>, *залить*<sup>2</sup>. Иако је код наведених глагола у речничкој одредници експлицитно напоменуто да је реч о природним силама повезаним с временским приликама (нпр. *киши*, *ветру*, *снегу* и сл.), примери показују да се оне ипак појављују у својству допуна уз одговарајуће глаголе (како у НКРЯ тако и у речницима). Сматрамо да је то услед хомонимске природе наведених лексема, како би се избегло двојако тумачење. Уп.:

- (191) *Наутро задул страшный ветер и заново полетел снег* (Терехов А. Каменный мост, 1997–2008, НКРЯ);  
(192) *Ты поди: дождик **закраплет**, мы и явимся* (Личутин В. Любостай, 1987, НКРЯ);  
(193) *С августа залили дожди*<sup>151</sup>;  
(194) *Дождь все частил капля за каплей и, наконец, **засеял** как сквозь частое сито*<sup>152</sup>.

Остали глаголи сврстани у дату групу јесу *заморосить*, *занепогодить*, *заненастить(ся)*, *запуржить* и *задождить*<sup>153</sup>.

- (195) *Только стали с женой разгружать контейнер, **заморосил** дождь* (Сенчин Р. Елтышевы (2008) // «Дружба Народов», 2009, НКРЯ);  
(196) *К вечеру совсем **занепогодило**. Низко над потемневшей землей и лесами бесконечной чередой потянулись сумеречные тучи* (Бубеннов М. Белая береза / части 1-2, 1942–1952, НКРЯ);  
(197) *Дождик бусил и помаленьку смочил всю тайгу, так что всякая задетая веточка обдавала холодными брызгами [...] — Это, дедушка, скверно, что так **заненастило**...* (Черкасов А. А. Кара, 1883–1887, НКРЯ);  
(198) *Еще днем Настена никуда не собиралась, но к обеду замело, **запуржило** со снегом* (Распутин В. Живи и помни, 1974, НКРЯ);  
(199) ***Задождит**, похолодает, а потом вдруг, словно в единый миг, пожелтеет листва* (Екимов Б. На хуторе // «Новый Мир», 2002, НКРЯ).

3.2.1.12.2. Грађа на српском језику садржи 12 инхоатива којима се означавају атмосферске прилике / стања у природи, од којих два припадају

<sup>150</sup> Једино је *задуць*<sup>3</sup> стилски обележен, припада разговорном домену.

<sup>151</sup> Преузето из БАС.

<sup>152</sup> Исто.

<sup>153</sup> *Задождить* припада разговорном стилу, док *запуржить*, *заненастить* и *занепогодить* припадају народском говору.

индивидуализмима – *задумити* и *заолујити*, а три су хомоними с почетним значењем: *забурити*<sup>2</sup>, *закишати*<sup>1</sup> и *засевати*<sup>2</sup>. Остале јединице издвојене у оквиру датог домена јесу: *завритати*, *задаждети*, *земећавити*, *запахуљити*, *заромињати*, *засветети* и *засипити*.<sup>154</sup>

### 3.2.1.13. Глаголи без корелата НСВ изведени од двовидског и двовидски префиксали

Префиксацијом се, о чему је у претходним деловима дисертације било више речи, често започиње процес, условно речено, видске диференцијације двовидских глагола јер се дата (префиксирана) лексема почиње доживљавати као глагол СВ, а првобитна двовидска (без префикса) као његов видски пар.

3.2.1.13.1. Наш корпус на руском језику садржи 11 глагола с формантом *за-* који фигурирају као перфективи својих двовидских мотивних глагола. Реч је о *заавансировать*, *заактировать*, *заинвентаризовать*, *засилосовать*, *завизировать*, *закристаллизировать*, *заминировать*, *зарезервировать*, *зафиксировать*, *запротоколировать* и *закамуфлировать*. Међутим, *закристаллизировать* и *заавансировать* су у НКРЯ без потврда, док се *заинвентаризовать* појављује у партиципском облику:

- (200) *Так вот, завтра приедет директор с профессором Дубровским, он осмотрит всё, заактирует...* (Домбровский Ю. О. Факультет ненужных вещей, ч. 1, 1978, НКРЯ);
- (201) *Он мне показал эту книгу; кажется, она даже ещё не заинвентаризована* (Домбровский Ю. О. Хранитель древностей, ч. 1, 1964, НКРЯ);
- (202) *Если все это переработать и засилосовать, появится деликатес для скота...* (Хрущев Н. Воспоминания, 1971, НКРЯ);
- (203) *Репертком завизировал тридцать с небольшим произведений, остальной репертуар Вертинского утвержден не был* (Вертинская Л. Синяя птица любви, 2004, НКРЯ);
- (204) *На октябрьские праздники партизаны заминировали телегу с продуктами* (Ермоленко В. Из солдатского дневника // «Наш современник», 2004.06.15, НКРЯ);
- (205) *Благодаря нескольким популярным дизайнерам изящные кофры уже зарезервировали за собой места в театре современного интерьера* (НКРЯ);
- (206) *Таким образом, форум зафиксировал победу в России неолиберального типа мышления* (Яновская К. Тяжеловесы из Марокко // «Мир & Дом. City», 2003.02.15, НКРЯ);

<sup>154</sup> У КССЈ није регистрован нити један од наведених глагола.

- (207) *Важнее было тщательно описать и **запротоколировать** сделанное замечательным путешественником и дипломатом* (Захаров М. Суперпрофессия, 1988–2000, НКРЯ);
- (208) *Разворошенное ветром и дождем гнездо волос надо как-то **закамуфлировать*** (Новикова О. Каждый убивал // «Сибирские огни», 2012, НКРЯ).

Дешава се и да префикс утиче на промену лексичке семантике мотивног двовидског глагола, када је новонастала лексема уистину без видског пара. Такав је глагол *зарапортоваться* ‘наговорити сувише / глупости, говорећи о нечему’, стилски обележен као разговорни, префиксирана и рефлексивна варијанта лексеме *рапортовать* ‘дати/давати рапорт’, уп.: (209) *Он понял, что **зарапортовался**, и умолк* (Кормер В. Ф. Наследство, 1987, НКРЯ); (210) *Говорил-говорил заяц и чуть было совсем не **зарапортовался**, как вдруг услышал, что неподалёчку, в траве, что-то шуршит* (Салтыков-Щедрин М. Е. Здравомысленный заяц, 1885, НКРЯ).

С друге стране, интересантно је постојање префиксираних глагола с оба граматичка значења вида, будући да се као двовидски најчешће третирају глаголи без префикса. У корпусу на руском језику регистровани смо један глагол с формантом *за-* који консултовани речници третирају као двовидски – *завещать*. Његова рефлексивна варијанта – *завещаться* – сасвим супротно, има диференцирано граматичко значење НСВ.

- (211) *Когда директор уже совсем тяжело болел, он **завещал** Тернавскому цирк* (Кио. И. Э. Иллюзии без иллюзий, 1995–1999, НКРЯ);
- (212) *Я **завещаю** её Институту мозга в Ленинграде* (Домбровский Ю. О. Обезьяна приходит за своим черепом, ч. 3, 1943–1958, НКРЯ).

3.2.1.13.2. Српски део корпуса чини шест глагола с префиксом *за-* који могу функционисати као парови својих мотивних двовидских глагола, јер имају истоветно лексичко значење. Реч је о *забарикадирати*, *забункерисати се*, *загарантовати*, *затроношити*, *заглеђосати* и *замалтерисати*.<sup>155</sup> Уп. нпр.:

- (213) *Младић и девојка које је затекао успели су да побегну преко терасе а он се **забарикадирао** иза блиндираних врата њиховог стана* (Политика, 11.03.2010, КССЈ);
- (214) *Центар Слупчана где су се око џамије **забункерисали** шиптарски бандити, према извештајима са лица места, у пламену је* (Политика, 29.05.2001, КССЈ);

<sup>155</sup> Последња 3 без потврде у КССЈ.



(215) *Сврха Протокола је да сваком појединцу **загарантује** место које му припада у складу са његовим субјективним околностима* (Вељић З. Дипломатски протокол, 2009, КССЈ).

С друге стране, код четири глагола уочена је промена значења у односу на двовидске мотивне лексеме, због чега их можемо посматрати као потпуно самосталне глаголе СВ без корелата супротног видског значења.

Ради се о три инхоативна глагола – *заафектирати*, *зазнаменовати* и *заимпоновати*, као и о *заплинути* којим се денотира залажење у водену површину, што је диференцијална карактеристика у односу на мотивни којим се не подразумева стриктно водена површина. Нажалост, у КССЈ не налази се нити један пример наведених глаголских лексема.

### 3.2.2. *Imperfectiva tantum* изведени префиксом *за-*

Ексерцирана грађа садржи и одређени број *imperfectiva tantum*. Постојање наведених лексема свакако није новина, али је карактеристичније за форме без префиксалног форманта. Префиксирани глаголе НСВ, који немају парњак супротног граматичког значења вида, нисмо (како је био случај с далеко бројнијим *perfectiva tantum*) семантички класификовали<sup>156</sup> стога што њихов број у оба језика која поредимо износи 42.

3.2.2.1. Наиме, у руском језику издвојили смо 23 глагола, од чега половина припада стилски маркираној лексици. Хомонимија је присутна код пет лексема без НСВ: *заседать*<sup>1</sup> ‘участвовати в заседанији’, *заверстывать*<sup>1</sup> ‘помещати в полосу набора’, *заверстывать*<sup>2</sup> ‘засчитывати одно вместо другого’, *запивать*<sup>2</sup> ‘страдати запоями, алкоголизмом’ и *заигрывать*<sup>2</sup> ‘кокетничати; вызивати на ответ’. Уп.:

- (216) *Начались печальные будни, и именно в будни заседал Педагогический Совет женской гимназии...* (Шукин М. «Белый фартук, белый бант...» // «Сибирские огни», 2013, НКРЯ);
- (217) *В такие объявления Довгелло [...] заверстывал клише...* (Паустовский К. Г. Повесть о жизни. Бросок на юг, 1959–1960, НКРЯ);
- (218) *В старые годы он сильно запивал* (Платонов А. П. Луговые мастера, 1928, НКРЯ);
- (219) *Вскоре он уже появлялся на светских мероприятиях один и заигрывал с девушками, а она улетела во Флориду зализывать раны* (Венгерова Е. Свадебный пирог // «Домовой», 2002.12.04, НКРЯ).

Остале ексерциране лексеме с префиксом *за-* у руском језику, без корелата СВ, јесу *зависеть*, *заворачивать*, *завывать*, *заискивать*, *застудневать*, *задорить(ся)*, *замолаживать*, *засаживаться*, *заседательствовать*, *заседать*, *заведовать*, *завидовать*, *заяривать*, *запузыривать*, *заезжать*<sup>1</sup>, *занырять*, *забавлять*, *засматривать*. *Заезжать*<sup>1</sup> је специфичан по томе што је реч о хомониму (БАС региструје како *заезжать*<sup>2</sup> тако и *заезживать*) с видским парњаком *заехать*, међутим у свом 5. значењу ‘начинати заезд’ глагол НСВ нема пара<sup>157</sup>.

<sup>156</sup> Потребно је нагласити да се посматрана грађа такође може сврстати у неку од горенаведених скупина, у оквиру којих су разматрани глаголи без одговарајуће форме СВ.

<sup>157</sup> Стога ће приликом квантитативне анализе појавних облика у НКРЯ бити анализиран уз остале глаголе који припадају групи с делимично дефектном видском парадигмом.

Интересантан је и глагол НСВ *забављати*, који се у различитим речницима различито повезује с глаголом *забавити*. Наиме, у БАС (1955/4: 212) ова 2 глагола су семантички и граматички (видски) истоветна, јер се за *забавити* наводи да је исто што и *забављати* (оба су НСВ). С друге стране, у МАС *забавити*<sup>158</sup> је двовидски, али такође стоји да је идентичан као *забављати*, који се у датом речнику дефинише као глагол НСВ. Због оваквог граматичког тумачења двају глагола, ако се оријентишемо на податке из МАС, произилази да у одређеном степену дата 2 глагола могу бити условно видски парови. Речник С. И. Ожегова (Ожегов, 1968: 191) региструје само *забављати(ся)* с реакцијом у акузативу, који поседује граматичко значење НСВ. Уп. нпр.:

- (220) *Цвет зависит от сорта, но прежде всего-от способа приготовления* (Рецепты национальных кухонь: Скандинавская кухня, 2000–2005, НКРЯ);
- (221) *Чеченцы завершили молитву и стали аккуратно заворачивать обугленные трупики в белые простыни* (Самойлова Е. «Любого мента поколотить могу!» // «Коммерсантъ-Власть», 2002, НКРЯ);
- (222) *Странно, я отчетливо помню, как завывала гитара и гремели ударные...* (Андреева Ю. И. Многоточие сборки, 2009, НКРЯ);
- (223) *Вольф подметил и то, что жидкость [...] может постепенно сгущаться и застудневать...* (Андреевский И. Существо или вещество? // «Химия и жизнь», 1966, НКРЯ);
- (224) *Весь этот день охота была дома; было морозно и колко, но с вечера стало замораживать и оттепело* (Толстой Л. Н. Война и мир. Том 2, 1867–1869, НКРЯ).

3.2.2.2. Приближан број лексема НСВ без пара супротне граматичке садржине садржи и грађа на српском језику – 19, док се пет одликује стилском маркираношћу, а запажена су и два глагола с израженом хомонимијом: *запуцавати*<sup>1</sup> и *завијавати*<sup>1</sup> (који има истоветно значење као и *завијати*<sup>2</sup>). Реч је о *завиде(ова)ти*, *заврљивати*, *заглабати*, *задавати*<sup>159</sup>, *зајутарковати*<sup>160</sup>, *заптити*, *затракивати*, *застајкивати*, *зависити*, *задисати*, *заживати*, *зазирати*,

<sup>158</sup> Да између наведена 2 глагола постоји маркираност, говори нам и фреквенција глагола *забавити* на дан 21.01.2020, која износи 23.

<sup>159</sup> КССЈ не поседује нити један пример тражене лексеме, али, с друге стране, нуди обиље примера (више од 700) за хомоним овог глагола – *задавати*. Притом, с обзиром на друкчији акценат наведених глагола, речници их не третирају као хомониме.

<sup>160</sup> Према подацима из РМС, мотивни *јутарковати* је двовидски, стога је врло интересантно да префиксал није перфективизован већ се третира као НСВ.

замилкивати, замобивати, запевати ‘нарицати, кукати’, запраскивати и *затишати*<sup>161</sup>. Уп.:

- (225) **Завидим** ти на вечитој младости (Павић М. Хазарски речник, КССЈ);  
 (226) *Тешко се књига пробијала у ове крајеве. Пре ослобођења, Турци су је **заптели** на граници...* (Политика, 11.05.2008, КССЈ);  
 (227) *Излетници су скретали један другом пажњу на те звукове, па су сви с часа на час **застајкивали** и непомично ослушкивали* (Ман, Т. Чаробни брег, КССЈ);  
 (228) *Ако вредност мучеништва **зависи** од доктрине, како би оно онда доказало савршенство доктрине?* (Флобер Г. Бувар и Пекише, 1964, КССЈ);  
 (229) [...] као да **зазирем** од ње која одавно није почетница... (Кузмановић Р. Одмор, 1990, КССЈ);  
 (230) *Тужно је **завијала** и једва је махала репом* (Верн Ж. Доживљаји три Руса и три Енглеза, 1952, КССЈ).

<i>Imperfectiva tantum</i> с префиксом <i>за-</i>								
Стилско обележје	Руски језик				Српски језик			
	Простор.	Разгов.	Областн.	Неутр.	Покрај.	Индив.	Нар.	Неутр.
	5	6	1	10	5	1	1	12
Свега	22				19			

Табела 25. Дистрибуција стилских обележја *Imperfectiva tantum* с префиксом *за-* у руском и српском језику

<sup>161</sup> У РСМ овај је глагол НСВ, са значењем ‘запушавати пукотине на чамцу’ и нема парњак. У РСАНУ налазимо глагол-хомоним *затишати*, који је СВ и значи ‘утишати, стишати’.

### 3.3. ДЕЛИМИЧНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

Насупрот претходно коментарисаној грађи, у овом потпоглављу размотрићемо глаголе који се не саодносе са својим правим видским парњацама у једном или пак неколико значења. Дакле, један члан видске бинарне опозиције има шире лексичко значење од другог (обично је то члан граматичког значења НСВ, али постоје изузеци), када се, заправо, парност наведених глагола урушава. Уколико је глагол вишезначан, он може у одређеним значењима испољавати грамеме СВ или НСВ (или чак оба типа грамема), а у другом или другима само, на пример, грамеме НСВ (Храковский, 2011: 26)

Пре него што се представи ексцерпирани материјал, морамо нагласити да су добијени резултати различити од очекиваних. Наиме, приликом сакупљања грађе мислили смо да ће наведена група лексема бити најдоминантнија у корпусу, што, када је реч о форманту *за-*, ни у ком случају не можемо констатовати јер су глаголи с делимично дефектном видском парадигмом, заправо, најмање заступљени.

3.3.1.1. Руски део нашег корпуса видску некорелативност код глагола који јесу парни испољава у укупно 30 случајева. Наиме, 22 глагола СВ показују одређења одступања од свог видског пара, односно од своје непрефиксиране варијанте, и то најчешће када је реч о инхоативном значењу: *забелеть(ся)*, *заблестеть/заблестать*, *забуреть*, *заикнуться*, *закуриться*, *залиловеть*, *зарозоветь*, *засветлеть*, *засереть*, *засинеть*, *затемнеть(ся)*, *затеребить*, *заткнуться*, *зачернеть(ся)*, *заштормовать*, *закурить*, *залиться*, *заслужить* и *заучить*.

Свакако, некорелативност обухвата и различите семантичке модификације у односу на видски пар. На пример, *засесть* у прва 4 значења нема пара ('усесться где-л., расположившись удобно, основательно' / 'прочно обосноваться где-л.'; 'прилежно приняться за какую-л. работу'; 'надолго остаться, расположиться где-л., не выходя, не выезжая оттуда' и 'спрятаться в засаде, скрытно расположиться в каком-л. укреплённом месте'), док му је у последњем пар *засесть*<sup>2</sup>.

Слично је и са *заслужить*, којем је у 1. значењу пар *заслуживать*, док у 2. и 3. нема пара НСВ (‘заработать; выслужить’ и ‘отплатить услугой за услугу; возместить’). Глагол *заслышать* поседује, с једне стране, одређене семантичке специфичности које се тичу усвајања чулног надражаја *из даљине*, због чега се може издвојити као посебан, видски некорелативни глагол, али с друге, има основа да се сматра и парњаком мотивног глагола *слышать*, премда овај има регистрован парњак с префиксом у-. Уп. нпр.:

- (231) — *Как же теперь? — глухо открыл он губы и затеребил пальцами бороду* (Есенин С. А. Яр, 1915, НКРЯ);  
(232) *Умный человек, но производит впечатление человека, которого учили, учили и заучили*<sup>162</sup> (НКРЯ);  
(233) *Ямщик, чтоб потешить молодого барина и заслужить на водку, пустил во весь опор, во весь дух свою лихую тройку*<sup>163</sup> (НКРЯ);  
(234) [...] *только что упало вниз и чуть заянтарилось и чуть залиловело море вблизи...* (Сергеев-Ценский С. Н. Гриф и Граф, 1927, НКРЯ)

Три глагола СВ који показују одступање у односу на свој парњак представљају хомониме: *забить*<sup>2</sup>, *запихать*<sup>2</sup> и *засыпать*<sup>2</sup>. Код прва два наведена хомонимија се успоставља због инхоативног значења као диференцијалног својства наведених лексема, а код последњег глагола реч је о терминативном значењу ‘отодрать, выпороть’. И. Грицкат је овим поводом констатовала да је на грађи руског језика показано да се почетно-свршеност доста меша са резултативношћу, те да резултативна варијанта може да поврати своју имперфективност (*забить*, нпр. забити клин – *забивать*), али не и почетно-свршена (*забить*, почети тући/куцати), те да ова питања очекују ширу разраду у сербокроатистици (Грицкат, 1984–1985; Драгићевић, 2020: 313).

3.3.1.2. Одређени број глагола НСВ показује промене у односу на корелат СВ. Реч је о *заикаться* (када се ради о општој карактеристици начина изговарања речи – муцању), *закладывать*<sup>164</sup> (о склоности ка конзумирању алкохола), *заклинать* (‘молити некога у име нечега светог’), *заправлять* (‘управљати,

<sup>162</sup> Преузето из БАС јер у НКРЯ нисмо пронашли одговарајућу реализацију.

<sup>163</sup> Преузето из МАС.

<sup>164</sup> Иако се у електронском корпусу руског језика појављује у 1425 примера, свега 3 се односе на значење у којем дати глагол испољава некорелативност према свом парњаку.

руководити’) и *заслуживать* (‘поседовати каква својства / карактеристике неопходна зарад какве оцене, односа’).

- (235) *С тех пор Лариса сильно заикается и очень плохо спит* (Кучерская М. Современный патерик: чтение для впавших в уныние, 2004, НКРЯ);
- (236) *Он и раньше закладывал, как вы знаете, а последние недели просто лакал* (Корнешов Л. Газета, 2000, НКРЯ);
- (237) *Я заклинала их святым именем замдиректора* (Денисова С. Театральный роман // «Русский репортер», № 15 (143), 22-29 апреля 2010, НКРЯ);
- (238) [...] *очень она ей не нравится; змея эта, что за дверью, управляет здесь всем хозяйством...* (Азольский А. Лопушок // «Новый Мир», 1998, НКРЯ)

СТИЛСКА ОБЕЛЕЖЈА ГЛАГОЛА С ДЕФЕКТНОМ ВИДСКОМ ПАРАДИГМОМ У РУСКОМ ЈЕЗИКУ						
Стилска маркираност	Разг. (рус. разговорный)	Нар. (рус. просторечие)	Вулг. (рус. груб.)	Заст. (рус. устаревшие)	Спец. из жарг. морепловаца (рус. моряк.)	Неутр. (рус. нейтр.)
Бр. глагола	7	8	1	3	1	10
Укупно глагола	30					

Табела 26. Стилске карактеристике глагола којима недостаје по један члан у видској парадигми

3.3.2.1. У оквиру добијених резултата на српском језику издваја се укупно осам глагола НСВ који имају промене у значењу у односу на своје парњаке СВ – *завитлавати* (у значењу ‘извржавати кога подсмеху’ или ‘понашати се неозбиљно’), *завлачити* (‘одуговлачити, отезати’), *заврзивати* (‘причати којешта; оклевати’), *завртати* (‘говорити увијено’), *замлаћивати се* (‘неозбиљно се понашати’), *заступати* (‘бранити кога пред судом; износити мишљење; представљати’) и *зауостављивати се*, међу којима је и један хомоним – *завијати*<sup>1</sup> (‘говорити заплетено; околишати’).

Глагол *зауостављивати се* сврстан је у ову групу, а не у групу без корелата СВ, зато што показује велику сличност са паром *зауостављати се* : *зауоставити се*, али се њиме указује на компоненту ‘полако, лагано се зауостављати’, па је он у својеврсном градационом односу с наведеним видским паром, јер се глаголима који творе видски пар означавају радње зауостављања у прогресу, односно констатација стања мировања – некретања, док је *зауостављивати се* оријентисан на интензитет дате активности.

Поред тога, присутна су само два стилска обележја, којима се означава необичност (*зауостављивати се*) те употреба у разговорном стилу (*завитлавати*). Наводимо примере доступне у КССЈ:

- (239) *Да ли смо сами у свемиру или имамо цивилизацију корак испред, па нас **завитлавају** до миле воље* (Политика, 29.08.2007, КССЈ);
- (240) *Они нас **завлаче** годину и по дана. Да није њих, овај процес би већ био завршен* (Политика, 09.09.2006, КССЈ);
- (241) *Порасли! Малчице **заврћу** кад изговарају српско "о"* (Политика, 02.08.2009, КССЈ);
- (242) *Немаш уопште да се **замлаћујеш** око тога где да удариш копати* (Твен М. Том Сојер, КССЈ);
- (243) *А ипак је имала врло бледу представу о томе које Голдштајн и какву доктрину наводно **заступа*** (Орвел Џ. 1984, 1977, КССЈ).



### 3.4. ПРОШИРЕЊЕ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

Један тип дефектности парадигме вида као двочлане опозиције НСВ : СВ, поред већ коментарисаних случајева када је проучавана морфолошка категорија сведена на само једну лексему, односно када се некорелативност појављује у најмање једном речнички забележеном значењу, свакако јесте и проширење датог система.

Наиме, под проширењем подразумевамо да одређени глагол има барем још једну форму НСВ или СВ, и да барем једна од њих садржи у свом саставу на последњем творбеном стадијуму неки од посматраних форманата. Издвојили смо 2 типа проширења видске парадигме, како у руском тако и у српском језику.

*Тип 1* односи се на оне случајеве када глагол има секундарно имперфективизоване облике, тј. када у парадигми постоје два облика НСВ – непрефиксирани и секундарно имперфективизовани (префиксирани), који је настао од видског пара СВ основног глагола (тзв. *биимперфективни триплети*, који укључују и *видске* триплете, премда се у раду не врши њихова диференцијација). Дати тип садржи како глаголе који у читавој семантичкој структури функционишу као варијантни облици НСВ мотивној речи тако и оне који такву особину показују у барем једном значењу. Поред тога, примарна творбена матрица коју смо пратили била је *основни (непрефиксирани) глагол НСВ – његов перфективизовани префиксирани пар – секундарно имперфективизовани префиксирани глагол*, али издвојили смо и случајеве префиксираних глагола (без основног, непрефиксираног), такође по наведеном граматичко-творбеном моделу, који имају различите суфиксе (прецизније, ради се о триплетима који садрже глаголе НСВ с морфолошком варијативношћу форманата (-а- / -ыва-), односно, према концепцији Ј. Д. Апресјана (Апресян, 1995), о глаголима који припадају првом аспектуалном типу), те су они, заправо, кључни за диференцирање значења. У литератури (нпр. Храковский, 2005: 53; Ясаи, 2001: 107) се такође наводи неколико типова *видских тројки*, али је за њихово разликовање кључна (не)прелазност мотивних глагола, што нама не представља диференцијални критеријум.

С друге стране, проширење видске парадигме *тина 2* укључује глаголе који имају два или више перфективизованих облика СВ (укључујући како оне који имају промењено и лексичко и граматичко значење тако и оне код којих је промењено само граматичко видско значење<sup>165</sup>). Одређени аутори сматрају да је могућност додавања различитих префикса-перфективизатора на глаголе НСВ последица полисемије основног облика (в. Козлова, 2000: 47–53; Janda, 2007: 607–648; Šarić, 2011a: 7–20).

Свакако, у наведеним низовима једна од глаголских лексема изведена је неким од посматраних префикса, односно у конкретном случају префиксом *за-*. Дакле, друге префиксираних варијанте одређеног мотивног глагола, према подацима из речника, имају *истоветно* значење као и она која је изведена формантом *за-*, иако су деривирани другим префиксом (*по-*, *на-*, *из-*, *с-* и сл.), па стога дату појаву називамо и *префиксалном алтернацијом*<sup>166</sup>. Сагледаћемо најпре резултате добијене у речницима који се тичу типа 1, потом и типа 2.

3.4.1.1. Проширење парадигме типа 1 заступљено је у руском језику с укупним бројем „случајева” 109<sup>167</sup>. У оквиру посматраног могућег типа проширења видске парадигме на материјалу руског језика издвојили смо три ужа подтипа према морфолошком саставу самих низова.

Наиме, први подтип чини највећи број низова глагола (85) према видском моделу НСВ – СВ – НСВ, где је први глагол НСВ лексема без префикса, а други је секундарно имперфективизована варијантна форма глагола СВ. Наведени модел одговара термину *видски триплети* или *видске тројке*, који је устаљен у русистичким проучавањима глаголског вида (како од стране руских тако и

---

<sup>165</sup> Покушаћемо да проверимо је ли уистину могућа слободна префиксална алтернација, или префикси ипак управљају осталим реченичним конституентима. Пошто је реч о сложеној теми, закључци које овде излажемо нису дефинитивни и биће подложни додатним проверама у будућим испитивањима.

<sup>166</sup> Дата појава се у радовима Л. Јанде и сарадника (Endresen–Janda–Kuznetsova–Lyashevskaya–Makarova–Neset & Sokolova, 2012; Janda, 2007; 2008; Janda & Lyashevskaya, 2011c) назива префиксалном варијацијом. Пошто смо се ми оријентисали на, према речничким дефиницијама, истоветна значења, употребили смо горенаведени термин. Дакле, ми се, за потребе израде дисертације, бавимо само резултатом префиксације, не и значењем префикса. Свакако, у даљим истраживањима требало би детаљније сагледати међуоднос чланова низа, односно спровести анализу са аспекта перспективе исказа (испитати однос Тема – Рема), коју примењују и Sokolova–Lyashevskaya & Janda, 2012: 51–86.

<sup>167</sup> Сваки „случај” састоји се из најмање три члана парадигме вида (уместо уобичајена два).

англосаксонских научника), премда у погледу садржине датог термина постоје бројна спорења проучавалаца. Неки од ексцерпираних триплета су *арканить* – *заарканить* – *заарканивать*, *боронить* – *заборонить* – *заборанивать*, *вербовать(ся)* – *завербовать(ся)* – *завербовывать(ся)*, *густить* – *загустить* – *загущать*, *драть* – *задрать* – *задирать*, *мерзнуть* – *замерзнуть* – *замерзать*, *месить* – *замесить*<sup>1</sup> – *замешивать*, *твердеть* – *затвердеть* – *затвердевать*, *штамповать* – *заштамповать* – *заштамповывать* и др. В. нпр.:

- (244) а) *Вдали по степи клубилась пыль по Великокняжеской дороге — показалась коляска, запряженная четверней: значит, покупатели, значит, табун показывать, лошадей арканить* (Гиляровский В. А. Мои скитания, 1927, НКРЯ);  
 б) *По заданию кабана ее отыскал и заарканил его помощник, сменный орангутан* (Аксенов В. Таинственная страсть, 2007, НКРЯ);  
 в) *Впятером мы заарканивали звезд, и ребята на палубе упрямывали их в ледяные трюмы «Атлантиды»* (Жемайтис С. Большая лагуна, 1977, НКРЯ);
- (245) а) *Коль скоро именно из этого сословия мы вербуем солдат, оно заслуживает особого внимания со стороны правительства* (Давыдов Ю. Синие тюльпаны, 1988–1989, НКРЯ);  
 б) *Очень надеюсь завербовать новых эко сторонников* (коллективный. Форум: Следы новохоперского поджога ведут в Бостон, 2013, НКРЯ);  
 в) *Все такие учителя непременно завербовывают к себе в школу хотя одного грамотного под предлогом доучивать его...* (Михайловский Н. К. Десница и шуйца Льва Толстого, 1878, НКРЯ)

Поред тога, у оквиру 1. подтипа посебно издвајамо три случаја у којима непрефиксирани глаголи немају граматичко значење НСВ, већ је реч о двовидским: *арендовать* – *заарендовать* – *заарендовывать*, *арестовать* – *заарестовать* – *заарестовывать* и *патентовать* – *запатентовать* – *запатентовывать*. Дата појава, иако ретка у корпусу, сведочи, с једне стране, о томе да је реално сагледавати категорију глаголског вида шире од бинарне опозиције, када она то није (напомињемо да смо ми у посматрани (под)тип сврстали префиксале СВ који су видски парњаци мотивним глаголима).

С друге стране, оваква прагматичка вредност двовидских глагола – поред перфективизације префиксацијом и секундарне имперфективизације – свакако је потврда да двовидски глаголи страног порекла теже да буду потпуно уклопљени у морфолошки систем језика-примаоца, као и да, услед развијене деривације, непрефиксирани двовидски глаголи губе својство СВ. Међутим, процес потпуне адаптације, судећи према дистрибутивним подацима из НКРЯ, сложен је и

дуготрајан процес, који умногоме зависи од семантике самог глагола и фреквентности његове употребе. Наиме, мотивни глаголи *арендовать* и *патентовать* у НКРЯ регистровани су у 167, односно 14 примера. С друге стране, сасвим је друкчија фреквенција префиксала СВ *заарендовать* и *запатентовать*, јер се први појављује у 24, а други у 178 реализација у НКРЯ. Секундарни имперфективи *заарендовывать* и *запатентовывать* се у електронском корпусу руског језика јављају по 2 пута.

Други и трећи издвојени подтипови одступају од онога што се сматра видским триплетом. Међутим, како је наш фокус на опису нарушавања видске опозиције, сматрамо да је потребно указати на уочене специфичности видске парадигме и с тог аспекта.

Наиме, други подтип чине четири случаја, чији су интегрални чланови деривати с префиксом *за-*. Три низа глагола садрже по два члана СВ, а само је један НСВ, док је у већини случајева обрнуто. Ради се о *девать* (НСВ) – *деть* (СВ) – *задевать* (СВ), *примечать* (НСВ) – *приметить* (СВ) – *заприметить* (СВ) и *пропадать* (НСВ) – *пропасть* (СВ) – *запропасть* (СВ). Забележено је и постојање низа од два глагола НСВ без префикса, којима као пар функционише префиксал СВ: *дрыхать* (НСВ) – *дрыхнуть* (НСВ) – *задрыхнуть* (СВ).

Трећи подтип проширења видске парадигме у руском језику чине низови с истоветним формантом префиксираних глагола, који такође прате горе наведену матрицу НСВ – СВ – НСВ<sup>2</sup>. Разлике у односу на већ описане канонске видске триплете састоје се у томе што је (1) лексичко значење префиксала промењено у односу на мотивни глагол, тако да и сама мотивна реч најчешће има неколико перфективних парова (за свако значење (барем) по један), тј. парадигма мотивног глагола је такође проширена<sup>168</sup>; (2) сваки члан је префиксиран. Издвојили смо 20 низова глагола према датом моделу, нпр.: *затискивать(ся)* – *затиснуть(ся)* – *затискать(ся)*, *затопить*<sup>2</sup> – *затоплять* – *затапливать*, *загадать* – *загануть* –

---

<sup>168</sup> Према смо у току ексцерпције материјала бележили и овакве случајеве, због обимности грађе одлучили смо да их не укључимо у дисертациону обраду. Оно на шта смо дужни да скренемо пажњу јесте да се наведена појава среће и код низова у које су, поред префиксала, укључени и мотивни глаголи. Тако се, примера ради, у оквиру низа *боронить* – *заборонить* – *заборанивать* формално може наћи и префиксал на *вз-* јер се наводи, равноправно са *заборонить*, као пар мотивном глаголу. Будући да они свакако завређују пажњу, биће им посвећена парцијална истраживања у будућности.

*загадывать, замедлять – замедлить – замедливать, хватать – захватить – захватывать, засолять – засолить – засаливать.* У појединим случајевима у речничким одредницама експлицитно су укључени и мотивни глаголи, иако је лексичко значење деривата, како смо истакли, промењено, нпр. код *заготовить – заготовлять – заготовливать* наведен је и *готовить*, премда префикс маркира проспективно значење.

3.4.1.2. Материјал на српском језику пружа нам истоветне класификационе могућности. Наиме, такође је могуће издвојити 3 подтипа проширења видске парадигме, чија је укупна дистрибутивна вредност 97 низова глагола (тј. тзв. *случајева*). Први подтип, заступљен с 45 низова глагола од по, најчешће, три члана, такође припада моделу *непрефиксирани глагол НСВ – префиксирани парњак СВ* (или пак нека од префиксалних варијаната) – *секундарно имперфективизовани (префиксирани) глагол*: *зеленети – зазеленети – зазелењивати, шиљити – зашиљити – зашиљивати, пенити – запенити – запењивати, петљати – запетљати – запетљавати, кривити – закривити – закривљавати, кућити – закућити – закућавати, блеснути – заблеснути – заблесњавати, војводити – завојводити – завојвођивати* итд.

Као и у руском језику, чланови проширења могу бити и глаголи без префикса, чији видски статус није дефинисан – тј. двовидски глаголи, што смо у проширењу парадигме вида с префиксом *за-* у српском језику уочили два пута: *благодарити – заблагодарити (се) – заблагодаривати (се)* и *коначити – законачити – законачивати*. Међутим, могуће је издвојити и оне низове који броје и више од три члана, у којима имамо, с једне стране, један *непрефиксирани*, а два *префиксирани* глагола НСВ: *минути – заминути – заминовати – замињивати*. С друге стране, низови могу садржати и више *префиксираних* глагола СВ, када је један од њих изведен суфиксом *-ну-*: *пљувати – запљувати – запљунути – запљувати*; или пак када секундарно имперфективизована форма одговара како потпуној тако и окрњеној основи (и мотивног и префиксираног) глагола: *кржља(ви)ти – закржља(ви)ти – закржљавати*.

Други подтип чини 12 низова глагола код којих доминирају облици СВ, где је један без префикса (перфективизован суфиксом *-ну-*) – према речничким одредницама видски корелат глаголу НСВ – а други облик СВ је, заправо, његова префиксирана варијанта. Уп. нпр.: *блекати – блекнути – заблекнути, бубати – бубнути – забубнути, врљати – врљити – заврљити, грезати – грезнути – загрезати / загрезнути, потезати – потегнути – запотегнути, чикати – чикнути – зачикнути* и др.

У трећи подтип сврстали смо низове у којима су сви чланови префиксирани (укупно 40), али се такође могу издвојити они у којима доминирају облици СВ, у којима један садржи суфикс *-ну-*, нпр.: *задизати (се) – задигнути – задићи, задостајати – задостати – задостанути, заостајати – заостати – заостанути, заривати – зарити – заринути* и др.

Неколицина низова садржи више од три префиксирана глагола с неправилном заступљеношћу граматичких облика: *загледати (се) – загледати – загледнути – загледа(и)вати (се), загризати – загристи – загризнути – загриза(и)вати, заогртати – заогрнути – заогртавати – заогрњивати*. Међутим, највише је оних низова који одговарају моделу 1. подтипа (НСВ – СВ – НСВ<sup>2</sup>), с том разликом што је реч о префиксираним лексемама с промењеним лексичким значењем у односу на основни облик. Реч је о низовима *забацати – забацити – забацивати, завађати – завадити – завађивати, зазирати – зазирнути – зазиривати, замишљати се – замислити се – замишљавати се, зарастати – зарастати – зарашићивати, заповедати – заповедити – заповеђивати, заокупљати (се) – заокупити (се) – заокупљивати* итд.

3.4.2.1. Други тип проширења видске парадигме, како је споменуто, укључује различите префиксираних варијанте које, како се на основу података датим у речницима може закључити, имају истоветно значење као и дериват на *за-*. Приликом формирања нашег корпуса првобитно смо се били оријентисали на формирање целокупних гнезда које мотивни глаголи могу образovati<sup>169</sup>, али смо

---

<sup>169</sup> Постоје проучавања одређених лексичко-семантичких група глагола (нпр. глагола звучања) са аспекта кластера (Rubinstein, 2011: 273–326) према концепцијама Ј. Јанде (в. горе).

се, због неочекивано велике бројности грађе, одлучили да се за потребе израде дисертације ипак ограничимо само на оне префиксалне деривате с истоветним значењем које поседују, у конкретном случају, и деривати на *за-*.

Наиме, префиксална алтернација без промене значења примећена је код 59 низова глагола у руском језику, у којима мотивни непрефиксирани глагол има бар две префиксалне варијанте<sup>170</sup>. Као и у претходним случајевима, сваки низ састоји се од најмање три глагола – мотивног и, најчешће, два префиксала<sup>171</sup>. Идентификовали смо десет модела (условно слободне) префиксалне алтернације глагола у руском језику, чију ћемо супституцију и фреквенцију у савременом језику подробније сагледати у наредном потпоглављу, код којих мотивни глагол има две префиксалне варијанте: *за-* / *вы-* (*забранить* / *выбранить* – *бранить*), *за-* / *по-* (*заголубеть* / *поголубеть* – *голубеть*), *за-* / *с-* (*загрести* / *сгрести* – *грести*), *за-* / *у-* (*задавиться* / *удавиться* – *давиться*), *за-* / *о-* (*захмелеть* / *охмелеть* – *хмелеть*; *закровениться*<sup>172</sup> / *окровенить* – *кровенить*), *за-* / *на-* (*запичкать* / *напичкать* – *пичкать*), *за-* / *от-* (*зарегулировать* / *отрегулировать* – *регулировать*), *за-* / *из(с)-* (*замытарить* / *измытарить* – *мытарить*), *за-* / *об-* (*заремизиться* / *обремизиться* – *ремизиться*) и *за-* / *про-* (*захронометрировать* / *прохронометрировать* – *хронометрировать*<sup>173</sup>).

Осим тога, уочено је и шест модела алтернације у којима глаголи од исте основе с три различита префикса имају истоветна лексичка значења. Ради се о *за-* / *ис-* / *у-* (*затомить* / *истомить* / *утомить* – *томить*), *за-* / *о-* / *по-* (*задряхлеть* / *одряхлеть* / *подряхлеть* – *дряхлеть*), *за-* / *по-* / *с-* (*захоронить* / *похоронить* / *схоронить*<sup>1</sup> – *хоронить*<sup>1</sup>), *за-* / *о-* / *раз-* (*зажиреть* / *ожиреть* / *разжиреть* – *жиреть*), *за-* / *в-* / *из-* (*заругать* / *выругать* / *изругать* – *ругать*), *за-* / *по-* / *у-*

<sup>170</sup> У случају да деривати представљају праве перфективе (тј. да не показују промене у лексичком значењу глагола), значења префиксалних варијаната одговарају било којем (не нужно примарном) значењу мотивног глагола.

<sup>171</sup> Због боље прегледности прво наводимо дериват на *за-* и дериват с неким другим формантом, а потом мотивни глагол. Наведене лексеме не морају бити видски парови.

<sup>172</sup> Само у рефлексивном облику.

<sup>173</sup> Овај глагол је двовидски. У моделу префиксалне алтернације *за-* / *от-* такође се среће двовидски глагол: *заретушировать* / *отретушировать* – *ретушировать*. Дата појава је само још један аргумент у корист тврдње да се у језику природно врши диференцирање видског значења двовидских глагола, односно да постоји тежња да се они „преведу” у НСВ, с обзиром на то да немају афиксалне видске показатеље.

(*затеряться : затериваться / потеряться / утратиться – теряться*). Прегледом примарног корпуса пронашли смо и једну могућност слободне алтернације која укључује четири префиксала с истом основом, деривирана помоћу *за-*, *по-*, *вы-* и *о-*: *зозолотить / позолотить / вызолотить / озолотить – золотить*.

3.4.2.2. Грађа на српском језику је знатно бројнија, тј. ексцерпирани смо укупно 107 глаголских низова, у којима се јављају следећих десет модела префиксалне алтернације: *за-* / *у-*, *за-* / *о(б)-*, *за-* / *по-*, *за-* / *на-*, *за-* / *пре-*, *за-* / *и(з)с-*, *за-* / *при-*, *за-* / *с(а)-*, *за-* / *ус-* и *за-* / *под-*. За разлику од руског језика, нисмо пронашли деривате (с префиксом *за-*) настале од двовидских глагола који формирају префиксалне алтернативе. Највише је низова у којима алтернирају две префиксалне варијанте, као што су *затубити / утубити – тубити*, *заћуткати : заћуткивати / ућуткати : ућуткивати – ћутати*, *зацрвенити / поцрвенити – црвенити*, *зацрвенети се / поцрвенети – црвенети*, *затемељити / утемељити – темељити*, *зарадовати / обрадовати – радовати*, *запитати : запитивати / упитати : упитивати – питати*, *заканити се / наканити се – канити се*, *загурати / угурати – гурати*, *заврежити се / уврежити се – врежити се* *загрејати : загрејавати / угрејати : угрејавати – грејати*, *зажеднети (се) / ожеднети – жеднети* итд.

Наравно, срећу се могућности алтернације трију префикса, нпр. *завабити / навабити / привабити – вабити*, *загаравити / нагаравити / огаравити – гаравити*, *зажелети (се) / ужелети (се) / пожелети – желети*, *закаљати / укаљати / окаљати – каљати* и др., па чак и четири, што нисмо уочили у материјалу на руском језику: *загрести / огрести / угрести / погрести<sup>2</sup> / погрести<sup>1</sup> – грести*, *закрити / сакрити / покрити / прекрити – крити* и сл.



### 3.5. АНАЛИЗА СЕКУНДАРНОГ КОРПУСА

У овом одељку ћемо се детаљније оријентисати на специфичности ексцерпираних грађе у секундарном корпусу, у складу с акционалним и морфосинтаксичким својствима које глаголи унутар сваке од горе наведених целина поседују. Нажалост, с обзиром на обимност материјала, нисмо у могућности да се детаљније бавимо сваком ученом појавом већ само једним делом, али ће свакако наш задатак у будућим истраживањима бити осветљавање оног сегмента грађе, који овом приликом не добије заслужену пажњу.

Будући да се ослањамо понајвише на резултате доступне у електронским корпусима руског и српског језика, неопходно је дати неколико напомена у вези са ексцерпцијом грађе из поменутих извора. Наиме, када је реч о НКРЈ, треба истаћи да је у периоду писања докторске дисертације овај корпус пролазио кроз техничке, софтверске измене, те да је његово коришћење било знатно отежано. Пре свега, ова се чињеница одразила на веома променљив број грађе која је била доступна у различитим временским размацама, па смо били принуђени да (због веома малог броја примера) претрагу корпуса вршимо по неколико пута, што је успорило и сам процес селектовања и анализе материјала. Апсолутни број грађе односи се углавном на број доступан на сајту НКРЈ, ређе на цифру доступну након што се подаци преузму у формату „ексел” са званичног сајта *Националног корпуса руског језика*. Поред тога, настојали смо да квантификацијом обухватимо различите форме *глагола*, не партиципа ни глаголских прилога, осим уколико су наведене врсте речи једино доступне у Корпусу.

Свакако да овакав аналитички метод има своје недостатке, али будући да је дато истраживање јединствено по своме предмету и задире у више лингвистичких дисциплина, оно је само увод, тек назнака којим би путем требало кренути у проучавању веза између двеју глаголских лексема, које су *формално* у односу творбене мотивације и самим тим *потенцијалне* видске корелације. Потцелине које смо у овом аналитичком потпоглављу издвојили, базиране на нашем примарном (речничком) корпусу, различите су у двама језицима у оквиру којих сагледавамо

„степеновање” видске корелације стога што смо одабрали доминантне појаве карактеристичне за сваки посматрани језик.

### 3.5.1.1. *Perfectiva tantum*. Хомоними и инхоативи у руском језику

Будући да највећи део грађе с префиксом *за-* чине глаголи с почетним значењем, издвојено је укупно 100 глагола у руском језику<sup>174</sup> (из сваке од горе наведених семантичких категорија по одређени број репрезентативних), чија ћемо својства, као и фреквенцију у НКРЯ подробније коментарисати. Осим на акционалне, обратићемо пажњу и на њихове лексиколошке и синтаксичке специфичности, премда су инхоативи као класа прилично монолитни.

Дакле, издвојили смо следећи материјал из **опште скупине глагола с почетним значењем**, која садржи разноврсне глаголе чији је број недовољан за формирање уже групе: *забродити*<sup>2</sup> (срп. ‘почети вретити’ – уз специфичну семантику лексичких допуна јер је често реч о алкохолним супстанцама), *заclubити(ся)* (срп. ‘почети се ковитлатити; заковитлатити (се)’), *заколдовати*<sup>2</sup> (срп. ‘почети се бавити врачањем’), *задействовати*<sup>1</sup> (срп. ‘почети дејствовати’), *задействовати*<sup>2</sup> (срп. ‘учинити да нешто почне да дејствује’), *задышати* (срп. ‘почети дисати’), *закопаться*<sup>3</sup> (срп. ‘почети се копрцати/претурати’), *закопати*<sup>2</sup> (срп. ‘почети копати’), *закусати*<sup>2</sup> (срп. ‘почети грести’), *залистати* (срп. ‘почети листати нешто’), *замести*<sup>2</sup> (срп. ‘почети местити’), *замутити*<sup>2</sup> (срп. ‘почети мутити’)<sup>175</sup>, *записать*<sup>2</sup> (срп. ‘почети писати’), *захотеть/захотеться* (срп. ‘осетити/добити прохтев, жељу; зажелети, пожелети’), *зализати*<sup>2</sup> (срп. ‘почети лизати’), *занемочься* (срп. ‘постати нездрав, занемоћати’).

Из скупине глагола са значењем **атмосферских прилика** издвојени су *завеять*<sup>2</sup> (срп. ‘почети вејати’ – искључиво уз лексичку допуну *снег*), *засеять*<sup>2</sup> (срп. ‘почети падати’ – уз допуне *киша* или *снег*), *залити*<sup>2</sup> (срп. ‘почети лити’). Одабране лексеме из домена **афективно-когнитивних радњи** у руском језику су

<sup>174</sup> Детаљнија анализа примарног корпуса у српском језику обухвата исти број лексема.

<sup>175</sup> Илустрацију видске дефектности као формалне опозиције НСВ : СВ, или пак СВ : НСВ (пошто је често немогуће одредити деривациони смер) показује и пример глагола *мутити*. Дати глагол у 1. значењу шири парадигму, те су му парне по виду лексеме *замутити*<sup>1</sup> и *взамутити*, а у 2. *замутити*<sup>1</sup> и *помутити*.

*засомневаться* (срп. ‘почети сумњати’), *зазубрить*<sup>3</sup> (срп. ‘почети учити напамет’), *запугать*<sup>2</sup> (срп. ‘почети (се) плашити (кога); устрашити се’), *заплакать* (срп. ‘заплакати’), *запылить*<sup>2</sup> (срп. ‘постати раздражен’), *зачитать*<sup>2</sup> (срп. ‘почети читати’), *заучить*<sup>2</sup> (срп. ‘почети учити’), *заартачиться* (срп. ‘почети се супротстављати (коме)’), *занервничать* (срп. ‘почети се нервирати, узбуђивати’).

Издвојени глаголи **мотивисани другом речју** јесу *зашабаршиитъ* (срп. ‘почети се бучно кретати’), *зачугунетъ* (срп. ‘постати тежак као гвожђе’), *зарюмитъ* (срп. ‘заплакати, закмезити’), *замглитъся* (срп. ‘замаглити се’), *заколотитъ* (срп. ‘о настанку застоја, гужве’), *закуржаветъ* (срп. ‘покрити се ињем’); док су глаголи **кретања или покретања делова тела** *зابلуждатъ* (срп. ‘почети блудети, скитати’), *завихлять* (срп. ‘почети се њихати, клатити’), *закланятъся* (срп. ‘почети се клањати’), *затыкать*<sup>1</sup> (срп. ‘почети упирати прстом у кога’), *заболтать*<sup>2</sup> (срп. ‘почети мешати нешто; почети млатити, клатити’), *заелозитъ* (срп. ‘почети пузити, гмизати’), *зажестукулироватъ* (срп. ‘почети гестукулирати’), *заковылять* (срп. ‘почети храматити’), *заползатъ* (срп. ‘запузати’), *зареятъ* (срп. ‘почети лебдети’), *забродитъ* (срп. ‘залутати’), *загулять*<sup>2</sup> (срп. ‘почети шетати’), *зазмеитъся* (срп. ‘зазмијати’), *закочеватъ* (срп. ‘почети се сељакати’), *затоковатъ* (срп. ‘почети дозивати женке на парење’ – када је на позицији субјекта мушки примерак птице тетреб), *захлябатъ* (срп. ‘почети се покретати уз звецкање; заклимати се’ – о каквом металном предмету, потковици, ексеру и сл.), *завалять*<sup>2</sup> (срп. ‘почети ваљати’), *закривитъ*<sup>2</sup> (срп. ‘почети кривити нешто’), *закривлятъся*<sup>2</sup> (срп. ‘почети се кривити (читаво тело или одређени његов део)’), *заморгать* (срп. ‘затрептати’), *замотать*<sup>2</sup> (срп. ‘почети мотати’), *западатъ*<sup>176</sup> (срп. ‘почети падати’), *запетлять* (срп. ‘почети кривудати’), *засновать* (срп. ‘почети трчкарати; почети ткати’), *заходитъ*<sup>2</sup> (срп. ‘почети ходати’), *запутешествоватъ* (срп. ‘почети путовати’), *заоплодироватъ* (срп. ‘почети аплаудирати’), *зазеватъ* (срп. ‘почети зевати’), *закишетъ* (срп. ‘почети гамизати, врвети’).

<sup>176</sup> У МАС постоје две лексеме за које се не наводи да су у односу хомонимије – *запа́датъ* (СВ) с инхоативним значењем и без парњака НСВ и *запада́тъ*, која је парњак НСВ глаголу *запасть*. С друге стране, у БАС наведени глаголи регистровани су као граматички (акционални – Т.Б.) хомоними.

**Перцепција** је означена лексемама *заблагоухаць* (срп. ‘опојно замирисати’), *завидеть* (срп. ‘видети издалека’), *заметить*<sup>2</sup> (срп. ‘замаглисти, ослепети’), *заприметить* (срп. ‘приметити, спазити’), *завоняць* (срп. ‘замирисати’), док различите **моделе понашања** у руском језику денотирају *заинтриговать*<sup>2</sup> (срп. ‘почети интриговати’)<sup>177</sup>, *заноровиться* (срп. ‘зајогунити се; почети отказивати послушност’ – о коњима), *заподличать* (срп. ‘почети се понашати подло’), *засамовольничать* (срп. ‘почети поступати самовољно’), *заскромничать* (срп. ‘почети се понашати скромно’), *запраздновать* (срп. ‘почети празновати’), *захохлиться* (срп. ‘почети се кострешити’ – о кокошкама и др. птицама).

Почетак **говорне активности** представљен је глаголима *заболтать*<sup>3</sup> (срп. ‘забрљати’), *заклясться*<sup>2</sup> (срп. ‘почети се клети’), *запросить*<sup>2</sup> (срп. ‘почети молити’), *заспорить* (срп. ‘почети расправљати’), *затвердить*<sup>2</sup> (срп. ‘почети тврдити’), *захвалить*<sup>2</sup> (срп. ‘почети изрицати похвалу коме / почети хвалити кога’), *зарядить*<sup>2</sup> (срп. ‘почети без прекида понављати нешто’), *занести*<sup>2</sup> (срп. ‘почети говорити глупости, бесмислице’), *запротивиться* (срп. ‘успротивити се’), *запротиворечить* (срп. ‘почети противречити’), *засуфлировать* (срп. ‘почети суфлирати’), *заладить* (срп. ‘почети понављати једно исто’), *затыкать*<sup>2</sup> (срп. ‘почети се обраћати некоме на ти’). Продукција или пак рецепција **звучног надражаја** означена је *застукаць*<sup>2</sup> (срп. ‘почети ударати о нешто’), *зашлепать*<sup>2</sup> (срп. ‘зашљапкати’), *закликаць*<sup>2</sup> (срп. ‘закликати’), *зарявкать* (срп. ‘зарикати’ – о животињама).

Информацију о **просторном одређењу** носе *задолбить*<sup>2</sup> (срп. ‘почети дубити’), *зарыць*<sup>2</sup> (срп. ‘почети рити’), *завиться*<sup>2</sup> (срп. ‘почети се вити (око нечега)’), *затонуть* (срп. ‘поћи ка дну’), *затопориться* (срп. ‘почети се кострешити, штрчати, уздизати на горе’), *засобирацься* (срп. ‘почети се скупљати (на одређеном месту)’), *заковыряць* (срп. ‘почети правити удубљења’).

---

<sup>177</sup> Хомонимски корелат датог глагола, *заинтриговать*<sup>1</sup>, припада триплету *интриговать* – *заинтриговать* – *заинтриговывать*.

Претрагом НКРЯ, међутим, показало се да неколицина глагола (8/100) није присутна у корпусу. Ради се о *зашабаршишь*, *зачугунеть*<sup>178</sup>, *заподличать*, *засамовольничать*, *захохлиться*, *засуфлировать*, *затопориться* и *задолбить*<sup>2</sup>, тако да наш оперативни корпус чине 92 лексеме<sup>179</sup>.

Доминантна особина *акционалних хомонима* с префиксом *за-* у руском језику јесте изузетно слаба заступљеност оних с почетним значењем. Наиме, анализа је показала да, премда је значење „подељено” на две лексичке форме и у речницима се строго разграничава, за таквим раздвајањем нема (више) потребе јер примери које налазимо у електронском корпусу у највећем броју случајева експлицитно говоре у корист терминативне семантике условљене префиксом. На пример глаголи-хомоними с инхоативним значењем *запросить*<sup>2</sup>, *заучить*<sup>2</sup>, *залить*<sup>2</sup>, *замести*<sup>2</sup>, *затвердить*<sup>2</sup>, *заметить*<sup>2</sup>, *занести*<sup>2</sup>, *закривиться*<sup>2</sup>, *застукать*<sup>2</sup>, *заколдовать*<sup>2</sup> и *заинтриговать*<sup>2</sup> имају фреквенцију нула у електронском *Националном корпусу руског језика*, али су њихови (терминативни) хомонимски корелати присутни у већем броју.

Одређена група хомонима, сасвим супротно, оставља могућност двојаког тумачења у контексту, када ни други елементи не пружају поуздан доказ о реализованом акционалном типу. Такви су, на пример, *заходить*<sup>2</sup>, *засеять*<sup>2</sup> и *закусать*<sup>2</sup>. Уп. неколико реализација хомонима *заходить*, чија апсолутна фреквенција у НКРЯ износи 245, док је оног чије је значење почетно, а не „залажење у какав простор” знатно мање – само 16. Осим тога, у свега неколико примера можемо са сигурношћу констатовати да је реч о почетној фази<sup>180</sup>, а не терминативној, посебно уколико је реч о адвербијалним детерминаторима попут *вновь и вновь*, *несколько раз* (срп. *изнова и изнова*, *неколико пута*) и сл. или пак о низу глагола с почетним значењем:

---

<sup>178</sup> НКРЯ садржи свега пет примера партиципа изведених од овог глагола, али са статистичког аспекта они нису обухваћени.

<sup>179</sup> Важно је истаћи да се највећи број ексцерпираних глагола из МАС и БАС веома штуро дефинише у наведеним речницима, најчешће само као ‘начать X’ (срп. ‘почети X’), где се под ‘X’ подразумева значење глагола без префикса. Такође, није редак случај да у консултованим речницима није наведен нити један пример у контексту.

<sup>180</sup> Примери с ознаком ‘а’.

- (246) а<sup>1</sup>) [...] и Будяев, *наподобие аварийного самолёта, вновь и вновь пытающегося выпустить шасси, заходил на новый круг* (Волос А. Недвижимость (2000) // «Новый Мир», 2001, НКРЯ);  
 а<sup>2</sup>) *Потом ещё несколько раз заходил* (Геласимов А. Жанна, 2001, НКРЯ);  
 а<sup>3</sup>) *Он встал, подошёл к чайнику, пощупал его ладонью и снова заходил по комнате* (Домбровский Ю. О. Факультет ненужных вещей, часть 1, 1978, НКРЯ).  
 б<sup>1</sup>) *Заходи как появится время* (Геласимов А. Ты можешь, 2001, НКРЯ);  
 б<sup>2</sup>) *Ум финдиректора заходил за разум*<sup>181</sup> (Булгаков М. А. Мастер и Маргарита, часть 1, 1929–1940, НКРЯ).

Када је реч о глаголу *засеять*<sup>2</sup> (пример 247) издвојили смо свега два примера (од укупно три) који, нажалост, не пружају довољно јасну информацију о томе да ли је у питању хомоним с почетним или пак терминативним значењем. Насупрот томе, код *закусать*<sup>2</sup> (пример 248) већина ексцерпираних примера (13) указује на почетак активности, а само један може да се тумачи двојачко. Уп.:

- (247) а) *Поля засею, орошу долины* (Довлатов С. Наши, 1983, НКРЯ);  
 б) *Тот же самый сановник вздумал было засеять все свои поля маком...* (Тургенев И. С. Два помещика, 1847, НКРЯ)  
 (248) а<sup>1</sup>) *Его закусили остальные ослы, и он сбежал* (Искандер Ф. Сандро из Чегема (Кн. 2), 1989, НКРЯ);  
 а<sup>2</sup>) *Но, если ты их начинаешь бояться [...] то сразу вырастают пропорционально твоему страху и становятся агрессивными, — могут зацарапать, закусать, выпить кровь* (Городницкий А. «И жить еще надежде», 2001, НКРЯ).  
 б) *Ж-жгу, анафем. Закусили* (Катаев В. П. Земляки, 1916, НКРЯ).

Хомоним чија је акционална вредност, према речнику искључиво инхоативна, а у корпусу недовољно дефинисана па стога и с двојачком могућношћу интерпретације, јесте *зарыть*<sup>2</sup> у примеру (249) *Ведь вы их ещё не зарыли* (Домбровский Ю. О. Факультет ненужных вещей, ч. 1, 1978, НКРЯ) [<sup>?</sup>*не начали рыть* или <sup>?</sup>*не положили в землю*]?

С друге стране, постоје и они акционални хомоними код којих је могуће лакше одредити инхоативну семантику индуковану префиксом *за-*, премда су они свакако мање заступљени у односу на своје терминативне корелате. Управо у датим случајевима испољава се важност у контексту експлицираних лексичких допуна инхоативних глагола. Оне, наиме, представљају диференцијалну црту која омогућава недвосмислено фазно значење ситуације. На пример, *зарядить*<sup>2</sup> у два случаја у НКРЯ несумњиво маркира почетни сегмент падања кише (уп. лексичку

<sup>181</sup> У метафоричком значењу ситуација се може посматрати као почетна – *почињао је да луди*.

допуну *дождь* у примеру 250); лексички хомоним који нема инхоативно значење, *затыкать*<sup>1</sup>, искључиво се јавља уз инструменталну допуну средства *палец* (*затыкать пальцем / почети упирати (показивати) прстом*), спецификајући помоћу ње своје значење, те отклањајући сумњу у реализовану семантику (лексичког, не акционалног) хомонима – пример 251.

Важност семантике лексичких допуна испољава се и код *замотать*<sup>2</sup>, у примеру 252, који такође уз инструменталну допуну средства – *головой* – сигнализује почетак окретања главе као паралингвистичког начина исказивања неслагања, негодовања или пак чуђења. Слично је и у примеру 253, у којем се уз глагол *забродить*<sup>2</sup> срећу различите именице са способношћу „врења” или пак „кварења/ускиснућа” – *квасац, вино, мед* и сл.

- (250) *Дождь, как видно, зарядил надолго, хорошо, если только до утра* (Аксенов В. Пора, мой друг, пора, 1963, НКРЯ).
- (251) *Подняв руку к экрану, она затыкала по нему пальцем* (Пелевин В. Бэтман Аполло, 2013, НКРЯ).
- (252) *Не возьму, — сурово сказал я и даже головой замотал* (Булгаков М. А. Полотенце с петухом, 1926, НКРЯ).
- (253) а) *Вот старые-то дрожжи и забродили* (НКРЯ);  
б) [...] *иногда мед оказывается непригодным как корм: закристаллизуется или забродит* (коллективный. Наши консультации // «Химия и жизнь», 1970, НКРЯ).

Постоји и неколико хомонима који се само у датом облику појављују у корпусу, додуше, с врло ниском фреквенцијом. Ради се о акционалним хомонимима *зализать*<sup>2</sup>, *закликать*<sup>2</sup>, *завеять*<sup>2</sup>, *запылить*<sup>2</sup> и о акционално-лексичком хомониму *заболтать*<sup>2</sup>. У примеру 255 инхоатив шири своје лексичко значење, па из домена означавања почетка атмосферских прилика прелази у визуелно перцептивни домен, док се у 257 поново запажа важност лексичке, контекстуално експлициране глаголске допуне. Наиме, да није наведена инструментална допуна *ногами*, био би реализован хомоним *заболтать*<sup>3</sup>, који означава почетну фазу говорне активности (у НКРЯ реализује се само хомоним са инхоативним значењем покретања ногу, док нема примера за глагол којим се денотира говорна активност). Уп.:

- (254) *И словно бы журавли закликали за нависшей над дорогой скалой...* (Маканин В. Кавказский пленный, 1995, НКРЯ)

- (255) *Замелькало в кругу её розовое платье, завяло — качнулось...* (Замятин Е. И. Север, 1918, НКРЯ)
- (256) *Корнилов набрал рабочих, и экспедиция задышала, запыхалась, заработала* (Домбровский Ю. О. Хранитель древностей, часть 2, 1964, НКРЯ).
- (257) *Вместо ответа Маргарита обрушилась на диван, захохотала, заболтала босыми ногами и потом уж вскричала...* (Булгаков М. А. Мастер и Маргарита, часть 2, 1929–1940, НКРЯ);
- (258) *Увидав Чертопханова, он зачмокал губами, и локтями задергал, и ногами заболтал* (Тургенев И. С. Конец Чертопханова, 1872, НКРЯ).

Инхоатив-хомоним *замутить*<sup>2</sup> у корпусу се среће једино у оквиру пасивних конструкција са семантичким субјектом у акузативу. Пошто се у корпусу наведеним глаголом, којим се иначе денотирају *активности*, у ексцерпираним примерима означава прелазак из једног стања у друго, промена ситуације може имати резултативни карактер. Међутим, семантику овога типа тимачимо на следећи начин: *его замутило* = *ему стало плохо* / *замутило му се* = *постало му је лоше*<sup>182</sup>. Уп.:

- (259) *От резких движений и заскользивших в испуге теней ее замутило...* (Орлова Т. Ловушка для ящериц // «Октябрь», 2003, НКРЯ);
- (260) *Меня замутило от ужаса и отвращения* (Юзефович Л. Князь ветра, 2001, НКРЯ);
- (261) *Один раз, правда, закружилась у Мещерякова голова, замутило ее...* (Залыгин С. Солёная Падь, 1967, НКРЯ)

Занимљив је случај хомонимије глагола *задействовать*<sup>1</sup> и *задействовать*<sup>2</sup>, оба с почетним значењем. Наиме, како не испољавају разлике у означавању типа ситуације, они не представљају акционалне већ искључиво *граматичке* хомониме, код којих је кључна разлика рекцијски модел. *Задействовать*<sup>1</sup> је непрелазан, а *задействовать*<sup>2</sup> прелазан, с каузативним значењем ‘увести што у употребу; проузроковати да нешто почне да се употребљава / да буде у својој уобичајеној (предвиђеној) функцији’. Укупна фреквенција ових двају лексема износи 178, од чега је само 4 примера за *задействовать*<sup>1</sup> (в. пример 262), а 174 за *задействовать*<sup>2</sup> (в. пример 263), што свакако показује да је и код ових глагола неминовно преовладавање једног рекцијског и семантичког модела, што значи да ће у будућности највероватније и у наведеном случају бити неоправдана „подела” семантике на две лексеме. Уп.:

<sup>182</sup> У српском језику је у оба случаја семантички субјекат у дативу.



- (262) а) *И решили **задействовать*** (Соколовская Я. Ляшук идет в Ирак. Украинские военные готовы к отправке в Персидский залив // «Известия», 2003.02.26, НКРЯ);  
 б) *Там вчера оружие посolidнее было, там танки и бронетранспортеры **задействовали***<sup>183</sup> (Моторов А. Преступление доктора Паровозова, 2013, НКРЯ);
- (263) а) *В результате, возможно, сухопутные войска и не потребуются **задействовать**, как это было, например, в Югославии* (Гареев М. К каким угрозам и войнам должна быть готова Россия // «Отечественные записки», 2003, НКРЯ);  
 б) *Имея ясность в этом вопросе, мы сможем более полно **задействовать** собственные ресурсы и искать спонсоров в других странах* (Литовкин Д. Сроки подвига переносятся. Отечественное химоружие трудно уничтожить вовремя // «Известия», 2002.10.06, НКРЯ).

У наставку дајемо прегледну табелу фреквенције глаголских хомонима с почетним значењем.

ФРЕКВЕНЦИЈА ХОМОНИМА У НКРЈ <sup>184</sup>		
Глагол (укупно 43)	Фреквенција хомонима с почетним значењем	Укупна фреквенција лексичког облика
<i>Загулять</i> <sup>2</sup>	299	400
<i>Заилепать</i> <sup>2</sup>	237	237
<i>Задействовать</i> <sup>2</sup>	172	178
<i>Замутить</i> <sup>2</sup>	79	198
<i>Заболтать</i> <sup>2</sup>	59	143 <sup>185</sup>
<i>Заболтать</i> <sup>3</sup>	48	
<i>Закликать</i> <sup>2</sup>	29	29
<i>Захвалить</i> <sup>2</sup>	22	44
<i>Замотать</i> <sup>2</sup>	17	22
<i>Забродить</i> <sup>2</sup>	16	100
<i>Заходить</i> <sup>2</sup>	16	245
<i>Задолбить</i> <sup>2</sup>	15	24
<i>Закусать</i> <sup>2</sup>	14	42
<i>Закривляться</i> <sup>2</sup>	12	12
<i>Затыкать</i> <sup>1</sup>	8	560
<i>Завалить</i> <sup>2</sup>	5	5
<i>Задействовать</i> <sup>1</sup>	4	178
<i>Зализать</i> <sup>2</sup>	4	64
<i>Завиться</i> <sup>2</sup>	2	4
<i>Зазубрить</i> <sup>3</sup>	2	38
<i>Закопаться</i> <sup>3</sup>	2	129
<i>Зарядить</i> <sup>2</sup>	2	14
<i>Засеять</i> <sup>2</sup>	2 <sup>186</sup>	3

<sup>183</sup> У датом контексту није сасвим јасно да ли су наведене машине почеле с радом или их је неко увео у употребу, тј. не можемо прецизно рећи који је од наведених граматичких хомонима употребљен, али будући да машинама неко мора да управља, вероватније је да се ради о *задействовать*<sup>2</sup>.

<sup>184</sup> *Национални корпус руског језика* претрпео је знатне техничке промене, па у различитим временским периодима даје различите резултате у погледу грађе која се претражује, услед надоградње и побољшања софтвера. Подаци дати у табели засновани су на дан 10. и 11.01.2019, осим за глагол *запугать*<sup>2</sup>, чији су подаци засновани на основу грађе доступне 16.01.2019. У табели се резултати дају према силазним вредностима.

<sup>185</sup> Остале хомониме је на основу контекста тешко класификовати.

<i>Зачитать</i> <sup>2</sup>	2 <sup>187</sup>	9
<i>Завеять</i> <sup>2</sup>	1	1
<i>Заклясться</i> <sup>2</sup>	1	3
<i>Закопать</i> <sup>2</sup>	1	456
<i>Запылить</i> <sup>2</sup>	1	2
<i>Зарыть</i> <sup>2</sup>	1 <sup>188</sup>	18
<i>Заинтриговать</i> <sup>2</sup>	0	3
<i>Заколдовать</i> <sup>2</sup>	0	73
<i>Закривить</i> <sup>2</sup> (ся)	0	1
<i>Залить</i> <sup>2</sup>	0	41
<i>Замести</i> <sup>2</sup>	0	203
<i>Заметить</i> <sup>2</sup>	0	601
<i>Занести</i> <sup>2</sup>	0	67
<i>Записать</i> <sup>2</sup>	0	335
<i>Запросить</i> <sup>2</sup>	0	25
<i>Запугать</i> <sup>2</sup>	0	309
<i>Застукать</i> <sup>2</sup>	0	6
<i>Затвердить</i> <sup>2</sup>	0	2
<i>Затыкать</i> <sup>2</sup>	0	560
<i>Заучить</i>	0	4

Табела 27. Фреквенција хомонима с почетним значењем у НКРЯ

Прави инхоативи, тј. глаголи с почетним значењем код којих није развијена хомонимија, најбројнији су у нашем примарном корпусу, оформљеном на материјалу речничке грађе. Размотрићемо подробније фреквентност оног дела грађе у електронском корпусу руског језика који је горе наведен у оквиру укупног збира од 100 лексема одабраних за илустративну анализу те приказ уочених специфичности грађе.

Глагол *заплакати* с фреквенцијом 234 у сваком примеру има искључиво почетно значење, као и *заморгати* чија фреквенција износи 15, што важи и за *завихляти* (7), *задышати* (534), *забредити* (27), *заелозити* (52), *зажестиковать* (11), *закланяться* (48), *заклубити* (4), *заковыляти* (310), *заколдовать* (41), *закуржасвети* (6), *заладити* (374), *залистать* (6), *заползати* (462), *зареять* (25), *засновати* (2), *засобираються* (2), *засомневаются* (7), *заспорити* (13), *затонуть* (2), *закишеть* (10) итд.

С друге стране, глагол *заприметити* (фреквенција 8) нема почетно значење већ се у односу на мотивни и друге префиксале од исте основе издваја захваљујући компоненти *из даљине* (рус. *издали*), која (према секундарном електронском

<sup>186</sup> Условно, в. горе.

<sup>187</sup> Исто.

<sup>188</sup> Условно, в. горе.

извору) може бити како контекстуално експлицирана тако и неексплицирана. Уп. нпр.:

- (264) *В углу заплакал ребёнок, и послышался успокаивающий его женский голос* (Короленко В. Г. Мороз, 1900–1901, НКРЯ).
- (265) *Просительница заморгала глазами и полезла в салон за платком* (Чехов А. П. Беззащитное существо, 1887, НКРЯ).
- (266) *Старик Нестеров не стерпел, задом кособоким завихлял, заерзал* (Шолохов М. А. Пастух, 1925, НКРЯ);
- (267) *Нашли ложку, что именно ей сделали, я не поняла, но она задышала спокойно* (коллективный. Форум: Первая помощь при эпилептическом приступе, 2008–2012, НКРЯ);
- (268) *Через минуту мальчик опять вздрогнул и что-то забредил* (Семенов С. Т. Васька, 1900, НКРЯ).
- (269) *Ильичев захихикал, заелозил на стуле, стараясь меня подкупить своим садомазохистским юморком...* (Евтушенко Е. «Волчий паспорт», 1999, НКРЯ)
- (270) *Подшли к шестому и седьмому классам, директор с инспектором заволновались, зажестиккулировали* (Гиляровский В. А. Мои скитания, 1927, НКРЯ).
- (271) *В ответ Рыльский быстро закрестился, закланялся, не спуская с нее глаз* (Гарин-Михайловский Н. Г. Гимназисты, 1895, НКРЯ).
- (272) *Савелий поспешно заковылял к сыну* (Григорович Д. В. Кошка и мышка, 1857, НКРЯ);
- (273) *Холодная свежесть заползает в рукава и за спину* (Крюков Ф. Д. Камень созидания // «Донские ведомости», 1918, НКРЯ);
- (274) *Тузик сидел на цепи и, конечно, издали заметил милиционера* (Коваль Ю. Картофельная собака, 1972, НКРЯ);
- (275) *Вовсе нет, это тоска скучная, – заспорила Фея Пионов* (Рик Т. Лекарство от плохого настроения // «Мурзилка», 2002, НКРЯ).

Посебно смо издвојили нереклексивни и рефлексивни дериват модалног глагола *хотеть* с префиксом *за-* у руском језику, који има друкчија акционална својства од непрефиксираниог облика – *захотеть*<sup>189</sup> ‘проявить охоту, желание; пожелать’ (БАС) / *захотеться*<sup>190</sup> ‘о возникновении, появлении желания, какой-л. потребности’ (БАС). Фреквенција нереклексивног облика у НКРЯ износи 282, а рефлексивног 543.

Наиме, основна разлика између *захотеть(ся)* и *хотеть(ся)* састоји се у трајању модалне ситуације; код овог последњег реч је о трајним стањима, изражавању става, мишљења и сл. који имају уопштени, универзални (временски

<sup>189</sup> У српском језику еквиваленти су деривати модалног глагола *желети*: *зажелети* и *пожелети* (Станковић, 2008: 238).

<sup>190</sup> Овом облику у српском језику одговара рефлексивни дериват глагола *хтети* – *прохтети се* (Станковић, 2008: 238).

неограничен) карактер, док се префиксали по својим акционалним својствима приближавају семелфактивима, односно *захотеть(ся)* не описује завршетак ситуације означене *хотеть*, већ је она по свом трајању краћа, чак тренутна (моментална). Уп.: (276) *Бова ехав увидел старца, под деревом пиющего, попросил у него, тот ему подал, и Бова захотел [\*хотел] спать* (Радищев А. Н. Бова, 1798–1799, НКРЯ) [тог тренутка кад је попио, јавила се (моментално, тренутно) жеља за спавањем]; (277) *Когда же что захочешь от меня* [управо у том тренутку, не пренити после; употреба основног облика *хотеть* сигнализирала би узелност ситуације, тј. нормално поступање у наведеним околностима], *то помысли и в зеркале увидишь, что тебе делать* (Радищев А. Н. Бова, 1798–1799, НКРЯ).

Сукцесивност и природан ток временског поретка извршења активности који се постижу у наративном тексту такође могу бити услови реализације посматраног деривата, нпр.: (278) *И я опять захотел подбежать к ней, и я протянул к ней руки* (Драгунский В. Денискины рассказы/ Девочка на шаре, 1963, НКРЯ); (279) *Я захотела перекреститься, как бабушка меня учила, но уверена была, что не смогу и руки поднять* (Улицкая Л. Казус Кукоцкого [Путешествие в седьмую сторону света] // «Новый Мир», 2000, НКРЯ); (280) *Ребята захотели сразу стать большими* (Аксенов В. Звездный билет // «Юность», 1961, НКРЯ). Будући да се глаголом *захотеть* не изражава права инхоативност већ пре моменталност, у последњем примеру могуће је заменити дериват основним глаголом *хотеть* без промене значења реченице јер је присутан адвербијал *сразу* (срп. *одмах, истог трена* и сл.), који не допушта промену временске динамике. С друге стране, модална компонента жеље јаче је изражена у деривату *захотеть*, па је с аспекта градуелности пожељности извршења ситуације дати глагол ипак боље решење од *хотеть* иако је и након њихове замене јасан смисао исказа.

У наставку дајемо прегледну табелу фреквенције perfectiva tantum с почетним (инхоативним) значењем.

<b>ФРЕКВЕНЦИЈА ГЛАГОЛА <i>PERFECTIVA TANTUM</i> (С ПОЧЕТНИМ ЗНАЧЕЊЕМ) У НКРЈ<sup>191</sup></b>		
Глагол (38)	Фреквенција	Укупно лексичких облика
<i>Занемочь(ся)</i>	595	595
<i>Заморгать</i>	577	577
<i>Захотеться</i>	543	543
<i>Задышать</i>	534	534
<i>Заспорить</i>	496	496
<i>Заползать</i>	460	460
<i>Засомневаться</i>	456	456
<i>Заладить</i>	374	374
<i>Заприметь</i>	368	368
<i>Заплодировать</i>	322	322
<i>Заковылять</i>	299	299
<i>Затонуть</i>	270	270
<i>Заплакать</i>	234	234
<i>Занервничать</i>	215	215
<i>Заартачиться</i>	208	208
<i>Засоби́раться</i>	193	193
<i>Забродить</i>	82	100
<i>Завонять</i>	81	81
<i>Заблуждать</i>	57	57
<i>Заелозить</i>	52	52
<i>Засновать</i>	52	52
<i>Зазмеиться</i>	49	49
<i>Закланяться</i>	48	48
<i>Заколотить</i>	40	40
<i>Запеллять</i>	28	28
<i>Зазевать</i>	27	27
<i>Зареять</i>	25	25
<i>Заскромничать</i>	13	13
<i>Зажестиковать</i>	11	11
<i>Закишеть</i>	11	11
<i>Заблагодарить</i>	10	10
<i>Запа́дать</i>	9	94 <sup>192</sup>
<i>Запротивиться</i>	9	9
<i>Затоковать</i>	9	9
<i>Заковырять</i>	8	8
<i>Завихлять</i>	7	7
<i>Замглиться</i>	7	7
<i>Закуржаветь</i>	6	6
<i>Залистать</i>	6	6
<i>Зарюмить</i>	6	6
<i>Зарявкать</i>	5	5
<i>Заклубить</i>	4	4
<i>Заноровиться</i>	4	4
<i>Запраздновать</i>	4	4
<i>Закочевать</i>	3	3
<i>Зарыкать</i>	3	3
<i>Захлябать</i>	3	3
<i>Запротиворечить</i>	2	2
<i>Запутешествовать</i>	1	1
<i>Завидеть</i>	0	0
<i>Заподличать</i>	0	0
<i>Засамовольничать</i>	0	0

<sup>191</sup> Подаци засновани на дан 18.01.2020.

<sup>192</sup> Квантификацијом су обухваћени искључиво граматички хомоними који се разликују по видском значењу – *запа́дать* и *запада́ть*, не и *запасть*.

<i>Засуфлировать</i>	0	0
<i>Затопориться</i>	0	0
<i>Захотиться</i>	0	0
<i>Зачугунеть</i>	0	0
<i>Зашибаршить</i>	0	0

Табела 28. Фреквенција инхoативa у НКРЯ

### 3.5.1.2. *Imperfectiva tantum* у руском језику

Префиксирани глаголи НСВ без парњака супротне видске садржине далеко су мање заступљени у нашем примарном корпусу. Наиме, у руском језику издвојили смо укупно 19 лексема, нпр.: *зависеть* ‘срп. бити потчињен коме; зависити од чије власти’, *заворачивать* ‘срп. управљати, руководити чиме’, *завывать* ‘срп. завијати’, *заискивать* ‘срп. угађати, ласкати коме’, *застудневать* ‘срп. постајати желатинаст’, *задорить(ся)* ‘срп. узбуђивати, подстрекивати’, *замолаживать* ‘срп. постајати облачан, склон несрећи’, *засаживаться* ‘срп. седати да се што заврши; седети у заседи и др.’<sup>193</sup>, *заседательствовать* ‘срп. обављати дужност представника; дуго седети негде’, *засматривать* ‘срп. загледати куда да би се штогод распознало, дознало’, *заведовать* ‘срп. руководити, управљати’, *завидовать* ‘срп. завидети’, *заяривать* ‘срп. играти, певати и сл. брзо и с уживањем’, *запузыривать* ‘срп. чинити нешто с интересовањем’, *занырять*<sup>194</sup> ‘срп. почињати пловити’, *забавлять* ‘срп. забављати се’. Уп. нпр.:

- (281) *Свой оркестр целыми вечерами **запузыривал** марши, мазурки...* (Веселый А. Россия, кровью умытая, 1924–1932, НКРЯ);
- (282) *Ишь как **заяривают**, — с улыбкой зависти говорит молодой круглолицый парень...* (Горький М. Артист, 1896, НКРЯ)
- (283) *Но с самых недавних пор Николай Михайлович невольно, не желая и пугаясь этого, стал **завидовать** тем, кто умер* (Сенчин Р. Елтышевы (2008) // «Дружба Народов», 2009, НКРЯ);
- (284) *Такой центр в мозгу, который **заведует** кайфом, и если его раздражать электротоками, то можно вызвать ощущение эйфории* (Гиголашвили М. Чертово колесо, 2007, НКРЯ);
- (285) *Частенько мы **засаживались** за преферанс или раскладывание пасьянсов* (Аничков В. П. Екатеринбург – Владивосток (1917–1922), 1934, НКРЯ).

<sup>193</sup> Имплицитно дуготрајна активност.

<sup>194</sup> У БАС наведено је да има НСВ, али мислимо да је то грешка и да треба да стоји СВ, док у МАС овај глагол није забележен и стога га нећемо подробије коментарисати.

- (286) *Весь этот день охота была дома; было морозно и колко, но с вечера стало замлаживать и оттепело* (Толстой Л. Н. Война и мир. Том 2, 1867–1869, НКРЯ);
- (287) *Цыган завладел вниманием, и это его тоже задорило и позывало на розжиг* (Личутин В. Любостай, 1987, НКРЯ).

Глагол *заворачивать* не поседује видски парњак једино у својству допуне има именицу у инструменталу којом се експлицира *чиме* актант *руководи*, што, заправо, представља активност чији крај није предодређен, јер је реч о констатацији вршења дужности која је, по правилу, дуготрајна. НКРЯ садржи искључиво примере у којима се наведени глагол употребљава као глагол кретања у најширем смислу те речи, па наводимо пример из МАС: (288) *Семен Федорович заворачивает заводом алюминиевого комбината* (МАС).

Лексема *засматривать* специфична је јер изискује да се у контексту наведе локација извршења радње (тј. на што је управљен поглед субјекта-процењивача), што се постиже низом различитих предлошко-падежних конструкција с просторним значењем као нпр. *за + инструментал (за бурелом)*, *в + акузатив (в каждую дыру, в лицо)*, *под + акузатив (под шляпки)* и др.

- (289) а) *Мы обшарили все уголки, засматривали за бурелом, за большие камни, но нигде ничего не нашли* (Арсеньев В. К. Дерсу Узала, 1923, НКРЯ);  
 б) *И когда она пытливо засматривала ему в лицо, ему показалось, что у нее в глазах, как у кошки, блеснул зеленый огонек* (Чехов А. П. Супруга, 1895, НКРЯ).

Поред тога, ексцерпирани материјал садржи и 3 глагола-хомонима. Међутим, за разлику од хомонима с префиксом *за-* који припадају *perfectiva tantum*, код *imperfectiva tantum* диференцијално својство није почетно значење већ се оно може односити на било који сегмент у семантичкој структури, али се због искључиве припадности граматичком значењу НСВ ради о трајним процесима, стањима, својствима и сл. Уп. нпр. *заигрывать*<sup>2</sup> код којег се разлике испољавају значењу ‘срп. весело задиркивати, кокетирати’, док видски пар *заигрывать*<sup>1</sup> : *заиграть*<sup>1</sup> означава да се нешто оштетило приликом играња, дуге и честе употребе или да је, уколико је реч о филму, представи и сл. то досадило гледаоцима<sup>195</sup>.

<sup>195</sup> Уз то, наведени видски пар захтева допуну у акузативу, и најчешће је реч о неживим реалијама, предметима. Постоји, међутим, још један глагол-хомоним у посматраној групи – *заиграть*<sup>2</sup>, који је инхоатив без видског пара НСВ.

Осим тога, хомоним без пара СВ *заигривать*<sup>2</sup> показује специфичности и у погледу кореференцијалних субјекатских допуна – употребљава се обично уз конструкцију која укључује инструментал друштва и предлог *с/со* (уп. ниже *с Карпушкой, с колежским и надворњим советницима и с поляками*), којима се експлицира особа којој се умиљава, додворава и сл.<sup>196</sup>

Глагол *запивать*<sup>2</sup> ‘срп. патити од алкохолизма; пити’<sup>197</sup>, нема видског пара СВ (премда ово стање може бити временски ограничено, нпр. конструкцијом *на неделю* ‘срп. током једне седмице’ и сл.), док је његов хомоним *запивать*<sup>1</sup> у односу видске парности с *запить*<sup>1</sup> ‘срп. попити какву течност одмах након уноса хране, гутања’<sup>198</sup>.

Слично томе, сложеност посматране проблематике илуструје и *заседать*<sup>1</sup> ‘срп. састати се ради решавања каквих питања; учествовати у заседању’ који нема видског пара, а на позицији субјекта је обично назив какве (државне) организације, савета, комисије и сл., којим је обухваћено више лица или се пак из контекста лако запажа да појединац учествује у раду таквог тела, док је *заседать*<sup>2</sup> пар глаголу *засесть* једино у 5. значењу, када се денотира да је одређена реалија на дужи временски период дубоко позиционирана у каквој другој<sup>199</sup>.

- (291) а) *Стала Паранька ради смеху с Карпушкой заигривать, не то чтоб любовно, а лишь бы на смех поднять его* (Мельников-Печерский П. И. В лесах. Кн. 2, 1871–1874, НКРЯ);  
б) [...] *бросили погоню за молодыми бесшабашными советниками и начали заигривать с коллежскими и надворными советниками* (Салтыков-Щедрин М. Е. За рубежом, 1880–1881, НКРЯ);  
в) *Поэтому весьма естественно, что он заигрывал с поляками, льстил им...* (Ковалевский П. И. Наполеон I и его гений, 1900–1910, НКРЯ)
- (292) [...] *потом Панкратова уже сама выгнала начавшего запивать супруга, но это было позже, когда она смогла освоиться в новой обстановке* (Акимов П. Плата за страх, 2000, НКРЯ).

<sup>196</sup> У неким случајевима је из контекста јасно да је реализован глагол *заигривать*<sup>2</sup>, премда нема одговарајуће социјативне допуне: (290) *Его приняли таким, как он есть, не пытались заигривать* [с ним – Т.Б.], *не лезли знакомиться* (Алешковский П. Жизнеописание Хорька, 1990–1993, НКРЯ).

<sup>197</sup> Мисли се на конзумирање напитка кроз дужи временски период, када наведена активност чини саставни / устаљени део нечијег начина живота.

<sup>198</sup> С друге стране, *запить*<sup>2</sup> нема пара НСВ и означава почетак наведене активности, али и пијанчења.

<sup>199</sup> Према томе, глаголи *заседать*<sup>2</sup> и *засесть* такође нису у односу праве видске парности, јер *засесть* испољава видску дефектност стога што у укупној парадигми, састављеној од 5 значења, пара има једино у последњем.



- (293) а) *Совет Федерации и Государственная Дума заседают* *раздельно* (Конституция Российской Федерации (1993) // 2004, НКРЯ);  
 б) *Жюри заседали* *долго* (Макаревич А. Все очень просто, 1990, НКРЯ).

Ексерпирани глаголи-хомоними махом су секундарни имперфективи с итеративним значењем, чија је семантика измењена у односу на њихове хомонимске парове, те стога не улазе у састав видских триплета или пак ланаца глагола од исте основе. Ипак, интересно је проверити у активној употреби<sup>200</sup> колико су наведене специфичности датих хомонима заиста актуелне те да ли се изгубио (као што је углавном случај с горе анализираним хомонимима СВ с почетним значењем) основ за „поделу” семантике на две лексичке форме. Анализу података доступних у корпусу представићемо у виду табеле:

ФРЕКВЕНЦИЈА IMPERFECTIVA TANTUM С ПРЕФИКСОМ ЗА- У НКРЯ			
Глагол		Фреквенција	Укупно лексичких облика
	<i>Зависеть</i>	493	493
	<i>Заньрять</i>	/	/
	<i>Завидовать</i>	497	497
	<i>Забавлять</i>	493	493
	<i>Завывать</i>	361	361
	<i>Заискивать</i>	294	294
	<i>Заведовать</i>	158	158
	<i>Засматривать</i>	101	101
	<i>Засаживаться</i>	35	35
	<i>Задорить</i>	29	29
	<i>Замолаживать</i>	15	15
	<i>Запузыривать</i>	14	14
	<i>Застудневать</i>	2	2
	<i>Заяривать</i>	1	1
	<i>Заворачивать</i>	0	0
<i>Заседательствовать</i>	0	0	
Хомоними	<i>Заигрывать</i> <sup>2</sup>	477	511
	<i>Заседать</i> <sup>1</sup>	434	475
	<i>Запивать</i> <sup>2</sup>	37	346

Табела 29. Фреквенција глагола без парњака СВ у НКРЯ

<sup>200</sup> Резултате представљамо на основу материјала доступног у НКРЯ до 19. и 20.01.2020.

### 3.5.1.3. Делимична дефектност видске парадигме у руском језику

Одступање од видског пара у једном или пак више значења, манифестује се код 33 лексеме. Међутим, како су најбројније оне код којих се одступање односи на почетно значење одговарајућег глагола с префиксом *за-*, одлучили смо да наведену појаву сагледамо на примеру следећих шест глагола – *засесть*, *заслужить* : *заслуживать*, *заслышать* и *заикаться*, међу којима су и два с почетним значењем – *забить*<sup>2</sup> и *захват*.

Дифузност вида као граматичке категорије показују лексеме које творе видски пар *заслужить* : *заслуживать* јер оба глагола у својој парадигми имају одређена значења која не корелирају међусобно, тј. оба глагола имају дефектну видску парадигму. Наиме, видска корелација између наведених глагола успоставља се када се ради о значењу ‘својом активношћу или понашањем заслужити какав однос, постати достојан чега’, али кад је реч о значењу ‘поседовати одређена својства, квалитете потребне за какву оцену’, тада *заслуживать*, према дефиницији датој у МАС, није пар са *заслужить* јер означава *трајно* својство: (294) *Сообщение заслуживает доверия* (МАС); (295) *Особенного внимания заслуживают обнажения около реки Амагу* (МАС); (296) *Эти деньги, мой друг, заслуживают более серьезного отношения к ним* (МАС).

С друге стране, *заслужить*<sup>201</sup> своју некорелативност према *заслуживать* испољава у значењу ‘зарадити’ и ‘отплатити услугом за услугу, надокнадити’: (297) *Ямщик, чтоб потешить молодого барина и заслужить на водку, пустил во весь опор, во весь дух свою лхую тройку* (МАС); (298) *[Лукашин] служил старательно и скоро заслужил сержантское звание* (МАС); (299) *Сделайте одолжение, Дарья Ивановна... А я вам заслужу* (МАС); (230) *[Красавина:] Я вам за всю свою провинность теперь заслужу* (МАС). Нама се чини да су наведена значења у којима се некорелативност испољава сувише блиска и да се, чак и у наведеним контекстима, разлика међу њима не испољава у задовољавајућем степену јер је тешко одредити шта би подразумевало трајно својство / карактеристику која би недвосмислено захтевала НСВ.

<sup>201</sup> Лични глаголски облици ове лексеме у НКРЯ на дан 21.01.2020. регистровани су у 282 примера.

Осим тога, код глагола *заслужить* употреба СВ у наведеним последичним реченицама је природна, али увођењем било каквог итеративног показатеља не мења се значење глагола, а могуће је заменити га лексемом НСВ *заслуживать*, нпр.: (231) *Каждый день заслуживал на водку, благодаря своему трудолюбию* (пример наш – Т.Б.). С друге стране, у зависним односним, временским и условним реченицама с везничким речима *который, когда* или пак у онима с инверзијом, ексцерпираним из НКРЯ, није могуће заменити глагол свршеног вида несвршеним: (232) *Я многого добилась в свои 25 лет, и мне не нужен искусственный рост по служебной лестнице или какие-то блага, которых я не заслужила* (Я желанна. Разве это стыдно? // «Даша», 2004, НКРЯ); (233) *Однако, откровенно озвучив эти мысли, они заслужили лояльность целого поколения* (Ляпоров В. Молодая гвардия. Искусство быстрого завоевания новых рынков сбыта // «Бизнес-журнал», 2003.10.23, НКРЯ); (234) *Только вот пакость-то: когда я это право заслужил, то оказалось, что в нём никто не нуждается* (Домбровский Ю. О. Факультет ненужных вещей, ч. 3, 1978, НКРЯ). Будући да ова тема залази у домен синтаксе, што није наша оријентација у оквиру дисертације, питање дефинисања формалних ограничења реализације регистроване глаголске некорелативности оставићемо за потоња проучавања.

Глагол *засесть* у 4 од 5 значења испољава особине глагола без видског пара (‘удобно се сместити’, ‘вредно започети какав посао’, ‘дуго засесть на неком месту’ и ‘скрити се у заседу’), док само у последњем корелира с *заседасть*<sup>2</sup> – ‘дубоко продревши у какву површину, остати тамо’. Значења у којима се манифестује видска некорелативност у НКРЯ регистрована су у 332 примера од 450. Уп. нпр.: (235) *Примчался Гафур Мясник, рассказывает: ваш племянник с какими-то людьми засел в доме Усмона Рахимова...* (Волос А. Сирийские розы // «Новый Мир», 1999, НКРЯ); (236) *С утра Печигин засел за перевод, но работа не пошла...* (Чижов Е. Перевод с подстрочника, 2012, НКРЯ).

Лексему СВ *заслышать* издвојили смо као делимично дефектну у односу на мотивни *слышать*, стога што у примарном значењу наведеном у МАС поседује компоненту *издалека*. Међутим, чак и на основу илустративних речничких примера јасно је да је наведена диференцијација прагматички неоснована, осим уколико у

контексту није експлицитно употребљен наведени прилог. Због дате карактеристике, можемо рећи да мотивни *слышать*<sup>202</sup>, заправо, шири своју видску парадигму, те да поред регуларног, речнички регистрованог видског корелата *услышатъ* има и пара с друкчијим префиксом – *заслышатъ*, што је уједно пример проширења типа 2, тј. префиксалне алтернације. НКРЯ префиксал на *за-* региструје у 86 примера (што је уједно и апсолутни број личних облика наведеног глагола на дан 21.01.2020), међу којима је четири у којима се компонента *издалека* реализује. У свим ексцерпираним примерима дериват на *за-* може бити замењен дериватом на *у-* иако је компонента експлицитно исказана неопходним прилогом, уп.: (237) *И, когда издалека заслышали [→ услышали] русскую речь, вздохнули с облегчением* (Приставкин А. Вагончик мой дальний, 2005, НКРЯ); (238) *Стоит им, однако, заслышатъ [→ услышатъ] приближение численно превосходящих врагов...* (Вартбург М. Люди и животные // «Знание - сила», 2005, НКРЯ).

Чланови видске опозиције *заикаться* и *заикнуться* такође имају део значења у којима се не саодносе један с другим. *Заикаться* самостално реализује значење спецификације општег својства говорења, тј. ‘муцати’ и ‘замуцкивати’, док *заикнуться* није пар с претходим у свом значењу једноактне радње ‘запети у говору’, уп.:

- (239) а) *В жизни он заикался, но в театре преодолевал свой недостаток!* (Мезенцев В. В., Абильханов К. С. Чудеса: Популярная энциклопедия. Т. 2. Кн. 4, 1991, НКРЯ);  
б) *Батюшка заикнулся что-то о грехе, но Настасья Неофидовна немедленно возразила ему...* (Гиппиус З. Н. Смирение, 1896, НКРЯ)

---

<sup>202</sup> Међутим, овај глагол и сам има дефектну видску парадигму, будући да у значењу ‘обладать слухом’ (срп. ‘имати чуло слуха’) нема видског пара СВ.

### 3.5.1.4. Проширење видске парадигме у руском језику

Глаголи који се традиционално класификују као **видски триплети**, односно низови сачињени од непрефиксираниог имперфективниог глагола, његове префиксирание перфективне варијанте и секундарно имперфективизованиог префиксираниог глагола, у литератури се обично представљају на тај начин што се идентификују посматране форме и наведу својства датих облика.

Овај одељак садржи 25 префиксала СВ на *за-* у руском језику, секундарно имперфективизоване облике наведених глагола, као и мотивни глагол без префикса, код којих смо настојали да проверимо „степен” парности у оквиру низова. Одабрани глаголи представљени су у табели, а разлог што смо се одлучили да проверимо фреквентност управо ових низова, а не неких других ексцерпираних из примарног речничког корпуса, јесте то што се дефектност видске парадигме не испољава само у низу три или више лексема као облику дефектности који називамо „**проширење типа 1**”, него и што сами глаголи унутар низа имају дефектну видску парадигму.

#### 3.5.1.4.1. Тип 1

Три случаја проширења садрже *двовидски* непрефиксирани глагол као базу на коју је додат префикс, и који је потом секундарно имперфективизован. Реч је о (1) *арендовать – заарендовать – заарендовывать*, (2) *арестовать – заарестовать – заарестовывать* и (3) *патентовать – запатентовать – запатентовывать*. Сама чињеница да је реч о двовидским непрефиксираним глаголима који имају како перфективизовану тако и секундарно имперфективизовану варијанту, говори о тежњи да се они „преведу” у граматичко значење НСВ. Међутим, тај процес је дуготрајан и зависи од фреквентативних карактеристика саме глаголске лексеме, тј. од времена које је прошло од усвајања одговарајућег глагола (углавном из енглеског језика), као и од употребне вредности у свакодневном говору односно стила у којем се доминантно појављује. Наведена три низа показују колико је дифузна видска парадигма, те да је свакако реч о категорији у оквиру које је све теже поставити стриктне границе.

Наиме, у низу *арендовать* – *заарендовать* – *заарендовывать* најзаступљенији је мотивни глагол (290), док се префиксал СВ појављује у веома малом броју примера (24), а фреквенција секундарно имперфективизованог глагола је готово незнатна (2). Овакво стање упућује на закључак да мотивни двовидски и даље задржава своја граматичка (видска) својства у контексту, а узрок томе може бити и не претерано коришћење лексеме *арендовать* у руском језику у поређењу с изворним семантичким еквивалентом, нпр. *снимать*.

Лексема *арестовать* (260) боље је уклопљена у граматички систем руског језика јер се њена префиксална варијанта *заарестовать* у корпусу појављује у 107 примера, док секундарно имперфективизована форма *заарестовывать* има фреквенцију 5.

У двама наведеним низовима јасно се запажа да је заступљеност секундарно имперфективизованих глагола веома ниска, односно да се префиксацијом двовидских глагола најпре формира лексема СВ која одређено време функционише у језику самостално, након чега се ствара потреба за њеном имперфективизацијом. Ипак, како трећи члан у видској парадигми код посматраних глагола у актуелном тренутку језичког развоја није широко заступљен, можемо закључити да су мотивни двовидски и његова префиксирана варијанта у јачем односу видске корелације, него два префиксирана глагола СВ и НСВ (2. и 3. члан).

С друге стране, сагледавање видске парадигме у светлу њене дефектности оправдава случај трећег низа глагола с двовидским глаголом као мотиватором *патентовать* – *запатентовать* – *запатентовывать* у којем је, сасвим неочекивано, најзаступљенији префиксал СВ *запатентовать* (176), а мотивни *патентовать* се среће у 41 примеру, што показује да је он највероватније изгубио својства двовидског глагола, те да је преовладало граматичко значење НСВ. Секундарно имперфективизована форма *запатентовывать*, као и у претходним случајевима, одликује се ниском фреквенцијом (2). Уп.:

- (240) а) *Жуковский же никогда ничего не патентовал, предоставляя все свои открытия в общее пользование...* (Крылов А. Н. Некоторые воспоминания о Н. Е. Жуковском, 1935–1945, НКРЯ);

- б) *Изобретатель запатентовал свою технологию и готовится к возведению первых экспериментальных коттеджей...* (Чернов В. Вести из лабораторий. Дома из... ткани // Юный техник, 2010, НКРЯ);
- в) [...] *в Соединённых Штатах, где ещё сто лет тому в течение года головы запатентовывали лишь пятьдесят-шестьдесят измышленных ими схем, теперь каждый год даёт не менее тридцати тысяч патентов* (Кржижановский С. Д. Разговор двух разговоров, 1931, НКРЯ).

Специфичност већине осталих низова наведених у табели, у којима глагол без префикса поседује граматичко значење НСВ, састоји се у томе да најмање један члан ланца и сам показује некорелативност у односу на глагол супротне граматичке садржине у бар једном значењу<sup>203</sup>.

Тако су на пример у речничкој одредници глагола СВ *зафрахтовать* као имперфективни корелати наведени *фрахтовать* и *зафрахтовывать*, према непрефиксирани глагол *фрахтовать* није у односу видске парности са префиксираним глаголом у свом 1. значењу ‘закључивати уговоре о превозу терета или путника морским, речним и сл. видовима транспорта’. Видски пар *запутать* : *запутывать* у 1. и 3. значењу (од укупно 4) шири своју видску парадигму, те уз мотивни *путать* образује триплет са значењима ‘без реда преплести, заплести нешто’ и ‘довести кога у заблуду’.

По сличном принципу своју парадигму проширује и пар *запрудить* : *запруживать* (с додатном секундарно имперфективизованом формом помоћу суфикса *-а-*, карактеристичном за разговорни језик – *запружать*), који у 1. значењу ‘преградити браном какву водену површину’ у своју парадигму укључује и мотивни *прудить*; као и *запотеть* : *запотевать*, такође у 1. значењу ‘постати влажан од паре’, када се као имперфективни корелат среће и *потевать*. Пар *заплести*<sup>1</sup> : *заплетать* у своју парадигму укључује и мотивни *плести* у примарном значењу ‘сјединити у већи/крупнији прамен (о коси)’; а такав модел ширења парадигме својствен је и пару *замочить* : *замачивать*, у којем се мотивни глагол *мочить* укључује у значењу ‘чинити нешто мокрим, влажним’ итд.

У табели која се наводи ниже у тексту може се јасно видети да, према полазни непрефиксирани глагол има граматичко значење НСВ, фреквенција чланова унутар сваког низа показује да секундарно имперфективизовани глаголи са

<sup>203</sup> Прецизније, ради се о „унутрашњој” дефектности – дефектности унутар ланца.

суфиксом *-ива-/-ыва-* или *-а-*, иако присутни у језику, у највећем броју у табели приказаних низова немају у *актуелном* тренутку изражену употребу и дефинисану функцију у систему. Могуће је, с једне стране, претпоставити да ће се то променити, те да ће два префиксирана глагола чинити видске парове, чиме ће мотивни бити истиснут као варијанта у проширењу<sup>204</sup>. С друге пак стране, није искључено да мотивни глагол неће улазити, као један од чланова, у више проширења (уп. глаголе *готовитъ, моститъ, нумеровать, пломбировать* и др. који имају више префиксалних варијаната – па је самим тим њихова парадигма проширена, премда немају све оне секундарно имперфективизоване облике), формално маркираних различитим префиксима, наравно, уз семантичке специфичности<sup>205</sup>.

Поред тога, доводи се у питање граматичност и оправданост творбе секундарно имперфективизованих глагола, јер су говорници склони да изводе различите глаголе без икаквог правила и објективне нужности, према сопственим потребама и нахођењима, како би изразили понављање какве радње која се редовно извршава.

У оним пак низовима код којих су приближно једнако заступљени префиксали СВ и НСВ успостављају се по 2 видска пара, а који ће у говору имати предност зависи искључиво од карактера ситуације која се жели представити јер секундарно имперфективизовани глаголи (без обзира на суфикс) имају итеративно значење. Претрага електронског корпуса руског језика показала је да постоје секундарни имперфективи који се не употребљавају у активном фонду јер их нема у датом корпусу. То, иако јесте спорадична појава, ипак доводи у сумњу тезу да је секундарна имперфективизација (итеративизација) најзаступљенији творбени модел и указује на што би ваљало у будућности обратити више пажње – на *нестајање* тзв. трећег члана код видских триплета, односно на евентуално формирање самосталног сегмента у значењу одговарајућег глагола, што би касније

---

<sup>204</sup> Пошто је у датом тренутку та ситуација супротна, те је „степен упарености” већи између мотивног и префиксала него између двају префиксала СВ и НСВ.

<sup>205</sup> Свакако, ова појава имплицира питање има ли мотивни непрефиксирани глагол уопште одговарајући видски парњак (тј. могуће је да је реч о глаголу који има само НСВ), или је једноставно у питању врло развијен семантички потенцијал.



евентуално довело до осамостаљивања те лексеме, а посредно, свакако, и њеног видског статуса (и у ширем и у ужем смислу).

Дакле, будући да сваки од низова у које улазе глаголи с горе описаним видским својствима формално садржи по 2 видска пара – НСВ<sup>1</sup> : СВ и СВ : НСВ<sup>2</sup>, покушали смо да у НКРЯ одредимо тенденцију у даљем развоју „степеновања” видске корелације код наведених глагола, ослањајући се на фреквентност самих лексема у корпусу<sup>206</sup>.

Подаци добијени анализом секундарног (електронског) корпуса показују опречне резултате. Наиме, секундарни имперфективи који се појављују у саставу одређених низова у примарном корпусу или нису уопште заступљени у електронском, или им је фреквенција готово незнатна. Иако је дата чињеница несумњиво условљена прагматиком самих глагола, овај податак наводи нас на закључак да се деривати овога типа ипак „осећају” као стилски маргинализовани или пак, у одређеном смислу, као „вештачке” творевине<sup>207</sup>.

Када је реч о низовима чија је основа непрефиксирани двовидски глагол, ниска фреквенција итеративних деривата може се делом објаснити чињеницом да глагол без префикса означава обе видске форме, те да његова видска диференцијација, иако је префиксал СВ формално присутан у систему, још увек није потпуна. Уп.:

ФРЕКВЕНЦИЈА ПРОШИРЕЊА ТИПА 1 У НКРЯ <sup>208</sup>			
Проширење	Мотивни	Преф.	Сек. имперф.
<i>арендовать – заарендовать – заарендовывать</i>	290 ДВ	24	2
<i>арестовать – заарестовать – заарестовывать</i>	260 ДВ	107	5
<i>браковать – забраковать – забраковывать</i>	136	306	12
<i>готовить – заготовить – заготовлять – заготовливать</i>	481	173	232
<i>густить – загустить – загуцать</i>	3	5	6
<i>интриговать – заинтриговать – заинтриговывать</i>	286	176	8
<i>кольцевать – закольцевать – закольцевывать</i>	13	14	0
<i>крепить – закрепить – закреплять</i>	473	239	422
<i>мазать – замазать – замазывать</i>	507	264	256
<i>мариновать – замариновать – замариновывать</i>	114	28	0
<i>мерзнуть – замерзнуть – замерзать</i>	541	323	427
<i>морить – заморить – замаривать</i>	24	263	8

<sup>206</sup> Подаци које наводимо односе се на период закључно с 24.01.2020.

<sup>207</sup> У потоњим поглављима представљени су друкчији резултати заступљености посматране грађе у електронским корпусима, односно секундарни имперфективи не морају обавезно бити најмање заступљени.

<sup>208</sup> Глаголе наводимо азбучним редоследом.

<i>морозить – заморозить – замораживать</i>	317	183	247
<i>мостить – замостить – замащивать</i>	219	52	1
<i>мочить – замочить – замачивать</i>	201	465	80
<i>патентовать – запатентовать – запатентовывать</i>	41 ДВ	176	2
<i>плести – заплести<sup>1</sup> – заплетать</i>	505	147	292
<i>пломбировать – запломбировать – запломбировывать</i>	35	40	0
<i>порошить – запорошить – запорашивать</i>	102	117	7
<i>потеть – запотеть – запотевать</i>	492	119	61
<i>прудить – запрудить – запруживать – запружать</i>	270	148	28/18
<i>путать – запутать – запутывать</i>	527	201	310
<i>стыть / стынуть – застыть / застынуть – застывать</i>	498	183	440
<i>фрахтовать – зафрахтовать – зафрахтовывать</i>	12	53	3
<i>чинить<sup>1</sup> – зачинить – зачинивать</i>	491	44	6

Табела 30. Фреквенција проширења типа 1 у НКРЯ

### 3.5.1.4.2. Тип 2

Друга пак врста проширења видске парадигме у руском језику коју смо издвојили (**Тип 2**) односи се на постојање више префиксалних облика одговарајућег непрефиксираниог глагола, од којих сви префиксали (барем према подацима из речника) имају истоветно значење.

Модел префиксалне алтернације, у којима поред префиксала на *за-* фигурира најмање још један префиксал без промене лексичког значења глагола, имају следећу фреквенцију у нашем примарном (речничком) корпусу на руском језику. Уп.:

ФРЕКВЕНТНОСТ МОДЕЛА ПРЕФИКСАЛНЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ У ПРИМАРНОМ КОРПУСУ		
Модел префиксалне алтернације	Пример низа	Фреквенција
<i>за- / о-</i>	<i>забеднеть / обеднеть – беднеть; задичать / одичать – дичать</i>	15
<i>за- / по-</i>	<i>закраснеть / покраснеть – краснеть; занадобиться / понадобиться – надобиться</i>	14
<i>за- / вы-</i>	<i>засвежеть / посвежеть – свежеть; засеребрить / посеребрить – серебрить</i>	4
<i>за- / на-</i>	<i>зашипиговать / нашипиговать – шипиговать</i>	3
<i>за- / об-</i>	<i>замелеть / обмелеть – мелеть; зарадоваться / обрадоваться – радоваться</i>	3
<i>за- / с-</i>	<i>загрести : загрести / сгрести – грести</i>	3
<i>за- / от-</i>	<i>зарегулировать / отрегулировать – регулировать</i>	2
<i>за- / у-</i>	<i>засоветиться / усоветиться – советиться</i>	2
<i>за- / из-</i>	<i>замытарить / измытарить – мытарить</i>	1
<i>за- / про-</i>	<i>захронометрировать / прохронометрировать</i> <i>хронометрировать</i>	–
<i>за- / о- / по-</i>	<i>затоцать / отоцать / потоцать – тоцать</i>	3
<i>за- / с- / по-</i>	<i>завечереть / свечереть / повечереть – вечереть</i>	3
<i>за- / вы- / из-</i>	<i>заругать / выругать / изругать – ругать</i>	1
<i>за- / ис- / у-</i>	<i>затомить / истомить / утомить – томить</i>	1
<i>за- / о- / раз-</i>	<i>зажиреть / ожиреть / разжиреть – жиреть</i>	1
<i>за- / по- / у-</i>	<i>затеряться : затериваться / потеряться / утеряться –</i>	1

	<i>теряться</i>	
<i>за- / по- / вы- / о-</i>	<i>засолотить / позолотить / вызолотить / озолотить – золотить</i>	1

Табела 31. Модели префиксалне алтернације и фреквенција низова у примарном корпусу

За подробније проучавање префиксалне алтернације те претрагу у НКРЯ одабрали смо низове који укључују (1) двовидске глаголе, (2) низ са 4 префикса, затим (3) низ с највише случајева проширења – *за-* / *о-* и низове (4) *за-* / *с-* / *по-* и (5) *за-* / *о-* / *по-* са идентичним бројем примера проширења видске парадигме типа 2.

Двовидски глагол *ретушировать* има у својој речничкој дефиницији у МАС наведен парњак *отретушировать*, међутим кад се сагледа значење префиксалне варијанте на *за-* – *заретушировать*, запажа се да оне имају идентично значење ‘поправити ретуширањем’. Будући да се ова два префиксала одликују и готово идентичном фреквенцијом у НКРЯ – 6, односно 5, можемо закључити да се оне користе равноправно. Ипак, префиксална алтернација могућа је једино у дословном значењу поправљања помоћу ретуширања (када је реч о предмету / фотографији или пак физичким карактеристикама човека које се козметички могу поправити, тј. сакрити), у којем се искључиво и среће глагол *отретушировать*.  
Уп.:

- (241) а) *Фотографы удачно заретушировали* [отретушировали – Т.Б.] *покосившиеся кресты* (Сухов Е. Делу конец — сроку начало, 2007, НКРЯ);  
*Только царяпину на шее попыталась, как отец когда-то говорил, заретушировать* [отретушировать – Т.Б.] (Дружников Ю. Виза в позавчера, 1968–1997, НКРЯ);  
б) *Причем самые ответственные места — губы, ресницы, галстук — отретушировала* [заретушировала – Т.Б.] *она сама* (Вознесенский А. На виртуальном ветру, 1998, НКРЯ);  
*Чуть-чуть отретушировать* [заретушировать – Т.Б.] — *и перед нами мир 1984-го* (Гаков В. «Дважды два» свободы и достоинства // «Знание — сила», 2003, НКРЯ).

С обзиром на то да *заретушировать* има шири семантички опсег од *отретушировать*, уколико се први наведени глагол употребљава у значењу прикривања нечијег *понашања*, *деловања* и сл., онда се префиксална алтернација не може извршити, нпр.: (242) *Их задача — поддержать моральный дух наемников и заретушировать* [<sup>?</sup>отретушировать – Т.Б.] *провалы армии* (Реквием по контрактной армии // «Солдат удачи», 2004.07.07, НКРЯ).

Други ексцерпирани двовидски глагол с различитим префиксалним варијантама јесте *хронометрировати*, при чему се обе (*захронометрировати* и *прохронометрировати*) наводе као његови видски парњаци. Међутим, у активној употреби, судећи према НКРЈ, оба деривата ипак немају подједнаку примену пошто *захронометрировати* није регистрован у корпусу, а *прохронометрировати* је забележен у само једном примеру. Стога, нажалост, нисмо у могућности да проверимо да ли је алтернација префикса *за-* и *про-* заиста могућа.

Највећи творбени опсег у погледу извођења деривата чији се префикси могу замењивати без промене значења показује глагол *золотити*, с варијантама *зозолотити*<sup>209</sup>, *позолотити*, *вызолотити* и *озолотити*, које се поклапају у значењу ‘обојити у златну боју, прекрити златом’; ‘осветљавајући нешто, учинити да оно има златну боју’. Како је нама у анализи грађе акценат на дериватима с префиксом *за-*, морамо истаћи да се *зозолотити* у НКРЈ среће у следећа два примера: (243) *Солнце зозолотило седло и головы Эльбруса* (Гиляровский В. А. Друзья и встречи / Люди с волчьим видом, 1934, НКРЈ) и (244) *Вдруг из-за хребта вырвался и блеснул солнечный луч, сначала один, а потом целый золотой сноп, и заиграл на порозовевших вершинах и сразу засеребрил и зозолотил их до самого темного подножия...* (Гиляровский В. А. Правое дело, 1903, НКРЈ)

Контекст у првом примеру, рекли бисмо, допушта алтернацију сва четири префикса (*за-*, *по-*, *вы-*, *о*), док у другом постоје одређена ограничења услед семантичког и ситуативног слагања с глаголом *засеребрили*. Наиме, да се не би нарушила укупна структура реченице, у алтернацији могу учествовати они префикси који су доступни и у деривационом гнезду глагола *серебрили*. Остале изведенице показују већу фреквенцију у НКРЈ: *вызолотити* се појављује 38, *позолотити* 54 пута, док је *озолотити* најзаступљенији дериват с 203 примера. Из овога произилази да је *о-* универзална опција за замену с осталим префиксима, као и да *зозолотити* поседује рестриктивну семантику управо услед дела значења у

---

<sup>209</sup> У делу своје семантичке структуре *зозолотити* има почетно значење, и тада нема парњак већ је *perfectiva tantum*.

којем може денотирати инхоативност, а које се значење маркирано префиксом *за-* остварује, могуће је одредити једино у контексту<sup>210</sup>.

- (245) а) *Кленовые листья за один день озолотили* [зазолотили, позолотили, вызолотили – Т.Б.] *все асфальтовые дорожки* (Луговская Т. А. Из дневников, 1984–1994, НКРЯ);  
б) *У него талант, который впоследствии озолотит* [зазолотит, позолотит, вызолотит – Т.Б.] *всю семью, поэтому он должен сейчас лучше других питаться* (Никандров Н. Проклятые зажигалки, 1920–1929, НКРЯ).

Премда наведени префикси заиста успешно показују способност међусобне супституције, што може значити да су они празни, потпуно граматикализовани, то ипак није случај, посебно не с префиксом *вы-*. Овај формант – због своје значењске компоненте сатуративности, квалитативне карактеристике *потпуно, до краја* и квантитативне *читаво, цело* и сл. – понекад се теже замењује с другим посматраним префиксима с основом *золотить*, али то зависи од својстава глаголских комплемената – нпр. уз називе људских бића или апстрактних појмова ређе се употребљава него уз, примера ради, предмете или боје. С друге стране, глаголи с префиксима *по-*, *о-* и *за-* могу се и у тим контекстима заменити са *вы-*, што значи да су они неутралнији. Уп.:

- (246) а) [...] *пациент захотел озолотить* [зазолотить, позолотить, \*вызолотить – Т.Б.] *хирурга* (Харон Я. Е. Злые песни Гийома дю Вентре, 1965, НКРЯ);  
б) *Ну что же это такое! — воскликнул Воланд, — зачем ты позолотил* [зазолотил, озолотил, \*вызолотил – Т.Б.] *усы?* (Булгаков М. А. Мастер и Маргарита, ч. 2, 1929–1940, НКРЯ)  
в) *Эту чудесную колоду вывезли потом на святую Русь, резали ее на мелкие кресты и на чудные образа, вызолотили* [зазолотили, позолотили, озолотили – Т.Б.] *червонным красным золотом и разослали по всем церквам* (Буслаев Ф. И. Русский народный эпос, 1861, НКРЯ).

Проширење парадигме типа 2 у којој алтернирају укупно три префикса забележено је у неколико низова, али су најпродуктивније комбинације *за-*, *с-*, *по-* и *за-*, *о-*, *по-* (свака заступљена са по три низа). Прва алтернација укључује глаголе који припадају различитим семантичким скупинама – како оне који означавају атмосферске прилике (у ширем смислу) настале од *вечереть*, који се односе на

---

<sup>210</sup> Код датог глагола није извршено „дељење” семантике на терминативну и инхоативну (као код многих других које смо наводили), па самим тим глагол није хомоним. Међутим, присутна је „унутрашња” колизија значења.

настанак вечери и појављују у безличним реченицама – *завечереть* (33), *свечереть* (39) и *повечереть* (2), тако и оне чија је основа *губить* у значењу ‘лишити кога живота’; ‘жртвовати што’ – *загубить* (287)<sup>211</sup>, *погубить* (448) и *сгубить* (579). Последњи низ у овој групи има основу *хоронить*<sup>1</sup>, а сви деривати поседују значење ‘сахранити (кога)’ – *захоронить* (147), *похоронить* (395) и *схоронить* (427).

- (247) а) *Вот село, солнце, вот завечерело*<sup>212</sup> [повечерело, свечерело – Т.Б.]... (Тургенев И. С. Фауст: рассказ в девяти письмах, 1856, НКРЯ);  
 б) *И каждый день, каждый день, как свечерееет* [повечерееет, завечерееет – Т.Б.], *так к нему и бежит* (Домбровский Ю. Рождение мыши, 1951–1956, НКРЯ);  
 в) *Еще не стемнело, но от низких сумрачных туч повечерело* [завечерело, свечерело – Т.Б.] *раньше времени* (Богомолов В. Момент истины (В августе сорок четвертого...), 1973, НКРЯ).

Иако деривати глагола *губить* показују веома велику разлику у фреквенцији у НКРЯ<sup>213</sup>, према синтаксичким параметрима понашају се истоветно. Наиме, објекатске допуне свима трима глаголима могу бити како апстрактне тако и конкретне именице у акузативу (у примерима ниже подвучене су допуне којима се лексикализују именице исте класе, иако формално употребом различитих речи).

- (248) а) *Среди ночи военные затеяли захват телецентра и загубили* [сгубили, погубили – Т.Б.] *13 душ, потеряли бойца да ещё 112 человек ранено* (коллективный. Форум: 1991 год. Страницы дневника. Обсуждение, 2012, НКРЯ);  
 б) *Это и сгубило* [загубило, погубило – Т.Б.] *его — водка, коньяк и нервы доконали* (Иванова Л. Искренне ваша грешница, 2000, НКРЯ).  
 в) *Кто его погубил* [загубил, сгубил – Т.Б.] — *люди или климат?* (Галочкин В. Исполин каменного века // «Зеркало мира», 2012, НКРЯ)

Друга скупина префикса који могу алтернирати – *за-*, *о-* и *по-*, у следећим трима низовима индукује почетно значење ‘постати какав (X)’, а најпродуктивнији формант којим се то постиже јесте *о-*. Уколико је реч о живим бићима, значењски су супротстављени низови са основама *тощать* ‘мрша(ви)ти’ и *тяжелеть* ‘постајати тежи’. Дакле, лексеме чија је основа први наведени глагол јесу *затощать* (15), *отощать* (219) и *потощать* (3); док су изведенице с почетним значењем другог наведеног глагола *затяжелеть* (34), *отяжелеть* (245) и

<sup>211</sup> Подаци се односе на читава семантичку структуру овог глагола иако се парадигма проширује искључиво у примарном значењу.

<sup>212</sup> Не испољавају морфосинтаксичка ограничења у погледу адвербијала уз које се јављају.

<sup>213</sup> Разлика је искључиво прагматичке природе будући да су деривати на *за-* и *с-* разговорне варијанте, али неједнако заступљене.

*потяжелеть* (74). Интересно је да код трећег низа са основом *дряхлеть* ‘постајати немоћан’ у НКРЯ није регистрован нити један пример глагола *задряхлеть*, док је *одряхлеть* (157) знатно бројнији од *подряхлеть* (7).

- (249) а) *А мы измучились, затоцали* [отоцали, потоцали – Т.Б.], *с утра в рот ничего не брали, жара опять* (Шмелев И. С. Богомолье, 1930–1931, НКРЯ).  
б) *В Петербурге он сильно отоцал* [затоцал, потоцал – Т.Б.] *и побледнел* (Воронский А. Гоголь, 1934, НКРЯ).  
в) *Внешне он очень изменился за эти последние месяцы, потоцал* [затоцал, отоцал – Т.Б.], *побледнел; душа в нем осипла...* (Набоков В. В. Король, дама, валет, 1927–1928, НКРЯ)
- (250) а) *Голова его отяжелела* [потяжелела, ?затяжелела – Т.Б.], *кровь раскатисто стучала в горло и в уши* (Тургенев И. С. Конец Чертопханова, 1872, НКРЯ).  
б) *Она живо представила, что ей не уйти отсюда; кровь стукнула, а ноги потяжелели* [отяжелели, ?затяжелели – Т.Б.] (Грин А. С. Блистающий мир, 1923, НКРЯ).

### 3.5.2.1. *Perfectiva tantum* у српском језику. Хомоними и инхоативи

Подробнија анализа обухвата укупно 101 глагол, од чега 18 хомонима (што је и њихов апсолутни број у оквиру датог типа дефектности) и 83 инхоатива, који припадају различитим семантичким класама.

Из опште групе глагола с почетним значењем, која је семантички најразноврснија, одабрали смо следеће лексеме – *закључати*<sup>2</sup>, *закосити*<sup>2</sup>, *замучити*<sup>2</sup>, *запушити*<sup>2</sup>, док смо из скупине **специјално-резултативних глагола** (често) **с компонентом прекомерности** издвојили *запазарити се*, *заразговарати се*, *зателебати се*, *зацопати се* и *затрајати*<sup>2</sup>. Овај последњи није регистрован КССЈ, а у помоћном интернетском корпусу који смо користили<sup>214</sup> нема значење *заспати лаким, кратким сном* (према РСАНУ, 1969/6: 482) већ показује да је могућа префиксална алтернација *за-* / *по-* код глагола с основом *трајати*, уп.: *Док нешто не нађем, како сам стегнуто живео, отпремнина ће ми три месеца затрајати* [потрајати – Т.Б.] (Пекић Б. Одбрана и последњи дани, 1977, КССЈ).

Глаголи **кретања и покретања (делова) тела** одабрани за детаљнију проверу јесу *затртати*<sup>1</sup>, *забасати*, *забежати*, *зазмијати*, *запарипати се*, *заобиколити*, *затрептати*, *заитакати*, *забалати*, *залевачити* и *заклипсати*. Лексеме са значењем **говорне активности** које смо издвојили јесу *затртати*<sup>2</sup>, *затулити*<sup>1</sup>, *завити*<sup>2</sup>, *забеседити*, *заблебетати*, *забогохулити*, *забрбљати*<sup>215</sup>, *забрстити*, *забугарити*, *завикати*, *запецкати*, *загунђати*, *запричати (се)*, *запрековати*, *зачаврљати* и *заторокати*; док смо из скупине **афективно-когнитивних** одабрали *забашиити*<sup>2</sup>, *забити*<sup>2</sup>, *замразити се*<sup>2</sup>, *зајогунити се*, *зајецати*, *запоштовати*, *засметати*, *забројити (се)*, *зазлобити*, *заправдати*, *заумити (се)* и *зажудети*. **Перцепција** је означена следећим издвојеним глаголима – *забаздети*, *завоњати*, *запашити*, *забуктати*, *завижлати*, *загоруцати*, *заискрити (се)*, *зазурити (се)*, *запашиити* и *зазверати се*.

<sup>214</sup> Ради се о интернетском корпусу условно названом за потребе нашег истраживања *Помоћни корпус српског језика* (ПКСЈ) доступном путем следећег линка: [https://www.clarin.si/noske/all.cgi/first\\_form?corpname=srwac:align=](https://www.clarin.si/noske/all.cgi/first_form?corpname=srwac:align=).

<sup>215</sup> У једном се примеру, од укупно осам забележених у КССЈ, реализује специјално-резултативно значење с компонентом дугог трајања говорне активности, уп.: – *А и ти си се, девојко, прилично забрбљала, читаво предавање!* (Достојевски Ф. М. Идиот, КССЈ)



Из класе оних лексема које немају као **основу** глагол већ неку **другу врсту речи**, одабрани су *закркорити*<sup>1</sup>, *закркорити*<sup>2</sup>, *забелоглавити се*, *заврелити*, *заглавочити*, *зажилити*, *заиглити се*, *зајарчити*, *замозуљити се*, *замртвати* и *заречити*; док су **атмосферске прилике** денотиране следећим: *забурити*<sup>2</sup>, *закишати*<sup>1</sup>, *засевати*<sup>2</sup>, *задаждети*, *земећавити*, *заолујити*, *заромињати* и *засвитети*. Разне врсте рецепције и продукције **звучног надражаја** денотирају *забечати*, *забректати*, *забрујити*, *загроктати*, *задрндати*, *зажагорити*, *завонити*, *завоцати*, *зајушкати*, *закевтати*, *замумлати*, *запевати*, *заскандирати*, *заславити*, *заучити*, *забрбуљати* и *зачути*. **Понашање** се означава глаголима *забекријати се*, *забитанџити се*, *заблесавити*, *закоцкати се*, *застоловати* и *задиректорити (се)*.

Највећи број наведених глагола поседује почетно значење, осим специјално-резултативних код којих је акценат на дугом трајању и јаком интензитету / прекомерности денотиране активности. Међутим, одређени лексички хомоними испољавају своје специфичности. На пример, *закркорити*<sup>2</sup> има терминативно значење ‘зарасти у кркор’ и због свог именичког порекла оправдано је сврстан у скупину оних глагола који су настали од друге врсте речи. Сасвим супротно, његов хомонимски корелат *закркорити*<sup>1</sup> има другачије акционално значење – инхоативно, као и, природно, лексичко – доводи се у везу с глаголом *кркљати* ‘испуштати мукле звуке приликом отежаног дисања’.

Интересантан је и случај глагола кретања *затртати*<sup>1</sup>, који означава како долазак на одређену дестинацију тако и почетак циљно усмереног кретања, као и глагола говорења *затртати*<sup>2</sup>, који такође обједињује и терминативну и инхоативну семантику: ‘изговорити с тешкоћом’ тј. ‘замуцати’. КССЈ не садржи примере овог глагола, али помоћни интернетски корпус који смо користили показује да ова лексема поседује и сасвим различито значење од двеју наведених, што може упућивати на то да се у систему појавила још једна хомонимска варијанта овог глагола – *закркорити*<sup>3</sup>, уп.: (251) ...штогод неваљало учинити, вративши се дома, гледнемо на књиге, таки се осудимо и у себи стресемо те се устручамо више *затртати* у онакве злокобнице... (rastko.org.rs, ПКСЈ). Поред тога, тешко је одредити у коју семантичку скупину треба сврстати поменуто лексему пошто нам

ексцерпирани контекст не пружа јасну слику. Међутим, сматрамо да је реч о перципирању визуелних садржаја те да је блиска глаголу *гледати*.

Глагол-хомоним *забити*<sup>2</sup> има терминативно значење ‘заборавити’ (спрам видског пара *забити*<sup>1</sup> : *забијати*, којима се означава продирање каквог предмета у неку површину), а у КССЈ не постоји нити један пример овог глагола. У руском језику постоји такође хомонимски пар *забить*<sup>1</sup> (чији је видски пар *забивать*), који значи ‘забити, пребити (кога)’ и *забить*<sup>2</sup> с инхоативним значењем ‘почети бити, тући’. Значење ‘заборавити’ у руском језику поседује – с лексичког аспекта – врло сличан видски пар глагола – *забыть* : *забывать*. Навешћемо примере глагола-хомонима без видског пара које смо успели да пронађемо у КССЈ или у ПКСЈ:

- (252) *Плавокоси пилот узео је цигарету са њенога стола и запушио* (Краков С. Крила, КССЈ).
- (253) [...] *да наоштримо косе варцарке те да, као некад, уз песму и народне обичаје, закосимо прве повратничке откосе на ливадама и пропланцима родног Аташевца...* (Политика, 20.07.2009, КССЈ)
- (254) *А онда ће сви инструменти покачени по зиду у првом чину, по Ибзеновом закону, загрмети и засевати*<sup>216</sup> у финалу (nspm.rs, ПКСЈ).

Дакле, након што су сви горенаведени глаголи подвргнути претрази у КССЈ, као и у ПКСЈ, установљено је да је тек неколицина присутна у поменутиим секундарним изворима. Наведено стање у српском језику несумњиво показује да је, из тренутне перспективе, реч о групи речи на лексичкој периферији – пре свега са стилског аспекта јер је у највећем броју случајева реч о временски, територијално или функционално-стилски обележеној грађи, али и с прагматичког, на што указује изразито слаба присутност у КССЈ.

У табеларном приказу представљени су сви глаголи и њихова реална учесталост, а структура датог приказа и доступних података уопште различита је у односу на ону која је доступна за НКРЈА.

---

<sup>216</sup> Инхоативно значење карактеристично је за глагол без видског пара НСВ *засевати*<sup>2</sup> у значењу ‘почети севати’, док је *засевати*<sup>1</sup> глагол НСВ и видски корелат глаголу *засејати*.

ФРЕКВЕНЦИЈА ХОМОНИМА У ЕЛЕКТР. КОРП. <sup>217</sup>		
Глагол (укупно 18)	Фреквенција хомонима с почетним значењем	Укупна фреквенција лексичког облика
<i>Засевати</i> <sup>2</sup>	3	560
<i>Забурити</i> <sup>1</sup>	2	2
<i>Закркорити</i> <sup>1</sup>	2	38
<i>Запушити</i> <sup>2</sup>	2	184
<i>Завити</i> <sup>2</sup>	1	335
<i>Закосити</i> <sup>2</sup>	1	73
<i>Закркорити</i> <sup>2</sup>	1	2
<i>Замучати</i> <sup>1</sup>	1	178
<i>Затртати</i> <sup>1</sup>	1	456
<i>Затртати</i> <sup>2</sup>	1	203
<i>Забашити</i> <sup>2</sup>	0	0
<i>Забити</i> <sup>2</sup>	0	3
<i>Забурити</i> <sup>2</sup>	0	0
<i>Закишати</i> <sup>1</sup>	0	4
<i>Закључати</i> <sup>2</sup>	0	839
<i>Замразити се</i> <sup>2</sup>	0	41
<i>Затрајати</i> <sup>2</sup>	0	129
<i>Затулити</i> <sup>1</sup>	0	198

Табела 32. Фреквенција хомонима с префиксом *за-* у КССЈ и ПКСЈ

С друге стране, премда су инхоативи (у ужем смислу) знатно бројнији у примарном корпусу, показало се да су у секундарном такође дефицитарни. Наиме, од 83 лексеме које смо претраживали, тек је неколицина присутна у КССЈ, и то с веома ниском фреквенцијом.

Глаголе са специјално-резултативним значењем *дугог* трајања такође смо приказали у табели с инхоативима будући да, с једне стране, речничка одредница не пружа довољно прецизно диференцирање ових двају значења (тачније, ради се о раније помињаној (акционалној) колизији почетног и терминативног или специјално-резултативног значења прекомерности<sup>218</sup>). С друге пак стране, специјално-резултативни глаголи нису претерано бројни, па да бисмо избегли сувишне типолошке класификације ове акционалне групе, они су приказани у једној табели.

Наведени проблем може се илустровати, на пример, лексемом *запричати* (*се*) која је у РМС описана на следећи начин: *почети причати, занети се у причању*, уз пример: (255) *И увијек се запричам кад се сјетим покојног фра Филипа* (РМС, 1967/2: 199). Из дате реченице остаје нејасно је ли реч о започетој говорној активности или о оцени њеног трајања, а ни примери ексцерпирани из КССЈ не

<sup>217</sup> Подаци су прикупљани у фебруару 2020. године и обухватају, заправо, како КССЈ тако и ПКСЈ.

<sup>218</sup> Дакле, није дошло до „раздвајања” инхоативног и специјално-резултативног значења.

показују нам довољно јасно која се од двеју компонената реализује (уп. нпр. (256) *Стално је уз њу и није му право кад се неко од бораца **заприча** са његовом женом* (Божовић С. Теби, моја Долорес, 1984, КССЈ); (257) ***Запричах се са Ацом Селтиком и Зокијем Пановићем*** (Политика, 12.11.2007, КССЈ)), осим уколико у одређеном контексту немамо експлицитно дато средство којим се, најчешће, указује на дуго трајање ситуације. У примерима у наставку то су количински адвербијал *много*, односно глагол *задржати се*: (258) *Него, много смо се **запричали***. *Натраг на мој баскет бал* (Политика, 26.06.2009, КССЈ); (259) *Извини, задржао сам се, **запричао сам се са Рашом Поповим*** (Политика, 01.12.2007, КССЈ). Овакви примери, заправо, такође потврђују у претходним одељцима дисертације изнету тврдњу да се код глагола с колизијом у значењу (као и са акционалном хомонимијом) веома тешко одређује који се од двају супротстављених сегмената реализује, осим уколико је присутан „спољашњи”, лексички показатељ<sup>219</sup>.

Инхоативи у (нај)ужем смислу, премда јесу врло бројни у примарним (речничким) изворима, у активној употреби се врло ретко срећу. Томе доприноси, поред експресивности грађе, и слаба заступљеност деривата у електронским корпусима српског језика. Уп. нпр.:

- (260) *Те проблеме Тојота нема, 150.000 км даје гаранцију на половни ауто или 4 пута **заобиколити** света...* (mojauto.rs, ПКСЈ);
- (261) *На срећу, киша је само мало **заромињала**, тек да потпуно не заборавимо гдје смо* (aob.org.rs, ПКСЈ);
- (262) *Кад је **загуслио** старац Милија, кад је кликнуо Његош, кад **се замомчио** Бранко, кад је **заумио** Лаза, кад је **забугарила** Десанка, кад се осмехнуо Матија...* (dob.rs, ПКСЈ);
- (263) *Нејасно сам **зажудео** за хладним чаром ништавила* (rastko.rs, ПКСЈ).

Специфичне акционално-семантичке карактеристике показује и глагол *заславити*, који је у свом основном значењу инхоатив из домена аудитивне перцепције, те има значење ‘завонити, огласити славу’; док у фигуративном није семантички (али јесте акционално) спецификован – ‘отпочети (што лепо)’. Међутим, четири примера која смо успели да пронађемо у електронским

<sup>219</sup> С обзиром на то да постоји могућност да је дата акционална колизија карактеристична и за глаголе који ступају у видске парове, у будућим истраживањима ваљало би проверити да ли је код видских парњака њен интензитет другачији, односно да ли је слабије изражена.

корпусима допуштају могућност да је реч о префиксалној алтернацији *за-* и *про-* код глагола од основе *славити*, што опет имплицира акционалну колизију, уп.:

- (264) *И тако ти наш суграђанин, већ у озбиљне године, нагло се национално расвести, и реши да **заслави*** [почне да слави / прославља; или: да прослави<sup>?</sup> – Т.Б.] (vranjske.co.rs, ПКСЈ);
- (265) – *Слушај, жено, нешто се размишљам, ми да **заславимо*** [почнемо да слаavimo / прослављамо; или: да прославимо<sup>?</sup> – Т.Б.] (vranjske.co.rs, ПКСЈ).

Осим поменутих акционалних класа, у табеларни приказ укључен је и терминативни глагол *забројити (се)* ‘преварити кога бројањем’, који се у (помоћном) корпусу у рефлексивној варијанти реализује свега једном, а остварено значење није сасвим у кореспонденцији с речничком дефиницијом: (266) *Муњевита Дженифер је успела да нас **заброји**, али нам је показала сву раскош својих облина у хаљиницама за плес...* (opustise.rs, ПКСЈ). Уп.:

ФРЕКВЕНЦИЈА ИНХОАТИВА У КССЈ ИЛИ ПКСЈ	
Глагол (укупно 83)	Фреквенција
<i>Зачути</i>	2148
<i>Зазвонити</i>	659
<i>Запевати</i>	599
<i>Засметати</i>	373
<i>Зајецати</i>	113
<i>Затрептати</i>	85
<i>Забасати</i>	76
<i>Завикати</i>	65
<i>Заискрити</i>	53
<i>Загунђати</i>	28
<i>Забројити (се)</i>	21
<i>Замумлати</i>	19
<i>Загроктати</i>	17
<i>Заџопати се</i>	17
<i>Запричати се</i>	15
<i>Закевтати</i>	11
<i>Забрбљати</i>	8
<i>Забректати</i>	8
<i>Зателебати (се)</i>	8
<i>Заторокати</i>	6
<i>Засевати</i>	4
<i>Заславити</i>	4
<i>Заумити</i>	3
<i>Заучити</i>	3
<i>Завоњати</i>	2
<i>Зажагорити</i>	2
<i>Зажудети</i>	2
<i>Заблебетати</i>	1
<i>Заблесавити</i>	1
<i>Зазвоцати</i>	1
<i>Замртвати</i>	1
<i>Заобиколити</i>	1
<i>Запецкати</i>	1

<i>Заромињати</i>	1
<i>Зачаврљати</i>	1
<i>Забаздети</i>	0
<i>Забалати</i>	0
<i>Забезжати</i>	0
<i>Забекријати се</i>	0
<i>Забелоглавити се</i>	0
<i>Забеседити</i>	0
<i>Забечати</i>	0
<i>Забитанџити се</i>	0
<i>Забогохулити</i>	0
<i>Забрбуљати</i>	0
<i>Забрстити</i>	0
<i>Забрујити</i>	0
<i>Забугарити</i>	0
<i>Забуктати</i>	0
<i>Завижлати</i>	0
<i>Заврелити</i>	0
<i>Заглавочити</i>	0
<i>Загоруцати</i>	0
<i>Задаждети</i>	0
<i>Задиректорити</i>	0
<i>Задрндати</i>	0
<i>Зажилити</i>	0
<i>Зазверати се</i>	0
<i>Зазлобити</i>	0
<i>Зазмијати</i>	0
<i>Зазурити (се)</i>	0
<i>Заиглити се</i>	0
<i>Заијушкати</i>	0
<i>Зајарчити</i>	0
<i>Зајогунити се</i>	0
<i>Заклипсати</i>	0
<i>Закоцкати се</i>	0
<i>Залевачити</i>	0
<i>Замећавити</i>	0
<i>Замозуљити се</i>	0
<i>Заолујити</i>	0
<i>Запазарити се</i>	0
<i>Запарипати се</i>	0
<i>Запаиити</i>	0
<i>Запоштовати</i>	0
<i>Заправдати</i>	0
<i>Запрековати</i>	0
<i>Заразговарати се</i>	0
<i>Заречити</i>	0
<i>Засветети</i>	0
<i>Заскандирати</i>	0
<i>Застоловати</i>	0
<i>Заиштакати</i>	0

Табела 33. Фреквенција инхоатива у КССЈ и/или ПКСЈ

### 3.5.2.2. *Imperfectiva tantum* у српском језику

Инвентар глагола НСВ без одговарајућег видског корелата СВ у српском језику састављен је од 19 глагола, међу којима се налази и неколико хомонима, а највећи број није присутан у електронским корпусима српског језика: *запуцавати*<sup>1</sup>, *завијавати*<sup>1</sup> (има идентично значење као и *завијати*<sup>2</sup>), *завиде(ова)ти*, *заврљивати*, *заглабати*, *задавати*, *зајутарковати*, *заптити*, *затракивати*, *застајкивати*, *зависити*, *задисати*, *заживати*, *зазирати*, *замилкивати*, *замобивати*, *запéвати*, *запраскивати* и *затишати*.

Одређени глаголи, ипак, издвојени су само условно јер је речничка дефиниција недовољно информативна. Такав је, на пример, *затишати*, којим се означава запушавање рупа које се налазе на чамцу, док *затиснути* денотира попуњавање рупа, али није експлицитно одређено на чему се оне налазе. Хомонимом *запуцавати*<sup>1</sup> означава се радња закопчавања дугмади и нема видски корелат СВ, док је *запуцавати*<sup>2</sup> видски пар глаголу *запуцати* – ‘почети пуцати’. Хомонимом *завијати*<sup>2</sup> означава се звук отегнутог оглашавања паса, вукова и др. животиња или пак звук јаког ветра и сл., док је *завијати*<sup>1</sup> (НСВ) видски парњак глаголу *завити*<sup>1</sup> (СВ), и то само у примарном значењу, али не и у значењу ‘околишати, говорити заплетено’. Уп. нпр.: (267) *Када вукове не можеш победити, онда завијај са њима* (Политика, 16.04.2009, КССЈ); (268) *У њиховим свјетовима ми је топло и кад напољу завијају сњежне олује* (Политика, 29.06.2009, КССЈ).

Поред тога, забележени су и случајеви додавања „празних” форманата на основу, када као резултат настаје глагол без одговарајућег корелата СВ. Ова се појава односи на додавање маркера перфективизације (префикса *за-*) и/или секундарне имперфективизације (суфикса *-ива-*) који су, условно речено, празни јер полазни глагол не мења нити граматичко нити лексичко, па ни акционално значење. Наиме, глагол *завијавати*<sup>1</sup>/*завијати*<sup>2</sup>, премда префиксиран, има значење НСВ као и *вијати*<sup>2</sup> од којег је изведен, а у сличном су односу и глаголи *дисати* и његова изведеница без корелата СВ *задисати* чије се значење поклапа у оном сегменту који се односи на одавање каквог мириса. С друге стране, управо се ту појављује антонимија међу њима с обзиром на то да *дисати* означава да је мирис

који се шири пријатан, а *задисати* (у примарном значењу) да је реч о непријатном мирису, смраду: (269) *Задисање на ракију као да се бачва просула* (РМС, 1967/2: 106)<sup>220</sup>.

Глагол *замобивати* (НСВ) има истоветно значење као и мотивни *мобити* (НСВ), али се с деривационог аспекта понаша као секундарно имперфективизовани глагол с итеративним значењем<sup>221</sup>. Штавише, у грађи није забележено постојање перфективног глагола с префиксом *за-* чији би *замобивати* био директни дериват.

Акционална хомонимија приметна је и код посматране видски маркиране групе глагола, нпр. *запéвати* је глагол НСВ без парњака СВ и значи ‘нарицати, плакати’, док је *зàневати* инхоатив са значењем ‘почети певати’. Истоветну графичку форму, али различит акценат и значење имају глагол за који је у речничкој одредници наведено да је НСВ уз напомену да је *ређе свршеног вида* (РСАНУ, 1969/6: 317) – *зàптити* ‘приморавати кога, наређивати коме’; ‘зауостављати кретање коме/чему’; ‘насилно одузимати, заплењивати’ и *зàптити* (СВ) ‘затворити, стегнути, пригушити’. У КССЈ регистроване су укупно 3 реализације глагола *заптити*, од чега *зàптити* у једној, и то с граматичким значењем СВ, уп.: (270) *Када је коначно заптио празне хибернакулуме, у приличној мери се осећао као пљачкаш каквог староегипатског гроба* (Кларк А. 2001: Одисеја у свемиру, 1983, КССЈ).

Највећу заступљеност у електронским корпусима има глагол *зависити* (од кога, чега) (више од 13000 примера), док су *зазирати* у афективном значењу ‘плашити се, прибојавати се’ и *завидети*<sup>222</sup>, такође у афективном значењу, следеће најзаступљеније лексеме, премда је њихов број далеко мањи. *Зазирати* је регистрован у нешто мање од 500 примера, а *завидети* у преко 500. Уп. нпр.:

- (271) *Увек ће вам рећи очекивану реч, чија ће лепота зависити од вашег убеђења!*  
(Лил-Адам В. Будућа Ева, КССЈ)
- (272) *Не треба од њега зазирати, у њега бих могао [...] полагаати и неку наду...*  
(Кузмановић Р. Ање, ање, 1995, КССЈ)

<sup>220</sup> У секундарном значењу и *задисати* означава да је реч о пријатном мирису.

<sup>221</sup> Односно као трећи члан видских триплета, тачније део ланца у оквиру проширења видске парадигме типа 1.

<sup>222</sup> У речницима се наводи и варијантни облик *завидовати*, али како није забележен у електронским корпусима, нисмо га укључили у табеларни приказ заступљености грађе.



(273) *Да ли им завидите зато што човек нема способност да лети?* (Политика, 03.03. 2010, КССЈ)

ФРЕНКВЕНЦИЈА IMPERFECTIVA TANTUM У КССЈ	
Глагол (укупно 19)	Фреквенција
<i>Зависити</i>	13619
<i>Завидети</i>	588
<i>Зазирати</i>	499
<i>Завијавати</i> <sup>1</sup> ( <i>завијати</i> <sup>2</sup> )	218
<i>Застајкивати</i>	75
<i>Заптити</i>	1
<i>Заврљивати</i>	0
<i>Здавати</i>	0
<i>Задисати</i>	0
<i>Заглабати</i>	0
<i>Заживати</i>	0
<i>Зајутарковати</i>	0
<i>Замилкивати</i>	0
<i>Замобивати</i>	0
<i>Запéвати</i>	0
<i>Запраскивати</i>	0
<i>Запуцавати</i> <sup>1</sup>	0
<i>Затишати</i>	0
<i>Затракивати</i>	0

Табела 34. Фреквенција глагола без видског парњака СВ у КССЈ

### 3.5.2.3. Делимична дефектност видске парадигме у српском језику

Делимична дефектност видске парадигме у српском језику код глагола који поседују граматичко значење НСВ, у чијем се најмање једном значењу уочава неподударност с парњаком СВ, примећена је код 8 глагола: *завијати*<sup>1</sup>, *завитлавати*, *завлачити*, *заврзивати*, *завртати*, *замлаћивати се*, *заступати* и *заустављивати се*.

Наиме, како је горе истакнуто, глаголи *завијати*<sup>1</sup> (*се*) (НСВ) и *завити*<sup>1</sup> (*се*) (СВ) су у односу видске корелације у примарном значењу, што не важи и за семантички сегмент ‘околишати, говорити заплетено’ који поседује *завијати*<sup>1</sup> јер се њиме врши квалификација туђег говора, па и саме особине агенса, уп. нпр.: (274) [...] *Не питај ме, молим те, чућеш ионако ... Зашто Управа града, не завијај!* (РМС, 1967/2)

Слично значење *отезања*, *одуговлачења*, *околишања* поседује глагол *завртати* (уп. *Не заврћи, слободан си, ако право кажеш* РМС, 1967/2) који је у односу видске корелације с глаголом СВ *заврнути*. Наведене компоненте, уз

додатну која се односи на намеру да се неко превари, поседује глагол *завлачити* (с рекцијом у акузативу), чији је парњак СВ *завући* (када се има у виду просторно одређење): (275) *Као да су постојале само две могућности: или пред олтар или да и даље само **завлаче** једно друго* (Барнс Џ. Источни ветар, КССЈ); (276) *Нажалост, били су непријатни, **завлачили** су ме* (Политика, 19.01.2008, КССЈ).

На домен говорне продукције односе се *заврзивати* (у примарном значењу парњак глаголу *заврсти* – ‘запетљати’), којим се негативно квалификује говорна активност; *завитлавати* (*се*) који подразумева да је циљ да се саговорник увреди, а који је и парњак глаголу *завитлати* у појединим значењским сегментима (искључујући примарно значење, у којем је *завитлати* инхоатив). Уп. нпр.:

(277) *Знали су они нешто, сигурно, али ме никад нису **завитлавали*** (РМС);

(278) *Знадеш, о старче, па зашто **заврзујеш** и питаш мене?* (РМС);

Глагол *замлаћивати* пар је инхоативу *замлатити*, али у рефлексивном облику уз морфему *се*, када означава да се неко незбиљно и будаласто понаша, овај глагол нема пара (због чега може бити сврстан и у групу глагола без корелата СВ), а рекцијски модел укључује допуну у инструменталу или пак у генитиву с предлогом *око*:

(279) *То није била интелигенција која **се замлаћивала** уметношћу дипломатије, нити би могла да је разуме* (Прачет Т. Стража! Стража!, 2000, КССЈ);

(280) *Немаш уопште да **се замлаћујеш** око тога где да удариш копати!* (Твен М. Том Сојер, КССЈ)

Речничке одреднице показују да су лексеме *заступати* и *заступити* у односу видске парности у примарном значењу ‘стати коме/чему на пут; заклонити’, премда се њиховом детаљнијом анализом може запазити да корелација укључује и значење ‘представљати, репрезентовати’. С друге стране, дата два глагола нису парњаци кад се ради о значењу ‘бранити пред судом кога’ и ‘износити мишљење, начело, идеју; говорити у име кога/чега’, јер се претпоставља да је реч о активностима које су неограничене по своме трајању или пак о чињеницама:

(281) *У брачном спору који је покренут предлогом за споразумни развод брака супружнике не може **заступати** исти пуномоћник* (Породични закон, КССЈ);

(282) *Сумња да се провукао кроз канализацију била је скоро апсурдна, но ја сам је **заступао** са сигурношћу* (Киш Д. Башта, пепео, КССЈ).

Глагол кретања *заустављивати се* сврстали смо у групу делимично видски дефектних глагола јер су његова акционално-семантичка својства недовољно јасно дефинисана да би био издвојен у групу без видских корелата СВ, а, с друге стране, ипак показује одступања од пара *заустављати се* : *зауставити се*, због чега дату скупину глагола нисмо класификовали као проширење типа 1. У РМС за ову лексему наведено је да значи *успоравати*, без указивања на семантичку везу с горенаведеним видским паром, док у РСАНУ стоји ‘полако, лагано се заустављати’, на основу чега закључујемо да *заустављивати се* показује градациона својства у односу на *заустављати се* : *зауставити се*, пре свега због итеративног суфикса *-ива-* у свом саставу (који у датом случају показује да се време потребно за обуставу кретања продужује). Уп.: (283) — *Није прошао час, и влак се заустављивао, најпослије зауставио* (РМС, 1967/2: 244).

### 3.5.2.4. Проширење видске парадигме у српском језику

#### 3.5.2.4.1. Тип 1

За подробнији приказ одабрали смо укупно 25 низова<sup>223</sup>. Два садрже као 1. члан мотивни глагол без префикса са двоструком видском вредношћу: *благодарити* – *заблагодарити* – *заблагодаривати* и *коначити* – *законачити* – *законачивати*. Претрагом електронских извора установљено је да тзв. трећи чланови ланаца (проширења) – секундарни имперфективи-итеративи *заблагодаривати* и *законачивати* нису присутни у активном фонду. Осим тога, потврђена је ситуација која је запажена у руском језику у погледу фреквенције мотивног двовидског глагола и деривата СВ. Наиме, *благодарити* у корпусу проналазимо у 95 примера, а *заблагодарити* у далеко мањем – 33. Још је израженија разлика када је реч о двовидском *коначити* и глаголу СВ *законачити*, јер се први појављује у 63, а други у само 8 примера.

Низ чију основу чини глагол *зеленети* одабран је за подробније посматрање стога што префиксали *зазеленети* и *зазелењавати* истовремено

<sup>223</sup> Број низова и критеријуми за одабир истоветни су онима који су представљени у одељку 3.5.1.4.

означавају почетак добијања зелене боје, али и да је дати процес завршен (другим речима, оба се одликују акционалном колизијом). Трећи члан овог низа није регистрован у електронским корпусима, док је фреквенција мотивног 63, а перфективне варијанте 25.

Свакако да овај низ није једини у чијем саставу се налазе лексеме којих у активном фонду нема. Иста својства у погледу одсуства секундарно имперфективизоване варијанте поседују и *шиљити* – *зашиљити* – *зашиљавати*, *сводити* – *засводити* – *засвођивати*, *крвити* – *закрвити* – *закрвљивати*, *искати* – *заискати* – *заискавати*, *жмурити* – *зажмурити* – *зажмуривати*, *руменити* – *заруменити* – *зарумењивати*, *врљати* – *заврљати* – *заврљивати*, *бленути* – *забленути* – *заблењивати*, *блатити* – *заблатити* – *заблаћивати*, *белити* – *забелити* – *забеливати*, *блеснути* – *заблеснути* – *заблесњавати*, *зазирати* – *зазирнути* – *зазиривати*<sup>224</sup>, *замишљати (се)* – *замислити (се)* – *замишљавати (се)* и *блудети* – *заблудети* – *заблуђивати*.

У већини низова бројнији су мотивни глаголи НСВ без префикса, осим у случају низова с основама *шиљити* и *жмурити*. У првом случају је изведеница на *за-* незнатно бројнија (*зашиљити* је регистрован 13, а *шиљити* 10 пута), док је у другом разлика прилично изражена, будући да је *зажмурити* присутан с фреквенцијом 311, а *жмурити* 230. С друге стране, када је реч о низу *мрежити* – *замрежити* – *замреживати*, у електронским корпусима одсуствује чак и 1. члан *мрежити*, као и код *ћорити* – *заћорити* – *заћоривати*, где је присутан само *заћорити* (у 6 примера) са значењем ‘заљубити се преко мере’. Фреквенција осталих чланова низова наведена је у табели.

---

<sup>224</sup> Када је реч о значењу опажања чулом вида.

ФРЕКВЕНЦИЈА ПРОШИРЕЊА ТИПА 1 У КССЈ			
Проширење	Мотивни	Преф.	Сек. имперф.
<i>белити – забелити – забеливати</i>	20	3	0
<i>благодарити – заблагодарити (се) – заблагодаривати (се)</i>	95 ДВ	33	0
<i>блатити – заблатити – заблаћивати</i>	146	0	0
<i>бленути – забленути – заблењивати</i>	84	43	0
<i>блеснути – заблеснути – заблесњавати</i>	330	25	0
<i>блудети – заблудети – заблућивати</i>	41	8	0
<i>врљати – заврљати – заврљивати</i>	6	1	0
<i>жмурити – зажмурити – зажмуривати</i>	230	311	0
<i>зазирати – зазирнути – зазиривати</i>	532	0	0
<i>замишљати (се) – замислити (се) – замишљавати (се)</i>	1961	8029	0
<i>зеленети – зазеленети – зазелењавати</i>	63	25	0
<i>искати – заискати – заискавати</i>	211	45	0
<i>каснити – закаснити – закашњавати</i>	2274	791	12
<i>коначити – законачити – законачивати</i>	63 ДВ	8	0
<i>крвити – закрвити – закрвљивати</i>	21	12	0
<i>крпи(а)ти – закрпити – закрпљивати</i>	244	162	3
<i>лепити – залепити – залепљивати</i>	1692	449	1
<i>мрежити – замрежити – замрежавати</i>	0	0	0
<i>мутити – замутити – замућивати</i>	224	133	0
<i>петљати – запетљати – запетљавати</i>	242	58	29
<i>руменити – заруменити – зарумењивати</i>	22	12	0
<i>сводити – засводити – засвођавати</i>	0	0	0
<i>ћорити – заћорити – заћоривати</i>	0	6	0
<i>ишљити – заишљити – заишљавати</i>	10	13	0
<i>ититити – заититити – заитићавати</i>	5657	6618	19

Табела 35. Фреквенција проширења типа 1 у КССЈ

### 3.5.2.4.2. Тип 2

Проширење парадигме типа 2 у српском језику укључује нешто друкчију грађу од оне коју смо презентовали у руском. Наиме, у низовима у којима алтернирају префикс *за-* и др. са истоветним резултатима нема мотивних двовидских глагола. Због тога смо за детаљнију анализу одабрали (1) низове који укључују четири префикса – алтернације *за-* / *о-* / *у-* / *по-* и *за-* / *са-* / *по-* / *пре-*; (2) низове код којих је уочено највише случајева проширења – *за-* / *у-* и (3) низове с идентичним бројем реализованих алтернација у примарном корпусу (тј. низови који имају по један случај) – ради се о алтернацијама које поред префикса *за-* укључују још један префикс (*за-* / *под-* и *за-* / *до-*), односно два (*за-* / *по-* / *об-*, *за-* / *на-* / *о-*, *за-* / *о-* / *у-*, *за-* / *на-* / *ис-*, *за-* / *на-* / *по-*, *за-* / *при-* / *об-* и *за-* / *на-* / *при-*).

Податке о свим запаженим моделима префиксалне алтернације с (према речничким дефиницијама) истоветним резултатима и њиховој засуљености у примарном корпусу представљамо помоћу табеле:

ФРЕКВЕНТНОСТ МОДЕЛА ПРЕФИКСАЛНЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ У ПРИМАРНОМ КОРПУСУ (СРПСКИ ЈЕЗИК)		
Модел префиксалне алтернације	Пример низа	Фреквенција
за- / у-	затолити / утолити – толити; засвињити / усвињити – свињити; застрашивати (се) : застрашити (се) : устрашити (се)	36
за- / о(б)-	заботатити се / обогатити се; загладнети / огладнети; заглупети / оглупети	26
за- / по-	зажутити / пожутити; зајести / појести; заравнавати : заравнати / поравнавати : поравнати	16
за- / на-	заканити се : наканити се; заслутиати / наслутиати : наслућивати; затушити се / натушити се	8
за- / из-	забалавити / избалавити; заколачити / исколачити; замлатити / измлатити	3
за- / пре-	занаглити : занагљивати / пренаглити; засретати / пресретати : пресрести	2
за- / с-	закоравати се : закорети се / скорети се; закорушити се / скорушити се	2
за- / уз(с)-	закип(т)ети / ускип(т)ети; заталасати : заталасавати / усталасати : усталасавати	2
за- / до-	затакнути / дотакнути	1
за- / под-	зајармити / подјармити : подјармљивати – јармити	1
за- / у- / по-	затопити / утопити / потопити; затаманити / утаманити : утамањивати / потаманити : потамањивати	5
за- / на- / ис-	закосити / накосити – искосити; запунити / напунити / испунити	2
за- / на- / о-	загаравити / нагаравити – огаравити	1
за- / на- / по-	занишанити / нанишанити / понишанити	1
за- / на- / при-	завабити / навабити – привабити	1
за- / о- / у-	закаљати / окаљати / укаљати – каљати	1
за- / по- / об-	зарубити : зарубљивати / порубити : порубљивати / обрубити : обрубљивати	1
за- / при- / об-	зановити / приновити – обновити	1
за- / о- / у- / по-	загрести / огрести / угрести – погрести <sup>2</sup> (погрести)	1
за- / са- / по- / пре-	закрити / сакрити / покрити / прекрити	1

Табела 36. Модели префиксалне алтернације и фреквенција низова у примарном корпусу

Префиксална алтернација с највећим бројем низова (36) у примарном корпусу јесте за- / у-<sup>225</sup>. Подаци из електронских корпуса показују да у конфронтацији префикса за- и у- доминантно средство творбе инхоативних и терминативних глагола јесте у-, те тако проналазимо деривате *утањити*, *утрудити*, *учестати*, *уклеитити*, *усидрити*, *угњавити* итд., али не и облике од исте основе с префиксом за-.

<sup>225</sup> Фреквенција глагола у оквиру низова, осим у неколико спорадичних случајева, веома је ниска.

Одређени глаголи нису уопште заступљени у електронским изворима (нема, нпр., *заврачати / уврачати, замусати се / умусати се, затубити / утубити* и др.), док је код мањег дела формант *за-* заступљен с већим или идентичним бројем примера – *засвињити / усвињити, заглибити : заглибљавати / углибити : углибљавати, загрејати : загрејавати / угрејати : угрејавати*. Алтернирање наведених двају префикса је у највећем броју случајева успешно, тј. глаголи не показују специфичности у погледу граматикализације својих допуна – јављају се како уз конкретне/материјалне ентитете, именице којима се именују апстрактне појаве, људска бића, носиоци каквих титула и сл.:

- (284) а<sup>1</sup>) *Два младића, пријатних ликова и брижљиво одевена, **запиташе** ме* [упиташе ме – Т.Б.] *да ли сам ловио птице као они по језеру...* (rastko.org.rs, ПКСЈ);  
 а<sup>2</sup>) *Ипак, ни о томе га никад ништа није **запитао*** [упитао – Т.Б.]... (Адамс Д. Аутостоперски водич кроз галаксију, 2003, КССЈ);
- (285) а<sup>1</sup>) *Али се српски народ и посебно људи ових крајева нису дали **застрашити*** [устрашити – Т.Б.] *тим злочинима* (Наш крај – Приручници из познавања природе и друштва за III разред основне школе, 1986, КССЈ);  
 а<sup>2</sup>) *Нека му је просто што је кућу опљачкао и чељад **застрашио*** [устрашио – Т.Б.] (Божовић Г. Косовске приче, КССЈ).
- (286) [...] *а течности, уместо да **загасе*** [угасе – Т.Б.] *пламен, стварале су пламене језике који су се као змије пењале у димњак...* (Дима А. Четрдесет и пет витезова, књ. 2, 1964, КССЈ)

Постоје, ипак, одређена неподударна када је реч о замени деривата *за-* дериватом *у-*. Наиме, код глагола какви су, примера ради, *засвињити* и *усвињити*, на примерима ексцерпираним из корпуса уочава се да долази до немогућности замене када се ради о значењу ‘учинити нешто рђаво, лоше, неправилно; направити проблем’ јер се *усвињити* користи да се опише нешто (неко) што је физички прљаво, измрљано. Такав је следећи пример, у којем се ради о опису нечијег понашања/деловања: (287) *У кући Гојковићевих посебан статус ужива Мица. Макар и да **засвињи*** [<sup>?</sup>усвињи – Т.Б.], *њој се прашта* (Политика, 27.06.2008, КССЈ). С друге стране, у наредним је алтернација двају деривата могућа: (288) *То сте малочас доказали, јер сте у року од пет минута тако **засвињили*** [усвињили – Т.Б.] *стомаке* (Хашек Ј. Доживљаји доброг војника Швејка у Првом светском рату, 1. књ., 1989, КССЈ); (289) [...] *ко може мене да принуди да чистим знам ти ја који **засвињио*** [усвињио – Т.Б.]... (Хашек Ј. Доживљаји доброг војника Швејка у Првом светском рату, 2. књ., 1989, КССЈ)

Алтернација која је следећа по заступљености у примарном корпусу јесте *за-/о(б)-* (присутна у 26 низова). Доминантно је присуство глагола придевског порекла с инхоативним значењем ‘постати какав’, нпр.: *забогатити се / обогатити се, завлажити се / овлажити се, заглувети / оглувети, запустети / опустети, зајседнети / ојседнети, закрвавити : закрвављивати / окрвавити* итд. У датој скупу налазе се, премда у мањем броју, и терминативни глаголи попут *засмести / омести : ометати, затровати / отровати* (само у 1. значењу), *зашинути / ошинути* и др.

Низ у којем префикс *за-* алтернира с префиксом *по-* укључује глаголе од различитих основа, од чега зависи и акционална семантика. Код глагола деривираних од придева реч је о инхоативном (каузативно мотивисаном) значењу ‘учинити да нешто постане какво; постати какав’ – *зацрвенити / поцрвенити, зацрвенети се / поцрвенети, зацрнети се : зацрњивати / поцрнети, засивети / посивети*. Уколико пак глагол означава конкретну активност, тада префикс *по-* остварује терминативно значење: *зајести / појести, засејавати : засејати / посејати* итд.

Највише модела префиксалне алтернације заступљено је са по једним примером, чија појава у електронским корпусима веома варира. Наиме, постоје низови у којима се нити један члан не појављује у КССЈ – *завабити / навабити / привабити*, али су бројнији они низови у којима изведенице с формантом *за-* или нису уопште заступљене или ако јесу, онда уз малу учесталост, док су остали чланови ланца присутни са знатно већим бројем примера: *зајармити / подјармити, зановити / приновити / обновити, загаравити / нагаравити / огаравити, закаљати / окаљати / укаљати, закрити / сакрити / покрити / прекрити* итд.



### 3.6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

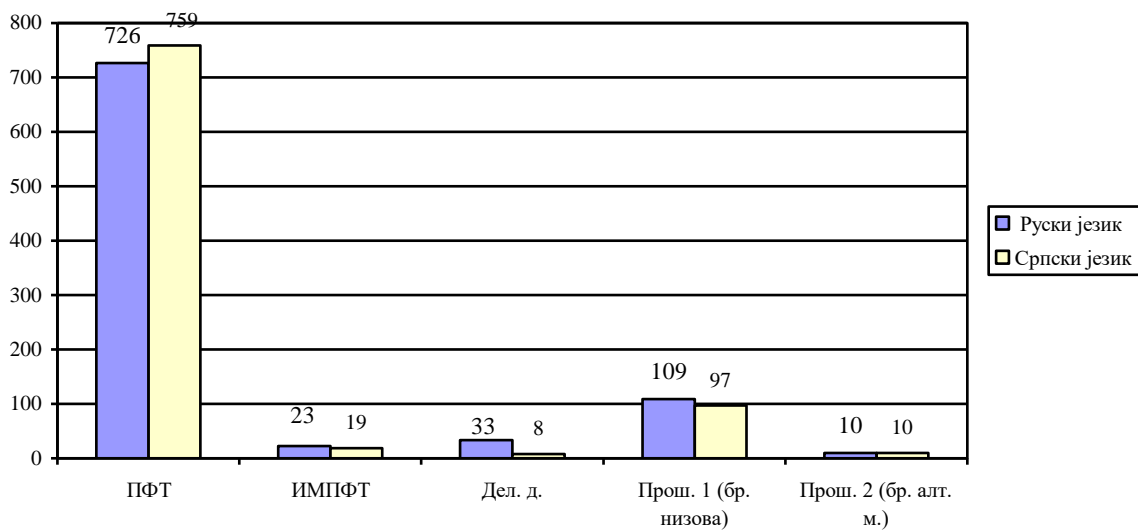
Иако префикс *за-* има веома развијен семантички потенцијал, глаголи који показују промене у погледу поседовања или пак саодноса са својим видским корелатом немају особито изражене акционалне специфичности. Наиме, већина материјала у издвојеним семантичким подскупинама у оквиру глагола без видског пара припада глаголима с почетним значењем, или пак онима који манифестују појаве које смо условно назвали *акционалном хомонимијом* и *акционалном колизијом*.

Одступање од представљања категорије глаголског вида као бинарне опозиције, односно дефектност парадигме вида, сагледана је кроз три манифестације чији упоредни приказ добијених резултата дајемо у виду графичког приказа на основу којег се јасно запажа да је грађа, издвојена на основу карактеристика у видској парадигми, приближно једнако заступљена у руском и српском језику. С друге стране, у оквиру глагола без видског пара НСВ, семантичке скупине су прилично неједнако присутне у примарном корпусу. Наиме, у руском језику најбројнија класа јесу моносемични глаголи у којима доминира инхоативна семантика (163), а следе је глаголи кретања (115) и звучања (114); док су терминативи и глаголи атмосферских прилика присутни с по 10 репрезентата, а уочен је само један двовидски глагол с префиксом.

У српском језику најпродуктивнији су глаголи из домена звучне репродукције и перцепције (231), а сви остали су далеко мање фреквентни (следе их моносемични глаголи (86), а потом и глаголи кретања, који су присутни са 76 представника). Скупину најмање продуктивних семантичких типова глагола без видског пара НСВ у српском језику чине глаголи са значењем атмосферских прилика (12), затим они који су деривирани од двовидских (10) и лексеме којима се денотира просторна локализација.

Анализом примарног корпуса издвојили смо по десет модела алтернације префикса *за-* с барем још једним префиксом у језицима које поредимо. Међутим, продуктивност самих модела није једнака у српском и у руском, тачније у српском је запажено много више низова у оквиру наведених десет модела (107 низова), док

инвентар на руском језику садржи 59. Важно је напоменути да је грађа на руском језику у највећем броју случајева стилски обојена, што може утицати на њену прагматичку вредност. На основу презентованог материјала јасно је да је истраживана област сложена, те да је потребно испитати у каквом су међуодносу чланови проширења типа 2 (постојање више префиксалних облика одговарајућег непрефиксираниог глагола, од којих сви префиксали имају истоветно значење), треба ли издвојити суфиксалне деривате на *-ну-* као специјализоване акционалне чланове низова итд.



Графикон 1. Заступљеност модела видске дефектности код глагола с префиксом *за-*

## 4. ПРЕФИКС *ПРО-* КАО ФОРМАЛНИ МОДИФИКАЦИОНИ МАРКЕР

### 4.1. СЕМАНТИЧКА ВРЕДНОСТ ПРЕФИКСА *ПРО-*

Префикс *про-* највише значења поседује у домену просторне детерминације. Наиме, према подацима из консултованих речника (БАС, 1961/11: 906–907; МАС, 1999/3: 461; ЈРМС, 2011: 1038; РМС, 1973/5: 130), овај формант има потенцијал да означи следеће промене код глаголских лексема: (1) просторно одређење ‘кроз’, ‘наскроз / потпуно’ (*просеивать, протекать; прострелити, прогурати*); ‘формирање отвора на каквој површини’ (*пропиливать, прорубать; просећи, прошиити*); (2) ‘пун опсег (пуноћа) одређене активности’, њено распрострањање ‘по читавом објекту’ (*пробеливать, промерзать, пропахнуть; проучити, промотрити*)<sup>226</sup>; (3) правац активности (код глагола кретања) – ‘поред чега/кога, мимоилажење’ (*пробегать, промчаться, проноситься; пројурити, промаћи*); (4) ‘достизање циља започете моционе активности’ (*проехать, проползти; протутњити*); (5) ‘значење испуњења каквог временског одељка’<sup>227</sup> вршењем одређене активности (*пробегать*<sup>228</sup> целый день, *пролежать* до полудня); (6) значење ‘непажње, немарности’ (*прокараулить*<sup>229</sup>, *просторожить, прозевать*); (7) значење ‘грешке, која доводи до увреде или штете за агенса’ (*промерить, просчитываться*); (8) значење ‘губитка’ – чешће материјалног или повезаног с физичким реалијама (*прокуривать, пропивать; пропасти, прозепсти*).

<sup>226</sup> У српским речницима и појединим студијама издвојено је и супротно значење префикса *про-* у творби глагола: радња у малој мери, количини, интензитету – *прочистити, прогазити, прошалити се* (РМС, 1973/5: 130; Вabić, 1978: 85).

<sup>227</sup> Сматрамо да се у датом значењу развија просторна метафора пренета на временски домен. У српском језику ово значење је друкчије дефинисано као ‘свршетак, завршетак радње која је неко одређено време трајала, ограниченост трајања радње’ уз примере: *прогрмети, протутњити* и др. (в. РМС, 1973/3: 130). Уп. став И. Грицкат, која тврди да је значење префикса *про-* ‘распрострањање радње по неком временском одсеку’ (*пролежать, проработать* весь день) врло живо у руском језику, а да се у српском ређе користи (Грицкат, 1957–1958: 115). Међутим, код Д. Шипке префикс *про-* се у творби глагола једино појављује у значењу ‘Х-овати одређено време’ (Šipka, 2005: 134).

<sup>228</sup> У БАС је код овог значења дата напомена да се глаголи употребљавају обично у СВ и уз лексеме којима се именују временске релације. Осим тога, у наведеном речнику, као и у МАС, мноштво глагола садржи напомене да у датом значењу имају искључиво граматичко значење СВ.

<sup>229</sup> Глаголи датог типа често могу имати значење по следећем моделу: *прокараулить*<sup>2</sup> – кого-что и без доп. ‘провести какое-н. определенное время, карауля’. *Прокараулить всю ночь*. (в. такође: МАС)

Осим тога, у руском језику (уз постфикс *-ся* као факултативни елемент) означава и (9) ‘случајно извршење’ какве радње (*проболтаться, проговариваться*), док уз обавезни постформант *-ся* префикс *про-* у руском језику може да значи и (10) ‘задовољење извршења какве радње’ (*проплакаться, прокашливаться*), као и, код глагола кретања, (11) ‘краткотрајност, ограниченост моционе активности’ (*прокатиться, проехать*).

Као последње значење овог префикса приликом лексикографских тумачења датог форманта, и у речницима на руском и на српском језику, наводи се (12) ‘образовање свршеног вида глагола’, уз примере *проанализировать, продиктовать* и сл. у руском језику, односно *процвилети, проговорити*<sup>230</sup> и др. у српском. Интересантно је, међутим, нагласити да се у оквиру лексикографске интерпретације значење *почетка* које маркира префикс *про-* појављује једино у једнотомном Матичином речнику (в. ЈРМС, 2011: 1038) те да је као илустрација наведен и глагол *проговорити*. С друге стране, ово се значење (али и континуативно<sup>231</sup>) среће у литератури посвећеној творби речи (Клајн, 2002: 276; Стевановић, 1970: 443–445; Вавић, 1978: 85; 1986: 488).

Дакле, јасно се може уочити да префикс *про-* има, пре свега, изражену способност модификовања глаголске семантике, како у ужем смислу – када се промене манифестују пре свега с лексичког аспекта, тако и у ширем – када се мења и њихово акционално значење (односно глаголи нису просто перфективизовани већ је прелазак из НСВ у СВ праћен различитим додатним специфичностима денотиране ситуације, што се, између осталог, може приметити и из распореда значења посматраног форманта у консултованим речницима)<sup>232</sup>.

Семантички профил посматраног префикса, добијен на основу анализе *природних (правих) перфектива* (другим речима, видских парњака), показује да је

---

<sup>230</sup> Код дате лексеме у изолованој употреби ипак није јасно актуелизује ли се почетна или терминативна семантика.

<sup>231</sup> Осим самог почетка, обухвата читав почетни период – *пролутати, проплакати, повеселити се* (Клајн, 2002: 276).

<sup>232</sup> О контрастивној анализи префикса *пре-* и *про-* као еквивалената пољског префикса *prze-* в. Mitrinović, 1990. Ауторка је у монографији описала просторно, пенетративно, временско, мерно (аугментативно, мајоративно и деминутивно) и ретроспективно значење, затим, значење губитка и случајеве кад функционишу као чисти перфективизатори. Сва издвојена значења одговарају онима која се наводе и у речницима.

најјасније повезан са значењем *кроз*, и то у семантичким класама глагола *говорења* и *звучања* (продирање звучних таласа кроз простор) и глагола са значењем *утицаја* (нпр. попуњавање пукотина или апсорпција супстанци), али да се може често јавити и у пердуративном значењу, посебно код глагола *говорења* и *звучања* (Janda & Lyashevskaya, 2013). Наша анализа, подсећамо, није посвећена видским парњацима, већ управо супротно – глаголима који показују одступања од наведеног граматичког принципа.

#### 4.1.1. Начини глаголске радње реализовани префиксом *про-*

У аспектолошкој литератури издваја се неколицина НГР који се реализују помоћу форманта *про-*, а највећи број односи се на временско ограничење трајања активности (стога можемо тзв. *ограничительный способ глагольного действия* сматрати својеврсним садржинским и терминолошким хиперонимом посматране групе). Наиме, уколико изузмемо просторно значење посматраног префикса, највише модификација ситуације денотиране глаголом у вези је с њеним трајањем. У руском језику наводе се следећи НГР које маркира *про-*:

(1) *Пердуративни* или (*дуго*)*трајно-ограничени* (рус. *пердуративный, длительно-ограничительный*) јесте начин глаголске радње помоћу којег се истиче да је активност обухватила читав у контексту експлицитно наведен временски период<sup>233</sup>, те су стога адвербијали времена обавезни у реченицама у којима се употребљавају глаголи попут *проспать, проболеть, проговорить* и сл.: *Проспать до обеда, проговорить сорок минут по телефону* и др. (Зализняк & Шмелев, 1997: 95; Зализняк & Шмелев, 2000: 112–113). Премда највећи број пердуративних глагола у руском језику представљају једновидски глаголи (Шелякин, 1983: 189), одређене лексеме ипак могу образовати секундарне имперфективе, нпр. *просидеть* → *просиживать*, *простоять* → *простаивать*, *пролежать* → *пролеживать* (Зализняк & Шмелев, 2000: 112–113), али је образовање видских парова код дате групе глагола ипак ретка појава (Шведова, 1980: 598). Осим тога, специфичност пердуратива је и (квантитативна) оцена активности, која је обично негативна

<sup>233</sup> Другим речима, указује се на то колико је трајао завршени процес (Авилова, 1976: 285).

(Ремчукова, 2004: 112). Будући да се пердуративност остварује на реченичном нивоу, а сви глаголи имају компоненту неодређеног временског трајања (што се види тек на синтаксичком плану), ми у раду поистовећујемо термине ‘пердуративност’, ‘пердуративи’ и ‘неодређена квантификација времена’.

Према критеријуму трајања, осим већ поменутих глагола код којих је оно дуго, издвајају се и глаголи који се одликују краткотрајношћу активности, код којих је она представљена као један ‘квант’. Реч је о *квантовно-ограниченом* (рус. *квантово-ограничительный*) и *квантовно-умањеном* (рус. *квантово-уменьшительный*) начину глаголске радње, нпр.: *За окном прошумела машина, односно Я прогулялся, и головная боль прошла* (Петрухина, 2009: 100).

(2) Формант *про-* у комбинацији са суфиксом *-ну-* образује *умањени* НГР, који се у литератури на руском језику назива *уменьшительный* односно *уменьшительно-смягчительный* СГД. Његова је карактеристика да активност нема велики интензитет те да је извршена у малој количини (Ремчукова, 2004: 116), а ови су глаголи, како се наводи у *Руској граматици* – обично глаголи СВ непарни по виду (Шведова, 1980: 599).

(3) *Интензивни* или *интензивно-резултативни* НГР (рус. *интенсивный, интензивно-результативный* СГД) подразумева да је активност извршена темељно и потпуно (нпр. *просушить, проварить*), док се уз постфикс *-ся* означава субјектово задовољење датом активношћу, па се може говорити о сативној компоненти – *прокашляться, прочихаться* и сл. (Авилова, 1976: 304; Ремчукова, 2004: 122–123; Шведова, 1980: 602).

(4) Префиксом *про-* означава се и *терминативни*<sup>234</sup> (рус. *терминативный*) НГР, посебно заступљен уз глаголе говорења и звучања, којим се указује на крај

---

<sup>234</sup> Напомињемо да ми у раду користимо термин *терминативни глаголи* или *терминативи* када указујемо на глаголе који означавају достигнут циљ активности, углавном супротстављајући их инхоативима који се одликују означавањем достигнутог циља једне (почетне) фазе, а не активности у целини. Дакле, не подразумевамо под тим терминативни НГР. Ј. В. Падучева, међутим, упозорава да се дефинитивна квалификација глагола као (не)терминативних може постићи искључиво на нивоу глаголске фразе, при чему је важна њена перспективизација (Paducheva, 2009: 109–119). Слично схватање има и Х. Р. Мелиг (Мелиг, 2003), те наводи разлику између термина *предельность*<sub>1</sub> и *предельность*<sub>2</sub>, односно *boundedness* и *telicity*, а под *терминативима* / *трансформативима* подразумева глаголе с временским контурама чија се активност не може делити на идентичне временске фазе.

активности која је трајала *неко* време: *прочиркати*, *промолчати*, *пролетети* и сл. (Авилова, 1976: 300–301; Шведова, 1980: 601).

М. А. Шељакин издваја још три НГР у чијем се означавању употребљава анализирани формант. Реч је о подваријанти општерезултативног НГР, који припада широј скупу резултативних НГР. Наиме, (1) *резултативно-непроцесни* глаголи (рус. *результативно-непроцессные глаголы*) означавају тренутак појаве резултата / стања (често неочекиваног, непредвиђеног) као последицу имплицитног остварења радње која је негативно оцењена – *пробегати*, *прокараулити*, *прогледети* и др. (Шељакин, 1983: 180–181). (2) *Квалитативно-квалификативни* НГР (рус. *качественно-оценочный СГД*) подразумева постојање ефикасности приликом извршења денотиране активности, што се може испитати помоћу адвербијала *добро*, *како треба*, *нажљиво* и сл. (рус. *хорошо*, *как следует*, *старательно*): *прожарити*, *пропотети*, *прокипети* и др. (Шељакин, 1983: 186–187). Поред наведених, у оквиру *фазно-временских* НГР овај аутор издвојио је и *продужено-једноактни* НГР (рус. *протяженно-одноактный СГД*), који чине глаголи без корелата НСВ: *провыть*, *прогрохотать*, *прозвучать* итд. (Шељакин, 1983: 189).

Када је реч о српском језику, код Б. Тошовића постоји нешто друкчије тумачење аспектуалне семантике префикса *про-*. Наиме, осим *пердуративног* НГР, који је присутан и код аутора на руском језику, Тошовић је издвојио и *почетни* и *делимитативни* (в. Тошович, 2009: 75–77, 94, 146). Премда последњи наведени НГР није уврштен као класификационо решење у русистичкој литератури, његов појмовни опсег одговара *ограничено-трајном* НГР.

## 4.2. АПСОЛУТНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

Будући да је у претходним одељцима дисертације наведено да се поглавља различито структурирају, у складу с грађом која је у њима заступљена, дато поглавље имаће бројне разлике у односу на претходно. Осим тога, морамо истаћи да је материјал који се у наставку презентује, заправо, знатно редукован у односу на његов обим. Разлог је то што је, упркос нашим настојањима и жељи да се он представи што је могуће темељније, корпус у току истраживања толико проширен да је физички немогуће обухватити све што је запажено, али ћемо настојати да и томе у будућности посветимо дужну пажњу.

Дакле, без даљег коментара оставићемо глаголе који су након префиксације семантички модификовани у односу на полазне облике од којих су настали (у руском нпр. *профинтитъ*, *прослышатъ*, *пронаблюдатъ*, *промигатъ*, *продохнутъ* и др., односно у српском језику *проласнити*, *прочаршијати се*, *проушити*, *профућкати*, *проћукати се*, *просмочити се*, *просвежити*, *пропушити*<sup>2</sup>, *прокопсати* итд.).

### 4.2.1. Семантичка класификација *perfectiva tantum* у руском и српском језику

Глаголе без видског парњака НСВ поделили смо у шест лексичко-семантичких односно акционалних скупина у језицима које поредимо, водећи рачуна да издвојене класе буду сличне у двама језицима. Наиме, са семантичког аспекта издвојени су глаголи кретања, односно они који се тичу просторног детерминисања уз имплицирано кретање, док су на основу акционалне припадности настале скупине неодређене временске квантификације односно оне код којих се маркирају почетно или значење краткотрајности, иако се она понекад не могу диференцирати.

У оквиру дате класе анализирају се и префиксали настали од двовидских глагола, који могу (али и не морају) бити с њим у односу видске корелације, као и префиксали изведени префиксом *про-* с двоструком видском вредношћу



#### 4.2.1.1. Глаголи кретања

Посматрана издвојена скупина глагола показала се као веома проблематична за тумачење које спроводимо. Разлог је, пре свега, у томе што се префиксираним глаголима кретања (осим када је реч о префиксу *за-* с почетним значењем) означава *достигнута промена места* актанта.

Наиме, када се узму у обзир само лексикографски подаци, може се закључити да су мотивни и мотивисани глагол у односу видске парности (услед достигнутог циља кретања<sup>235</sup>, тј. промене положаја у простору). Ми смо из примарног корпуса издвојили одређени број глаголских лексема које немају секундарне имперфективе и, пошто код глагола кретања сваки префиксални формант означава достигнут циљ кретања, без обзира на друкчији „развојни пут”, сматрамо да префиксирани глаголи, иако јесу перфективизоване варијанте полазних лексема, не чине с њима видске парове.

4.2.1.1.1. У примарном корпусу на руском језику ексцерпирани смо 21 глагол кретања (и/или покретања делова тела) модификован префиксом *про-*. Имајући на уму лексичко-семантичку групу којој припадају основни глаголи, можемо закључити да је реч углавном о констатацији извршене моционе активности, често уз просторно одређење чији је носилац префикс *про-* (*кроз* какву површину), нпр.: *прошвырнуться*, *протесниться*<sup>236</sup>, *проездиться*, *прометнуться* и др.

Срећу се, међутим, и случајеви када се, поред наведеног циљно-просторног кретања, глаголом означава специфичан начин извођења дате активности. Тада се у лексикографским одредницама најчешће наводи *како* је она извршена, нпр. *прохромать* (‘пройти хромая’ / проћи какву раздаљину храмајући), *пробалансировать* (‘пройти балансируя’ / проћи (кроз нешто), одржавајући баланс), *продымить* (искључиво у секундарном значењу – ‘пройти, оставляя дымный след’ / проћи, остављајући за собом траг дима). Слична својства поседују

<sup>235</sup> У најширем смислу те речи, што се односи како на људско кретање и/или покретање делова тела, тако на кретање различитих неживих реалија, па и само кретање као појам.

<sup>236</sup> Дати глагол у МАС нема наведен видски парњак НСВ, док у БАС стоји да има парњак *протесняться*, уз напомену да је уобичајеније користити СВ.

и *протопатъ*, *протруситъ*, *прошаркатъ*, *проплестисъ* и др., док, на пример, *прозмеитъся* означава да је опис начина кретања мотивисан кретањем змије.

Важно је нагласити да код глагола с посматраним формантом нису забележени случајеви акционалне хомонимије.

ГЛАГОЛИ КРЕТАЊА С ПРЕФИКСОМ <i>ПРО-</i> У РУСКОМ ЈЕЗИКУ				
Стилска маркираност	Разговорни (рус. <i>разговорный</i> )	Народски (рус. <i>просторечие</i> )	Неутрални (рус. <i>нейтральные</i> )	Застарели (рус. <i>устаревшие</i> )
Бр. глагола	8	2	9	2
Укупно глагола	21			

Табела 37. Стилска својства глагола из групе 4.2.1.1.1.

4.2.1.1.2. Са друге стране, српски део корпуса садржи знатно већи број глагола са значењем кретања и/или покретања делова тела – 57. Као и у руском језику, доста се ексцерпирани грађе одликује диференцијалном семом *кроз*, помоћу које се описује правац предузете активности, нпр.: *прошпарцирати*, *прошет(к)ати (се)*, *прошевелѝти се*, *протабанчити*, *проринути се* и др. Према се у говору среће секундарни имперфектив глагола *пропловити*, у релевантим речницима облик *пропловљавати*<sup>237</sup> није забележен. С обзиром да се слична творбена решења у говору могу чути, али у писане облике изражавања још увек нису системски продрли, сматрамо их тенденцијом и могућим развојним путем у креирању (потенцијалних) видских парова, али не и актуелним доминантним решењем.

Одређени модели људског кретања мотивисани су животињским, уз конотативне компоненте у погледу понашања, карактеристичне за дату животињу, као нпр. *пропијетлити се* (‘проћи кочоперећи се као петао’) или *прокртити се*, док се другима врши спецификација активности у смислу брзине кретања или каквог другог начина њеног извршења. Такви су *пробатргати се*, *проверугати*, *провитлати*, *прогавелѝти*, као и *проишишати* који у секундарном значењу означава кретање које се одвија великом брзином и сл.

<sup>237</sup> О овоме смо дали напомену у Балек, 2018а: 64, где је наведен следећи пример из романа М. Капора, преузет са сајта „Антологија српске књижевности”: *Седели бисмо тако на прамцу и махали свим чамцима, шикљама, скифовима и шлеповима што су пропловљавали покрај нас* (Балек, 2018а: 64).

Ексерпирани материјал на српском језику специфичан је и по томе што је издвојен одређени број лексема које, осим кретања, означавају истовремено и звучне ефекте који се производе. Прецизније речено, кретање је праћено одговарајућим аудитивним садржајем – *прошумети* (шумећи проћи), *прохујати* (у примарном значењу се односи на објекат који својим кретањем изазива какав звук), *профијукати*, *прохучати*, *протандркати*, *прогромињати*, *пробректати*<sup>238</sup> и др. Поред тога, у лексикографским одредницама глагола *проћарлијати*, *процоциљати се* и *промувати се* експлицитно је назначено да денотирана активност траје неодређено (неко) време. Дато својство је далеко присутније у лексикографским описима глагола у руском језику, обично као једно од значења у полисемантичкој структури према којем се одређени глагол издваја у односу на свој видски пар.

ГЛАГОЛИ КРЕТАЊА С ПРЕФИКСОМ ПРО- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ				
Стилска маркираност	Варваризми (рус. <i>варваризмы</i> )	Шаливи / подругљиви (рус. <i>просторечие</i> )	Неутрални (рус. <i>нейтральные</i> )	Покрајинизми (рус. <i>територијално маркированые</i> )
Бр. глагола	1	2	51	3
Укупно глагола	57			

Табела 38. Стилска својства глагола из групе 4.2.1.1.2.

#### 4.2.1.2. Глаголи с доминантном компонентом неодређене временске квантификације

Запажено је да префикс *про-* у примарном корпусу, чак и код глагола без видског пара НСВ, може доминантно да означава временску квантификацију која није дефинисана, није постављена у конкретне временске оквире. Наиме, код лексема које смо издвојили акценат није на дефакто извршеној радњи, већ на њеном неодређеном трајању.

4.2.1.2.1. Из примарног корпуса на руском језику издвојено је 93 глагола с горенаведеним карактеристикама. Сви они, како је речено, у својој дефиницији садрже податке о неком времену које је агенс провео вршећи активност означену мотивним глаголом. Да је реч о скретању фокуса са аспекта извршења радње на аспект времена говоре нам и експлицитно наведена два типа формализације дате

<sup>238</sup> Променом субјекта уз дати глагол у потпуности се мења семантичка класа. Ако је, дакле, на позицији субјекта живо */+/* и људско */+/*, тада глагол денотира начин говора људи.

појаве: ‘провести какое-либо время делая X’ (провести неко (не)одређено време вршећи X), односно ‘X в течение какого-либо времени’ (X током неког неодређеног времена).

С обзиром на то да је категоријална особина издвојених речи неодређена квантификација времена, што представља надређено акционално својство, у оквиру дате скупине срећу се разнородни семантички обрасци. С једне стране, лексеме које припадају акционалном типу *стања* без обзира на то што се ради о префиксираним глаголима који поседују граматичко значење СВ – с емоционалним значењем (*прогоревать*, *прогруститъ*, *пролюбитьъ*, *проплакать*<sup>239</sup> и др.) или пак психо-физиолошким (*продышать*, *продремать*, *проболеть*<sup>1</sup>, *проболеть*<sup>2</sup>). С друге стране, срећу се и глаголи који припадају другим акционалним типовима попут: *проваландаться*, *пробездельничать*, *проискать*, *провоевать*, *продежурить*, *прозаседать*, *прозаниматься* и сл. Лексеме којима се денотира говорна активност с неодређеним трајањем у руском језику нису бројне – свега их је шест: *проишукать*, *протолковать*, *прокалякать*, *пробредить*, *пробеседовать* и *пробалагурить*.

Међу ексцерпираним лексемама у датој групи запажено је девет хомонима, односно глагола чији су мотивни глаголи такође хомоними: *проболеть*<sup>1</sup>, *проболеть*<sup>2</sup>, *пробродить*<sup>2</sup>, *провинтить*<sup>2</sup>, *проезжаться*<sup>1</sup>, *проколотъ*<sup>2</sup>, *прокоптеть*<sup>2</sup>, *прометать*<sup>1</sup> и *промотать(ся)*<sup>1</sup>. На пример, код прва два у низу разлика се огледа у агентивној допуни – *проболеть*<sup>1</sup> захтева на позицији субјекта именицу са својствима живо /+/ (обично и људско /+/), која у датим околностима указује на особу која је боловала неодређено време, осим уколико је у контексту дата информација колико је радња трајала, као нпр. (290) *Он был так встревожен, что три дня **проболел*** (МАС) (*Био је толико узбуђен да је три дана провео болујући* – акценат је на количини времена које је проведено у датом стању, иако оно није на снази у актуелном тренутку). Код *проболеть*<sup>2</sup> на позицији семантичког субјекта јесте назив каквог органа или дела тела, односно „извориште” болног надражаја

---

<sup>239</sup> У БАС је наведен облик НСВ *проплакивать*, у чијој је дефиницији наведен *проплакать* као видски пар. Међутим, код сваког од три значења, колико *проплакивать* поседује, дата је напомена да се обично користи само СВ. То је разлог што смо *проплакать* уврстили у глаголе без видског пара супротне граматичке садржине иако он формално постоји у лексичком систему.

због којег јединка трпи бол, уп.: (291) *У матери от дыму с непривычки заболели глаза и проболели целый месяц* (МАС) (*Мајку су од дима услед ненавикнутости заболеле очи и болеле су је [провела је у боловима – Т.Б.] читав месец*).

ГЛАГОЛИ С НЕОДРЕЂЕНОМ ВРЕМЕНСКОМ КВАНТИФИКАЦИЈОМ С ПРЕФИКСОМ ПРО- У РУСКОМ ЈЕЗИКУ				
Стилска маркираност	Разговорни (рус. <i>разговорный</i> )	Народски (рус. <i>просторечие</i> )	Неутрални (рус. <i>нейтральные</i> )	Специјални (рус. <i>специальный</i> )
Бр. глагола	35	10	47	1
Укупно глагола	93			

Табела 39. Стилска својства глагола из групе 4.2.1.2.1.

4.2.1.2.2. Неодређену квантификацију времена код глагола у српском језику који немају пара НСВ установили смо код 50 лексема. С обзиром на неодређено дефинисано трајање активности, ова је скупина лексема (као и у руском језику) веома разнолика, а све су описане помоћу два модела: (1) ‘провести (*неко*) време вршећи X’ (нпр. *просањарити* ‘провести неко време сањарећи’) и (2) ‘X (*неко*) време’ (*проруковати* ‘руковати чим неко време’).

Наиме, заступљени су како глаголи који се односе на стања – *проселити*, *простајати*, *прочловити*, *просањарити* и др.; глаголи који укључују комуникативну активност попут *прошали(ка)ти се*, *проразговарати се*; глаголи са психо-емоционалним значењем као *промуштрати*, *пролудирати се*, *пројадати*, *прогњавити* и сл.

За разлику од руског, ексцерпирани материјал на српском језику показао се као знатно мање стилски обележен. Од издвојених 50 глагола с неодређеном квантификацијом времена без пара НСВ свега осам је (стилски) маркирано: индивидуализмима припадају глаголи *проуздисати* и *проискати*, док су *прострадати* и *просапити* издвојени као неубичајени облици; *проразговарати* је обележен с временског аспекта, а *проселити* и *пролабортовати* с територијалног. Премда глаголе страног порекла нисмо посебно издвајали, с обзиром на ниску фреквенцију посматране групе, навешћемо да је уочен и један турцизам – *процумбусити (се)*.

ГЛАГОЛИ С НЕОДРЕЂЕНОМ ВРЕМЕНСКОМ КВАНТИФИКАЦИЈОМ С ПРЕФИКСОМ <i>ПРО-</i> У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ					
Стилска маркираност	Индивидуализми	Неуобичајени	Застарели	Покрајинизми	Турцизам
Бр. обел.	2	2	1	2	1
Укупно обел.	8				
Укупно глагола	50				

Табела 40. Стилска својства глагола из групе 4.2.1.2.2.

### 4.2.1.3. Глаголи просторне детерминације и кретања

Међу издвојеним глаголима са значењем моционе активности постоји знатна неуједначеност у језицима које поредимо. У руском језику је углавном реч о неодређеном трајању денотиране активности, која се лексикографски представља на идентичан начин као и код горе описаних глагола. С друге стране, у српском језику је реч о означавању почетне фазе кретања. Важно својство посматране скупине, уједно и разлог што су и глаголи кретања и глаголи просторне детерминације издвојени као једна целина, јесте да, због свог инхерентног значења кретања те због семантике префикса *про-*, глаголи најчешће поседују оба значења – и *просторно* и *моционо*, а често и *временско* значење *неодређеног трајања*.

4.2.1.3.1. Из примарног корпуса на руском језику издвојили смо 20 глагола кретања с префиксом *про-* који немају видског пара, чије је својство *неодређена квантификација трајања кретања* означеног основним обликом глагола. У датој се скупини налазе нпр. следећи глаголи – *процеголять*, *просуетиться*, *продвигать*, *пробродяжничать*, *протаскать(ся)* и др., а уочава се и неколицина хомонима: *проболтать*<sup>1</sup>, *пробродить*<sup>1</sup>, *провозить*<sup>2</sup>, *прогонять(ся)*<sup>2</sup>, *пролазить*<sup>1</sup> и *пролетать*<sup>2</sup>. Од укупног броја издвојених лексема, осам је обележено као разговорна варијанта, а једна као народски, прост облик (*пропутаться*).

4.2.1.3.2. Када је реч о глаголима који означавају просторну детерминацију, у руском језику издвојили смо свега четири, а доминантна карактеристика јесте да се односе на *потпуно* обухватање простора (*прокадить*), односно да активност пролази кроз какав простор „изнутра → споља” (*проелозить*<sup>240</sup>, *проблестеть*) или

<sup>240</sup> Ово је једина стилски обележена лексема као народски, прост говор. У секундарном значењу се активност квалификује као неодређено трајна.

пак да се истиче величина пређеног простора код глагола кретања *пропорхатъ* ('пролететь порхая').

4.2.1.3.3. Српски део корпуса броји свега осам глагола кретања (нема стилски обележених). Међутим, код већине њих посматрани формант уноси значење почетка извршења моционе активности: *провијати*, *прогмизати*, *прогмилети*, *пропузати* и *проходати*, што, како се нама чини, важи и за глагол *пробрзати* у примарном значењу<sup>241</sup> иако је у лексикографском опису наведено терминативно значење. Префикс *про-* једино код *проскитати*<sup>242</sup> маркира неодређено трајање радње, а уочено је да дати формант уноси у глаголску семантику и значење кратког трајања, како је код глагола *проносати* 'мало носати'.

4.2.1.3.4. Просторно значење код глагола без видског пара НСВ у српском језику регистровани смо код 23 лексеме (ниједна није стилски обележена). Параметри на основу којих су издвојени јесу (1) *правац* активности – често аблативни (*протеглити*, *прогнути*<sup>243</sup>), (2) перлативна компонента *кроз* (*просунути*, *прострићи*, *проскупсти*, *пролизати*, *прозасјати*, *проврети*), (3) комплетна компрехензија – *потпуно* обухватити / испунити простор (*промрежати*, *продахнути*, *прокадити*<sup>244</sup>) и (4) раздвајање (*пропукнути*).

#### 4.2.1.4. Глаголи са почетним значењем и/или компонентном краткотрајности

Анализа грађе ексцерпираних из примарног корпуса показала је да је грађа веома неравномерно заступљена према акционалним обележјима почетка и кратког трајања (што се често подудару с тренутним/моменталним извршењем) активности.

4.2.1.4.1.1. Наиме, у руском језику издвојили смо 31 лексему<sup>245</sup> код које *про-* може да укаже на почетак или на кратко трајање, а највећи број (21) припада семантичкој скупуни оних којима се означава *говорна активност* или *аудитивно*

<sup>241</sup> У секундарном значењу овог глагола наведено је *брзо проговорити*.

<sup>242</sup> С друге стране, рефлексивна варијанта овог глагола – *проскитати се* – има почетно значење 'ударити у скитњу, постати скитница'.

<sup>243</sup> Означава кретање на доле.

<sup>244</sup> Уп. горе *прокадити* у руском језику.

<sup>245</sup> Од којих је 16 маркирано: десет су разговорне форме, четири народске, једна је обележена с временског аспекта и једна с територијалног.

перцептивни садржај<sup>246</sup>: *прохрюкати*, *прокурњикати*, *проканјучити*, *пролепетати*, *прошептати*, *прохрипети*, *просипети* и др.

4.2.1.4.1.2. Свега десет глагола припада некој другој семантичкој класи, нпр. *провонјати* припада скупини *олфакторне перцепције* и у свом примарном значењу може бити како терминатив тако и инхоатив, док је у секундарном терминатив (слично је и с *пропахнути*, који се такође односи на перципирање непријатне материје, али је распоред значења у речничкој одредници обрнут); *прогневати* такође функционише као инхоатив уколико је у контексту експлициран реципијент код којег је изазвано негативно осећање; *проголодаться*, чија акционална семантика може да се интерпретира двојачко – као почетна или као моментална. Глагол *прослезитися* такође има почетно значење, а на исти се начин може разумети и значење глагола *проспати* – ‘доспети у трезно стање након спавања’<sup>247</sup>. Нисмо успели да реконструирамо од којег је облика настао глагол *прочухаться*<sup>248</sup>, али сматрамо да он такође има почетно значење ‘доћи себи → постати нормалан’. *Продребежати* се сасвим односи на кратко трајање активности (срп. *продрхтати*, премда би адекватније било рећи *задрхтати*), док се два глагола – *промозгнути* и *прохудитися* – односе на особине људи или реалија (у ширем смислу посредно и њихових носилаца), а почетно значење ових глагола може се представити по моделу ‘постати X (какав)’.

4.2.1.4.1.3. Осим тога, запажено је 14 глагола<sup>249</sup> који испољавају *преконормативна* (*пробегаться*, *продрогнути*, *прозябнути*<sup>2</sup>, *пролити*<sup>250</sup>, *проплесневети*, *продушити(ся)*, *протыкати*), *деномартивна* (*провянути*,

---

<sup>246</sup> У зависности од агенса код појединих глагола могуће је двојачко тумачење. Ако се ради о оглашавању животиња, то је, с аспекта човека-примаоца слушног надражаја, глагол којим се означава аудитивна перцепција. Са аспекта животиње, реч је о глаголу „говорења“ (гласања). Међутим, ако се неки од глагола са значењем оглашавања животиња употреби зарад квалификације људског говора, развија се негативно стилско обележје (в. Балек, 2020а: 31–43).

<sup>247</sup> У МАС наведено је да је реч о пијаној особи, а у БАС слично појашњење није дато.

<sup>248</sup> Могуће да је повезан с *очутитися* (‘неојачиданно попасти куда-л., оказати где-л.’) и *очнутися* (1. ‘проснутися, пробудитися’; 2. ‘прийти в чувство, в сознание’) (в. МАС).

<sup>249</sup> Од чега је десет стилски обележено. Седам се користи у разговорном језику, а три припада народском/простом говору.

<sup>250</sup> Искључиво у секундарном значењу када је на позицији допуне лексема која означава атмосферске падавине у виду кише.



*просвежитъ(ся)*, *простирнуть*<sup>251</sup>) или пак *градациона* својства (*прогноитъ*, *продлится*<sup>252</sup>, *продрогнуть*, *проманежитъ*), која се огледају у резултативном карактеру радње.

4.2.1.4.2. Примарни корпус на српском језику садржи далеко већи број глагола с посматраним својствима – 177.

4.2.1.4.2.1. Почетна фаза радњи говорења и звучања заступљена је са 53 репрезента (нпр. *пробеседити*, *проблејати*, *провришитати*, *прозвучати*, *прозвонити*, *програктати*, *прокрешитати*, *прокривити се*, *пророптати*, *пропсовати*, *протужити* итд.), од чега је само један обележен с временског аспекта као застарео – *пропојати*. Код одређених глагола у примарном се значењу наводи да поседују почетно, а у секундарном (или пак неком наредном) моментално (терминативно), попут *прозборити*, *прокрчати*, *прогукати* и др.; док, с друге стране, неки глаголи са значењем говорења/звучања (посебно ако се ради о онима којима се дата радња оцењује негативно) могу истовремено функционисати и као квалификатори моционе активности – указују на чињеницу да је кретање извршено уз говорну или пак аудитивно перцептивну активност, у зависности од процењивача: *проурлати*, *прогаламити* и *провикати*. Осим тога, у одређеним спорадичним случајевима, поред почетне фазе, префикс *про-* у семантичкој структури маркира и (неодређено) трајање активности<sup>253</sup>, нпр. код *пропијукати*, *пропишитати* и *пробрбљати*. На основу тога можемо рећи да је означавање неодређене временске квантификације датим формантом имплицитно код сваког глагола чији је он саставни део.

---

<sup>251</sup> Глагол *протушитъ* ('тушением довести до готовности') нема јасно дефинисан видски статус према аналитичким параметрима које смо применили. У МАС није наведен, а мотивни глагол *тушитъ*<sup>2</sup> ('варить на медленном огне в закрытой посуде в собственном соку') дат је с парњаком *стушитъ*. Међутим, сагледавши ексцерпирану грађу у целости, сматрамо да *протушитъ* (као, на пример, *прокувати* и сл. у српском језику) показује својства *непотпуног* завршења денотиране радње и да она, самим тим, траје краће од подразумеваног и не доводи до одговарајућег резултата.

<sup>252</sup> Припада, заправо, групи с делимично дефектном парадигмом пошто у 1. значењу има парњака *длиться*.

<sup>253</sup> Осим уколико је оно ограничено адвербијалима времена.

4.2.1.4.2.2. Издвојили смо додатну групу од 38 глагола који такође означавају почетну фазу какве радње, а немају видског пара НСВ. Она је према семантичким карактеристикама врло разнородна, али би даља типологизација грађе додатно закомпликовала презентовање резултата. Важно је нагласити да смо уочили свега две лексеме стилски маркиране као неуобичајене – *проискрити* (‘засјати као искра, почети светлети’) и *пролевачити* (‘почети јести левом руком’). Неки од заступљених семантичких образаца су, на пример: (1) глаголи с емоционалним, а примарно температурним, значењем (*пробукњати/пробуктети, прокипети, пропланути, пропламсати*), (2) глаголи са значењем уништења (*прогњити, промлетити*), (3) глаголи физиолошких радњи (*продисати, прозевати, прокијати*), (4) глаголи са значењем атмосферских прилика (*пропљуштати, прокишиати се, проромонити, проросити*) и др.

4.2.1.4.2.3. Код 44 глагола с фактитивним значењем запазили смо такође могућност означавања почетка деловања. Издвојили смо две основне групе лексема – *антропоцентричне*, оне које се односе на квалификацију људског понашања или деловања, или пак глаголе којима се квалификује изглед човека (нпр. *проседити, простарити*). Када је реч о моделима понашања / деловања, они могу бити оцењени као негативни (*прокартати се, прокоцкати се, прокурвати се, прокрволочити се, прокерити се*<sup>254</sup>, *прозлочестити се, пробитанжити се, пробећарити се, проаљкавити се*) или позитивни (*проловити се, подобрити се*<sup>255</sup>, *пројуначити се, провреднити се, проваљанити се, пропоштенити се*). Другу групу чине глаголи којима се описује да је каква реалија (ређе део људског тела) попримила одређене карактеристике, нпр. *прозеленети, проголетити, прожукнути, проплаветити, просребрити и прохладнети*.

4.2.1.4.2.4. Компонента кратког трајања, некад и уз одређења ‘мало, непотпуно, овлаш, кратким поступцима’ и сл., присутна је код 42 ексцерпирана глагола: *пропржити, просветовати, проперушати, промлатити, пролупати*<sup>256</sup>

<sup>254</sup> Истовремено једина маркирана реч у посматраној категорији – покрајинизам.

<sup>255</sup> Видски пар *подобрити се* : *подобравати се* има истоветно значење, па се ово може уврстити и у групу проширења типа 2.

<sup>256</sup> Овај глагол у савременом (разговорном) језику значи и ‘постати луд’; уп. *пролупати* – 2. *шаљ*, ‘пореметити памећу’, ‘доживети психичку кризу’ (ЈРМС).

(‘мало лупати’), *прокупати се*, *пролешкарити*, *прокорити*, *прокарати*, *прокуражити се* и сл.

4.2.1.4.2.5. Могуће је издвојити и компоненту *брзине* извршења активности – *нагло*, нпр. у *пробледнути* и *прождркнути*. Речнички материјал показује да наведени формант може да значи и компоненту *много*, тј. *више од какве норме*, што је случај, примера ради, с глаголима *прочудити се* и *зачудити се* јер први носи информацију да је дата реакција изражена у већем степену. Глаголи овога типа, рекли бисмо, показују прекономативна, денормативна и градациона својства морфологизована помоћу посматраног префикса (слично као у руском језику, в. горе).

#### **4.2.1.5. Глаголи без корелата НСВ изведени од двовидског и двовидски префиксали**

4.2.1.5.1.1. Имајући на уму то да су у фокусу наше анализе неуобичајене (нерегуларне) појаве у видском систему руског и српског језика, свакако да је појава префиксираног глагола који има два видска значења – и НСВ и СВ<sup>257</sup>, врло занимљива. У руском језику уочили смо један такав глагол с префиксом *про-*, који је обележен као разговорни – *прозакладывать* (‘отдать (отдавать) в заклад’ МАС), настао од глагола НСВ. С обзиром на морфемски састав, префикс *про-* те суфикс *-ыва-*, очекивано би било да је реч о глаголу с граматичким значењем НСВ, што није случај.

4.2.1.5.1.2. С друге стране, пронашли смо 18 глагола СВ који су настали од двовидских (пет је стилски обележено: по два као разговорни и застарели, а један припада домену специјализоване лексике). Неки од њих су видски корелати мотивним, на основу чега можемо рећи да се, на извештан начин, шири парадигма двовидских глагола те да префиксали СВ узрокују могући (раније описан) прелазни стадијум, када почиње преовладавати граматичко значење НСВ код двовидских глагола без префикса. Уп. нпр.: *протелефонировать*, *протелеграфировать*, *просигнализировать*, *прорекламирывать*, *проманкирывать*, *прокомментировать*, *проинформировать*, *проинкубировать*, *проиллюстрировать*, *продемонстрировать*,

---

<sup>257</sup> И у БАС и МАС наводи се да је овај глагол двовидски, премда се у БАС наводи више значења.

*продезинфицировать, продебютировать, проградуировать, проанатомировать и проанализировать.*

Свега три издвојена глагола СВ настала од двовидских нису њихови видски корелати. *Проночевать* се у односу на мотивни издваја по компоненти неодређене временске квантификације ‘неко време’, док *проредактировать* означава да је извршена редактура *једног дела* текста (тј. да дата активност није извршена у целости). Глагол *прободать* је у БАС наведен као двовидски глагол, али се семантика „дели” у оквиру једне лексеме на два одвојена значења – како граматичка тако и лексичка. С друге стране, посматрани глагол је у МАС хомоним, па је видско и лексичко значење диференцирано помоћу две лексичке форме.

4.2.1.5.2.1. Када је пак реч о српском језику, издвојили смо укупно седам глагола, у речнику дефинисаних као *двовидски*, с префиксом *про-*, који нису стилски обележени: *проаконтирати (се)*, *пробарабирати (се)*, *проводацисати*, *прокламирати*, *пропонирати*, *проскрибирати* и *простернирати*<sup>258</sup>. Први у низу интересантан је и показује релативност тумачења глаголског вида у светлу бинарне опозиције јер, премда је префиксиран, има оба видска значења, а и настао је од двовидског *аконтирати* (нема рефлексивни облик). Осим тога, *пробарабирати (се)* такође се тумачи као двовидски а настао је од *барабити (се)*, који је НСВ. Иако у речнику није наведено, рекли бисмо да *пробарабирати (се)* може имати и почетно значење. За двовидске глаголе *проводацисати*, *прокламирати* и *пропонирати* нисмо успели да утврдимо од ког су мотивног настали, али они свакако јесу префиксирани<sup>259</sup>.

4.2.1.5.2.2. С друге стране, када је реч о глаголима који су изведени од двовидског, а чије је видско значење дефинисано, издвојили смо укупно 13 глагола, од којих већина има граматичко значење СВ, а само *продековати* је НСВ.

---

<sup>258</sup> Нисмо успели да утврдимо да ли је заиста у питању префиксал.

<sup>259</sup> Уп. *наводацисати*, *рекламирати*, *опонирати* који имају заједничко порекло с горенаведенима. Порекло глагола *проводацисати*, *наводацисати* и сл. објаснила је М. Спасојевић као хибридне творевине (в. Спасојевић, 2015: 169). С друге стране, *прокламирати* и *пропонирати* су преузети из латинског језика: 1. *прокламирати* / *прокламовати* (лат. *proclamare* – *викати* [про- + clamare: ‘(<у>напред + викати’]); 2. *пропонирати* / *пропоновати* (лат. *proponere* – *(но)ставити* / *(но)стављати пред* [про- + ponere], *изложити*).

Наиме, неки од ексцерпираних глагола јесу парњаци својим мотивним, нпр. *прогодиновати*, *прокомпонирати*, *проконтролисати*, *прокритиковати* и *продефилирати*. *Прочути* има друкчија својства од *чути* која се огледају у поновном извршењу радње и непотпуној рецепцији слушне информације, а рефлексивна форма означава ‘постати чујан, зачути се, одјекнути’. На основу експлицитно дате компоненте *неко време* издвојили смо *промаркирати*<sup>260</sup> у односу на *маркирати*, док смо на основу компоненте *кроз* издвојили *прокročити* према *кročити*. На основу дате компоненте, али и додатне – *потпуно/сасвим*, издвојен је и *прогрезнути* према *грезнути*, док *провентилирати* у односу на *вентилирати* има сасвим самостално секундарно (пренесено) значење *подробно претрести, расправити какво питање*.

Посебно смо издвојили и *прокоментарисати*, иако он не показује прецизне модификације у односу на *коментарисати*. Условно се може рећи да је присутна компонента кратког трајања активности коментарисања, али и недовољна обрада информација које се на тај начин презентују, што је можда уочљивије уколико се значење глагола *прокоментарисати* упореди са *искоментарисати* (који није регистрован):

- (292) а) *Кратко нам **прокоментаришите** тренутну ситуацију* (дајте нам кратку, (непотпуну), успутну информацију) (пример наш – Т.Б.) vs.  
б) *Кратко нам **искоментаришите** тренутну ситуацију* (дајте нам кратку, али по могућству што подробнију информацију) (пример наш – Т.Б).

Глагол СВ *проанализирати* има истоветно значење као и *изанализирати*, оба су видски парњаци *анализирати*, па се овај спој може сагледати и у оквиру типолошке скупине *Проширење типа 2*.

---

<sup>260</sup> Није дефинисан као *извршити маркирање, завршити с маркирањем* и сл., него *маркирајући провести неко време*. Другим речима, скреће се фокус са саме радње и прелази на димензију времена коју је дата активност „обухватила”.

#### 4.2.2. *Imperfectiva tantum* изведени префиксом *про-*

Префиксали НСВ без видског пара супротне граматичке садржине су у целокупном ексцерпираним материјалу знатно мање заступљени од префиксала СВ без видског корелата. Дата скупина садржи глаголе с различитом семантиком, али због малог броја конституената не разврставамо их према њиховим значењским одликама.

4.2.2.1. Када је реч о руском језику, издвојили смо 13 глагола, међу којима се налази неколико изведених суфиксом *-ыва-*, на основу чега се на први поглед може закључити да имају свој видски пар. Три глагола не показују стилску маркираност (*проглядываться, прогрессировать* и *проконсульствовать*), док исти број припада временски обележеној (застарелој) лексици (*продовольствовать(ся), прозябать* и *прозирать*) те народском домену (*прозываться, прокудить* и *прокуратить*), а четири су обележена као разговорне варијанте (*простанывать, пробавляться, проваживать* и *провожаться*).

4.2.2.2. У српском језику пронашли смо укупно седам префиксала на *про-*, који имају граматичко значење искључиво НСВ. Реч је о стилски неутралним глаголима *провијати се, пролегати се, просматрати, произвирати* и *происходити*. Последња два су синоними у значењима ‘извирати из чега, бити последица чега’, и уједно су синоними видском пару *произилазити* : *произићи*, али сами немају лексички дефинисане видске парњаке. Поред наведених, ексцерпирани су стилски маркирани као неуобичајени *просматрати* (који има истоветно значење као и непрефиксирани глагол *сматрати*, такође без видског пара СВ) и *просневати* (‘падати у сан’<sup>261</sup>) док је *протињати*<sup>2</sup> покрајинизам и значи ‘провлачити се’ (мотивни глагол *тињати* има сасвим другачије значење).

---

<sup>261</sup> Не постоји \**проснити* – *пасти у сан*.

#### 4.3. ДЕЛИМИЧНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

У овом одељку издвојени су префиксали на *про-* који имају свој видски пар – било да је реч о мотивном глаголу или пак секундарно имперфективизованој варијанти, али постоје значењске неусаглашености, специфичности због којих они нису видски парњаци у свим значењима. Као и у претходним случајевима, две су варијанте ове појаве: глаголи који испољавају видску дефектност с глаголом супротне граматичке садржине у СВ и у НСВ.

4.3.1.1. У примарном корпусу на руском језику пронашли смо 16 глагола који у граматичком значењу СВ имају другачије значење у односу на парњак. Већина ексцерпираних лексема показује и стилску маркираност (у целокупном семантичком комплексу или пак у оном значењу у којем се испољава некорелативност). Седам глагола обележено је као разговорна варијанта (*проюркнутъ, пройтись, провентилировать, пробиться, проглянуть*<sup>262</sup>, *простукать, промяться*), док четири припада сфери простог, народског говора (*продратъ, проморгать, проставить(ся), протащить*), а један је застарео (*простираться*<sup>263</sup>). Осим наведених, дату групу чине и стилски неутрални *прозвучать, прожить, прохрустеть* и *прокапывать*.

Као што се може приметити, реч је о различитим семантичким класама глагола, а и компоненте у којима се огледа некорелативност врло су разнолике. На пример, *прокопать* се не саодноси са својим видским паром *прокапывать* кад се ради о неодређеној временској квантификацији активности *неко време* (као и код, нпр., *пробиться* према *пробивать*), док је код *проморгать* разлика испољена у значењу ‘пропустити, не приметити због непажње, немарности’. Лексичке специфичности које глагол СВ *промяться* поседује, а његов видски пар *проминаться* не, јесу *постати гладан находавши се, напутовавши се*; код глагола *прохрустеть*, у односу на *хрустеть*, ова се разлика испољава у скретању фокуса са

<sup>262</sup> Маркиран и с аспекта времена (као застарео).

<sup>263</sup> Специфичан је по томе што се у речнику одређује као пар с *простереться*, али детаљнијом анализом презентованих значења запажа се да је његова парадигма врло комплексна – да показује некорелативност са својим видским паром у оба правца која анализирамо. Наиме, у значењима ‘распростирати се по каквој површини, заузимати какав простор’ и ‘достизати одређени број, количину, долазити до какве границе’ обично се користи НСВ. С друге стране, у значењу ‘лећи, протегнути се’ овај глагол се користи само у СВ, и стилски је обележен као застарео.

слушно рецептивне активности<sup>264</sup> на кретање, тачније на простор који је пређен: (293) *Иваньч вышел из светелки и вскоре прохрустел валенками по запорошенному снегом огороду* (МАС). Значење кратког трајања, моменталног извршења имају *проглянуть*, *прозвучать* и *простукать* (овај последњи може да означи и кретање, када је слушно рецептивни садржај пратећа околност).

Премда сви ексцерпирани глаголи поседују одређене семантичке „нише” у односу на своје видске парњаке, дешава се да је видска некорелативност индуктор преласка глагола у сасвим другу семантичку класу (премда не можемо утврдити узрочно-последичну везу, тј. шта је наступило прво). Уп. *продрать* који не саодноси са *продирать* у значењу кретања ‘проћи, пропутовати’; док уз промену рекције и брзине извршења активности настаје видска некорелативност код *пройтись* према *прохаживать*, будући да овај први може значити *брзо повлачење каквог дела тела* (прстију, руку и сл.) *по некој површини* или пак *унете измене у какав текст*. Слично је и са *провентилировать*<sup>265</sup> који у свом секундарном значењу (срп. *разјаснити, образложити* и сл.) није пар с *вентилировать* (срп. *производити вентилацију*).

4.3.1.2. У корпусу на српском језику издвојили смо 36 глагола који показују промене у односу на свој видски парњак (само је 1 стилски обележен, и то као варваризам – *проштеповати*), а семантичке групе којима припадају су врло разнолике: *пробубњати, проварити, провенути, проврвети, провргнути се, проврвети, проговорити, прогрмети, прогрувати, прогрухати, продемонстрирати*<sup>266</sup>, *продрмати (се), продрмусати (се), прођаволити се, пројазити се, проклизати, прокљувити, проковати, прокуљати, пролумповати, промешати, промрсити, промукнути, промучити, пропртити, прорибати, просврдлати, проседнути се, проскакати се, проснути се, просукати, просушити, протегнути, протрнути, прочучати, проштеповати.*

<sup>264</sup> Она постаје пратећа активност.

<sup>265</sup> У српском постоји глагол с идентичним лексичким значењем – *провентилирати*. Међутим, у српском је мотивни *вентилирати* двовидски, па смо ову лексему сврстали у скупину префиксала насталих од двовидског, али који имају сопствене специфичности.

<sup>266</sup> Изведеница двовидског глагола *демонстрирати* који функционише као парњак у секундарном значењу ‘јавно исказивати своје расположење, учествовати у протестној поворци’, а у савременом језику све чешће и у примарном (‘на очигледан начин, зорно (по)каз(ив)ати, изложити, излагати, тумачити’), иако у није реч о изражавању каквог протеста.



Одређени глаголи су у односу видске парности са својим мотивним или секундарно имперфективизованим глаголима у већини значења, па се некорелативност реализује тек у једном или двама значењима деривата на *про-*. На пример код *пробубњати* она се испољава кад је реч о *громком, незграпном* (и моменталном – Т.Б.) извршењу говорне радње (и *пропртити* некорелативност показује када је реч о говорној радњи), *провенути* разлику испољава у компоненти *мало*, а *проврвети* у инхоативном и у значењу ‘брзо доћи крају, потрошити се, нестати’. *Провртети* у својој семантичкој структури садржи компоненту ‘снаћи се, прилагодити се, средити’ коју мотивни глагол *вртети* не поседује, а *продрмати*, за разлику од *дрмати*<sup>267</sup>, има значења ‘узнемирити, узбудити, изазвати снажан утисак’ и ‘јак се узбудити’. Услед компоненте *мало/непотпуно просушити* у свом примарном<sup>268</sup> значењу није пар мотивном *сушити*.

Даље, према речничким наводима *продрмусати* има специфичне компоненте ‘истући, изударати’ и ‘подврћи критици’, док се *прокљувити* издваја у делу свог значења када се односи на менталну активност – ‘испитујући сазнати’, а *промрсити* – ‘неразумљиво, неразговорно, нејасно, заплићући рећи нешто кроз зубе, кроз бркове’. Промена реакцијских својстава утиче да у секундарном значењу *промукнути* није пар мотивном (уп. ‘учинити да неко добије мукао глас’, а не ‘добити/имати такав глас’).

Лексичке глаголске допуне такође су показатељ промена у степену видске парности, а истовремено погодују развоју пренесених значења. Тако *просврдлати*, када има лексичку допуну којом се именују какве *водене површине*, показује некорелативност са *сврдлати* јер овај последњи нема у речнику регистровану могућност такве спојивости; а уколико је допуна лексикализована органима чула вида – *очима*, онда развија значење ‘прострелити кога погледом’ и указује на емоционално стање субјекта. *Проштеповати*, када је допуна нека реч којом се лексикализује аутоматско оружје, те се реализује значење *испалити*

<sup>267</sup> У речнику нису наведена значења ‘бити обузет нечим’, ‘бити болестан’, када допуна на позицији субјекта утиче на људско биће да се осећа на одређени начин, уп.: *Дрма га температура; Дрма их лудило* и сл. Уколико би се у сличним контекстима употребио дериват на *про-*, то би значило да је каква болест (или стање) била интензивна, али краткотрајна.

<sup>268</sup> С друге стране, секундарни глагол *просушити* може да функционише (у одређеном степену) као пар глаголу *сушити* (заједно с *исушити*), будући да у извору (речнику) стоји ‘добро, сасвим осушити’.

непосредно једно за другим низ метака, такође није пар мотивном, док у примарном јесте (‘прошити спољни шав на тканини, кожи’). Осим тога, поред извршења, условно речено, основне активности (означене и мотивним глаголом), дериват може испољити и семантичка својства садржана у префиксу *про*<sup>269</sup>, како је код *прорибати* у примарном значењу ‘рибајући пробити’.

Одређена група глагола некорелативност са парњаком испољава искључиво у рефлексивној варијантној форми израженој морфемом *се*: *проварити се* (уз специфичност лексичких допуна које морају означавати одређени млечни производ јер се указује на промене изазване ферментацијом), *прођаволити се* и *пролумпати се* (оба у инхоативном значењу – *постати ђаволаст*, односно *одати се нијанчењу*), *пројазити се* (‘отворити се, постати као јаз’), *промешати се* (‘промигољити се’), *проскакати се* (‘провести време у скакању’), *проснути се*<sup>270</sup> (‘пробудити се’), као и *провргнути се* (у значењима ‘провући се, прогурати се, протурити се’ и ‘прећи у друго стање, примити сасвим други облик, претворити се у нешто друго’). Фразеологизовано значење поседује глагол *протегнути* у оквиру израза *протегнути папке* – ‘умрети’.

4.3.2.1. Супротна ситуација, односно да глагол НСВ показује некорелативност према своје пару СВ регистрована је код 12 глагола у руском језику, од чега је шест стилски обележено. Наиме, по три глагола су застарела (*произрастать*, *промышлять*, *протекать*) односно разговорна (*прогуливать*, *прохлаждаться*, *пропадать*), док по један припада специјализованој употреби (*проводить*<sup>1</sup>), техничком домену (*проворачиваться*<sup>271</sup>) и народском говору (*проедаться*). *Производить*, *продолжаться* и *протопливать* су неутрални.

Детаљном анализом речничких одредница уочено је да глагол *протекать* није парњак с *протечь* у значењу ‘тећи по/кроз одређени простор’<sup>272</sup>, као ни у метафоричком ‘проћи свој животни пут’. Компоненте на основу којих се издвајају

<sup>269</sup> Што је још једна потврда да они нису празни и поседују изражену семантичку валентност.

<sup>270</sup> У нереклексивном облику пар је са *просањати* (рефлексивна варијанта мења лексичко значење).

<sup>271</sup> У значењу у којем је расклимано нешто што ни у ком случају не би требало бити.

<sup>272</sup> Кад се реализује тзв. општефактичко значење, као и код *проводить*<sup>1</sup> – ‘имати својство провођења’ или *продолжаться* ‘простирати се даље (у даљину)’; *произрастать* – о биљкама – ‘расти на одређеној површини’, али и метафоричко – ‘водити ограничен, духовно сиромашан живот’.

тзв. „нише” код глагола НСВ могу бити и квантитативне *понекад* и *помало* (код *протапливати*), *дуго/продужено* (*пропадат*); али и не морају – бавити се чиме или бринути о коме (*промышлять*).

Глаголи кретања спецификују дату активност код глагола НСВ у односу на СВ, те тако *прогуливати* (поред промене рекције – *шетати кога*) означава да се шетање обавља *полако*. *Проедаться* своју некорелативност испољава у значењу ‘проводити време негде ленчарећи’, а *производит* буквално ‘креирати произвођење кога/чега’<sup>273</sup>.

4.3.2.2. Материјал на српском језику садржи мање репрезентата, односно издвојена су свега четири глагола НСВ која нису у свим значењима корелати својим видским парњацима. Ради се о *проводити* (некорелативност се уочава у значењу ‘водити коња кораком ради постепеног хлађења после трке или ради шетње’), *промахивати* (услед компоненте *повремено, с времена на време*), *проклињати* у секундарном значењу ‘заклињати кога’ и *прождирати* у пренесеном значењу ‘обухватати, обузимати потпуно’.

---

<sup>273</sup> Рекли бисмо да се ово значење може тумачити и као ‘сматрати некога некаквим’, ‘држати да неко има одређене особине’ и сл., уп.: (294) *Люди, которые привыкли писать по-латыни, жить в греко-римском мире, производили всех европейцев от греков и римлян* (МАС).

#### 4.4. ПРОШИРЕЊЕ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

Наведено потпоглавље посвећено је сагледавању граматичког значења вида када парадигме броје више од уобичајена два члана<sup>274</sup>.

4.4.1.1. Из примарног корпуса на руском језику издвојено је 63 „случаја” проширења парадигме типа 1, сваки са најмање три члана. Запажено је да 52 лексеме поседују неки облик стилске маркираности<sup>275</sup> – највише је разговорних (30; нпр. *пробивать*, *проболтать*<sup>2</sup>, *провернуться*, *привести*, *проволочить*, *проглотить* и др.), а заступљени су и тзв. народски (с фреквенцијом 11, нпр.: *прогнать*, *прокормить*, *прокрутить*, *пролазить*<sup>2</sup> и др.). Учесталост застарелих облика (*пробить*, *пробудить* и *проволочить*) и оних који се употребљавају у оквиру одређене специјалности<sup>276</sup> (струке) износи 3, односно 4. У домену пољопривредне терминологије користи се једно од значења глагола *протравить* и *прочеканить*.

Први подтип проширења, у којем су заступљени низови глагола без префикса, префиксираних парњака СВ и секундарних имперфектива, најбројнији је те обухвата 40 низова глагола у којима су спорадично заступљени хомоними, нпр.: *мотать*<sup>2</sup> – *промотать*<sup>2</sup> – *проматывать*, *палить*<sup>2</sup> – *пропалить*<sup>2</sup> – *пропаливать*, *паять* – *пропаять* – *пропаяивать*<sup>1</sup>, *тухнуть*<sup>2</sup> – *протухнуть* – *протухать* и др.

У оквиру 2. подтипа издвојили смо укупно три низа која одступају од канонске класификације видских триплета. Наиме, глаголи с префиксом *про-* представљају видске парове глаголима без префикса који имају своје парњаке изведене суфиксом *-ну-* (дакле, без префикса). У двама случајевима видски модел јесте НСВ – СВ – СВ<sup>2</sup> (*фукать* – *фукнуть* – *профукать* и *бухать* – *бухнуть* – *пробухать*), док у једном полазну лексему представља глагол *миновать*, чија је видска парадигма врло занимљива. Наиме, дати глагол је двовидски у свом примарном значењу кретања (људског или каквог предмета), али је у речнику

<sup>274</sup> Прецизније информације о овој концепцији дате су у претходним одељцима, па их овде нећемо поново наводити.

<sup>275</sup> Није ретка појава, уколико је глагол вишезначан, да је маркираност оријентисана само на одређена његова значења или пак на делове значења (у којима стилска маркираност може бити различитог типа).

<sup>276</sup> Ради се о три глагола: *пробить*, *прогнать* и *протравить*.

наведено да му парњак може бити глагол *минуть*. Осим тога, у поменутом значењу може имати и парњак *проминовать*. У преосталим својим значењима (‘не избећи<sup>277</sup> (нешто)’, ‘проћи, завршити се’ и ‘навршити се (о узрасту)’)*миновать* је глагол СВ без парњака НСВ. На основу тога дати модел проширења парадигме функционише с два облика СВ у примарном значењу, па можемо рећи да је започет процес преласка из граматичког двовидског дела значења у НСВ: *миновать – минуть – проминовать*.

Трећи подтип садржи 20 низова и сви чланови су префиксирани. Будући да многи од њих имају промењено лексичко значење у односу на глагол без префикса, низови у оквиру дате скупине имају различите видске моделе, а понекад је тешко утврдити и смер творбене мотивације. Наиме, варијантне видске форме код глагола СВ обично садрже и семелфактивни глагол изведен суфиксом *-ну-*, док се код НСВ појављује итератив са суфиксом *-ива-* / *-ыва-*<sup>278</sup>. Низови су структурирани тако да имају по два члана СВ (СВ / СВ – НСВ; *простыть / простынуть – простывать, протолкать / протолкнуть – проталкивать, проклевать / проклянуть – проклевывать, промелькать / промелькнуть – промелькивать*), и по два члана НСВ<sup>279</sup> (СВ – НСВ / НСВ; *простудить – простужать / простуживать, проползти – проползать / проползывать, просеять – просевать / просеивать*).

4.4.1.2. Из примарног корпуса на српском језику ексцерпирани смо 36 случајева проширења видске парадигме у којима барем један члан има префикс *про-*. Поред тога, за разлику од материјала на руском језику, нисмо запазили постојање стилски или на какав други начин обележене лексике, осим глагола *просути*, који је у 9. значењу (‘испустити, избацити полно семе за време спавања, полуцирати’) маркиран као разговорни.

---

<sup>277</sup> Уз обавезну негацију.

<sup>278</sup> О међусобном односу семелфактива и мултипликатива (ми у оквиру рада деривате са суфиксима *-ва-*, *-ива-*, *-ыва-* у руском језику називамо итеративима) в. нпр. Храковский, 1997: 227–240.

<sup>279</sup> У оквиру датог модела појављује се низ са суплетивном основом *положить – пролагать / прокладывать*. Осим тога, можемо и низ *пройти – проходить*<sup>1</sup> / *прохаживать* такође сврстати у оквиру дате групе јер се *прохаживать* у свом примарном значењу доводи у везу с *проходить*<sup>1</sup> као његова итеративна варијанта (што је иначе карактеристика глагола с формантом *-ива-*, чак и када није експлицитно наведено у речнику; у свом секундарном значењу ова лексема нема пара СВ, али не улази ни у дато проширење), а *проходить*<sup>1</sup> наведен је као пар *пройти*.

Свега пет низова припада правим видским триплетима: *будити (се) – пробудити (се) – пробуђивати се, мозгати – промозгати – промозгавати, пупети*<sup>280</sup> – *пропупе(а)ти – пропупавати, тутњати – протутњати – протутњавати* и *цветати – процветати – процветавати*.

Други подтип, у којем на једну форму НСВ долазе две СВ (једна са суфиксом *-ну-*, а друга с префиксом *про-*, која је мотивисана како обликом на *-ну-* тако и мотивним непрефиксираним глаголом) заступљен је с девет низова, нпр.: *брчкати – брчнути / пробрчнути, гргутати – гргутнути / прогргутнути, рикати – рикнути / прорикнути; мућкати – мућнути / промућкати, мљаскати – мљаснути / промљаскати* и др. Издвојили смо један низ с пет чланова – реч је о видском пару *шаптати – шапнути* и његовим дериватима с префиксом *про-*: *прошаптати* и *прошапнути* (с граматичким значењем СВ) и *прошаптавати* (НСВ). Сви наведени глаголи имају значење *тихо говорити/рећи шаптом*, тако да је префикс у датом случају потпуно лексички „испражњен”.

У дати тип проширења сврстали смо и низ *зевати – зевнути – прозевнути*<sup>281</sup> у значењу *широко отворити уста*. Дакле, у проширење својом значењском структуром потпуно улази дериват, а глаголи без префикса само делимично јер је њихов семантички опсег знатно шири.

Трећи тип проширења је најпродуктивнији и броји 22 низа с префиксираним глаголима, међу којима је седам низова са случајевима глаголске деминуције изражене суфиксима *-к-* и *-ну-*. Ради се, наиме, о глаголима СВ *пропирнути, пробоцкати, прокопкати, провиркивати, пропиркивати, пропиткивати* и *просевкивати*. Наведене лексеме од мотивних разликују се по томе што је у речничким одредницама наведено да представљају деминутивне форме, па је стога проблематична њихова класификација. Ми смо се приликом израде дисертације одлучили да их сврстамо као чланове проширења, премда сматрамо да постоји могућност да се оне сагледавају и као глаголи без видског пара.

<sup>280</sup> За разлику од деривата, мотивни не поседује значење телесног развитка (регистровано у РМС).

<sup>281</sup> Иако је разлика наизглед безначајна, глагол *прозевнути* (СВ) је семелфактив; у речнику је наглашено да је радња датог глагола једнократна, те он нема видског пара. Осим тога, *прозевати* је инхоатив, па такође нема видског пара.

Остале издвојене низове карактерише присуство (префиксираних) итератива као трећег члана низа, а понекад и глагола са суфиксом *-ну-* чије се значење изједначава са значењем глагола без датог суфикса. Другим речима, у одређеним низовима присутне су две форме СВ (нпр. *пропухати / пропухнути – пропухивати, пробдети / пробденисати – пробдевати*), али и НСВ (*провирити – провиривати / провиркивати, пробрати – пробирати / пробиривати, прокрасти се – прокрадати (се) / прокрадивати (се), проникнути – проницати – проницавати, прорасти – прорастати / прораићивати*) и сл.

Запажено је да један двовидски глагол – *проузроковати* – има идентично значење као глагол СВ *проузрочити* (с парњаком *проузрочавати*), а и врло сличан фонетски склоп. С обзиром на то, двовидски глагол *проузроковати* сврстали смо у проширење парадигме јер сматрамо да, услед аналогije, *проузрочавати* може да буде парњак и датом глаголу (што би значило да је процес, условно речено, видске конкретизације започет и да преовладава СВ).

4.4.2.1. Проширење типа 2, тј. појава да један глагол без префикса, према речничким подацима, може имати неколико префиксалних варијаната с истоветним лексичким значењем (у барем једном значењу у својој семантичкој структури) у руском језику заступљено је са укупно 15 низова глаголских лексема<sup>282</sup>.

Наиме, издвојили смо седам модела префиксалне алтернације, а у већини (тј. у шест) алтернирају два префикса: *про-* / *вс(з)-* (*прокипятить / вскипятить – кипятить*), *про-* / *по-* (*почувствовать / почувствовать – чувствовать*), *про-* / *за-* (*проконспектировать / законспектировать – конспектировать*), *про-* / *на-* (*продраить / надраить – драить*), *про-* / *вы-* (*просморкаться / высморкаться – сморкаться*) и *про-* / *от-* (*просыретъ / отсыретъ – сыретъ*).

Само један низ поседује могућност алтернације три префикса. Реч је о *про-* / *с-* / *пере-* који се додају на мотивни глагол *тасовать*: *протасовать, стасовать, перетасовать*.

---

<sup>282</sup> Свега шест глагола је стилски маркирано (у потпуности или у делу свог значења): *пропылить, проконспектировать, продраить, просморкаться, просыретъ* и *протрезветъ*.

4.4.2.2. Из речника на српском језику издвојено је 47 низова глагола, који су класификовани у 14 модела префиксалне алтернације<sup>283</sup>. У четири модела три префикса дају истоветне резултате – *про-* / *из(с)-* / *на-* (*пробубати* / *набубати* / *избубати* – *бубати*), *про-* / *у-* / *из-* (*прогладити* / *угладити* / *изгладити* – *гладити*), *про-* / *пре-* / *о-* (*прознојити се* / *презнојити се* / *ознојити се* – *знојити се*), *про-* / *из-* / *о-* (*прокалити* / *искалити* / *окалити* – *калити*). Према подацима из речника, може се издвојити и (пети) модел *про-* / *рас-* / *ис-*, и то у низу *пропарати* / *распарати* : *распаривати* / *испарати* – *парати*. Иако у речнику није наведено<sup>284</sup>, сматрамо да би се овом моделу алтернације могао прикључити и префикс *о-* (*опарати*<sup>285</sup>), али, с друге стране, сматрамо и да је код глагола *пропарати* присутно значење мањег или делимичног извршења активности него код осталих изведеница, што значи да је лексичко значење ипак друкчије у односу на остале чланове низа.

Знатно су бројнији модели код којих по два префикса могу међусобно да се замене без промене значења. Наиме, издвојили смо следећих девет: *про-* / *из(с)-* (*пролемати* / *излемати* – *лемати*), *про-* / *о-* (*просвестити* / *освестити* – *свестити*), *про-* / *за-* (*проглушити* : *проглушавати* / *заглушити* : *заглушавати* – *глушити*), *про-* / *раз-* (*прогневити* / *разгневити* : *разгневљивати* – *гневити*), *про-* / *по-* (*прожутети* / *пожутети* – *жутети*), *про-* / *ус-* (*прокиснути*<sup>2</sup> / *ускиснути* – *киснути*), *про-* / *с-* (*прорушити се* – *срушити се* – *рушити се*), *про-* / *у-* (*пропутити* / *упутити* – *путити*) и *про-* / *пре-* (*протрпети* / *претрпети* – *трпети*).

<sup>283</sup> Маркиран је само глагол *пролуфтирати (се)*, и то као варваризам.

<sup>284</sup> Даје се упутница на друге глаголе, уп.: ‘кидајући конце распорити по шаву; распарати, испарати, продерати’ (РМС, 1973/5: 201).

<sup>285</sup> Уп.: ‘парањем (шава) раставити нешто сашивено, одвојити нешто пришивено’ (РМС, 1971/4: 146).



## 4.5. АНАЛИЗА СЕКУНДАРНОГ КОРПУСА

Ово потпоглавље посвећено је сагледавању ексцерпираних глагола у секундарном, електронском корпусу, те покушају одређења прагматичких вредности грађе. Одабране су одређене лексеме<sup>286</sup> које су подвргнуте додатној претрази у НКРЯ, КССЈ и ПКСЈ.

### 4.5.1.1. *Perfectiva tantum* у руском језику

Из ексцерпиране грађе која обухвата глаголе без видског пара НСВ у руском језику одабрали смо укупно 50 лексема. Већина (20) припада скупини чија је основна карактеристика неодређена временска квантификација без секундарно имперфективизоване варијанте (разуме се, глагол од којег је настао има свој видски пар). Нешто мање глагола (19) спада у групу чији је мотивни глагол двовидски, док њих десет показује припадност инхоативима или се пак одликује краткотрајношћу денотиране ситуације. Осим тога, у секундарном корпусу претражили смо и двовидски префиксирани глагол *прозакладывать*.

#### 4.5.1.1.1. Неодређена временска квантификација активности

Доминантна карактеристика семантички разнородних лексема укључених у ову групу јесте то што се оне у речнику дефинишу као ‘X в течение какогo-либo времени’: *пробастовать, пробездельничать, проголодать, прогрустить, продежурить, прозаниматься, прозаседать, проискать, прокомандовать, пролюбить, промучить(ся), проплакать(ся), пропутешествовать, прождать(ся), протерпеть, пропьянствовать и проискаться*. С обзиром на наведена својства, испитали смо како се дати глаголи понашају у контексту, тј. да ли се уз њих употребљавају адвербијали времена којима се „ограничава”, односно конкретизује, трајање ситуације.

---

<sup>286</sup> У мањем броју него што је анализирано у поглављу посвећеном префиксу *за-*, али будући да је реч о различитим акционалним типовима, као и другим факторима који утичу на разноврсност грађе (пре свега лексиколошке, али и стилске карактеристике), сматрамо да овакав поступак не штети кохерентности презентовања резултата истраживања.

Установљено је да највећи број одабраних глагола садржи такав детерминатор у контексту (али, наравно, не у апсолутно свакој својој реализацији), као и да је спојивост наведеног типа најмање изражена код глагола *пропутешествовать* код којег је она присутна у 15 примера (од укупно 62). Дакле, како примери из активне употребе показују, сема кретања (укључујући, свакако, и раздаљину) доминантнија је од семе неодређеног времена. Када се узме у обзир укупна фреквенција одговарајућег глагола и фреквенција спојивости с адвербијалима времена, постаје јасно да *прогрустит* и *проскитаться* такође одступају од речничке норме (код осталих ексцерпираних глагола овај однос није мањи од 50%). Уп. нпр.:

- (295) а) *Вы можете **пропутешествовать** несколько лет, прежде чем встретите опять ракету* (Циолковский К. Э. Вне Земли, 1916, НКРЯ);  
 а<sup>2</sup>) [...] ***пропутешествую** недели две, потом вернусь в Симферополь...* (Аксаков И. С. Письма родным, 1849–1856, НКРЯ); vs.  
 б) ***Пропутешествуешь** столько, а привезешь пару глухарей...* (Сотников А. Коммунист // Интернет-альманах «Лебедь», 2003.07.14, НКРЯ)
- (296) а) [...] *Катя была бы за князем Чиркизилари, Петр каблуком застучит, загрустит, замолчит, да и сподряд много дней **прогрустит** — окаменеет, стихнет...* (Белый А. Серебряный голубь, 1909, НКРЯ) vs.  
 б) [...] *сквозь орнамент суков **прогрустило** апрельское небо...* (Белый А. Москва. Часть 2. Москва под ударом, 1926, НКРЯ)
- (297) а) *Тогда он взял с собою сына и целых три года **проскитался** по России от одного доктора к другому...* (Тургенев И. С. Дворянское гнездо, 1859, НКРЯ);  
 а<sup>2</sup>) *Еще целый год я **проскитался** в горячих пустынях Аравии и Египта, как дикарь и авантюрист...* (Будищев А. Н. На палубе, 1913, НКРЯ) vs.  
 б) [...] *опасаясь, что его могут прийти уговаривать, поспешно ушёл на берег моря и **проскитался** там один* (Кони А. Ф. Иван Александрович Гончаров, 1911, НКРЯ).

С друге стране, глаголи *пробастовать*, *пробездељничать*, *прозаниматься* и *прозаседать* увек се у корпусу појављују са изразом којим се денотирана активност поставља у дефинисан временски оквир. Уп. нпр.:

- (298) ***Прозаседала** я с 3-х до половины десятого, сперва секретариат, потом партсобрание...* (Катерли Н. «Сквозь сумрак бытия» // «Звезда», 2002, НКРЯ);
- (299) *Месяц бастовать надо будет — месяц **пробастуем**, два — и два продержимся!* (Мстиславский С. Д. Грач — птица весенняя, 1937, НКРЯ)
- (300) [...] *я **пробездељничал** весь вечер и теперь не сплю* (Чуковский К. И. Дневник 1922–1935, 1928, НКРЯ).

- (301) *Я встал и прозанимался с орнитологическим журналом до полночи* (Козлов П. К. Географический дневник Тибетской экспедиции 1923-1926 гг. №1, 1923–1924, НКРЯ).

Поред наведених, дата група укључује и хомониме *проболеть*<sup>1</sup> и *проболеть*<sup>2</sup>, као и *проколоть*<sup>2</sup>. Разлика између хомонима *проболеть*<sup>1</sup> и *проболеть*<sup>2</sup> састоји се у типу допуна на позицији семантичког субјекта. Наиме, први наведени глагол у функцији експеријента има именицу или заменицу којом се лексикализује (или којом се упућује на) *људско биће*, док се код другог подразумева да је реч о *делу људског тела, органу* и сл. Од укупног броја реализација глагола *проболеть* у НКРЯ свега пет се односи на *проболеть*<sup>2</sup>, када се на позицији субјекта налазе именице *глаза, зубы, организм*, док у једном примеру није спецификовано о каквој је конкретно врсти допуне реч (употребљена је неодређена заменица *что-то*). Поред тога, у једном примеру (в. 302) употребљен је инфинитив глагола уз именицу *болезнь* у инструменталу (у оквиру синтагме *тяжелой болезнью* у безличној реченици), па се она, у извесном смислу, може тумачити као инструмент којим се експеријент доводи у стање болести. Уп.:

- (302) *Надо проболеть тяжелой болезнью, чтобы убедиться, в чем жизнь...* (Толстой Л. Н. Записные книжки, 1900–1910, НКРЯ);
- (303) *Но мой ослабленными десятками гриппов организм борется только отсидом; в прошлом году выбегал с хвостиком гриппа и в результате проболел 5 месяцев* (Белый А. Письма В. Э. Мейерхольду и З. Н. Райх, 1926–1932, НКРЯ);
- (304) [...] *у матери от дыму с непривычки заболели глаза и проболели целый месяц* (Аксаков С. Т. Детские годы Багрова-внука, служащие продолжением семейной хроники, 1858, НКРЯ).

Глагол *проболеть*<sup>2</sup> је знатно фреквентнији (јавља се и у личним и у безличним реченицама), а када се жели указати на узрочника (изазивача) датог стања, назив болести се такође појављује у инструменталу. Будући да су издвојени због тога што указују на неодређено трајање активности, треба нагласити да се оба хомонима у готово свим примерима појављују с неким временским адвербијалом (квантификатором), нпр. *целый месяц, всю зиму, неделю, дорогой*<sup>287</sup>, *долго, одно лето, лишь три дня, 8 дней, все детство* итд.

---

<sup>287</sup> Мисли се на време проведено у путу – *всю дорогу, в течение дороги*.

- (305) *Фомкач проболел недели две и стал поправляться* (Свирский А. И. Рыжик, 1901, НКРЯ);
- (306) *Одноух проболел три дня и за это время поумнел* (Велтистов Е. Классные и внеклассные приключения необыкновенных первоклассников, 1985, НКРЯ).

*Проколоть*<sup>2</sup> (‘провести какое-л. время, занимаясь колкой’) нема видског пара, док *проколоть*<sup>1</sup> има, и ради се о секундарно имперфективизованом глаголу *прокалывать*. Разлика у значењу хомонима садржана је управо у аспекту трајања – наиме, код видског пара је акценат на *результату* активности, тј. о прављењу отвора на чему помоћу одређеног оруђа или оружја; док је код *проколоть*<sup>2</sup> акценат на *неодређеном трајању* радње. Од 150 прегледаних реализација у НКРЯ (укупна реализација износи 359), *проколоть*<sup>2</sup> се не реализује ни у једној јер није присутан никакав конкретизатор којим се указује на време извршења или трајања ситуације.

ФРЕКВЕНЦИЈА УПОТРЕБЕ ГЛАГОЛА С НЕДЕФИНИСАНОМ ВРЕМЕНСКОМ КВАНТИФИКАЦИЈОМ УЗ АДВЕРБИЈАЛЕ ВРЕМЕНА У НКРЯ		
Глагол	Фреквенција с адвербијалом времена	Укупна фреквенција
<i>Проплакати</i>	189	259
<i>Прождати</i>	97 <sup>288</sup>	469
<i>проболеть</i> <sup>1</sup> <sup>289</sup>	63	109
<i>Проискати</i>	31	36
<i>Продержуити</i>	28	30
<i>Прозаниматися</i>	23	23
<i>Пропьянствовать</i>	20	24
<i>Промучити</i>	15	20
<i>Пропутешествовати</i>	15	62
<i>Протерпеть</i>	13	16
<i>Прокомандовати</i>	12	17
<i>Проголодати</i>	10	16
<i>Прозаседати</i>	9	9
<i>Пролоубити</i>	6	7
<i>проболеть</i> <sup>2</sup>	5	109
<i>Проскитаться</i>	5	10
<i>Пробездельничати</i>	3	3
<i>Пробастовати</i>	1	1
<i>Прогрустити</i>	1	3
<i>проколоть</i> <sup>2</sup>	0	359

Табела 41. Фреквенција одабраних *perfectiva tantum* у НКРЯ

<sup>288</sup> Прегледано је 100 примера, не сви који се налазе у корпусу.

<sup>289</sup> С обзиром на то да је реч о формално истоветним лексичким облицима, њихово значење у корпусу није издиференцирано.

#### 4.5.1.2.1. Двовидски префиксирани глагол

Реч је о глаголу *прозакладывать*, који је у НКРЯ регистрован је с 49 реализација, и приметно је да се често употребљава у оквиру аналитичких предиката уз кратку форму придева *готовый – готов*, уз специфичне допуне *голова*, *душа* и, понекад, *жизнь*. Када је пак реч о видској детерминацији, иако је реч о двовидском глаголу уз итеративни суфикс *-ыва-*, у свим примерима присутно је граматичко значење СВ, што је неубичајено и у односу на српски језик јер се у српском за изражавање заклетве или уверености у истинитост каквог садржаја махом користи глагол НСВ вида *давати* у конструкцијама попут *главу / руку дајем, душу дајем* и др. Уп.:

- (307) *Я готов прозакладывать* свою жизнь за истинность этого и предлагаю исследовать эту пещеру... (Обручев В. А. Плутония, 1924, НКРЯ);
- (308) *А я готов* голову *прозакладывать*, что ты не то, чем кажешься (Полевой Н. А. Клятва при гробе Господнем, 1832, НКРЯ);
- (309) *Ведь дьявол никогда не обманывал никого при жизни, если кто-то был готов прозакладывать* ему свою бессмертную душу (Козаков М. Актерская книга, 1978–1995, НКРЯ).

#### 4.5.1.2.2. Префиксирани глаголи изведени од двовидских

Одређени број префиксала СВ води порекло од *двовидских глагола*. Неки деривати имају сасвим друкчије значење од мотивног, док други имају непромењено. Међутим, обе опције показују нарушавање видске опозиције која је схваћена као бинарна категорија. У првом случају то су самостални глаголи без парњака СВ, а у другом је реч о почетку преласка двовидског глагола у ред оних с граматичким значењем НСВ (што значи да двовидски у актуелном тренутку има 2 могућности за изражавање СВ).

Примера ради, *проночевать* се од *ночевать* разликује јер садржи компоненту неодређеног трајања радње<sup>290</sup>, а *проредактировать* од *редактировать* јер указује на *један (неки) део* редигованог текста. Међутим, како у примерима ниже може да се примети, дистинктивна својства ових двају глагола се у активној

<sup>290</sup> У већини примера из корпуса овај се глагол не јавља уз адвербијале (квантификаторе) времена.

употреби не реализују, па је и њих могуће сматрати видским парњацима мотивних двовидских глагола, као, уосталом, и друге глаголе чија је фреквенција дата у табели. Уп.:

- (310) *Накануне сего дня прилетела к нам береговая птичка, похожая на канарейку, **проночевала** на судне и теперь сидит на грот-брасе...* (Врангель Ф. П. Дневник путешествия из Ситхи в Санкт-Петербург через Мексику, 1835–1836, НКРЯ);
- (311) *Словом, вчера он и сам не знал, где будет сегодня, а сегодня не ведает, где **проночует** завтра* (Крестовский В. В. Панургово стадо (Ч. 3-4), 1869, НКРЯ).
- (312) ***Проредактировать** перевод взял на себя цюрихский профессор Рагац* (Троцкий Л. Д. Моя жизнь, 1929–1933, НКРЯ);
- (313) *Он написал, перевел, **проредактировал** за свою долгую жизнь тысячи страниц* (Чуковская Л. К. Памяти детства: Мой отец – Корней Чуковский, 1971, НКРЯ).

ФРЕКВЕНЦИЈА ДВОВИДСКИХ ПРЕФИКСАЛА И ГЛАГОЛА НАСТАЛИХ ОД ДВОВИДСКИХ У НКРЈА	
Глагол	Укупна фреквенција
<i>Продемонстрировать</i>	2996
<i>Проанализировать</i>	1408
<i>Прокомментировать</i>	1186
<i>Проинформировать</i>	350
<i>Проиллюстрировать</i>	268
<i>Продезинфицировать</i>	54
<i>прозакладывать</i> (двовидски)	49
<i>Протелеграфировать</i>	42
<i>Проредактировать</i>	40
<i>Протелефонировать</i>	25
<i>прободать</i> <sup>2</sup>	16
<i>Проградуировать</i>	16
<i>Просигнализировать</i>	16
<i>Прорекламирывать</i>	11
<i>Проночевать</i>	10
<i>Проманкировать</i>	9
<i>прободать</i> <sup>1</sup>	5
<i>Продебютировать</i>	1
<i>проанатомировать</i> <sup>291</sup>	0
<i>Проинкубировать</i>	0

Табела 42. Фреквенција префиксираних двовидских и глагола насталих од двовидских у НКРЈА

<sup>291</sup> Забележен је само облик глаголског придева: (314) *Если сводить его к одной какой-нибудь формуле, то можно сказать, что в нем с классической полнотой и всесторонностью [...] **оказалась** выраженной и **проанатомированной** позиция сознательного человека в мире* (Мамардашвили М. К., Соловьев Э. Ю., Швырев В. С. Классическая и современная буржуазная философия (Опыт эпистемологического сопоставления) // Вопросы философии, 1970, №12, 1970 НКРЯ).

#### 4.5.1.2.3. Глаголи с почетним / тренутним значењем

Одабрано је и десет глагола с *почетним* или *тренутним* значењем у руском језику. Највећу фреквенцију поседује глагол говорења *промолвить* (4266), настао од двовидског *молвить*, чије је трајање радње кратко, готово тренутно. Због значења глагола *промолвить*, сматрамо да није реч о могућим видским парњацама јер се мотивним означава *општа способност* говорне радње, а дериват има јасно изражено значење *кратког* трајања. Занимљива је дискурсивна употреба овог глагола – јавља се махом у књижевним текстовима након управног говора, њиме се означава шта је одговарајући јунак изговорио. Уп.:

- (315) *Боря промолвил сухо и твердо: — Тогда я не смогу с вами об этом говорить...* (Ваншенкин К. Писательский клуб, 1998, НКРЯ);  
(316) — *Так вот кто были эти привидения, — промолвил Самоделкин* (Постников В. Путешествие Карандаша и Самоделкина, 1995, НКРЯ);  
(317) — *Странная логика у капитана Сергачева, — задумчиво промолвил замполит Овсянников* (Курочкин В. На войне как на войне, 1965, НКРЯ).

Спецификована говорна активност денотирана је и глаголом *проямлить* (такође има тренутно значење), који се у односу на мотивни разликује у погледу типа говорне активности – супротстављено је опште значење говора говору који се одвија у дефинисаном временском интервалу (врло кратком):

- (318) *На конном заводе спроси, — проямлил за меня мой язык* (Палей М. Кабирия с Обводного канала, 1990, НКРЯ);  
(319) *Но, понимаешь, — проямлил, чувствуя, что барахтается и идет ко дну* (Корнилов В. Демобилизация, 1969–1971, НКРЯ).

*Проголодаться*, чије је значење такође моментално (дакле, нема својство трајања) следећи је по заступљености у секундарном корпусу (706): ‘почувствовать голод, захотеть есть’. Овај се глагол среће махом с детерминаторима количинског или интензификаторског типа, а с детерминаторима времена једино уколико се истиче временски поредак радњи, не и њихово трајање. Уп.:

- (320) а) *И это было очень кстати, потому что Китценька сильно проголодалась* (Сабитова Д. Цирк в шкатулке, 2007, НКРЯ);  
б) *К утру проголодался, истекая сладким соком* (Васильева С. Триптих с тремя неизвестными // «Октябрь», 2001, НКРЯ).

Почетно значење (у ширем смислу) поседује и глагол *проспаться*. Оно се, наимае, разуме као прелазак из стања пијанства у трезно стање – *доспети* (почети бити) у *трезно стање*. Детаљном анализом електронског корпуса запазили смо да *проспаться* може функционисати као хомоним, премда то у речницима није забележено. Наимае, осим горенаведеног, овај глагол има и значење као своја нереклексивна варијанта *проспать* – *спавати, пробудити се касније него што треба; пропустити нешто због спавања*. Уп.:

- (321) а) *Вы пьяны, поезжайте в номера, проспнитесь, а потом приезжайте* (Найденев С. А. Дети Ванюшина, 1901, НКРЯ). vs.  
 б) *Да уж не видала ль ты и в самом деле всё это во сне, а потом, как проспалась, так и перепутала всё, по-свойски...* (Достоевский Ф. М. Дядюшкин сон, 1858–1859, НКРЯ)

ФРЕКВЕНЦИЈА ГЛАГОЛА С ПОЧЕТНИМ / КРАТКОТРАЈНИМ ЗНАЧЕЊЕМ У НКРЯ	
Глагол	Укупна фреквенција
<i>промолвить</i> (од двовидског)	4266
<i>Проголодаться</i>	706
<i>Прожамлить</i>	460
<i>Проспаться</i>	354
<i>Пропахнуть</i>	220
<i>Проскрежетать</i>	92
<i>Промозгнуть</i>	48
<i>Продребежать</i>	37
<i>Прочухаться</i>	37
<i>Прогневиться</i>	7

Табела 43. Фреквенција глагола с почетним и/или краткотрајним значењем у НКРЯ



### 4.5.1.3. *Imperfectiva tantum* у руском језику

У примарном корпусу регистровано је 13 префиксираних глагола који немају парњака СВ, и сви су подвргнути претрази у секундарном корпусу.

Највише је заступљен глагол *прозваться*<sup>292</sup>, који има истоветно значење као мотивни *зваться*; уп. нпр.: (322) *С той поры вот будто озеро Иткулем и прозывается* (Бажов П. П. Демидовские кафтаны, 1939, НКРЯ); (323) *Ведь ты прозываешься Левшиным?* (Загоскин М. Н. Брынский лес, 1846, НКРЯ). Наведеним глаголима означава се трајна особина, а с обзиром да је префикс у датом случају празан и не утиче нити на промену лексичког нити граматичког значења, ови се глаголи могу слободно замењивати.

Глагол *прозябать* такође је издвојен као онај који нема парњака СВ (према подацима у МАС), иако се у БАС за овај глагол наводи парњак *прозябнуть*<sup>293</sup> (с напоменом да у секундарном значењу стоји да је уобичајеније да се користи НСВ), управо јер варијанта СВ садржи суфикс *-ну-*, карактеристичан за семелфактиве<sup>294</sup>. Уп.: (324) *Но Китай растет, а мы прозябаем* (Огородников Е. Поднимется ли с колен «Уралмаш»? // «Эксперт», 2015, НКРЯ); (325) *И наш любимый мальчик прозябал с какими-то бесконечно сменяющимися друг друга домработницами* (Давыдов В. Театр моей мечты, 2004, НКРЯ); (326) *Не прозябай, не отлагай, работай в коридорах, работай в комнатах...* (Гурченко Л. Аплодисменты, 1994–2003, НКРЯ)

МАС не наводи да глагол *пробавляться* има свој видски пар, али у БАС је ситуација обрнута – наводи се корелат *пробавиться*, с напоменом да се у примарном значењу *довольствоваться, удовлетворяться чем-либо малым* користи претежно НСВ. Због опречне лексикографске дефиниције и прагматичне вредности самих глагола (*пробавляться* је регистрован у 321 примеру, а *пробавиться* у свега 6), ми лексему *пробавляться* класификујемо (ипак) као глагол без видског пара СВ. Уп. нпр.:

<sup>292</sup> Наводи се као пасивна варијанта глагола *прозвать* који има свој видски пар *прозывать*, али они имају друкчију реакцију у односу на рефлексивну варијанту (*дати коме име, назив* и сл. насупрот *звати се*), па их не разматрамо нити као парове нити као проширење парадигме.

<sup>293</sup> У (књишком, застарелом) значењу ‘расти, произрастать’.

<sup>294</sup> Поред тога, дата варијанта је готово четири пута мање заступљена у НКРЯ од НСВ.

- (327) *И ни профессии, ни государственной защиты — один как перст, в холостяцкой квартире, **пробавляется** поденичиной* (Быков Д. Рождение горы, 2010, НКРЯ);
- (328) *А девочка, я думаю, не только мороженым **пробавляется*** (Белкина Е. От любви до ненависти, 2002, НКРЯ).

*Прогрессировать* је такође прилично заступљен у корпусу, а његова припадност глаголима с искључиво значењем НСВ је, за разлику од горе коментарисаних, неупитна: (329) *Чтобы **прогрессировать**, к нам достаточно ходить два раза в неделю* (Николаева Е. Тесла был бы удивлен. Электрическая зарядка тела // «Эксперт», 2014, НКРЯ); (330) *Болезнь **прогрессирует** обычно в течение двух-четырёх лет...* (Уманский К. Что-то с памятью моей стало... // «Наука и жизнь», 2008, НКРЯ)

Временску компоненту *повремено, с времена на време* поседује *простанывать*, који се јавља у само три реализације: (331) *[...] на голбце же в это время ворочалась и слегка **простанывала** столетняя прабабка ребятишек* (Писемский А. Ф. Масоны, 1880, НКРЯ); (332) *[...] говорила одна печальным голосом, между тем как другая тоже **простанывала**...* (Писемский А. Ф. Взбаламученное море, 1863, НКРЯ); (333) *[...] он обнимал, хоть и не старуху, но безобразнейшую бабу и, припав к ее плечу головой, начал для чего-то слегка **простанывать*** (Писемский А. Ф. Взбаламученное море, 1863, НКРЯ).

Специфику глаголских допуна показује глагол *проваживать*, који се односи на кретање *коња напред-назад*. У корпусу је дата лексема присутна 17 пута, и у 11 се остварује значење наведено у речнику (кретање коња), док је у шест реч о људском кретању. Глагол визуелне перцепције *прозрачать* појављује се углавном у религијским текстовима (као и текстовима са сличном тематиком) или пак у књижевним делима из 19. века, како показују подаци у НКРЯ.

- (334) *Во дворе ипподрома было уже много лошадей, их **проваживали** по кругу, всех в одном направлении...* (Куприн А. И. Изумруд, 1907, НКРЯ);
- (335) *Они не **прозрачают** в будущее, а преследуют лишь ближайшие и непосредственные цели!* (Салтыков-Щедрин М. Е. За рубежом, 1880–1881, НКРЯ)

ФРЕКВЕНЦИЈА <i>IMPERFECTIVA TANTUM</i> У НКРЈА	
Глагол	Укупна фреквенција
<i>Прозываџься</i>	517
<i>Прозябаџь</i>	482
<i>Прогрессироваџь</i>	386
<i>Пробавляџься</i>	321
<i>Проглядываџься</i>	148
<i>Продовольствоваџь</i>	61
<i>Прозираџь</i>	17
<i>Провожаџься</i>	13
<i>Проваживаџь</i>	11
<i>Прокудиџь</i>	8
<i>Прокураџь</i>	7
<i>Простанываџь</i>	3
<i>Проконсулствоваџь</i>	0

Табела 44. Фреквенција *imperfectiva tantum* у НКРЈА

#### 4.5.1.4. Делимична дефектност видске парадигме у руском језику

4.5.1.4.1. Делимична дефектност СВ, односно појава када глагол СВ у неком значењу не корелира са својим парњаком регистрована је код 16 глагола. У претходном одељку наведене су неке дистинктивне карактеристике издвојених глагола, а у овом ћемо сагледати да ли се у тим значењима (и с коликом фреквенцијом) појављују у секундарном корпусу.

На пример, глагол *проюркнуџь* (‘брзо се сакрити негде’) има парњаџь НСВ *проюркиваџь*, али је уобичајеније да се користи облик СВ. Пошто префикс уноси просторну детерминацију у значење глагола, требало би да је дериват на *про-* специфичан у односу на мотивну лексему, али то није тако јер дату сему садржи и мотивни глагол без префикса, па је префикс у датом случају празан. С обзиром на то да се једино у наведеном значењу испољава некорелативност, као и да префиксал има истоветно значење као и мотивни, а заступљен је у електронском корпусу свега девет пута (и маркиран је као разговорни), јасно је да је он готово сасвим истиснут из активног фонда, па сматрамо да нема потребе издвајати га као засебну лексичку јединицу. Осим тога, и овај се дериват, као и мотивни, појављује и с прилошким одредбама места и без њих:

- (336) а) Он *проюркнул* в рабочую комнату, где были собраны воспитанницы... (Шеллер-Михайлов А. К. Лес рубят – щепки летят, 1871, НКРЈА);  
 а<sup>2</sup>) И потом — барчук *проюркнул* попрыгунчиком к двери старого барина (Белый А. Петербург, 1913–1914, НКРЈА); vs.

б) *На реке появились весной рыболовы с закинутой удочкой: вот проюркнет рыботек, — поплавок сребродрогнет, взлетит...* (Белый А. Москва. Часть 2. Москва под ударом, 1926, НКРЯ)

Такође, на основу значења кретања, према подацима из речника, издваја се и *продрать* према *продирать* (који има значење проласка кроз какву површину или удубљивање у апстрактну материју). За мотивни *драть* као последње, десето значење у МАС наводи се значење кретања, али без допуна. *Продрать* се у НКРЯ реализује у 223 примера, али у свега неколико има дефектну видску парадигму, нпр.:

- (337) *Продрали верст 20 по горам, турок не нашли* (Гаршин В. М. Письма Е. С. Гаршиной, 1877, НКРЯ);  
(338) *Чуя это, Воронцов продрал в Петербург, не захав в Белу, прямо чрез паром, устроенный на левом фланге Владимира Александровича* (Игнатъев Н. П. Походные письма 1877 года, 1877, НКРЯ).

*Прохрустеть* у односу на мотивни глагол показује специфичност у секундарном значењу, када изворно аудитивно значење постаје пратеће глаголу кретања. Допуна којом се експлицира чиме се при кретању звук производи налази се у инструменталу, осим уколико је на позицији семантичког субјекта, када је у номинативу. НКРЯ овај глагол бележи с 11 примера, а у пет се испољава видска некорелативност:

- (339) *Она знала, больше он не придёт, прохрустели по гальке его шаги за окном и стихли...* (Бакланов Г. Я. В месте светлом, в месте злчном, в месте покойном, 1995, НКРЯ);  
(340) *Прохрустел снег за окном под чьими-то валенками* (Бакланов Г. Я. Навеки девятнадцатилетние, 1979, НКРЯ);  
(341) *И Лопаткин, словно понял ее, — ровно прохрустел по снегу своими черными ботинками* (Дудинцев В. Не хлебом единым, 1956, НКРЯ).

Да је неодређена квантификација времена широко распрострањена као диференцијална карактеристика у видској детерминацији показују и примери глагола *прокопать* према парњаку *прокапывать*, као и *пробиться* према *пробиваться* (посебно уколико се ради о ритмичком кретању, куцању срца, артерија и сл.), јер се издвајају управо захваљујући датој компоненти.

У свом секундарном значењу комуникативне активности парњака нема ни глагол *проветилировать* (срп. *размотрити*, *разјаснити* и сл., у српском језику

постоји глагол с истоветном формом и садржином – *проветилирати*) који јесте парњак *ветилирати* у примарном значењу ‘извршити/произвести вентилацију’. Домен у којем се испољава видска некорелативност у корпусу је присутан у 23 реализације од укупно 37, углавном уз објекатске допуне *идея, вопрос* и сл. уп.:

- (342) *Если как следует проветилировать этот вопрос, выходит, что я, в сущности, даже и не знал как следует покойника* (Булгаков М. А. Мастер и Маргарита, ч. 1, 1929–1940, НКРЯ);
- (343) *А ему она не подчинена: он этот вопрос с крикуном майором проветилировал* (Васильев Б. А зори здесь тихие, 1969, НКРЯ).

Глагол *простукать* није пар с *простукивать* у примарном значењу (‘издать непродолжительное стуканье’), када се ради о кратком слушно рецептивном садржају, тј. када има истоветно значење као и *простучать* (дакле, овај последњи има дефектну парадигму у 1. значењу, али и у 3, и то у погледу неодређеног трајања активности, док у 2. има истоветно значење као и *простукать*, којем је у датом случају пар *простукивать*, тако да овај итератив може бити пар и глаголу *простучать*, иако то у речнику није наведено). Кад се сагледају примери доступни у НКРЯ (укупно 37), запажа се да је заиста значење кратког трајања инхерентно (а понегде је присутна и компонента немарности), међутим чини се да би глагол *простукивать* одговарао у својству видског пара и у оном значењу у којем није формално наведен, осим уколико би то довело до нарушавања сукцесивног поретка извршења радњи. У доленаведеним примерима замена с *простукивать* није могућа:

- (344) *А мы все-таки попробуем, сперва хоть один ряд простукаем, — не унимался Миша* (Голицын С. М. За березовыми книгами, 1963, НКРЯ);
- (345) *Полька простукала хозяйскими каблуками и подала газету Саньке* (Житков Б. С. Виктор Вавич. Кн. первая, 1941, НКРЯ).

4.5.1.4.2. Делимична дефектност НСВ запажена је код 12 глагола у руском језику – у оном значењу када је реч о општем својству одређене реалије. На пример, глагол *произрастать*, према дефиницији у МАС, није пар с *произрасти* када се ради о локалитету које је природно станиште одговарајућих биљних врста (дакле, испољава се семантика допуна, а у погледу процеса реч је о трајном, јер није у питању завршетак раста конкретне биљке), док се у БАС наводи да нема

пара и у значењу које описује начин живљења људи – *водити ограничен, духовно сиромашан живот*. У НКРЈ овај се глагол појављује 674 пута, и знатно чешће као субјекатску допуну има назив какве биљне врсте, уп.:

- (346) а) *Сад был увешан неправдоподобным множеством яблок, в огороде произрастала капуста втрое крупнее соседней колхозной...* (Найман А. Славный конец бесславных поколений, 1994, НКРЈ);  
а<sup>2</sup>) *Кроме кедра, лиственницы, пихты, ели, вяза, дуба, ясеня, ореха и пробкового дерева, здесь произрастают: желтая береза...* (Арсеньев В. К. По Уссурийскому краю, 1917, НКРЈ);  
б) *Наташа произрастала из слежавшейся, утрамбованной нищеты, которую и огонь не возьмет...* (Снегирев А. Вера, 2015, НКРЈ);  
б<sup>2</sup>) [...] *все Марину любят, но никто ею особенно не занимается, она произрастает на свободе и просто впитывает ту жизнь* (Зубцова Я. Голуби // «Домовой», 2002.09.04, НКРЈ).

У погледу постојања и природног правца у којем се простире ток какве водене површине испољава се некорелативност глагола *протекать* у односу на *протечь*<sup>295</sup>, док се код глагола *прогуливать* према *прогулять* некорелативност испољава у погледу рекцијског потенцијала (с објекатском допуном у акузативу – *водити кога у шетњу*) и брзине кретања – *полако*.

- (347) *На западе протекают реки Веседь и Жипуть — притоки реки Сож* (Тарасов А. Миллионер, 2004, НКРЈ).  
(348) [...] *воспитательница прогуливала группу детей-сирот...* (Рубина Д. Медная шкатулка, 2011–2015, НКРЈ)

Сличне особине показује и глагол *проводить*<sup>1</sup>, који није пар са *провести* када је реч о способности провођења одређене материје помоћу неке друге. На пример, способност метала да проводи струју, електрицитет и сл. Дати се лексички облик у НКРЈ појављује у преко 33000 примера, а у прегледаних 544 посматрани хомоним појављује се само једном: (349) *Ребята затеяли столбы ставить, свет проводить, — говорит он* (Окуджава Б. Новенький как с иголки, 1962, НКРЈ).

Видску некорелативност глагол *проворачиваться* према *провернуться* испољава такође у специјализованом значењу из техничког домена и то да би се указало да се клима/врти одређени предмет који не би требало тако да се понаша (у

---

<sup>295</sup> Према подацима из БАС, овај је глагол такође у несаодносу с варијантом НСВ у пренесеном значењу када се јавља уз допуну којом се лексикализује људско биће ‘пройти, совершить жизненный путь; прожить’. У том значењу је и маркиран с временског аспекта као застарео.

НКРЯ забележен је један пример, али неодговарајући): (350) *Винт проворачивается* (МАС). Глагол *протапливать* издваја се захваљујући временској компоненти *понекад* и квантитативној *помало/мало*. НКРЯ садржи 27 примера овог глагола, и у већини случајева се појављују временске одреднице, нпр. *ежедневно, даже летом, в настоящую минуту, утром, вечером, в сильные морозы* итд.:

- (351) *Порою приходится в доме протапливать* (Екимов Б. Сосед, 2001, НКРЯ);  
(352) *Когда же изредка ее протапливали более основательно, глина издавала тяжелый, удушливый запах* (Демидов Г. Г. Без бирки, 1966, НКРЯ).

#### 4.5.1.5. Проширење парадигме

##### 4.5.1.5.1. Тип 1

Проширење парадигме типа 1 у руском језику подробније смо сагледали на примеру десет низова састављених од мотивног глагола НСВ без префикса, његовог видског парњака с префиксом *про-* и секундарно имперфективизоване форме (осим у два случаја, у којима на мотивни глагол НСВ долазе два облика СВ).

Само један низ садржи двовидски глагол као почетни члан: *миновать* – *минуть* – *проминовать*. У дефиницији глагола *миновать* наведено је да овај двовидски глагол у примарном значењу ‘проћи оставивши нешто иза себе’ (као и у 4. значењу) може имати парњак СВ *миновать*, а анализа одреднице *проминовать* из БАС показала је да и дати глагол може такође фигурирати као парњак СВ наведеном двовидском. С друге стране, у 2. и 3. значењу овај глагол задржава способност да изрази оба видска значења, тј. нема више засебних варијаната за изражавање СВ. У наведеном низу најмање је заступљен глагол *проминовать*, што није изненађујуће јер је маркиран као застарео, али је приметна знатна разлика у погледу фреквенције двовидског *миновать* (заступљен је у преко 6000 примера) и *минуть* (присутан је у више од 42000 примера).

У целини посматрано, трећи члан ланаца најмање је заступљен у секундарном корпусу, а међу префиксалима је мања разлика у односу на основни облик глагола (премда то није увек правило, в. табелу). Најнижу заступљеност показују *проверчивать* (у низу *вертеть* – *провертеть* – *проверчивать*), *прогоркать* (*горкнуть* – *прогоркнуть* – *прогоркать*<sup>296</sup>), *провеивать* (низ *веять* – *провеять* – *провеивать*<sup>297</sup>) и *пропесочивать* (*песочить* – *пропесочить* – *пропесочивать*).

<sup>296</sup> Објекатске допуне односе се на храну или какве хранљиве материје, и у свих 5 примера из НКРЯ то је контекстуално експлицирано.

<sup>297</sup> Триплети се образују у значењу ‘помоћу ветра или вејалице очистити зрневље од прљавштине’. У НКРЯ *провеивать* је забележен са 6 реализација, у 3 као објекатске допуне поседује лексему *зрно* или *пшеница* (рус. *хлеб*), у једном је фигуративно употребљен са значењем *очистити* (уп. (353) *Когда такие случаи [...] удачны — наблюдаем сильную свежую хватку самобытных умов: они не загромождены предвзятостями, доведёнными до лозунгов, они критически провеивают полное от трухи* (Солженицын А. И. Бодался теленок с дубом, 1967-1974, НКРЯ)), док у 2



- (354) *Когда оно несколько дней так простоит, то **проверчивают** в середине на дне скважину, сливают вино, а потом опять другим доливают...* (Ломоносов М. В. Лифляндская экономия (перевод), 1747, НКРЯ);
- (355) *Они содержат жиры, которые легко окисляются, **прогорают*** (Леонидов О. Поближе к природе... // «Химия и жизнь», 1986, НКРЯ).
- (356) *Убранный с поля хлеб нередко приходится дополнительно обрабатывать: подсушивать, **проветивать**, сортировать...* (Барашков В. Ф. А как у вас говорят?, 1986, НКРЯ)
- (357) *Ну еще бы, там его, должно быть, **пропесочивают** будь здоров* (Моторов А. Преступление доктора Паровозова, 2013, НКРЯ).

Хомоним *проболтать*<sup>2</sup> у првом значењу (кад поседује акционално својство неодређеног трајања активности) нема корелата НСВ (у НКРЯ присутан је у наведеном значењу 84 пута), али у секундарном, које се односи на одавање какве тајне информације, има парњак *пробалтывать* (присутан у НКРЯ 15 пута, али само у пет има наведено значење<sup>298</sup>). Међутим, мотивни глагол *болтать*<sup>2</sup> је такође члан овог низа у делу свог примарног значења које такође подразумева одавање информације која би требало да остане скривена (у овом се значењу у НКРЯ не реализује): (358) [...] *точные места Вышинский запрещает называть, но один свидетель **пробалтывает*** (Солженицын А. И. Архипелаг ГУЛаг, 1958–1973, НКРЯ).

ФРЕКВЕНЦИЈА ПРОШИРЕЊА ТИПА 1 У НКРЯ			
Проширење	Мотивни	Преф.	Сек. имперф.
<i>болтать</i> <sup>2</sup> – <i>проболтать</i> <sup>2</sup> – <i>пробалтывать</i>	6765	116	15
<i>будить</i> – <i>пробудить</i> – <i>пробуждать</i>	5192	1499	933
<i>вертеть</i> – <i>провертеть</i> – <i>проверчивать</i>	3356	62	2
<i>веять</i> – <i>провеять</i> – <i>проветивать</i>	3323	34	6
<i>волочить</i> – <i>проволочить</i> – <i>проволакивать</i>	794	26	9
<i>глотать</i> – <i>проглотить</i> – <i>проглатывать</i>	2730	3226	392
<i>горкнуть</i> – <i>прогоркнуть</i> – <i>прогоркать</i>	7	36	5
<i>кормить</i> – <i>прокормить</i> – <i>прокармливать</i>	14283	1026	37
<i>миновать</i> – <i>минуть</i> – <i>проминовать</i>	6463 ДВ	42468	10 <sup>299</sup>
<i>песочить</i> – <i>пропесочить</i> – <i>пропесочивать</i>	18	25	8

Табела 45. Фреквенција одабраних низова у оквиру Проширења типа 1 у НКРЯ

примера функционише као пар глаголу *провеять* иако то није наведено као могућност у консултованим речницима.

<sup>298</sup> Упоредивши доступне реализације, можемо рећи да *пробалтывать* има развијенију семантику него што је наведено у консултованим речницима, тј. да може значити *водити* (необавезан) *разговор* или *говорити на страном језику*, а то су значења основног глагола без префикса: (359) *Эти-то господа торжествовали в народной толпе [...] и даже **пробалтывали** по-французски...* (Булгарин Ф. В. Качели, 1825–1843, НКРЯ)

<sup>299</sup> Трећи члан има граматичко значење СВ, није секундарно имперфективизован.

#### 4.5.1.5.2. Тип 2

Проширење видске парадигме у којем барем још један префиксални формант учествује у креирању видског пара, када мотивни глагол поред деривата на *про-* има бар још једну видску варијанту с идентичним (или готово идентичним) значењем, присутно је у примарном корпусу са следећим дистрибутивним вредностима:

ФРЕКВЕНТНОСТ МОДЕЛА ПРЕФИКСАЛНЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ У ПРИМАРНОМ КОРПУСУ		
Модел префиксалне алтернације	Пример низа	Фреквенција
<i>про- / за-</i>	<i>проржаветь / заржаветь – ржаветь</i>	5
<i>про- / на-</i>	<i>пропылить / напылить – пылить</i>	3
<i>про- / вс- (вз-)</i>	<i>пробороздить / взбороздить – бороздить</i>	2
<i>про- / от-</i>	<i>протрезветь / отрезветь – трезветь</i>	2
<i>про- / вы-</i>	<i>просморкаться / высморкаться – сморкаться</i>	1
<i>про- / по-</i>	<i>почувствовать / почувствовать – чувствовать</i>	1
<i>про- / с- / пере-</i>	<i>протасовать / тасовать : тасовывать / перетасовать : перетасовывать – тасовать</i>	1

Табела 46. Фреквенција модела и низова глагола унутар модела у примарном корпусу

За подробније посматрање у електронском (секундарном) корпусу одабрани су, као и у раније када је реч о проширењу типа 2, (1) низови који садрже двовидске глаголе (будући да оваква комбинација није регистрована на материјалу који пружа примарни корпус, изопштена је из даље анализе), (2) низови с најширим алтернативним опсегом (у датом случају ради се о три префикса), (3) низ с највише примера случајева проширења и (4) низови с идентичном фреквенцијом.

У низу префиксала од мотивног *тасовать – протасовать, тасовать* и *перетасовать* (сви са значењем ‘промешати карте’) примећена је различита фреквенција конституената. Префиксал на *про-* присутан је у једном примеру, на *с-* у 22, а најзаступљенији је дериват с префиксом *пере-* (65). Осим тога, *тасовать* у једном примеру нема горенаведено значење, и у датом случају алтернација с префиксалима на *про-* и *пере-* није могућа.

С друге стране, *перетасовать* има шири семантички опсег (сходно томе, може да се јави с различитим објекатским допунама) и друкчије акционалне вредности неголи остали деривати, па самим тим и ограниченије алтернативне

могућности<sup>300</sup>. Иако речничка дефиниција глагола *протасовати* може да се тумачи и тако да глагол има градационо значење – *добро измешати карте* – ексцерпирани пример не пружа довољно информација у датом погледу:

- (361) а) *Старушка взглянула на него, протасовала* [стасовала, перетасовала – Т.Б.] *карты, дала ему снять левою рукою, вскрыла пиковую семерку...* (Греч Н. И. Черная женщина, 1834, НКРЯ)  
б) *Чекалинский стасовал* [протасовал, перетасовал – Т.Б.] *карты, и приготовился метать другую* (Пушкин А. С. Пиковая дама, 1833, НКРЯ).  
в) *Я взял в руки карты, тщательно перетасовал* [протасовал, стасовал – Т.Б.] *и раздал колоду* (Славкин В. Пополам // «Юность», 1965, НКРЯ).

Алтернација префикса *про-* и *за-* показала се као највише заступљен модел у корпусу. У већини издвојених модела префиксал на *за-* је бројнији: *заржаветь* (282) / *проржаветь* (104), *законспектировать* (21) / *проконспектировать* (3), *заклемить* (367) / *проклемить* (1), *закомпостировать* (10) / *прокомпостировать* (8). Једино глагол *пронумеровать* има већу фреквенцију (56) од деривата на *за-* са, према речничким дефиницијама, истоветним значењем (*занумеровать*, 20).

- (362) а) *Железа недостает на цепи, и мечи воинов проржавели* [заржавела – Т.Б.] *от запекающей на них крови*<sup>301</sup> (Полевой Н. А. Повесть о Симеоне суздальском князе, 1828, НКРЯ).  
б) *Заржавело* [проржавело – Т.Б.] *обручальное колечко баронессы, золотой колокольчик у входа, все драгоценности в шкатулках...* (Дяченко М. Сергей Дяченко. Привратник, 1994, НКРЯ)  
(363) а) *Я их пронумеровал* [занумеровал – Т.Б.] *и расписался на каждой странице* (НКРЯ);  
б) *Мы занумеровали* [пронумеровали – Т.Б.] *строчки* (Маринина А. За все надо платить, 1995, НКРЯ);  
(364) а) *Словно проконспектировать* [законспектировать – Т.Б.] *книгу, таскать ее с собою и ею пользоваться* (Чуковская Л. К. Прочерк, 1980–1994, НКРЯ);  
б) *Я читал, перечитывал, сперва выписки делал, потом всю законспектировал* [проконспектировал – Т.Б.] (Александр Минкин. Красное и черное // «Огонек». № 14, 1991, НКРЯ).

<sup>300</sup> Поготово уколико је у контексту употребљен одговарајући адвербијал или сама ситуација упућује на то да се каква радња/е одвија поновно, испочетка (што свакако маркира и префикс *пере-*), уп.: (360) *Он понял, что придется согласиться с ее мнением и основательно поработать: кое-что написать заново, многое переделать, перетасовать* (НКРЯ). Уз то, и деривати на *с-* и *пере-* имају своје секундарно имперфективизоване парњаке.

<sup>301</sup> Сматрамо да у оба модела алтернације глаголи могу да се тумаче и као инхоативи (*почетак стања* у којем предмети имају својство рђе) и као терминативи (*завршен процес добијања својства рђе*).

По један низ регистрован је у моделима алтернације префикса *про-* и *по-*, односно *про-* и *вы-*. Представници првог наведеног модела јесу глаголи који функционишу као парњаци глаголу *чувствовать* – *прочувствовать* и *почувствовать*. При том, дериват на *про-* не улази читавом својом семантичком структуром у састав датог проширења видске парадигме већ само својим секундарним (неутралним) значењем ‘преживети, осетити какво осећање’. *Прочувствовать* у примарном значењу<sup>302</sup> денотира дубину (интензивност) каквог осећања, те, заправо, нема видског корелата. С акционалног аспекта, у целини посматрано, *почувствовать* је делимитативни глагол, па и то може условљавати препреке када је реч о ситуацијама (тј. емоционалним стањима) које денотирају дате лексеме. Међутим, ексцерпирани примери показују да је могуће заменити ова 2 глагола, посебно уколико у контексту нема конкретизатора или интензификатора стања које се преживљава. Поред тога, дериват на *по-* је далеко више заступљен у НКРЯ (30915) од деривата на *про-* (524).

Регистровани репрезенти другог наведеног низа јесу *просморкаться* (3) и, знатно фреквентнији, *высморкаться* (521).

- (365) а) *Прочувствовала* [почувствовала – Т.Б.], *как всего одна белая, голубая или розоватая шайбочка меняет цвет жизни* (Новикова О. Каждый убивал // «Сибирские огни», 2012, НКРЯ);  
 а<sup>2</sup>) *Таня сразу прочувствовала* [почувствовала – Т.Б.] *преимущества ступы при выполнении внезапных перестроений и вертикальных маневров*<sup>303</sup> (Емец Д. Таня Гроттер и колодец Посейдона, 2004, НКРЯ) .  
 б) *В полной мере отчаяние инвесторов почувствовали* [почувствовали – Т.Б.] *на себе акции РАО «ЕЭС России»...* (Оптимизм ушел не попрощавшись // «Финансовая Россия», 2002.09.19, НКРЯ);  
 б<sup>2</sup>) *Он вспомнил всё это с неожиданной ясностью и будто снова почувствовал* [почувствовали – Т.Б.] *боль и лёгкость побеждённого* (Аксенов В. Пора, мой друг, пора, 1963, НКРЯ).
- (366) а) *Когда мы все же успокоились, утерли слезы и просморкались* [высморкались – Т.Б.], *то ощутили себя теми, кем являлись по сути...* (Прошкин Е. Механика вечности, 2001, НКРЯ);  
 б) *Кто-то звучно высморкался* [просморкался – Т.Б.] *сзади...* (Гандлевский С. НРЗБ // «Знамя», 2002, НКРЯ)

<sup>302</sup> Уп.: ‘проникнуть чувством в смысл чего-л., воспринять чувствами что-л.’ (МАС).

<sup>303</sup> У наведеном примеру, иако је дат прилог *сразу*, замена је могућа. Штавише, употребљени прилог погодује употреби делимитатива *почувствовать*.

Алтернације префикса *про-* и *от-*, односно *про-* и *вс-(вз-)* заступљене су са по два низа, чији су представници неравномерно заступљени у НКРЈ: *просыретъ* (7) / *отсыретъ* (230), *протрезветъ* (287) / *отрезветъ* (127), односно *прокипятить* (123) / *вскипятить* (415) и *пробороздить* (18) / *взбороздить* (4). Како ниже дати примери илуструју, *просыретъ* може се заменити с *отсыретъ* (оба поседују значење ‘испунити се влагом, постати влажан’), иако дериват на *про-* садржи и компоненту *скроз/потпуно*, уп.:

- (367) а) *Тут произошло нечто поистине странное; все предметы вокруг вдруг как будто принизились, **просырели** [отсырели – Т.Б.] так явственно и казались ближе, чем следует...* (Белый А. Петербург, 1913–1914, НКРЈ);  
б) *В палатке все **отсырело** [просырело – Т.Б.], и грязно до невозможности* (Шишкин М. Письмовник (2009) // «Знамя», 2010, НКРЈ).

С друге стране, префикс *про-* употребљава се да би се указало на недовољан степен извршења радње (није завршена до самог краја или је извршена непотпуно). Код глагола *прокипятить*, супротно наведеном, реч је о потпуном извршењу радње. *Вскипятить* показује специфична својства у погледу објекатских допуна јер је реч углавном о течностима или нечему што има променљиво агрегатно стање, док, на пример, *прокипятить* може да се јави и уз друге објекте (нпр. хируршке инструменте: (368) *Я подошла к окошечку, хотела сказать фельдшеру, чтобы он **прокипятил** инструменты, и увидела в аптеке Андрея* (Каверин В. А. Открытая книга, 1949–1956, НКРЈ)):

- (369) а) *Многие успокаивают себя тем, что достаточно **прокипятить** воду, чтобы сделать её безопасной для организма* (коллективный. Думайте о воде // «Наука и жизнь», 2008, НКРЈ);  
б) *Чтобы **вскипятить** чай — для этого он слишком устал, да и не хотелось ему ничего* (Кузнецов А. Артист миманса, 1968, НКРЈ).

Сматрамо да је код наведених глагола префиксална алтернација могућа, али да је потребно да буде остварено више контекстуалних услова, без обзира на речничку грађу. Посебно треба бити опрезан с маркерима трајања ситуације, будући да се *вскипятить* не може користити кад је реч о адвербијалима времена који упућују на процес:

- (370) а) *Виннокаменной кислоты 3 гр. Прокипятить в течение 10 мин* (Как исправить поврежденное зеркало зеркальной камеры // «Советское фото», 1926, НКРЯ).
- б) *Виннокаменной кислоты 3 гр. Кипятить в течение 10 мин.*
- в) *Виннокаменной кислоты 3 гр. "Вскипятить в течение 10 мин.*

#### 4.5.2.1. *Perfectiva tantum* у српском језику

Подробнијој провери ексцерпираних глагола без видског пара НСВ у српском језику подвргнуто је такође 50 лексема. Највише је оних (укупно 20) с недефинисаном временском квантификацијом (чије се трајање описује као *неко време*) те оних чија је радња обухватила читав временски исечак (могу се представити као „провести време X”), а трајање није дефинисано. У КССЈ и ПКСЈ претражили смо и префиксираних глагола настале од мотивног двовидског (укупно 13), који могу (али и не морају) бити у односу видске парности, као и префиксираних глагола с двоструком видском вредношћу (7). Сагледали смо и како се у контексту понашају инхоативни глаголи са значењем говорне и звучне репродукције / рецепције, као и они којима се денотира почетак каквог понашања или настанак особине – „постати какав (X)” (такође укупно 10).

##### 4.5.2.1.1. Неопређена временска квантификација активности

Најпре морамо нагласити да је секундарни (електронски) корпус веома ограничен када је реч о посматраним глаголима, па је због тога анализа обухватила како КССЈ тако и ПКСЈ. Из табеле дате ниже у тексту може се запазити да већина грађе има фреквенцију 0, па се провера „ограничења” временски неквантификоване активности помоћу контекстуалних средстава врши искључиво на доступном материјалу. Другим речима, оперативни део грађе чини пет глагола<sup>304</sup>.

Наиме, *протрајати* је посведочен у ијекавској варијанти (претпостављамо да је текст са хрватског говорног подручја), али уз временски квантификатор *око двије године*. Глагол *проседети* у већини доступних примера појављује се с неким временским адвербијалом, а у једном је примеру експлицитно употребљен и *неко време*. Уз глагол *просањарити* не појављује се никакав временски показатељ ограниченог трајања ситуације, али се у истом контексту појављује глагол *прозалудничити* (чије постојање нисмо регистровали у примарном корпусу), који

<sup>304</sup> Укључујући и *продржати* (*се*), премда мислимо да је у једином примеру који смо успели да пронађемо реч о штампарској грешци, односно да ту треба да стоји неки други глагол, уп.: (371) [...] *па ће се свиње опет продржати, јер нажалост нема Џонса...* (politika.rs, ПКСЈ)

се такође може уврстити у посматрани класификациони тип. Од пет примера које смо успели да пронађемо у секундарним корпусима, глагол *пролутати* у четири има адвербијал који се тиче просторне детерминације, а само у једном је реч о временској, уп.:

- (371) *Не познајеш у њој вилу белу. Дан је и два тако **пролутала** стално коња вичући с облака...* (rastko.org.rs, ПКСЈ)
- (372) *Овакав однос редакције и јавног тужиоца, оптерећен примјесам надмудривања, препредености и ризирана, **протрајао** је око двије године...* (bnv.org.rs, ПКСЈ);
- (373) *О њушко моја, па зар би ја то могао да **проседим** једну ноћ без тебе* (rastko.org.rs, ПКСЈ)?
- (374) *Тегобе живота често наводе човека, створење обдарено уобразиљом, да жуди за рајем, где би могао своје бивствовање **просањарити** и **прозалудничити** у спокојној доколици...* (komunikacija.org.rs, ПКСЈ)

ФРЕКВЕНЦИЈА УПОТРЕБЕ ГЛАГОЛА С НЕДЕФИНИСАНОМ ВРЕМЕНСКОМ КВАНТИФ. УЗ АДВЕРБИЈАЛЕ ВРЕМЕНА У КССЈ И ПКСЈ			
Глагол	Фреквенција с адвербијалом времена у КССЈ	Фреквенција с адвербијалом времена у ПКСЈ	Укупна фреквенција
<i>проседети</i>	3	9	12
<i>пролутати</i>	1	4	5
<i>продржати се</i>	0	1	1
<i>просањарити</i>	0	1	1
<i>протрајати</i>	0	1	1
<i>површљати</i>	0	0	0
<i>прогладовати</i>	0	0	0
<i>прогњечити</i>	0	0	0
<i>прогостити се</i>	0	0	0
<i>проискати</i>	0	0	0
<i>прокубурити</i>	0	0	0
<i>промаитати</i>	0	0	0
<i>промуитрати</i>	0	0	0
<i>проразговарати се</i>	0	0	0
<i>проруковати</i>	0	0	0
<i>простајати</i>	0	0	0
<i>проуживати</i>	0	0	0
<i>проуздисати</i>	0	0	0
<i>прохркати</i>	0	0	0
<i>процумбусити (се)</i>	0	0	0

Табела 47. Фреквенција глагола с недефинисаном временском квантификацијом у КССЈ и ПКСЈ



#### 4.5.2.1.2. Двовидски префиксали

Ова је скупина у српском језику заступљенија него у руском. Наиме, укупно 7 лексема издвојено је на основу датог граматичког обележја, а само *проаконтирати* настао је од двовидског глагола, што показује да је у датом случају формант празан. С обзиром на то да је реч о глаголу с префиксом који има идентично значење као мотивни двовидски *аконтирати*, могуће је да ће се двовидност код обе лексеме изгубити, те да ће код *аконтирати* преовладати граматичко значење НСВ, а код *проаконтирати* СВ. С друге стране, то није једини префиксал са две видске вредности, а с истоветним значењем као мотивни глагол (додуше, НСВ), уп. нпр. *пробарабити се*.

За одређену групу не можемо директно утврдити мотивну реч без префикса, али се то закључује на основу других изведеница, како је код *проводаџисати* (уп. *наводаџисати*), *прокламирати* (уп. *рекламирати*), *пропонирати* (уп. *опонирати*) и *проскрибовати* (уп. *транскрибовати*)<sup>305</sup>.

Дакле, наш оперативни материјал састоји се од четири глагола. *Проаконтирати* је регистрован у помоћном корпусу у једном примеру у којем је употребљен у граматичком значењу СВ, док се, сасвим супротно, *проскрибирати* у оба случаја појављује у значењу НСВ. С друге стране, глаголи *проводаџисати* и *прокламовати* забележени су у оба граматичка видска значења. Први се махом реализује у НСВ (у 15 примера), а други у оба (као и у саставу аналитичких предиката). Уп.:

- (375) *А практикантски свет из свију могућих смедеревских канцеларија тако се горопадно проаконтира, како већ дотле ниједан казначеј запамтио није* (rastko.org.rs, ПКСЈ).
- (376) *Не бавим се стриктно нити именујем нити проскрибирам ниједно политичко име...* (womenngo.org.rs, ПКСЈ)
- (377) *Судбина има паметнија посла него да њој провадаџише и решава љубавне проблеме* (ПКСЈ).
- (378) а) [...] *спољни притисак који остварује Београд представљају главну препреку остварењу замисли коју је Приштина прокламовала 2008. године* (akademskikrug.rs, ПКСЈ).

---

<sup>305</sup> Издвојен је и *простернирати*, али нисмо успели да пронађемо мотивни или глагол с другим префиксом.

б) Постављамо нестабилне темеље уз подршку руководства које заузврат добија подршку и **прокламује** исте као незаменљиве (kosnicevoja.rs, ПКСЈ).

#### 4.5.2.1.3. Глаголи изведени од двовидских глагола у српском језику

Одређени број глаголских лексема **насталих од двовидских** (12) има диференцирано видско значење, односно не припада скупини код којих се вид контекстуално одређује, па може функционисати као глагол без видског пара или пак као парни мотивном двовидском.

Наиме, глаголи *продефилирати*, *прокомпонирати* (*прокомпоновати*), *прокоментарисати*, *прогодиновати* и *провентилирати* (у 1. значењу, у којем поседује истоветну семантику као и *провентилировать* у руском језику) одликују се СВ и функционишу као парни по виду двовидским од којих су настали. Поред наведених, као парни мотивном двовидском *критиковати* функционише и *прокритиковати*, а истоветно значење има и глагол који није регистрован у речницима на основу којих је оформљен корпус, али је врло продуктиван у говору – *искритиковати*<sup>306</sup>.

- (382) *Но тада се изненада огласи Чарушњиков, сав црвен у лицу. – То би питање, господо, требало још провентилирати – каза он с натегом у гласу* (Иљф И., Петров Ј. Дванаест столица, КССЈ).
- (383) *Он је задовољан, са свог доксата, поздравио киту и сватове, и пустио их, да, као каква војска, продефилирају испред њега и ћехаја-наше...* (rastko.org.rs, ПКСЈ)
- (384) *Ништа није прокоментарисала* [\*искоментарисала – Т.Б.] *и ја сам отишао* (Моје срце КССЈ).

Насупрот томе, *прочути* (*се*) садржи значењска својства на основу којих није пар *чути* (нпр. *поново*, *делимично*, али и компоненту *почетка* активности – у рефлексивној форми), док се *промаркирати* издваја на основу раније

<sup>306</sup> Због тога, с типолошке стране, ова се појава такође може третирати као проширење типа 2. *Искритиковати* се у ПКСЈ појављује 298 пута, али, упркос формално истоветним резултативним особинама, запажа се да префикс ипак уноси диференцијална својства. Тако, на пример, дериват на *ис-* показује семантичку спојивост према адвербијалима или пак другим конкретизаторима повезаним с категоријама мере и степена, а *про-* (*кратког*) времена. Уп.: (379) *Да ЛСВ игра подмукло и довољно осетили су и из СВМ па су их поштено искритиковали* [<sup>?</sup>прокритиковали – Т.Б.] (021.rs, ПКСЈ); (380) *Ок, ок, разумем, све сте искритиковали* [<sup>?</sup>прокритиковали – Т.Б.] (b92.rs, ПКСЈ); (381) [...] *неопрезни дон Риги је ту књигу искритиковао* [<sup>?</sup>прокритиковао – Т.Б.] *и набацио себи судску тужбу* (kurir-info.rs, ПКСЈ).

коментарисане компоненте *неко време*. *Прогрезнути* није пар мотивном двовидском глаголу уколико се реализује значење ‘испунити се сасвим чиме’, када добија објекатску допуну у инструменталу – (385) *За сада у победу српства не верујем све дотле док не буде **прогрезло** неодољивим...самољубљем* (РМС).

(386) *Ова школа **се прочула** и по страним земљама, и учитељи и учитељице из свих крајева света почели су да долазе* (Лагерлеф С. Чудновато путовање Нилса Холгерсона, 1952, КССЈ);

(387) *Та његова реч **се**, после, **прочула**, по Банату, и постала узречица, коју су, и на самрти, понављали* (Црњански М. Сеобе, 2. књ., КССЈ).

Лексеме *прокочити* и *продековати* остале су ван систематизације јер прва наведена има, како се запажа из речничке дефиниције деривата и примера који је наведен, идентично значење као и мотивни двовидски *кочити* (мотивни има значење општег кретања ‘учинити корак, ићи, кретати се’): (388) *Тада размакне њихове алабарде и **прокочи*** (кочи) *у цркву* (РМС). Међутим, глагол говорења *продековати* има сасвим другачије значење од (потенцијалног) мотивног двовидског *дековати* ‘покри(ва)ти, сакри(ва)ти, склањати’, па се не може утврдити је ли уистину од њега изведен.

ФРЕКВЕНЦИЈА ДВОВИДСКИХ ПРЕФИКСАЛА И ГЛАГОЛА НАСТАЛИХ ОД ДВОВИДСКИХ У КССЈ И ПКСЈ			
Глагол	Фреквенција		
	КССЈ	ПКСЈ	Укупна фр.
<i>прокоментарисати</i>	1919	5832	7751
<i>прокламовати (-ирати) ДВ</i>	388	908 <sup>307</sup>	1296
<i>прочути</i>	567	15	582
<i>проводаџисати ДВ</i>	0	18	18
<i>продефилирати</i>	0	8	8
<i>проскрибирати ДВ</i>	0	2	2
<i>проаконтирати (се) ДВ</i>	0	1	1
<i>провентилирати</i>	1	0	1
<i>пробарабирати (се) ДВ</i>	0	0	0
<i>прогодиновати</i>	0	0	0
<i>прогрезнути</i>	0	0	0
<i>продековати</i>	0	0	0
<i>прокомпонирати</i>	0	0	0
<i>прокритиковати</i>	0	0	0
<i>прокочити</i>	0	0	0
<i>промаркирати</i>	0	0	0
<i>пропонирати ДВ</i>	0	0	0
<i>простернирати ДВ</i>	0	0	0
<i>проконтролисати</i>	23	56	79

Табела 48. Фреквенција двовидских префиксала и глагола изведених од двовидских

<sup>307</sup> Обухваћени су сви глаголски облици (лични, нелични, партиципи).

#### 4.5.2.1.4. Глаголи са почетним значењем

За проверу реализације *инхоативног значења* у електронским корпусима на српском језику издвојено је укупно десет глагола – пет из домена говорне и звучне рецепције/продукције и пет с интегралном компонентом ‘постати какав’. Као и у претходним случајевима, и у оквиру дате групе показало се да је у активној употреби посматрана лексика изузетно слабо присутна (в. табелу).

Наиме, глагол *пробеседити* у речнику има два значења, а у семантичкој структури присутна је тзв. колизија значења карактеристична за инхоативе с префиксом *за-* (подразумева истовремено присуство инхоативне и терминативне семантике). Овај глагол нема секундарно имперфективизовани видски пар, а није ни у односу праве видске парности с глаголом *беседити*, зато што први има тренутно (моментално) значење, а *беседити* се односи на говорну активност општег типа, без икаквих индиција о њеном трајању. У електронском корпусу *пробеседити* је присутан у следећим двама примерима, у којима се реализује терминативна семантика (уп. у другом наведеном случају маркер временске квантификације *joш* (у датом случају реч је о ситуативном „центру”), који контекстуално потпомаже замену аналитичког предиката *ваља пробеседити* основним глаголом *беседити*):

(388) [...] *а та антимодерна, ретроградна историја, своју генијалну фразу добила је пре неколико дана [...] кад је патријар Иринеј **пробеседио** да Србији данас треба неки краљ или цар* (danas.rs, ПКСЈ);

(389) *Најзанимивија страна овог управљања, о којој ми *joш* ваља **пробеседити**, јест она, која спада на одношење између Турака и Хришћана* (rastko.org.rs, ПКСЈ).

С друге стране, *прозвучати*<sup>308</sup> има регистровано само инхоативно значење, али у електронском корпусу налазимо како примере реализације ове речи у почетном тако и, чешће, у терминативном значењу у којем се јасно разликује ситуативни след:

(390) а) *Ипак, сви су ти инструменти **прозвучали** под његовим прстима у Хендловим Трима лекцијама...* (politika.rs, ПКСЈ);

<sup>308</sup> Инхоатив *зазвучати* је, с једне стране, знатно бројнији у ПКСЈ (395 реализација), а, с друге, има *једино* почетно значење.

б) Уосталом, зар већ није **прозвучала** и грозна реченица о њему као геноцидном писцу? (eparhija-backa.rs, ПКСЈ)

Глаголи *пробрбљати*, *пролагати се* и *прокукати* реализују се као прави инхоативи, осим последњег кад је у саставу фраземе *Прокукати мајчино млеко* ‘бити у тешком положају, гадно се мучити, бити у великој невољи и сл.’. Уп.:

- (391) *Кад дође време, деца ће већ наћи довољно речи да **пробрбљају** на енглеском* (nspm.rs, ПКСЈ);  
 (392) *Па то значи, господо, не може човек ни у смрт веровати? И смрт **се пролагала*** (rastko.org.rs, ПКСЈ).  
 (393) *Тада ћемо **прокукати** поново, али ће бити касно, а ових што се сада шепуре нигде неће бити* (politika.rs, ПКСЈ).

Инхоативним глаголима којима се врши квалитативна оцена људи или пак реалија (‘постати какав’) заједничко је то што су, најчешће, изведени од придева – *продобрити се* (постати добар), *пропоштенити се* (постати поштен), *продетињити се* (постати детињаст), *прохладнети* (постати хладнији):

- (394) *Да би све још било комично, Америка и вазали су **се продобрили** неколико дана пред гласање* (nspm.rs, ПКСЈ).  
 (395) *А ако момак схвати да га је девојка варала до 2008 године, а онда **се пропоштенила**...* (nspm.rs, ПКСЈ)

ФРЕКВЕНЦИЈА ГЛАГОЛА С ПОЧЕТНИМ ЗНАЧЕЊЕМ У КССЈ И ПКСЈ			
Глагол	Фреквенција		
	КССЈ	ПКСЈ	Укупна фр.
<i>продобрити (се)</i>	4	7	11
<i>прокукати</i>	0	9	9
<i>прозвучати</i>	0	8	8
<i>пробеседити</i>	0	2	2
<i>пропоштенити (се)</i>	0	2	2
<i>пробрбљати</i>	0	1	1
<i>пролагати</i>	0	1	1
<i>продетињити (се)</i>	0	0	0
<i>простарити</i>	0	0	0
<i>прохладнети</i>	0	0	0

Табела 49. Фреквенција инхоатива у КССЈ и ПКСЈ

#### 4.5.2.5. Imperfectiva tantum у српском језику

Издвојили смо укупно 7 глагола с префиксом *про-* у примарном корпусу без парњака СВ, чија је фреквенција у секундарном електронском корпусу дата у табели. Најфреквентнији је глагол *происходити* – ‘водити порекло од кога; бити последица чега’<sup>309</sup>, док се остала два, у електронским корпусима посведочена глагола, срећу у неупоредиво мањем броју примера.

Реч је о глаголима *пролегати се* ‘разлегати се, одјекивати’<sup>310</sup> и *просматрати*, који, према подацима из речника, има истоветно значење као и глагол *сматрати*, и у корпусу се појављује у пет примера у којима се не реализује адекватно значење. Наиме, у њима дериват на *про-* има идентичну семантичку вредност као дериват на *по-* (*посматрати*), па је немогуће утврдити да ли се ради о штампарској грешци или је дошло до проширења семантичког опсега посматраног глагола (и, сходно томе, до развитка префиксалне алтернације).

- (397) а) *Мисао **происходи** из језика* (rastko.org.rs, ПКСЈ);  
 а<sup>2</sup>) *Бесни су јер им је ментално складиште тесно. Све **происходи** из недостатка мајчине љубави* (nspm.rs, ПКСЈ).
- (398) *Свуда **се пролегао** жамор, прснула је брана људске наде у бољи живот* (ukrajinistika.edu.rs, ПКСЈ).
- (399) *У извођењу истраживања, истраживачи су **просматрали*** [посматрали; \*сматрали – Т.Б.] *44 недоношчади рођене пре 30 недеље трудноће* (demetra.rs, ПКСЈ).

ФРЕКВЕНЦИЈА ГЛАГОЛА IMPERFECTIVA TANTUM У КССЈ И ПКСЈ			
Глагол	Фреквенција		
	КССЈ	ПКСЈ	Укупна фр.
<i>происходити</i>	103	202	305
<i>просматрати</i>	0	5	5
<i>пролегати се</i>	0	1	1
<i>провијати се</i>	0	0	0
<i>произвирати</i>	0	0	0
<i>просневати</i>	0	0	0
<i>протињати</i> <sup>2</sup>	0	0	0

Табела 50. Фреквенција *imperfectiva tantum* у КССЈ и ПКСЈ

<sup>309</sup> Премда на основу доступних примера видимо да се развило значење *излазити на површину, бити доступан визуелном опажању*: (396) *Из вас **происходи** злоба и пакост...* (ПКСЈ)

<sup>310</sup> С обзиром на то да се *пролегати се* дефинише помоћу *разлегати се* (који има свој видски пар), као и да оба подразумевају распостирање звука *кроз* какав простор, може се рећи да је ово такође једна од варијаната проширења видске парадигме, с напоменом да (имајући на уму 5 префикса који су објект истраживања) „централни” члан нема пара СВ.

#### 4.5.2.6. Делимична дефектност видске парадигме у српском језику

4.5.2.6.1. Понашање и фреквенција глаголских лексема које у најмање једном значењу у структури која обухвата граматички опсег СВ одступају од свог пара НСВ размотрени су на укупно 15 репрезентата.

Наиме, још једном се показало да анализирана група глагола није присутна у корпусу или да је пак њена фреквенција незнатна. Најзаступљенији је глагол *прокљувити*, који не чини пар с *кљувати* у секундарном значењу кад је реч о вербалној активности с циљем да се нешто сазна – ‘испитујући сазнати што’<sup>311</sup>. Некорелативност је испољена и у рефлексивној форми ове лексеме (уз морфему *се*) – ‘сазнати се, прочути се (о ономе што се крило, што није било познато)’. На основу грађе из електронских корпуса, закључујемо да се знатно чешће у односу на оба наведена значења појављује (блиско) значење *схватити*, уп.:

- (400) а) *Обзиром да ми ради нет, капирам да је вероватно до подешавања, али никако да прокљувим шта је проблем* (benchmark.rs, ПКСЈ);  
а<sup>2</sup>) *Како је ико прокљувиво шта је у средишту Земље* (laguna.co.rs, ПКСЈ).

Приближну фреквенцију у секундарним корпусима показују лексеме *провртети* (*се*) и *продемонстрирати*. Први наведени глагол није пар с *вртети* кад је на позицији субјекта реч којом се лексикализује људско биће, односно кад се указује на социјалне способности људи (уп. ‘снаћи се, прилагодити се средини’). Како се дато значење не остварује у примерима у електронским корпусима, наводимо онај који је доступан у речнику: (401) *Кад би човјек био чиновник ... онда би се могао мало и провртјети и којечему се понадати* (РМС).

Анализом речничких одредница како глагола СВ *продемонстрирати* (као и примера у којима се у електронским корпусима појављује) тако и двовидског глагола од којег је изведен – *демонстрирати*, закључујемо да постоји неусаглашеност у погледу „теоријске” и „практичне” семантичке вредности ових глагола. Наиме, оба подразумевају демонстрирање надмоћности, а разлика је у томе да дериват, због семантике префикса *про-*, укључује и кретање – ‘јавно проћи

<sup>311</sup> Лексикографски подаци експлицирају извршење вербалне активности питања да би се жељена информација сазнала: (403) *Распитивао је и прокљувиво све, и сад дошао да јави то Јевди* (РМС).

показујући своју моћ’, уп.: (402) *Дошла [је] једна казнена колона на тенковима, продемонстрирала и убила једног младића* (PMS). То, међутим, није случај с мотивним двовидским глаголом: ‘1. на очигледан начин, зорно (по)каз(ив)ати, изложити, излагати, тумачити. 2. јавно исказивати своје расположење, учествовати у протестној поворци’. Ипак, примери доступни у електронским корпусима на интернету показују нам да је преовладало неутрално значење *показати*, без нужног присуства доминације:

(404) *Сарадници су продемонстрирали посматрачима како ради систем...* (fakti.rs, ПКСЈ)

Због рекцијских карактеристика глагол *промукнути* у свом секундарном значењу – ‘учинити да неко добије мукао глас’ (курзив наш – Т.Б.) – није пар с *мукнути*. Корпус садржи један делимично одговарајући пример зато што из контекста није јасно да ли отров чини да глас постане промукао, или пак делује на већ промукао глас (на неки други начин), уп.: (405) *Отров такође делује на глас који може да промукне* (blic.rs, ПКСЈ).

*Просврдлати* није пар са *сврдлати* у свом 2. (кад је у својству субјекатске допуне наведен назив водене површине) и 3. значењу (у којем се описује људски поглед – ‘продорно, нетремице погледати кога, прострелити погледом’), а нити једно од њих није реализовано у примерима доступним у консултованим електронским изворима: (406) *Кад ме је очима просврдлао, заборавно је говорити* (PMS); *Гавран се напе и просврдла очима полумрак* (PMS).

*Промучити се* показује промене у односу на нереклексивну варијанту<sup>312</sup> у погледу неодређене временске квантификације *неко време*. У појединим је примерима из корпуса дата компонента смештена у временски оквир (407 и 408), док у другима није (409), нпр.:

---

<sup>312</sup> Код глагола *промучити се* и *намучити се* присутна је префиксална алтернација. Међутим, ова се два глагола реализују у синтаксички различитим окружењима јер не показују истоветну спојивост с адвербијалним детерминаторима. На пример, због семантике префикса могуће је рећи *Промучити се у животу* и *Намучити се у животу*, али присутна је како квантитативна тако и временска разлика. Квантитативна и временска компонента израженије су код *намучити се* (већа количина преживљеног стања које је временски трајало дуже), уп.: *много се намучити* / <sup>?</sup>*много се промучити*; <sup>?</sup>*мало се намучити* / *мало се промучити*.



- (407) *И онда нам остаје да се промучимо још само месец дана, колико је мени потребно да се осветим префекту* (Балзак, О. Изгубљене илузије, 1961, КССЈ);
- (408) [...] *кад оно побеже Аделаида Ивановна, и промучио се са њим скоро годину дана* (Достојевски Ф. М., Браћа Карамазови, КССЈ).
- (409) – *Нема, брајко, ништа без муке, ваља се и промучити, ако мислимо успети – одговарају на то најодважнији* (Домановић, Р. Вођа, КССЈ).

4.5.2.6.2. Само четири глагола НСВ показују некорелативност према своме парњаку СВ. *Прождирати* показује одступања у односу на *прождрети* кад се ради о значењу *потпуно обузимати, обухватати* (уп. примере из електронског корпуса: (410) *Осећај осујећености прождирио му је сате* (rastko.rs, ПКСЈ); (411) *Понављам, ова амбиција ове и овакве власти прождире и истину, прождире и поверење народа...* (sns.org.rs, ПКСЈ)), док су код *промахивати* диференцирана два значења: ‘2. а. помало, с времена на време дувати (о ветру); б. дувајући кроз нешто проветравати, чинити промају’. Будући да *промахивати* није забележен у електронским корпусима, навешћемо примере дате у речницима: (412) *Промахује топли поветарац у планини по голом дрвећу* (РМС); (413) *Отворим после прозор, и чист ваздух промахиваше ми кроз собу* (РМС).

Глагол *проклињати (се)* у свом секундарном значењу није пар с *проклетти*, у којем се значење деривата на *про-* поклапа са значењем деривата на *за-* (*заклињати*). У рефлексивној варијанти, како се може закључити на основу речничке дефиниције, допуна може бити изражена помоћу *да + презент* конструкције, уп.: (414) *Ја се јесам богом проклињао [заклињао – Т.Б.] и старој се мајци зарекао да се другом оженити нећу* (РМС). Међутим, у наведеном се значењу (у 150 прегледаних примера из електронских корпуса) *проклињати (се)* се не употребљава, па можемо рећи да се овај семантички сегмент у потпуности реализује кроз глагол *заклињати*.

У двама својим значењима издваја се глагол *проводити* према видском парњаку *провести*<sup>1</sup>. Прво је ‘водити коња кораком ради постепеног хлађења после трке или ради шетње’, а друго ‘бити проводник електричне струје, тоpline’. Од прегледаних преко 150 примера, нити један не садржи посматрану лексему у првом наведеном значењу, али и ни у другом за које смо мислили да ће бити знатно фреквентније.

## 4.5.2.7. Проширење видске парадигме у српском језику

### 4.5.2.7.1. Тип 1

Фреквенција проширења типа 1 сагледана је на основу десет низова. Само три низа представљају канонске видске триплете (формализоване кроз структуру: глагол НСВ без префикса, његов префиксирани парњак СВ и секундарно имперфективизована форма), док преостали број обухвата и (све) префиксиране форме (НСВ – СВ – НСВ), као и низове у којима доминира СВ, где су први (НСВ) и други (СВ са суфиксом *-ну-*) члан глаголи без префикса, а трећи (СВ) – с префиксом.

Одабрана грађа не поседује карактеристичне специфичности у погледу међуодноса чланова у сваком од низова датих у табели. Издвојићемо низ чија је доминанта глагол *проузроковати*, будући да је реч о двовидском глаголу. Његова је варијантна граматичка форма глагол НСВ *проузрочавати*, а СВ *проузрочити*. У табели се види да је најзаступљенији управо двовидски *проузроковати*, као и да се *проузрочити* појављује с великим бројем примера, док смо за *проузрочавати* регистровали само један. Уп.:

- (415) а) *Безусловна потреба да изгледа као и обично проузроковала је непосредну борбу...* (Остин, Џ. Под туђим утицајем, КССЈ)  
б) *Криза режима проузрочила је и кризу морала...* (kapital.rs, ПКСЈ)  
в) *Мане овог типа градње су поред знатно веће цене базена и константо преливање воде што проузрочава водени шум који смета највише током ноћи* (npnetwork.co.rs, ПКСЈ).

Интересантно је напоменути да је у низу чији је 1. члан глагол *пунети* (који у датом облику није регистрован у електронским корпусима, али јесте у варијантном облику *пунити*) код свих осталих чланова у речничким одредницама регистровано значење телесног развика, док код наведеног мотивног није, али се у електронском корпусу среће такав пример.

ФРЕКВЕНЦИЈА ПРОШИРЕЊА ТИПА 1 У КССЈ И ПКСЈ						
Проширење	Мотивни		Преф. / Суф.		Сек. имперф. / Суф. дерив. с префиксом	
	КССЈ	ПКСЈ	КССЈ	ПКСЈ	КССЈ	ПКСЈ
<i>будити – пробудити – пробуђивати</i>	899	/	4587	/	0	22
<i>ргутати – ргутнути – проргутнути</i>	1	/	0	0	0	0
<i>зевати – зевнути – прозенути</i>	191	/	128	/	0	0
<i>мљаскати – мљаснути – промљаскати</i>	8	/	1	/	0	0
<i>мозгати – промозгати – промозгавати</i>	1803	/	7	8	0	0
<i>прокрадати (се) – прокрасти се – прокрадивати се</i>	3	4	7	10	0	0
<i>промишљати – промислити – промишљавати</i>	192	0	354	0	0	1
<i>проузроковати – проузрочавати – проузрочити</i>	2572	/	0	1	3	173
<i>путети – пропути – пропунавати</i>	0	/	3	3	0	0
<i>тутњати – протутњати – протутњавати</i>	225	/	203	/	1	1

Табела 51. Фреквенција проширења типа 1 у КССЈ и ПКСЈ

#### 4.5.2.7.2. Тип 2

Проширење видске парадигме у којем барем још један префиксални формант учествује у креирању видског пара, када мотивни глагол поред деривата на *про-* има бар још једну видску варијанту (према речничким наводима) с идентичним (или готово идентичним) значењем, присутно је у примарном корпусу на српском језику са следећим дистрибутивним вредностима:

ФРЕКВЕНТНОСТ МОДЕЛА ПРЕФИКСАЛНЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ У ПРИМАРНОМ КОРПУСУ		
Модел префиксалне алтернације	Пример низа	Фреквенција
<i>про- / из- (ис-)</i>	<i>промерити : промеравати / измерити : измеравати – мерити</i>	14
<i>про- / о-</i>	<i>просвестити / осветити – свестити</i>	10
<i>про- / по-</i>	<i>простарати се / постарати се – старати се</i>	8
<i>про- / ус-</i>	<i>прокиснути<sup>2</sup> / ускиснути – киснути</i>	3
<i>про- / пре-</i>	<i>протражити / претражити – тражити</i>	2
<i>про- / с-</i>	<i>прорушити се / срушити се – рушити се</i>	2
<i>про- / за-</i>	<i>проглушити / заглушити : заглушавати – глушити</i>	1
<i>про- / раз-</i>	<i>прогневити / разгневити : разневљивати – гневити</i>	1
<i>про- / у-</i>	<i>пропутити / упутити : упућивати – путити</i>	1
<i>про- / из- / о-</i>	<i>прокалити / искалити / окалити – калити</i>	2
<i>про- / из- / на-</i>	<i>пробубати / набубати / избубати – бубати</i>	1
<i>про- / пре- / о-</i>	<i>прознојити се / презнојити се – ознојити се</i>	1
<i>про- / рас- / ис-</i>	<i>пропарати / распарати : распаривати / испарати – парати</i>	1
<i>про- / у- / из-</i>	<i>прогладити / угладити / изгладити – гладити</i>	1

Табела 52. Фреквентност проширења типа 2 у КССЈ и ПКСЈ

У електронском (секундарном) корпусу проверена је фреквенција појединачних чланова у оквиру дефинисаних модела префиксалне алтернације. Наиме, ради се о (1) низовима с најширим алтернативним опсегом (у датом случају

обухваћена су три префикса у сваком од три издвојена низа), (2) низ с највише примера случајева проширења и (3) низови с идентичном фреквенцијом.

Како се и у табеларном приказу може запазити, модели алтернације с по три члана јесу *про-* / *рас-* / *ис-*, *про-* / *из-* / *на-*, *про-* / *пре-* / *о-* и *про-* / *из-* / *о-*. Наведени модели алтернације заступљени су са по једним репрезентом (низом), осим последњег, који има два. Реч је о низовима *прокалити* / *искалити* / *окалити* и *потребити* / *истребити* / *отребити*.

Низ деривата с основом *калити* поклапа се у значењу *докраја калити*, што значи да мотивни глагол у свом *основном* значењу шири своју парадигму. Дериват на *про-* нисмо пронашли ни у једном електронском корпусу, док се дериват на *ис-* (који је и највише заступљен) махом среће уз допуне *бес*, *фрустрација* (или пак у рефлексивној форми без допуна), помоћу којих се упућује на психоемоционално стање експеријента и у којима, свакако, није реч о могућности ступања у видску корелацију с неким од деривата, нпр.: (416) *Хулигани на леду Група од педесетак навијача скопског Вардара, после пораза свог тима, бес искалила над клизачима у центру Скопља* (rts.rs, 06.03.2010, КССЈ); (417) [...] *сумњиве особе које једва чекају да се врате са посла како би своје фрустрације батинама искалиле на сопственој деци* (Политика, 25.03.2010, КССЈ).

Осим тога, треба опрезно приступати и међусобној замени деривата у фигуративном значењу, јер се мења смисао реченице. Уп. (418) *Војска нам се таман окалила* [извештила, очврсла, стекла борбени дух и сл. – Т.Б.] *на Нијемцима* (vreme.rs, ПКСЈ) vs. *Војска нам се таман искалила* [излила свој бес – Т.Б.] *на Нијемцима*. Како видимо, наведени случај алтернације је слабо одржив, будући да се конституенти низа не реализују у потребним значењима. Једини случај у којем је алтернација донекле смислена јесте пример (419) *Кламфе окалити* [прокалити, искалити – Т.Б.], а затим *очистити* и *премазати минијумом* (npnetwork.co.rs, ПКСЈ), иако, рекли бисмо, код глагола *прокалити* префикс има доминантно значење *кроз* (бити прожет чиме), што, с обзиром на језичко искуство сваког појединца, може да блокира формалну употребу посматране речи.

Чланови низа с основом *требити*, који се поклапају у значењу *требећи очистити оно што је рђаво и непотребно*, такође нису бројни, а најзаступљенији

јесте *истребити*. Премда се заиста *протребити*, *отребити* и *истребити* користе у истоветном значењу, у пракси није могућа њихова потпуна замена, посебно што они могу бити, условно речено, у градационом односу јер се помоћу *протребити* упућује на *местимично*, *непотпуно*, *кратко* и сл. извршење радње, док се код *отребити* ради о *неутралном* завршетку активности, а код *истребити* је она *потпуна*, извршена до краја. У следећим примерима се то јасно запажа:

- (420) а) У оквиру кампање Ватикана да **истреби** [<sup>?</sup>отреби, \*протреби – Т.Б.] *све паганске религије и масе преобрати у хришћанство, Црква је блатила паганске богове и богиње...* (Браун Д. Да Винчијев код, КССЈ);  
б) Пушка која је **истребила** [<sup>?</sup>протребила, \*отребила – Т.Б.] *грабљиве звери била је од гвожђа...* (Лагерлеф С. Чудновато путовање Нилса Холгерсона, 1952, КССЈ)

У значењима *испустити много*, *обилно зноја*, *употити се* и *постати влажан од зноја*, *прожмати се знојем* (формално) алтернирају префикси *про-*, *пре-* и *о-* додати на глагол НСВ *знојити се*. Међутим, кад се узме у обзир целокупно реченично окружење и њен смисао, закључује се, као и у претходном случају, да форманти уносе промене градационе природе у стање експеријента изражено глаголом. Дакле, премда се уистину *ознојити се*, *прознојити се* и *презнојити се* поклапају у значењу *постати влажан од зноја*, интензитет тог стања је различит, па је алтернирање префикса овде условљено и другим реченичним елементима (уп. нпр. интензификатор *добро*), стога је датој формулацији потребно опрезно приступити. Уп.:

- (421) а) Такође особа која **се презнојила** [ознојила, прознојила – Т.Б.] *не би требало да излази или улази из спољне средине у климатизовану просторију...* (rts.rs, 08.06.2010, КССЈ);  
б) Корисници грејања из "Суботичке топлане" добро су **се презнојили** [<sup>?</sup>прознојили, <sup>?</sup>ознојили – Т.Б.] *ових дана, али не због прегрејаних радијатора у својим домовима већ због рачуна који су им стигли* (Политика, 22.12.2009, КССЈ).

С друге стране, уколико је реч о нереклексивним облицима, ни о каквој алтернацији не може бити речи, пре свега јер (чак ни у разговорном језику) нисмо приметили постојање облика *прознојити се*, а потом, свакако, и јер *презнојити* (кога) подразумева да је реч о психоемоционалном стању експеријента (напор,

страх, неверица итд.; нпр.: (422) *Ала га је презнојио!*<sup>313</sup>), док је код *ознојити* (кога) реч о стању условљеном физичким напором, чак и уколико је каузиран.

Издвојен је и модел алтернације префикса *про-*, *рас-* и *ис-*, и то у низу *пропарати (се) / распарати (се) : распаривати (се) / испарати (се)*, искључиво у значењу *кидајући конце распорити по шаву* (могу бити узете у обзир и одређене (условно речено благе, не претерано изражене) метафоричке транспозиције): (423) *Преко свинутих [...] леђа превила се памуком подшивена, негђе излизана негђе пропарана* [распарана, испарана – Т.Б.] *хрка* (РМС). Међутим, иако се *пропарати (се)* појављује у помоћном електронском корпусу (свега 8 пута), ни у једном примеру није могуће заменити дериват на *про-* неким од горенаведених. Разлог је, с једне стране, што је доминантна просторна детерминација (*кроз*) изражена помоћу префикса *про-* (уп. (424) *Метак је пропарао платно у тријумфалном симболичном извршењу пресуде буржоаској култури у Кикинди* (kikinda.co.rs, ПКСЈ); (425) *Затим су простор пропарали рафални пуцњи* (rastko.org.rs, ПКСЈ)), а, с друге, високи степен метафоризације ситуације – значење се преноси у сасвим други домен (у слушно и визуелно перцептивни): (426) *Грмљавина се пропарала небом; [...] небо над Адом пропарао је ватромет* (benkovac.rs, ПКСЈ).

Префикси *про-*, *из-* и *на-* дају истоветне резултате у једном од својих значења у полисемантичкој структури када функционишу као парњаци глагола *бубати* у значењу *механички научити напамет, без разумевања*. Будући да *пробубати* не налазимо ни у једном електронском корпусу<sup>314</sup>, није могуће да на прави начин проверимо речничке наводе. Оно што је очигледно јесте да се *избубати* у електронским корпусима реализује једино у значењу *истући*, када алтернација ни са једним од наведених деривата није могућа, док се *набубати* појављује и у горенаведеном значењу у којем се сви поклапају:

(428) [...] *за разлику од неких факултета који уз информатор нуде и тестове које онда ђаци само набубају* [пробубају, избубају – Т.Б.], *код нас се од кандидата захтева да покажу и неке друге вештине...* (Политика, 06.07.2010, КССЈ)

<sup>313</sup> Пример наш – Т.Б..

<sup>314</sup> Уп. пример из РМС, у којем делује да је алтернација могућа: (427) *Пробубасмо* [избубасмо, набубасмо – Т.Б.] *све науке, сва начела, све спорове и све вјекове!* (РМС)

Најпродуктивнија алтернација јесте она у којој се замењују деривати на *про-* и *из-*, заступљена с 14 различитих низова. У електронским корпусима фреквентније су изведенице с формантом *из-*, а у појединим случајевима варијанте на *про-* нису уопште присутне (нпр. *пробелити*, *провоитити*, *продеветати*, *пролемати* и *протањити* нису забележене у секундарном корпусу).

Поред тога, када је реч о глаголима *пропуцати* и *испуцати*, могућности алтернације потребно је појаснити, будући да значења нису једнако актуелна. Наиме, након извршене анализе грађе и из примарног и из секундарног корпуса, установили смо да се *пропуцати* и *испуцати* подударају у значењу *сасвим*, *скроз испуцати*, *наборати се од старости*, у којем је, макар формално, присутна алтернација. Међутим, важно је рећи да је са синхронијског аспекта наведено значење присутно код *испуцати*, не (више) код *пропуцати*<sup>315</sup>.

Фреквенцијом 1 у примарном корпусу одликују се и следећи модели префиксалне алтернације: *про-* / *за-*, *про-* / *раз-* и *про-* / *у-*. Занимљив је случај алтернације код глагола *пропутити* и *упутити*, имајући у виду да се дериват на *про-* и у самој речничкој одредници дефинише помоћу *упутити*, уз следећи пример: (430) *И виђу лијепо да бих погинуо, но ми је воља божја притекла у помоћ и пропутила сока да се право суду исповиједа* (РМС). У електронском корпусу *пропутити* се појављује уз допуну *пут* (*пропутити пут*), па остаје нејасно да ли је реч о штампарској грешци (уп. *пропртити пут*) или је дошло до развитка новог, нерегистрованог значења.

Са по 2 низа у примарном корпусу заступљени су модели *про-* / *пре-* и *про-* / *с-*. Наиме, модел префиксалне алтернације *про-* / *пре-* чине низови *протражити*<sup>316</sup> / *претражити* и *протрпети*<sup>317</sup> / *претрпети*, с напоменом да за први наведени низ није дат пример у РМС, док је за други низ дат један: (431) *Највише је протрпио од »Слободе«* (РМС). Осим тога, у секундарном корпусу није пронађен глагол *протрпети*, док је за *протражити* регистрован један пример, али

<sup>315</sup> Пронађен је само један пример, и то с маркером рефлексивности – морфемом *се*, који може да буде делимично прихватљив: (429) [...] *екстреман је пример тешког буђења, будући да се случајно пиштољем пропуцао* [пуцао је кроз своје тело, а метак је избио напоље – Т.Б.] и *убио* (vojvodinacafe.rs, ПКСЈ).

<sup>316</sup> У РМС је наведено: ‘претрести све тражећи, претражити’.

<sup>317</sup> Речничка дефиниција гласи: ‘в. претрпети’.

је очигледно да је реч о грешци јер није употребљен у значењу у којем га региструје РМС већ уместо глагола *потражити* – *Протражите савет лекара* (biljeizdravlje.rs, ПКСЈ). Дакле, с обзиром на чињеницу да се конституенти наведених низова с префиксом *про-* дефинишу посредством глагола с префиксом *пре-*<sup>318</sup>, можемо рећи да се у савременом језику готово уопште не користе те да су можда и у време настанка речника забележени као резултат аналогije.

*Промрскати*<sup>319</sup> / *смрскати* и *прорушити се*<sup>320</sup> / *срушити се* репрезенти су модела алтернације *про-* / *с-*. Деривати на *про-* поново нису присутни у електронским изворима, а у речнику се наводи један пример глагола *прорушити се* (уп. (432) *Сва се звјездана јата узнемире ... Бик се разбјесни, лав ... зариче, и проруши се* [сруши се – Т.Б.] *олтар ... читаво небо поче горјети* (РМС)) док се за *промрскати* у оквиру речничке одреднице наводи као пример облик партиципа.

---

<sup>318</sup> Лексеме *проживети* и *преживети* на први поглед делују као репрезенти наведеног низа у семантичком сегменту у којем поседују емоционално значење. Међутим, ми не сматрамо да је реч о алтернацији префикса, па их стога нисмо сврстали у дату класу. Наиме, међу реченицама *Проживљавам тешке тренутке* и *Преживљавам тешке тренутке* на први поглед нема разлике. Ипак, узевши у обзир семантику префикса, постаје јасно да је у првој експеријент више обузет датим стањем (осећањем), да је оно интензивније и у свом развојном току; док је у другој то стање на заласку, тј. ближе је завршној тачки / крају. Разлика је још очигледна у *Проживели су срећно свој живот* и *\*Преживели су срећно свој живот*, јер се у другој реченици јасно примећује да је реч о превазилажењу апстрактне границе.

<sup>319</sup> ‘јаким, снажним ударцем разбити, раздробити, смрскати’ (РМС).

<sup>320</sup> ‘претворити се у рушевине’ (РМС).



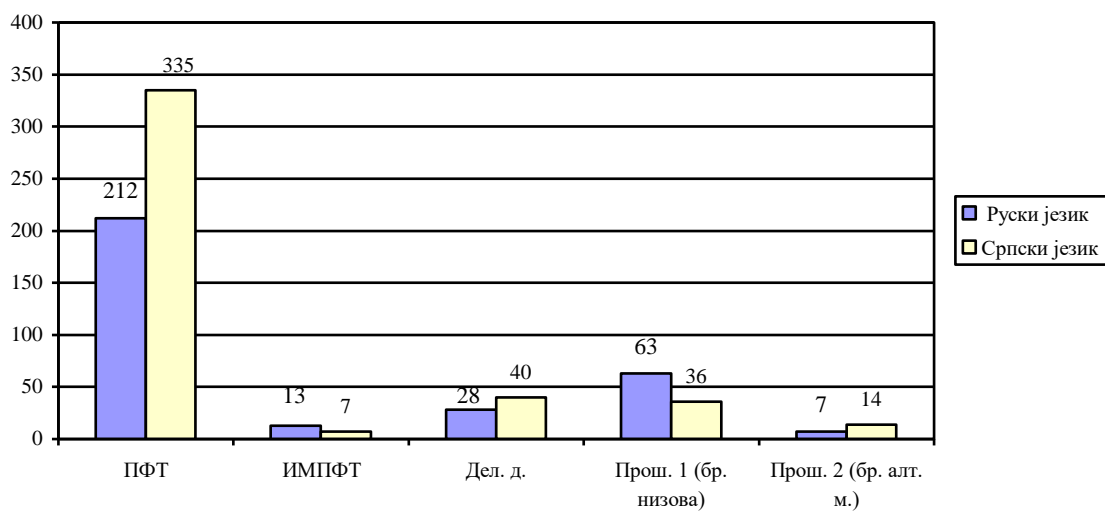
#### 4.6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Заступљеност глагола с променама у видској парадигми код којих последњи творбени ступањ представља префикс *про-* у језицима који се пореде неравномерна је, посебно код глагола без видског пара НСВ.

Наиме, у оба поређена језика скупина глагола која не поседује имперфективну варијантну форму а није у односу видске парности с мотивним глаголом чини највише заступљен тип дефектности. Међутим, дистрибуција акционалних и семантичких класа унутар сваке од њих је такође различита. У руском језику највише се срећу глаголи с неодређеном временском квантификацијом (93), док је дата група у српском заступљена с 50 репрезентата. С друге стране, у српском језику најбројнији су инхоативи, односно глаголи с компонентом краткотрајности (чак 177), док је њихов број у руском језику троструко мањи (55). Глаголи кретања такође су заступљенији у српском језику (57, док их је у руском 21), као и глаголи код којих је доминантна сема просторна локализација уз имплицитно кретање (31, у руском 24).

У српском језику заступљенији су и глаголи који показују одступања од свог формалног видског корелата у најмање једном значењу, као и број модела префиксалне алтернације укључујући и укупан број низова. Међутим, проширење типа 1 чешће се појављује (скоро двоструко) у материјалу на руском језику.

Заједничка појава, карактеристична за деривате на *про-* у оба језика, јесте знатно мање хомонима (како лексичких тако и акционалних) и акционалне колизије. Дакле, иако су инхоативи и глаголи с кратким трајањем издвојени у заједничку скупину, ова се значења у изразито мањем степену супротстављају у структури једне лексеме. Уп. следећу табелу:



Графикон 2. Заступљеност модела видске дефектности код глагола с префиксом *про-*

## 5. ПРЕФИКС *ПРИ-* КАО ФОРМАЛНИ МОДИФИКАЦИОНИ МАРКЕР

### 5.1. СЕМАНТИЧКА ВРЕДНОСТ ПРЕФИКСА *ПРИ-*

Префикс *при-* у консултованим лексикографским изворима има строго диференцирану употребу као формант у погледу грађења глагола, именица и придева. Наиме, МАС (1999/3: 388) и БАС (1961/11: 325–326) пружају највише (готово истоветних) података о семантичком модификационом потенцијалу овога префикса, а његову деривациону улогу код глаголских лексема дају под првим значењем (са мноштвом подзначења). У РМС (1973/5: 29) је улога префикса *при-* такође дефинисана као најпродуктивнија у извођењу глаголских лексема, али с 8 подзначења.

Сумаризација лексикографских података показује да се помоћу префикса *при-* модификује глаголска семантика тако да они означавају (1) довођење кретања до циљне тачке / места (*прийти, привезти; прићи, прилетети*), (2) достизање одређеног резултата (*приневољити, приучити; принудити, приучити*), (3) приближавање, спајање (*привалити, притронутися; причврстити*), (4) сједињење (*пришить, приклеити; пришити, прилепити*), (5) збијање, сабијање с врха надоле (*придавить, притоптать; пригњечити, притиснути*), (6) антропоцентрично оријентисано деловање, деловање у сопствену корист<sup>321</sup> (*присвоити, привлечь; примамити, присвојити*), (7) додавање, допуњавање (*прикупити, присчитать*), (8) непотпуност активности (*притушить, приглушить; пригушити, пришкрянуть*), (9) непотпуно изражена, ограничена активност – искључиво код глагола који су и пре додавања посматраног префикса били префиксирани (*приспустити, приутихнуть*), (10) подједнако распостирање активности на све објекте<sup>322</sup> (*приест* (весь хлеб), *прирезать* (весь скот)), (11) значење пратеће активности – обично код глагола са суфиксима *-ыва-*, *-ва-* и сл. (*приплясывать, притопывать*), (12) појачано манифестовање активности – искључиво уз постфикс *-ся* у руском језику

<sup>321</sup> Дато се значење, сматра И. Клајн, развило из просторног (Клајн, 2002: 273).

<sup>322</sup> Уз адекватне (наведене) допуне реализује се дистрибутивно акционално значење, које се не наводи као опција у литератури.

(*присмотреться, прислушаться*), (13) губитак актуелности, навикавање на активност – уз постфикс *-ся* у руском језику (*прижиться, примелькаться*)<sup>323</sup>. Слична, али својим опсегом мања, одређења овог префикса дата су и у приручницима из области творбе речи на српском језику (Клајн, 2002: 273–274; Стевановић, 1970: 443; Šipka, 2005: 133–134).

У свим наведеним случајевима присутна је модификација лексичког значења глагола. Перфективизациона улога форманта *при-* наводи се као не тако честа појава, будући да је у речнику експлицитно наведено да префикс *при-* може да учествује у образовању свршеног вида код *неких* глагола у руском језику, уз примере *привидеться, пригрешишься, приспиться* (МАС, 1999/3: 388). На ову чињеницу у српском језику указује И. Клајн (2002: 274), док И. Грицкат експлицитно каже да префикс *при-* готово никада нема улогу чистог перфективизовања у српском језику, за разлику од руског (Грицкат, 1957–1958: 114).

### 5.1.1. Начини глаголске радње реализовани префиксом *при-*

С обзиром на издвојене семантичке промене које изазива префикс *при-*, могуће је предвидети који начини глаголске радње бивају маркирани овим формантом.

(1) Један од њих свакако је *деминутивни* НГР (рус. *уменьшительный* СГД), који Ремчукова (Ремчукова, 2004: 115–116) сматра подтипом *једнократног* НГР уколико се реализује заједно са суфиксом *-ну-* (уп. *прихворнуть, приволокнуться*), док глаголе без наведеног суфикса сврстава у *смягчительный* СГД (*атенуативни* НГР) – *припудрить, прилечь*; а врло слично гледиште деле и Зализњак и Шмелов (Зализњак & Шмелев, 1997: 101–102; Зализњак & Шмелев, 2000: 118–121). Премда се, како видимо, у савременој литератури ова два акционална значења раздвајају, у *Руској граматици* (Шведова, 1980: 599) су обједињена као подврста *количинско-временског* НГР.

---

<sup>323</sup> Модификације од броја 9 до броја 13 наведене су на основу руских лексикографских извора.

(2) Посматрани префикс означава и *комитативни* НГР (рус. *комитативный* СГД, иако се среће и термин *процесно-комитативный* (Шелякин, 1983: 196)), када је денотирана активност, заправо, пратећа и симултана некој другој која се у датом случају сматра доминантном, главном<sup>324</sup> и у српском језику, за разлику од руског, не представља компактну групу – *приговаривать, припевать, приплясывать* и др. (Ремчукова, 2004: 120–121; Тошович, 2009: 138). У руском језику осим префикса *при-*, комитативни НГР изражава се истовремено и итеративним суфиксима будући да се дати акционални тип класификује као подврста *итеративног* НГР (в. Зализњак & Шмелев, 1997: 106; Зализњак & Шмелев, 2000: 126; Ремчукова, 2004: 120–121). Лексеме с наведеним морфемским саставом припадају НГР који се назива и *испрекидано-атенуативни* НГР (рус. *прерывисто-смягчительный* СГД; Зализњак & Шмелев, 2000: 122–124).

(3) Модификациони потенцијал префикса *при-* у руском језику у погледу значења које се односи на губитак актуелности / навикавање на активност (уз постфикс *-ся*) условљава припадност *специјално-резултативним* глаголима, уп: *принюхаться, притерпеться, прижиться* (Шведова, 1980: 602).

(4) Поред тога, у литератури се издваја и *комплетивно-партитивни* НГР, којим се указује на (не претерано изражено) увећање објеката или пак на увећање обима једног објекта: *прикачать воды, присыпать табаку* (Шелякин, 1983: 184).

---

<sup>324</sup> Стога Б. Тошовић дати акционални тип сврстава у надређену категорију коју чине и други НГР којима се изражава модификација *временског поретка* – рус. *модификация последовательности*.

## 5.2. АПСОЛУТНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

Најпре морамо нагласити да су глаголи који манифестују промене у видској парадигми с префиксом *при-* као формалним маркером далеко мање заступљени у примарном корпусу, посебно у руском језику. Сходно томе, дата група је у целини знатно мањег обима него претходне.

У овом одељку биће сагледан онај материјал који је класификован и семантички, поред примарне класификације према уоченим одступањима од видске опозиције. Напомињемо да је грађа која се у дисертацији презентује знатно редукована у односу на ексцерпирану, будући да је велики део остао ван класификације и систематизације због разнородности.

### 5.2.1. Семантичка класификација *perfectiva tantum* у руском и српском језику

#### 5.2.1.1. Глаголи с количинском и/или временском денормативном компонентом

Опште својство лексема које смо издвојили у оквиру посматране групе јесте денормативност – било да је реч о временској или пак количинској (резултативној).

5.2.1.1.1. Наиме, руски корпус садржи укупно десет глагола без парњака НСВ у чијој се речничкој одредници наводе детерминатори којима се указује на количинску денормативност попут *несколько*, *несильно*, *слегка* (срп. *неколико*, *мало*, *помало*), док се на временску експлицитно указује ‘Х (на) короткое время’. У корпусу је бројнија *количинска* денормативност формално експлицирана префиксом *при-* (код глагола који припадају конкретним радњама или пак онима чија је манифестација конкретна), уп.: *приулыбнуться*, *присугорбиться*, *приотдохнуть*, *принажать*, *прикашлянуть*, *призакрывать*, *приубрать* и *приболеть*. Истоветну врсту денормативности показује и *призабыть*, којим се денотира ментална активност (у својој рефлексивној варијанти овај глагол припада стањима).

Са аспекта *времена* денормативност испољава *приуснуть*, који припада акционалном типу *стања*. Већина наведених речи маркирана је као прост говор

(рус. *просторечие*) или као разговорни изрази (рус. *разговорные*), осим *присугорбиться*, која је територијално маркирана.

5.2.1.1.2. Грађа се у лексикографским изворима на српском језику другачије презентује. *Временску* или *количинску денормативност* показује знатно већи број ексцерпираних грађа у српском делу корпуса – 30 глагола. Сваки од њих садржи детерминативну компоненту *мало*, а да ли ће се реализовати временска или количинска денормативност, зависи од значења основног глагола.

Наиме, префикс изазива промене у погледу смањења *количине* код глагола попут *прибријати се*, *пригасити се*, *призалогајити*, *призрети*<sup>2</sup>, *примирусити*<sup>325</sup>, *приоздравити*, *причути (се)*, *присушити* итд.

С друге стране, временска денормативност је знатно слабије заступљена, запажена код *придремати* и *призакаснити*.

### 5.2.1.2. Глаголи кретања

5.2.1.2.1. Укупно 12 глагола кретања у руском језику нема своје секундарно имперфективизоване варијантне облике, а услед семантичких промена изазваних префиксом, не чине видски пар с полазним глаголом, од чега је десет стилски маркирано: шест као разговорна варијанта, три као прост говор, а један припада домену специјализоване лексике (реч је о глаголу *притабанити*).

У зависности од мотивног глагола, кретање се спецификује на различите начине, а модификације које су директно условљене префиксом *при-* јесу, поред *адлативне усмерености* (уп. *присеменити*, *прилунити*, *пришагати*, *прихлынути*, *притрусити*<sup>2</sup>, *притопати*, *приковыляти*), и компоненте које моционе глаголе приближавају претходно коментарисаној скупини – количинска<sup>326</sup> и/или временска *денормативност* (*притабанити*). Осим тога, значајне су следеће семантичке компоненте: брзина (*примчати(ся)*), грешка / невољно извршење (*приблудити(ся)*), скретање фокуса са моционе активности на пратећу, на што указује и мотивни

<sup>325</sup> У савременом српском језику овај глагол, уз (објекатску) реакцију у дативу, има значење ‘не бити коме ни до колена’ односно ‘не бити ни приближно добар као неко други’, што није регистровано у рекцијском речнику (в. Петровић & Дудић, 1989).

<sup>326</sup> Подразумева се да је код моционих глагола реализација количинске денормативности могућа и посредно, уколико говорник даје оцену о свом стању изазваном датом активношћу.

глагол<sup>327</sup> (*пригрозити*), или пак упућивање на средство помоћу којег се кретање реализује, без чега би оно било онемогућено (код глагола *прибуксировање*).

5.2.1.2.2. Српски део корпуса садржи приближан број глагола кретања – 16, сви су стилски неутрални. *Адлативна усмереност* кретања<sup>328</sup> такође је присутна (*притапати, причучнути, пришуњати се*), а запажа се и компонента *промене положаја тела у простору уз аудитивну рецепцију* – *прићулити се* (‘згурити се ослушкујући’). Присутна је и у српском језику компонента *денормативности* (*приклекнути*), али уочена је и *преконормативност* маркирана префиксом *при-*, као имплицитна, у случају глагола *пријакарити* – ‘много и с напором довући, навући’.

### 5.2.1.3. Разноврсне семантичке скупине глагола СВ без видског пара

Дата поткатегорија садржи различите групе глаголских лексема које, понајпре због своје бројности, нису подељене на уже групе.

5.2.1.3.1. *Афективно* значење<sup>329</sup> поседује само један глагол у руском језику, маркиран као разговорни – *пригљануться* ‘показати се (коме) привлачним, пријатним, свидети се коме’.

5.2.1.3.1.2. Истовремено присуство акционалних својстава *инхоативности* и *преконормативности*, уз имплицитану итеративност, садржано је у *примелькаться* (‘постати превише познат, уобичајен (о нечему што је виђено доста пута или је често сретано)’), док је *дистрибутивност* присутна код двају глагола, обележених као народски (рус. просторечие) – *примереть* (у домену субјекатских допуна) и *припеть* (у домену објекатских). *Инхоативност* је регистрована код три глагола без парњака НСВ: *приревновать* (може означавати како настанак љубоморе код експеријента, тако и код реципијента (с допуном у акузативу) *приревновать кого* – учинити кога љубоморним), *присмиреть* и, стилски обележен као разговорни, *прихрабриться*.

<sup>327</sup> Ово је показатељ валенцијске ‘јачине’ префикса *при-*.

<sup>328</sup> Може бити реч и о каузирајућем деловању агенса на кретање превозног средства, како је код *прикормити*<sup>1</sup> – ‘управити брод да крмом пристане уз обалу’.

<sup>329</sup> У датом случају промена је искључиво семантичке природе.



5.2.1.3.1.3. Просторно значење припајања реализују два глагола у руском језику – *прикнопить* (обележен као разговорни) и *прикачнуть* (обележен као народски). Овај последњи има и компоненту *слегка* (срп. *мало, тек-тек*), тако да је у секундарном значењу, уз допуну *голова* (*прикачнуть головой*), просторно значење пренето на метафорички домен, а наведена именица функционише као средство којим се изражава негодовање, неслагање и сл. осећање / реакција.

5.2.1.3.1.4. Ексерцирани материјал на руском језику садржи само један глагол настао од двовидског. Реч је о глаголу *примолвить*, који није у односу видске парности с *молвить* од којег је префиксацијом изведен. Наиме, дериват, који је стилски обележен и као разговорни и као застарео, садржи диференцијалну компоненту *комитативности* (пратећа активност), тако да *примолвить* значи ‘рећи, изговорити нешто као додатак; рећи успут’, а *молвить* – ‘(из)говорити’.

5.2.1.3.1.5. Три ексерцирана глагола посебно смо издвојили јер нисмо успели да одредимо од којег су глагола изведени (за први и други претпостављамо да су мотивне речи именице *приют* и *страсть*). Маркирани су као разговорни, и не показују специфична акционална својства: *приютить(ся)*, *пристрастить(ся)* и *прикорнуть*.

5.2.1.3.1.6. У руском језику издвојена је подскупина од 21 глагола<sup>330</sup> без видског пара НСВ, коју сачињавају семантички и акционално разнородни глаголи (због њихове појединачне бројности, нисмо их класификовали у мање групе). Наиме, неколицина деривата на *при-* има неодређену временску квантификацију (*призадержатъ, призамолкнутъ, призатихнутъ*), а запажа се и развитак прекономативног значења развијеног из просторног, односно из значења припајања (*приткатъ*).

На основу анализе запажамо и да префикс *при-* код извесног броја глагола означава *навикавање* на денотирану активност (*придышатъся, притерпеться, причитатъся*<sup>2</sup>), која није примећена код деривата с префиксом *при-* у српском

---

<sup>330</sup> Три лексеме су територијално обележене, док седам припада разговорном домену, а десет простом говору.

језику, док је код неких лексема реч о чистој перфективизацији, тј. префикс је празан – *припозднитъся*, *придержатъся*<sup>2</sup>, *прилучитъся*<sup>331</sup>, *примахатъся*.

5.2.1.3.2.1. Начелно, с обзиром на то да је бројнија, грађа на српском језику омогућује да се одређене групе глагола посматрају као засебна потцелина. Међутим, то би условило разлике у презентовању резултата у двама језицима који су предмет истраживања, тако да ћемо настојати да задржимо горе описани систем класификовања грађе (уз напомену о њеној реалној фреквенцији у српском језику).

Наиме, најбројнија скупина у српском језику јесте она којом се изражава (количинска и/или временска) *денормативност*, идентификована код 30 глагола: *притупити*, *притрусити*, *припоместити се*, *припрати*, *приокитити се*, *придремати* итд. Знатан удео у српском делу корпуса имају и глаголи с *просторном детерминацијом* – 25. Многи од њих односе се на *припајање* неживих реалија каквој површини (*приљоскати*, *приврућити*, *приклинчити*, *прикалемити*, *пригвоздити*, *притакнути*, *приребрити*, *припиљити* и сл.), а други на просторно одређење *човека* или неког *дела његовог тела* (нпр. *примилити се*, *примазити (се)*, *прикљунити се*, *пригурити се*, *пристранити се* итд.). Глагол *пригласити* сврстали смо у дату скупину, иако он може бити посматран и као глагол говорења, јер се има у виду долазак адресата на одговарајуће место.

5.2.1.3.2.2. Глаголи кретања без видског пара НСВ регистровани су у примарном корпусу на српском језику са 16 представника: *припузати*, *привеслати*, *приваљати*, *притапати* и др.

5.2.1.3.2.3. На српском језику такође је запажен само један дериват на *при-* настао од двовидског глагола *венчати* – *привенчати* ('1. извршити над ким обред венчања, венчати; 2. узети за жену'). Постоји глагол НСВ *венчавати*, који се значењски потпуно саодноси с *венчати*, па може функционисати као његов видски пар. Кад се сагледају семантичка својства ових лексема, запажа се да *привенчати* има истоветну семантичку вредност као *венчати* у примарном, али не и у секундарном значењу, јер се не подразумева *званично* склапање брака.

---

<sup>331</sup> Уп. ниже еквивалент *прилучити се*, који је сврстан у групу глагола с делимично дефектном видском парадигмом, на основу чега се да закључити да је семантички сложенији.

5.2.1.3.2.4. Осим прекономративности, која је присутна и у руском језику, у српском се код изведеница на *при-* уочавају и компоненте додатка / градирања навише, компарација активности у смислу *боље, квалитетније* и сл. Наведене промене очитују се код 17 глагола, међу којима су: *привргнути, придужити се, прижеднети, прижарити, прикрцати, припрести, природити, привести*<sup>3</sup> и др.

5.2.1.3.2.5. Грађа на српском језику специфична је и по томе што се експлицитно издваја компонента *неко време* код деривата с префиксом *при-*. Ради се о свега четири глагола: *прибранити се, прихапсити, пришутјети се* и *причувати*<sup>332</sup>.

5.2.1.3.2.6. Корпус на српском језику такође поседује разнородну подскупину од 40 глагола, у којој се налазе најразличитији акционални и семантички типови. Стилски су маркирана само 2 глагола – разговорни *пришљамчити (се)*<sup>333</sup> и архаични *причети*. Наиме, издвојено је неколико *инхоатива* (*призимити, пригустити, пристудити, причети, присмрдети*), *дистрибутива* (*припохватити*), глагола са значењем ‘желети оно што означава мотивна реч’ (*припушити, пријести се*), као и оних са социјативном компонентом (*приплакати*) итд.

---

<sup>332</sup> У секундарном значењу је експлицитно наведено *чувати неко време*. Прагматика, међутим, упозорава на то да је трајање ипак *кратко*.

<sup>333</sup> У нереклексивном облику овај глагол означава припајање (дословно или метафоричко), док у рефлексивној има социјативно значење.

### 5.2.2. *Imperfectiva tantum* изведени префиксом *при-*

У целокупној нашој грађи издвојени глаголи без видског пара СВ су далеко мање присутни од глагола без видског пара НСВ, али с обзиром на то да је реч о глаголима с префиксом, само њихово постојање у грађи је значајно као манифестација нарушавања видске опозиције.

5.2.2.1.1. Посматрана граматичка скупина у руском језику садржи глаголе који припадају глаголима кретања: *приковыливать*, *присеменовать* и *пританцовывать* (последњи наведени глагол је стилски неутралан, док остала два припадају народском односно разговорном домену). Потребно је дати одређене напомене у вези с класификационим решењем у погледу секундарно имперфективизованих глагола *приковыливать* и *присеменовать*, будући да они имају своје префиксирани корелате *приковылять* и *присеменить*<sup>334</sup> (уврштене као глаголи без видског пара НСВ; у речнику се такође они не наводе као парњаци). Наиме, *приковыливать* је издвојен јер означава општу квалификацију кретања (храмање), на чему је и акценат, без указивања на правац активности (што је специфика глагола СВ). Квалификација извршења моционе активности карактеристична је и за *присеменовать*, а достигнути циљ дате опште активности денотира се глаголом *присеменить*.

5.2.2.1.2. Неколицина деривата с префиксом *при-* без корелата СВ показује припадност горенаведеној скупини временске / количинске *денормативности*. На њој може бити акценат као код, нпр., *прибаливать*<sup>1</sup> (‘повремено се мало разболевати’), *приворовывать* (‘красти мало или повремено’), *примаргивать*, *припядывать* и *припахивать*; али денормативност може бити и посредна, како је код *прихрамывать* (у фокусу је кретање), *пришепетывать*, *пришаливать* (у фокусу је говорна активност).

---

<sup>334</sup> Пошто су глаголи кретања иначе специфични као лексичко-семантичка група, ове бисмо лексеме могли условно сматрати видским парњацима или (прагматичким) видским парњацима у ширем смислу јер са смисаоног аспекта они свакако могу да се доведу у везу. С друге стране, није занемарива ни компонента опште способности кретања, која је и диференцијална. У потоњим истраживањима било би целисходније издвојити их у међугрупу ради утврђивања доминантне прагматичке вредности.

5.2.2.1.3. Осим тога, запажају се и друге особености, односно акционалне и/или семантичке групе међу издвојеним префиксалима НСВ. Једна од њих је *комитативност* (тј. глагол с префиксом *при-* означава да је радња денотирана основном глагола пратећа у односу на неку другу активност која је такође формализована глаголом у одговарајућем контексту) – *припевать*, *просюсюкивать*, *прихваливать*, *причитать*<sup>1</sup>, *пришептывать*. Један дериват без парњака СВ на *при-* има могућност да означи компарацију активности „навише, боље” у односу на основни глагол – *прихорашивать*, док семантичкој групи глагола поседовања припада *принадлежать*. Значење постепености присутно је код *прималчивать* који је архаичан.

5.2.2.1.4. У појединим случајевима префикс је празан, додат на глагол НСВ, а и дериват такође поседује НСВ – такав је, на пример, *придуривать(ся)* са значењем карактеристичног модела понашања. Истоветној семантичкој класи припадају и *причудничать*, *приспешничать*, *присудар(к)ивать*, *притязать*, *прихвостничать*, *прихлебательствовать* и *прихотничать*, код којих је одређено понашање вербално или пак невербално изражено.

5.2.2.1.5. Међу глаголима који функционишу само у граматичком значењу НСВ постоје они којима нисмо успели да одредимо мотивни глагол: *примировать* (‘играти главне улоге’), обележен као специјализована лексема; *присутствовать*, који је стилски обележен као застарео у секундарном значењу ‘заседати’; а исту временску квалификацију поседује и егзистенцијални глагол *привитать*.

5.2.2.2.1. Српски део корпуса чини 25 глагола НСВ без пара супротне граматичке садржине. По својим семантичким особинама дата скупина је врло разноордна, али упркос томе, само пет глагола је стилски маркирано – два као покрајинизми (*принаходити*, *пришикивати*) и деминутиви (*прижмиркивати*, *припиткивати*), а један као русизам – лексема страног порекла (*принадлежати*). *Комитативност*, на пример, манифестује глагол *придудавати*, док *пририцати* значи *додавати* (метафоричко просторно значење градирања навише).

5.2.2.2.2. Осим наведеног глагола *принадлежати*, посесија (припадање чему или поседовање чега), као трајно својство, означава се и глаголом *притежавати*.

5.2.2.2.3. Присуствовање каквом догађају или пак пасивно борављење у одређеном окружењу денотирано је глаголима *прибивати* и *присуствовати*.

5.2.2.2.4. Говорну активност или пак одвијање какве друге активности уз обавезну вербалну манифестацију означавају *припиткивати*, *прикладати* и *прибрндавати*.

5.2.2.2.5. На емоционално и/или физичко стање експеријента указују *прибојавати се*, *приболевати* и *прикладовати*.

5.2.2.2.6. Одређени глаголи припадају перцептивном семантичком домену. *Присјајкивати* и *призјавати* указују на визуелну перцепцију, док је аудитивна (продуктивна или рецептивна) означена глаголима *прињушкивати* и *приклећавати*.

### 5.3. ДЕЛИМИЧНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

5.3.1.1. Ексерпирали смо 17 лексема СВ у руском језику које показују одступање у односу на свој парњак: *присохнуть*, *присмотреться*, *приржаветь*, *принюхаться*, *прилить*, *прикачнуться*, *приглохнуть*, *пришибить*, *пристать*, *прислушаться*, *присвистнуть*, *припомнить(ся)*, *прильнуть*, *приказать*, *прибить*, *прихлестнуть* и *приколоть*. Већина је стилски маркирана у значењу у којем се испољава некорелативност према парњаку супротне граматичке садржине. На пример, *присохнуть* није пар *присыхать* (и маркиран је као народски израз) кад је реч о значењу ‘остати дуго негде с неким’.

Код глагола перцептивне семантике уочена је некорелативност у значењу стечене навике, на пример код глагола олфакторне (*принюхаться*) и аудитивне (*прислушаться*) перцепције, који су у датим значењима стилски квалификовани као разговорни, те визуелне перцепције *присмотреться*<sup>335</sup>.

Глаголи *приливать* и *прилить* нису парњаци када овај последњи мења рекцијска својства – тј. када одређена течност постаје средство (допуна у инструменталу) којим се покрива каква површина. Глагол *приглохнуть* одступа од видске парности с мотивним кад означава компарацију активности (у правцу смањивања) у инхоативном значењу ‘постати мање чујан’. Истоветно акционално својство показују *пришибить* – ‘довести у стање угњетености’ – у свом секундарном значењу; и *пристать* у свом 7. значењу (‘постати/показати се подобним’), у којем је и маркиран као разговорни. Потпуна промена лексичког значења присутна је код глагола *прибить* – ‘истући кога’, док се некорелативност испољена помоћу семантике допуна очитује код глагола *прильнуть* ‘потпуно приближити око или ухо каквој површини да би се нешто боље видело или чуло’ и *прихлестнуть* – ‘приблизити, подићи’, али помоћу *воде*, *ветра* и сл.

Глагол *приказать* сврстали смо у дату типолошку скупину због своје прагматичке вредности, односно, условно речено, окамењене форме – 2. лица будућег времена (*прикажешь*, *прикажете*), које се употребљава у контексту

---

<sup>335</sup> Дати глагол поседује самосталну „нишу” у двама значењима – једно је значење визуелне перцепције ‘навићи се на гледање у каквим условима (обично у тами)’, а друго је ‘досадити’.

(реторичког) питања, уп.: (433) — *Ну, так отчего же ты не откупаешься? Хорь покрутил головой. — Чем, батюшка, откупиться прикажешь?* (МАС).

5.3.1.2. Глаголи СВ који показују одступања од свог видског пара су у српском језику мање заступљени, односно издвојили смо 7 (неутралних) лексема с наведеним особинама. *Приварити* функционише као парњак *варити*, осим кад означава ‘прокувати још, допунити варење’, док се код *прижгати* некорелативност испољава у значењу ‘јакко, чврсто ударити’. У својој рефлексивној форми парњака нема ни глагол *прилучити се* (‘догодити се’), а код *присадити* промена се манифестује у примарном значењу када је акценат на месту и антериорности – ‘посадити поред чега што је раније већ посађено’.

*Припити* није пар с *пити* у делу свога значења када означава *пратећу* активност (уп. ‘попити нешто мало (уз јело)’), док некорелативност захвата и рефлексивну форму (*припити се*), означавајући *количинску денормативност*: ‘мало се напиту’.

Издвојен је и глагол *приклати* према *клати*, стога што показује да има опречно значење – и *терминативно* и завршетка *раније започете* активности, уп.: ‘*заклати* животињу која је рањена, болесна или су је *почели* клати’, односно ‘пререзати грло коме не довршивши до краја клање’.

5.3.2.1. Делимична дефектност видске парадигме манифестована одступањем глагола НСВ према своме парњаку, на материјалу руског језика, бројнија је него претходно коментарисана – забележена је код 22 лексема: *приводиться*<sup>1</sup>, *приволакивать*, *приближать*, *приглядываться*, *приговаривать*, *придерживаться*, *признавать*, *прикармливать(ся)*, *прилегать* и *прилечь*, *прилежаться*, *примечать*, *примыкать*, *припадать*, *приседать*, *прискакивать*, *притопывать*, *приторговывать*, *прихлебывать*, *прихлопывать*, *приходиться* и *причмокивать*.

Значења у којима се некорелативност испољава су врло разнолика. На пример, деривати глагола кретања *приходиться* и хомоним *приводиться*<sup>1</sup> метафоричким преносом подразумевају да је реч о означавању родбинских односа



‘бити у сродству са киме’, док се код *приволакивати* ради о квалификацији (опште) способности кретања – ‘ићи, вукући ногу’. Слично томе, кад се квалификује употреба каквог инструмента (дакле, ради се о ванвременској констатацији), у датом случају оптичког, такође се испољава некорелативност, уп. *приближати*. Осим тога, некорелативност може да се јави и уколико је у питању лична емотивна преференција што је случај, на пример, с *приглађивањем* који, поред тога, изискује и специфичне морфосинтаксичке околности – употребу у акузативној конструкцији с предлогом *на*.

Комитативност је индуктор некорелације код *приговаривати*, док глагол *придерживањем* у два значења није у односу видске парности с *придержатся*. Једно се односи на начин на који се агенс креће – ‘тежити да при кретању руке буду што ближе телу’, а друго – ‘деловати сагласно каквом моделу, следити одређени модел’. У значењу ‘односити се ка нечему с поштовањем, налазити да је нешто достојно пажње’ *признавати* није пар с *признати*. С друге стране, код *прикармливати(ся)* разлика је искључиво квантитативне природе – ‘додатно (се) хранити’.

Глаголи *прилегат* и *прилечь* су у односу видске парности у неким својим значењима, али оба имају сегменте у којима функционишу самостално (код *прилежати* је то значење ‘налазити се у непосредној близини чега’). Глагол *примыкати* није пар с *примыкнуть* у значењу ‘налазити се у суседству с нечим’, али и у лингвистичком дискурсу, уз својеврсну имплицитну семантику допуна – ‘налазити се у смисаоној и граматичкој зависности друге речи’.

5.3.2.2. Српски део грађе броји знатно мање примера глагола НСВ који показују одступања од свог корелата супротне граматичке садржине, свега четири (сви су стилски неутрални).

Наиме, код *прибијати*, у односу на *прибити*, некорелативност се уочава у значењу ‘накнадно убијати преживеле рањенике (након битке или стрељања)’, док се у случају *припјевати* подразумева да је реч о активности певања која се извршава заједно с још нечијом истоветном активношћу (субјекат уз глагол *припјевати* је

другостепени (због глаголске семантике), иако је формално коагенс), уп.: (434) *Славуј пева, шева **припева*** (PMS).

Глагол *припадати* није пар с *припасти* у два своја значења, када се мења и рекција. Наиме, у 2. значењу (‘бити чије право’) и 3. (‘бити члан чега’) носилац права, или пак садржатељ, је у дативу, уп. (435) *Поштовање припада **старим госпама*** (PMS); (436) *Припада ли она уважена особа **вашем друштву*** (PMS)?

Поред наведених, *придавати* према *придати* показује одступање у значењу ‘давати свој прилог, принос, прилагати’: (437) *Доносио је крадом гладнима да једу, **придавао** онима од којих је отац у бесијење куповао...* (PMS)

## 5.4. ПРОШИРЕЊЕ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

У овом смо одељку такође издвојили два типа проширења видске парадигме у језицима које поредимо.

5.4.1. Из примарног корпуса на руском језику ексцерпирани смо укупно 27 низова који припадају **проширењу парадигме типа 1**, које смо потом поделили према већ успостављеном класификационом моделу. Српски део корпуса показује готово истоветну фреквенцију у примарном корпусу, односно садржи 28 низова који припадају проширењу типа 1.

5.4.1.1.1. Наиме, 1. подтип низова (који је најприближнији ономе што се у традиционалној литератури сматра видским триплетима) броји девет репрезентата с најразличитијим семантичким карактеристикама. Сви низови састављени су од по три члана, док низ с основом *готовить* броји четири. Уп.: *близиться – приблизиться – приближаться, готовить – приготовить – готовить – приготавливать, ласкать – приласкать – приласкивать, ластиться – приластиться – прилацаться, липнуть – прилипать – прилипать, мерить – примерить – примеривать, мирить – примирить – примиривать, наитовить – принаитовить – принаитовливать и чесать – причесать – причесывать.*

5.4.1.1.2. Други подтип има само два низа-репрезента. Оба садрже глагол са суфиксом *-ну-* као члан СВ, али имају другачији морфемски састав и видско значење. Наиме, у низу *кокать – кокнуть – прикокнуть* мотивни глагол НСВ има две варијанте СВ, обе са суфиксалним елементом *-ну-*, једну с префиксом *при-* (који је празан) и једну без. С друге стране, у низу *плясать – припляснуть – приплясывать* видска структура делимично одговара подтипу 1 јер има префиксирани члан СВ и секундарно имперфективизовани члан НСВ. Међутим, члан СВ има суфикс *-ну-*, што је диференцијално својство.

5.4.1.1.3. Као и у претходним главама у којима је указано на карактеристике низова који улазе у скупину названу 3. подтип првог типа проширења, и кад је реч о префиксу *при-* као формалном модификационом маркеру, ситуација је врло слична. Наиме, сви чланови ланаца су префиксирани, а видска структура је таква да, уколико на једну форму НСВ долазе два облика СВ,

један од њих обавезно поседује суфиксални елемент *-ну-*, уп.: *привскочить / привскакнуть – привскакивать, придремывать – придремать / придремнуть, припыгивать – припыгать / припыгнуть*.

Бројнији су, међутим, случајеви кад је НСВ доминантнији у структури низа. У том случају обавезно један од глагола НСВ има итеративни суфикс *-ива-* / *-ыва-*, нпр.: *приседать / присаживаться<sup>2</sup> – присесть, приспособлять / приспособливать – приспособить, причитать<sup>1</sup> / причитывать – причесть, приносить / принашивать – принести, прилагать / прикладывать – приложить*.

5.4.1.2. Проширење парадигме у српском језику укупно броји 28 низова, а подтипови су заступљени са следећим дистрибутивним вредностима:

5.4.1.2.1. Први подтип има само једног репрезента – низ глагола чији је мотивни облик *ближити*: *ближити – приближити – приближавати*.

5.4.1.2.2. Други подтип има пет низова-репрезентата чија је структура организована тако да на један глагол НСВ долазе два СВ. У три низа други члан је перфективизован суфиксом *-ну-*, а 3. члан је тај исти глагол, само префиксиран помоћу *при-*: *повртати – поврнути – приповрнути, трескати – треснути – притреснути* и *цичати – цикнути – прицикнути*. Преостала два низа суфиксални перфектив (2. члан) и префиксирани перфектив (3. члан) формирају без суфикса *-ну-*: *стасавати – стасати – пристасати* и *спуштати – спустити – припустити*.

5.4.1.2.3. Трећи подтип је најбројнији, садржи 22 низа у којима су сви чланови префиксирани. Структура самих низова је таква да су заступљени и по два члана СВ, од којих један има суфикс *-ну-*, (нпр. *придизати – придигнути / придићи, причекивати – причекати / причекнути, привикавати (се) – привићи (се) / привикнути (се)* и др.) и по два члана НСВ (нпр. *пригрејавати / пригревати – пригрејати, прираићивати / прирастати – прирасти* итд.).

5.4.2. Проширење типа 2 укључује идентификацију и презентацију уочених модела префиксалне алтернације у руском и српском језику.

5.4.2.1. Наиме, у руском језику издвојили смо десет модела префиксалне алтернације. Двовидски или глаголи мотивисани двовидским нису уочени у

корпусу, док три алтернације укључују по три префикса – *при-* / *по-* / *у-* (*пристареть* / *постареть* / *устареть*), *при-* / *за-* / *о-* (*приходовать* / *заприходовать* / *оприходовать*) и *при-* / *за-* / *у-* (*придушить* / *задушить* / *удушить*), а седам алтернација укључује два: *при-* / *по-* (*пригрозить* / *погрозить*), *при-* / *на-* (*приналечь* / *налечь* : *налегать*), *при-* / *у-* (*приустать* : *устать*), *при-* / *с-* (*примастерить* / *смастерить*), *при-* / *за-* (*приморить* / *заморить*), *при-* / *вс-* (*припотеть* / *вспотеть*), *при-* / *от-* (*притузить* / *оттузить*).

5.4.2.2. Могућности префиксалне алтернације знатно су израженије у српском језику. Наиме, регистровани смо укупно 23 модела (двовидски глаголи нису чланови нити једног низа) – десет у којима алтернирају по три префикса и 13 у којима алтернирају по два.

Три префикса међусобно се замењују према следећим моделима: *при-* / *с-* / *за-* (*притезати* / *притезивати* : *притегнути* / *стезати* : *стегнути* / *затезати* : *затегнути*), *при-* / *у-* / *с-* (*присвенути* / *увенути* / *свенути*), *при-* / *по-* / *из-* (*приравнати* / *поравнати* / *изравнати*), *при-* / *на-* / *у-* (*припртити* / *напртити* / *упртити*), *при-* / *у-* / *за-* (*припамтити* / *упамтити* / *запамтити* : *запамћивати*), *при-* / *о-* / *с-* (*припазити* / *опазити* / *спазити*), *при-* / *на-* / *пре-* (*приклапати* / *наклапати* / *преклапати*), *при-* / *за-* / *о-* (*придоцнити* / *задоцнити* / *одоцнити*), *при-* / *у-* / *до-* (*придварати се* / *удварати се* / *додворавати се* : *додворити се*) и *при-* / *по-* / *з-* (*пригодити (се)* / *погодити (се)* / *згодити (се)*).

Алтернација двају префиксалних форманата укључује следеће моделе: *при-* / *раз-* (*прибистрити* / *разбистрити* : *разбистравати*), *при-* / *из-(с-)* (*привоштити* / *извоштити*), *при-* / *з-* (*пригазити* / *згазити*), *при-* / *за-* (*пригорчити* / *загорчити*), *при-* / *с-* (*прикончати* / *скончати* : *скончавати*), *при-* / *по-* (*прислати* / *послати*), *при-* / *на-* (*прижуљати* / *нажуљати*), *при-* / *под-* (*пријарити* / *подјарити*), *при-* / *у-* (*прикротити* / *укротити*), *при-* / *пре-* (*принаглити* / *пренаглити*), *при-* / *о-(об-)* (*прињушити* / *оњушити*), *при-* / *до-* (*прихрлити* / *дохрлити*) и *при-* / *про-* (*пришаптавати* : *пришаптати* / *пришанути* / *прошаптавати* : *прошапнути*).

## 5.5. АНАЛИЗА СЕКУНДАРНОГ КОРПУСА

Дати одељак посвећен је презентовању резултата добијених прегледом фреквентности проучаване скупине глагола у секундарним корпусима на руском и српском језику. Раније смо указали на чињеницу да грађа није равномерно заступљена у примарним корпусима који чине срж нашег истраживања, стога смо настојали да прилагодимо претрагу материјала у секундарним изворима, тј. одаберемо једнак број репрезентата за анализу у свакој скупини.

### 5.5.1.1. *Perfectiva tantum* у руском језику

Одабрано је 15 глагола који припадају различитим (горе описаним) класификационим типовима, чија је фреквенција у НКРЈ дата у табели, а спорадично ће бити прокоментарисане одређене лексеме.

Наиме, *приглынуться* припада афективном домену и један је од најзаступљенијих глагола. У примерима који се срећу у НКРЈ одиста се реализује у речнику описана семантика *свидети се коме*. Приликом описа и класификације грађе на основу података из примарног корпуса навели смо да *приглынуться* није дефинисан с акционалног становишта, али након пажљивијег посматрања, можемо рећи да је ипак реч о семелфактиву, а то потврђују и примери у којима се као објекатске допуне (ка којима се афективност усмерава) појављују како особе тако и неживе реалије. Носилац афективне семантике је, природно, у дативу, уп.: (438) *Приглынулся мне бригадир лесорубов, в исполнении Рыбникова...* (НКРЈ); (439) *Потом приглынулась ему медицинская школа при Аптекарском приказе* (НКРЈ); (440) *Чем приглынулся мне Фролов — остаётся загадкой до сих пор* (НКРЈ).

Анализа корпуса показује да се дистрибутивна компонента у погледу објекатских допуна глагола *припеть*, као и субјекатских код *примереть*, у НКРЈ уопште не реализује. Штавише, НКРЈ даје податке за именицу *пример*, уместо за посматрани глагол. Стога наводимо примере доступне у БАС односно МАС:

- (441) *Да-с, примерли! все примерли! Один я да вот Григорий Александрович в здешних местах из стариков остались* (БАС).  
(442) *Да уж все песни припели ожидавши* (МАС).

Премда је *прикокошитъ* готово незнатно фреквентан, запажамо да се у НКРЯ, за разлику од примера датих у речнику, реализује не само с називима људских бића већ и, у једном примеру, с апстрактним (неживим) појмовима: (443) *На покое, после того как сломил и прикокошил он революцию в Новороссийске, жить ему опасно* (Лихоносов В. Ненаписанные воспоминания. Наш маленький Париж. Ч. 1-2, 1983, НКРЯ).

Уколико сагледамо једино податке и примере доступне у консултованим речницима, можемо погрешно закључити да је код одређених лексема, нпр. код *призабыть*, неопходан квалификатор активности да би значење *мало, непотпуно, понешто* било адекватно реализовано. Највећи број доступних примера у НКРЯ потврђује ову чињеницу (уп. квантификаторе *несколько, чуть, совсем, немножко* и др.). Међутим, и семантика префикса је ипак довољно модификаторски усмерена, те контекстуална средства не морају бити пресудна за денормативно тумачење ситуације: (444) [...] *сущность и цель Ивану Ермолаевичу неизвестны, непонятны, а я уж ленюсь разъяснять их, да и призабыл, чем именно это надо следует оправдать* (Успенский Г. И. Крестьянин и крестьянский труд, 1880, НКРЯ).

Глаголи са значењем стицања какве навике, попут *притерпелся* и *придышаться*, обично као допуне којима се експлицира тип узрокованог стања имају именице које означавају да је реч о *негативном* надражају, тј. да експеријент развија отпорност / навику на одређени штетан импулс. У примерима ниже то се јасно запажа као опозиција антонима *свет – темнота, беспорядок – порядок*, односно помоћу интензификатора *сильнее*.

- (445) а) *Ночь была так черна, что в первые минуты, пока глаза не притерпелись после света к темноте, приходилось ощупью ногами отыскивать дорогу* (Куприн А. И. Гранатовый браслет, 1911, НКРЯ);  
б) *К беспорядку он притерпелся, не замечал его — а порядок вот заметил* (Ратушинская И. Одесситы, 1998, НКРЯ).
- (446) а) *Запах, к которому он уже успел придышаться в коридоре, здесь был еще сильнее* (Толстой Л. Н. Война и мир. Том второй, 1867-1869, НКРЯ);  
а<sup>2</sup>) *Я придышался к вони и уснул* (Чуковский Н. К. Приключения профессора Зворыки, 1926, НКРЯ).

Иако у речнику *промолвить* има комитативно значење, у корпусу се, према нашем мишљењу, оно не реализује. Будући да се ова изведеница од двовидског

глагола *молвить* увек појављује у књижевним текстовима у наративном поступку, није сасвим јасно да ли се ради о почетном или терминативном значењу овог глагола. На нејасно одређење утиче целокупна ситуација јер се даље настављају реплике, па се у контексту заиста могу користити обе варијанте. Уп.:

(447) — *Однако, — примолвил* [<sup>?</sup>начал говорить / <sup>?</sup>сказал – Т.Б.] *он, потупив взоры в землю, — сколь ни пленительна для меня мысль ваша, я не смею и подумать, чтоб она когда-либо могла исполниться* (Нарежный В. Т. Два Ивана, или Страсть к тяжбам, 1825, НКРЯ).

Речник дефинише глаголе *приревновать*<sup>336</sup> и *присмиреть* као инхоативе, тј. наводи се да је реч о почетку глаголâ денотираног афективног стања. С обзиром на семантички тип којем припадају, мислимо да је тешко одредити да ли је реч о почетној фази наведених стања (примери под а) или их је ипак боље класификовати као делимитативе (примери под б). Контекст пружа могућност двојаког тумачења њихове акционалне природе, уп.:

- (448) а) *А Егорша вдруг присмирел, притих, задумался, а потом и с машины слез* (Абрамов Ф. Дом, 1973-1978, НКРЯ);  
а<sup>2</sup>) *Папа присмирел, посмотрел на телеграфистку виноватыми глазами и тихонечко продолжал слушать* (Розанов С. Приключения Травки, 1938, НКРЯ).  
б) *Зеленая водоросль надолго присмирела, заняла свое скромное место в водах рек и морей* (Жемайтис С. Большая лагуна, 1977, НКРЯ).
- (449) а) *Я за ревность не обижусь, у меня у самой сердце жестокое, я сама приревную* (Достоевский Ф. М. Братья Карамазовы, 1880, НКРЯ).  
б) *Разве не в конце февраля Людмила приревновала его к Анне Лукьяненко, не отвечала на письма, не приходила в клуб?* (Липатов В. И это все о нем, 1984, НКРЯ)

---

<sup>336</sup> Значајна је рекција, уп. *приревновать кого-то к кому-то*, уп. пример (449б).



ФРЕКВЕНЦИЈА РАЗЛИЧИТИХ СЕМАНТИЧКИХ И АКЦИОНАЛНИХ ТИПОВА <i>PERFECTIVA TANTUM</i> У НКРЈА	
Глагол	Укупна фреквенција
<i>примолвити</i> (од двовидског)	917
<i>Пригљануться</i>	781
<i>Присмиреть</i>	565
<i>Притерпеться</i>	226
<i>Приревновать</i>	207
<i>Примелькаться</i>	181
<i>Приспать</i>	15
<i>Призабыть</i>	12
<i>Приотдохнуть</i>	8
<i>Прикокошить</i>	6
<i>Придышаться</i>	4
<i>Припеть</i>	2
<i>Приудыбнуться</i>	0

Табела 53. Фреквенција *perfectiva tantum* у НКРЈА

### 5.5.1.2. Imperfectiva tantum у руском језику

Претраживање *imperfectiva tantum* у руском језику обухватило је десет лексема, чија је фреквенција представљена ниже у табели, на основу које се може уочити да је најзаступљенији глагол *припевать*<sup>337</sup>. Наиме, посматрани глагол заиста је у хијерархизацији контекстуалних ситуација на нижем ступњу од радње која је доминантна – такве су активности денотиране предикатом *приняться пересыпать*, као и глаголским прилозима *закачивая, появившись* и *маня*, уп.:

- (450) *Бабушка с внучкой принялись пересыпать что-то шершавое, вроде спичечных коробков, и припевать что-то немецкое* (Митьки. Постскрипtum, 1997, НКРЈА);
- (451) *А наши няньки, закачивая детей, спокон-веку причитывают и припевают* (Достоевский Ф. М. Идиот, 1869, НКРЈА);
- (452) *Появившись с припляской перед Петром Ивановичем и маня его к себе руками, она припевала в такт* (Дряинский Е. Э. Записки мелкотравчатого, 1857, НКРЈА).

С друге стране, уз допуну на позицији субјекта којом се лексикализује животиња којој је то природни и једини начин „изражавања”, *припевать* губи својство другостепене (пратеће) активности, уп.: (453) *Изредка и робко припевают*

<sup>337</sup> Горе је анализиран глагол СВ без видског пара *припеть*, за који се на први поглед може помислити да је видски пар с *припевать*. Како смо и нагласили, дати глаголи ипак нису видски парњаци. *Припеть* припада дистрибутивима, одликује се мултиобјектношћу, док *припевать* акционално детерминише активност као пратећу.

*птицы. А вообще тишина* (Галанин А. Экспедиция в бассейн реки Ныгчеквеем (Чукотский АО, Северная Корякия). Полевой дневник (1996) // 2008, НКРЯ).

Фреквенцију 2 у корпусу има глагол *причудничать*, којим се квалификује стални начин понашања људи – размажено, каприциозно. По једном се у НКРЯ реализују такође глаголи са значењем одговарајућег модела понашања – *приспешничать* (‘правити производе од теста; помагати у домаћинству’), *прихлебательствовать* (‘бити чанколиз’) и *приворовывать* (‘мало или повремено красти’):

- (454) *Во все время замужества она сама заказывала стол по своему вкусу, и Филипп Савич не причудничал, все было и ему по вкусу...* (Вельтман А. Ф. Приключения, почерпнутые из моря житейского. Саломея, 1848, НКРЯ)
- (455) [...] *приспешничала она в задних горницах за самоваром, распоряжалась подачей ужина...* (Мельников-Печерский П. И. На горах. Книга первая, 1875–1881, НКРЯ)
- (456) [Неимущему интеллигенту] *приходилось существовать на полулакейской секретарской должности или в виде домашнего учителя, прихлебательствовать при богатых людях* (МАС).

ФРЕКВЕНЦИЈА IMPERFECTIVA TANTUM У НКРЯ	
Глагол	Укупна фреквенција
<i>Припевать</i>	126
<i>Привитать</i>	35
<i>Прихотничать</i>	7
<i>Прихваливать</i>	6
<i>Придуривать</i>	5
<i>Приплакивать</i>	3
<i>Причудничать</i>	2
<i>Приворовывать</i>	1
<i>Приспешничать</i>	1
<i>Прихлебательствовать</i>	1

Табела 54. Фреквенција *imperfectiva tantum* у НКРЯ

### 5.5.1.3. Делимична дефектност видске парадигме у руском језику

5.5.1.3.1. Делимична дефектност видске парадигме (СВ) у руском језику сагледана је у секундарном корпусу на основу седам глагола. Поново се показало да не постоји матрица или правило по којима се у активној употреби реализују значења у којима долази до некорелативности с видским парњаком већ да то зависи од семантике појединачног глагола.

Наиме, кад је реч о глаголу *пришибить*, одступање од видске парности наступа у (без)личним реченицама, у пренесеном значењу, па се каузатор несреће / нелагодног положаја експлицира речима попут *разговор*, *тяжесть жизни*, *нужда* и др. *апстрактним* именицама које могу упућивати на промену стања. У целини посматрано, значење у којем се некорелативност испољава далеко је мање бројно у односу на она која улазе у опсег видске опозиције: (457) *Разговор со стариком совсем **пришиб** Анфису* (Абрамов Ф. Братья и сестры, 1958, НКРЯ); (458) *С течением времени он несколько свою жизнерадостность утратил — тяжесть жизни, нужда его **пришибли*** (Манухина Т. (литературная запись), митрополит Евлогий (Георгиевский). Путь моей жизни, 1935–1940, НКРЯ).

Најфреквентнији је у НКРЯ глагол *пристать*, који није пар с *приставать* уколико се ради о значењу ‘показати се подобним нечијем стању или положају’, уз негацију или пак у безличним реченицама, које су више заступљене међу прегледаним примерима из НКРЯ: (459) *Заболелаемость спадом не грозит, поэтому ссориться с Минздравом не **пристало*** (Муравская О. Пойманное слово. // «Московский комсомолец» в Сыктывкаре, 2003.08.06, НКРЯ); (460) *Спиваков вдруг стал играть музыку, которую вроде бы не **пристало** играть музыкантам, относящимся к элите...* (Спивакова С. Не всё, 2002, НКРЯ). У српском језику у датим околностима користи се глагол НСВ *пристајати*.

Следећи по фреквентности јесте *присмотреться*, који се у неопходном значењу (од прегледаних 100 примера из НКРЯ) реализује свега два пута, од чега у једном примеру уз глагол *прислушаться* (који такође има семантику стицања навике, и то је истовремено једини пример у којем се наведено значење глагола *прислушаться* недвосмислено остварује. У свим осталим је упитна реализација у

значењу у којем *прислушаться* није пар с *прислушиваться*. Семантику стицања навике на перцептивни стимулус има и *принюхаться*, код којег је (од прегледаних примера из НКРЯ) реализација значења у којем се одступа од видске парности највидљивија. Уп.:

- (461) [...] я, наконец, набравшись мужества, **присмотрелась** и **прислушалась** к происходящему вокруг... (Мишерская Е. Тревога // «Волга», 2015, НКРЯ);
- (462) Я **присмотрелся** и постепенно стал различать текст (Палий А. В. Вода и железо (2012) // «Волга», 2013, НКРЯ);
- (463) Василиса болезненно **прислушалась**<sup>?</sup> к привычным звукам, доносящимся из соседнего двора (Гаврилова Д. Бабые счастье // «Бельские просторы», 2018, НКРЯ);
- (464) А что уголь пахнет, так **принюхаетесь** (Михальский В. Прощеное воскресенье // Октябрь, 2009 НКРЯ);
- (465) Вроде бы Сашенька давно ко всему **принюхалась**, а тут словно впервые ощутила этот запах так остро, что он вдруг как будто заполнил все ее легкие, забил рот и нос (Михальский В. Весна в Карфагене, 2001, НКРЯ).

5.5.3.2. Фреквенција глагола НСВ с делимичном дефектношћу видске парадигме у НКРЯ размотрена је на основу четири глагола, од којих је најзаступљенији *приходиться* с више од 57500 примера. Међутим, у оном значењу у којем долази до некорелације, односно до формирања самосталне значењске „нише” – *бити у сродству* – у 100 прегледаних примера (што је, ипак, незнатан број у поређењу с апсолутном вредношћу), *приходиться* се не појављује. Стога наводимо примере доступне у МАС: (466) *До сих пор не знаю, каким образом она **приходилась** сродни покойному генералу Крахоткину* (МАС); (467) *Кирилл Владимирович мне **приходится** троюродным дядей по матери* (МАС).

Истоветна семантика узрок је некорелативности код *приводиться*<sup>1</sup>, за који такође нисмо уочили да се у потребној реализацији појављује у НКРЯ, уп. пример доступан у речнику: (468) *Марья Алексеевна была урожденная Пушкина, и Сергей Львович **приводился** ей троюродным братом* (МАС). Треба још једном скренути пажњу на чињеницу да није реч о временски обележеним лексемама, али очигледно је да савремено стање показује да ови глаголи ипак јесу на лексичкој периферији.

Сасвим супротно, *приторговывать* се у НКРЯ у највећем броју реализација (око 130) јавља у значењу које је диференцијално у односу на *приторговать* – ‘бавити се трговином као споредном, додатном делатношћу’.

Некорелативност је условљена и граматикализацијом објекатских допуна, пошто се оне налазе у инструменталу, уп.:

- (469) *Папа знал его: он у них на заводе в столовой работал и — папа знал — приторговывал еще не то колбасой, не то мясом...* (Богатырева И. С. Вернуться в Итаку, 2008, НКРЯ);
- (470) *Ведь рассказывала Маргарита Тихоновна, что и раньше шептались соседи, будто Селиванова приторговывает самогоном...* (Елизаров М. Библиотекарь, 2007, НКРЯ)

У електронском корпусу сагледана је и учесталост глагола *прилегать*, који своју некорелативност манифестује у значењу ‘постојати, налазити се у близини каквог објекта’; оно се често остварује у активној употреби:

- (471) *К дому прилегал парк с центральной липовой аллеей* (Ожерельева М. Приют для мысли русской... // «Ландшафтный дизайн», 2002.07.15, НКРЯ);
- (472) *С одной стороны к рогу прилегает веретеновидная извилина, с другой — зубчатая...* (Лалаянц И. Детектор лжи на молекулярном уровне? Завтра, завтра... послезавтра! // «Знание – сила», 2003, НКРЯ);
- (473) *От других Светлое озеро отличалось тем, что прилегло к горам только одной стороной...* (Мамин-Сибиряк Д. Н. Приемьш, 1893, НКРЯ)

#### 5.5.1.4. Проширење парадигме у руском језику

##### 5.5.1.4.1. Тип 1

Проширење типа 1 у руском језику подробније је сагледано на основу десет низова (увршћени су репрезенти сва три раније издвојена подтипа).

Као и у претходним анализама заступљености појединачних чланова проширења типа 1 у секундарном корпусу, и код деривата на *при-* уочено је колебање. Наиме, нити је мотивни глагол (који је најчешће непрефиксирани) најбројнији нити је, с друге стране, секундарни имперфектив-итератив без изузетка најмање присутан.

Оно што је са аспекта заступљености грађе више него очито, јесте изузетна неуједначеност у оквиру самих низова. То је случај и с *ластиться – приластиться – прилащаться*<sup>338</sup>, где се 1. члан ланца (глагол НСВ) најчешће среће, док се секундарни имперфектив уопште не појављује, а префиксирани облик СВ се јавља у занемариво малом броју реализација. Уз то, осим промене видске семантике, измењена је и лексичка јер глагол није само перфективизован помоћу форманта *при-* већ му је и промењено лексичко значење – *приластиться* има просторну компоненту (поред инхерентне афективне, уколико се на позицији објекта налази људско (или живо) биће, а уколико је реч о неживој реалији, тада она представља извор осећаја угоде), уп.: (474) *Раз она к нему приластилась и вывела от него, что только Кирило Кожемяка может известить его* (Буслаев Ф. И. Песни «Древней Эдды» о Зигурде и Муромская легенда, 1858, НКРЯ); (475) *Маша раскинулась на простыне, приластилась щекой к атласной подушке* (Некрасова О. Платит последний, 2000, НКРЯ).

Ниска заступљеност чланова низа с основом *наитовить* можда се може објаснити чињеницом да је реч о специјализованој лексици која се користи у морепловству, али остаје нејасно због чега су префиксали у низу *придремать – придремнуть – придремывать* занемариво присутни у НКРЯ.

---

<sup>338</sup> Наводи се у БАС, у МАС нема података за овај глагол.

У низу *кокатъ – кокнутъ – прикокнутъ*, специфичном по томе што на једну форму НСВ долазе две СВ, најзаступљенији је дериват перфективизован помоћу *-ну-*, док је његова директна префиксална изведеница најмање заступљена. Уп. табеларни преглед фреквенције глагола датога типа:

ФРЕКВЕНЦИЈА ПРОШИРЕЊА ТИПА 1 У НКРЈА			
Проширење	Мотивни	Преф.	Сек. <sup>339</sup> имперф.
<i>готовитъ – приготовитъ – приготовлять<sup>340</sup> – приготавливатъ</i>	17852	8757	1786
<i>кокатъ – кокнутъ – прикокнутъ<sup>341</sup></i>	16	147	5
<i>ласкатъ – приласкатъ – приласкиватъ</i>	3163	1025	10
<i>ластитъся – приластитъся – прилацатъся</i>	337	7	0
<i>липнутъ – прилипнутъ – прилипатъ</i>	1339	1337	793
<i>меритъ – примеритъ – примерять<sup>342</sup> – примериватъ</i>	1944	769	987
<i>миритъ – примиритъ – примирять</i>	571	1441	440
<i>найтовитъ – принайтовитъ – принайтовливатъ</i>	2	7	1
<i>придрематъ – придремнутъ – придремыватъ</i>	12	3	12
<i>чесатъ – причесатъ – причесыватъ</i>	1821	337	255

Табела 55. Фреквенција чланова проширења типа 1 у НКРЈА

#### 5.5.1.4.2. Тип 2

Проширење типа 2 сагледали смо у секундарном корпусу на основу следећих одабраних модела алтернације (све уочене моделе навели смо раније у тексту рада, а у табели ниже дата је бројност случајева у оквиру сваког од њих).

Префикс *при-*, због своје семантичке вредности, продуктиван је у погледу префиксалне алтернације с другим формантима. Међутим, често се ипак мења карактер извршења радње, што се можда не огледа у семантици самог глагола с друкчијим префиксом већ посредно, услед избора обавезних контекстуалних средстава. Осим тога, запажено је да код многих глагола префикс *при-* чини последњи творбени стадијум. Међутим, он у том случају губи своју семантичку вредност, тј. празан је, па тада не наводимо полазни облик глагола без префикса

<sup>339</sup> Под овим термином подразумевамо глаголе с итеративним суфиксима *-ива-* / *-ыва-*, осим уколико се секундарна имперфективизација не остварује једино помоћу суфикса *-а-* / *-я-*. Уколико су конкурентни, предност се даје суфиксима *-ива-* / *-ыва-*.

<sup>340</sup> Овај члан проширења у НКРЈА присутан је с фреквенцијом 1804.

<sup>341</sup> Наведени низ садржи 2 облика СВ (дакле, нема секундарно имперфективизовани префиксирани глагол), а перфективизовани (први) члан СВ није префиксиран.

<sup>342</sup> Заступљеност у НКРЈА износи 753.

будући да је он свакако модификован додавањем првог форманта у низу. Уп. табеларни преглед фреквенције глагола датога типа:

ФРЕКВЕНТНОСТ МОДЕЛА ПРЕФИКСАЛНЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ У ПРИМАРНОМ КОРПУСУ		
Модел префиксалне алтернације	Пример низа	Фреквенција
<i>при-</i> / <i>на-</i>	<i>приналець / налець : налегать</i>	4
<i>при-</i> / <i>по-</i>	<i>приколотиць / поколотиць – колотиць</i>	4
<i>при-</i> / <i>за-</i>	<i>приморить / заморить</i>	3
<i>при-</i> / <i>у-</i>	<i>приустать / устать</i>	2
<i>при-</i> / <i>вс-</i>	<i>припотеть / вспотеть – потеть</i>	1
<i>при-</i> / <i>от-</i>	<i>притузить / оттузить</i>	1
<i>при-</i> / <i>с-</i>	<i>примастерить / смастерить</i>	1
<i>при-</i> / <i>за-</i> / <i>о-</i>	<i>приходовать / заприходовать / оприходовать</i>	1
<i>при-</i> / <i>за-</i> / <i>у-</i>	<i>придушить / задушить / удушить</i>	1
<i>при-</i> / <i>по-</i> / <i>у-</i>	<i>пристареть / постареть / устареть</i>	1

Табела 56. Фреквентност низова унутар модела префиксалне алтернације

Двовидски глагол не појављује се као конституент нити једног низа, а не постоје ни регистровани модели алтернације са четири префикса. Како се из табеле може видети, по три низа садрже три префикса, која, барем према дефиницијама у речнику, могу алтернирати у једном (истоветном) значењу.

Низ глагола *придушить* (у НКРЯ јавља се у 425 примера), *задушить* (2303) и *удушить* (238) поклапа се у значењу *угушити притиснувши*. Будући да се биће које се жели усмртити мора притиснути, стиснути нечим не би ли се прекинуо доток ваздуха и на тај начин изазвала смрт, алтернација је у датом случају могућа, уп.:

- (476) а) *Он ее повалил на кровать, придушил* [задушил, удушил – Т.Б.] *подушкой, потом собрал кое-какие ценности...* (Топильская Е. Помни о смерти (*memento mori*), 2005, НКРЯ)
- б) *Горянский был известен тем, что задушил* [придушил, удушил – Т.Б.] *охранника в немецком концентрационном лагере* (Довлатов С. Чегодан, 1986, НКРЯ).
- в) *Стояло лето, такое жаркое в городе, что каждый вдох грозил удушить* [придушить, задушить – Т.Б.] (Хаецкая Е. Синие стрекозы Вавилона/ Человек по имени Беда, 2004, НКРЯ).

У речничкој одредници глагола *приходовать* експлицитно је наведено да *заприходовать* и *оприходовать* имају истоветна значења. Сва три глагола специфична су по томе што, иако су префиксирани, поседују граматичко значење



НСВ. НКРЯ региструје дериват на *при-* у девет примера, на *за-* у 17, а најбројнији је *оприходовать* с 95 примера. Код *заприходовать* и *оприходовать* префикси су лексички празни, додати на већ префиксирани глагол, што такође утиче на изражену могућност алтернације:

(477) *Никакими операциями он не заведует; **приходуе*** [заприходуе, оприходуе – Т.Б.] и *расходуе кассу не иначе, как по ордеру* (Жуковский В. И. Речь в защиту Юханцева, 1879, НКРЯ);

(478) *И как ты с такими ляжками жену **приходуешь*** [заприходуешь, оприходуешь – Т.Б.]? (Липскеров Д. Последний сон разума, 1999, НКРЯ)

Од изведеница с основом *стареть* најмање је заступљен *пристареть* (3), док су остале знатно бројније – *постареть* (1828) и *устареть* (1313). Значење у којем се „поклапају” наведени глаголи јесте *постати стар*, а доступни примери у НКРЯ показују да се у својству допуне глаголу *пристареть* може јавити и именица живо /-/, уп.:

(479) *Но она мне самому нужна: корова **пристарела**, менять надо...* (Шолохов М. А. Поднятая целина. Книга 2, 1959, НКРЯ);

(480) — *Вот телега — купецкая телега в свое время была! Ну, немножко она теперь того... **пристарела**...* (Златовратский Н. Н. Деревенский король Лир, 1889, НКРЯ)

Када је пак реч о алтернацији префикса *при-* и *на-*, од три<sup>343</sup> низа најмање је у НКРЯ присутан дериват на *при-* у оквиру низа *принакопить* (4) / *накопить* (1399) : *накоплять* (6) / *накапливать* (841). У речнику се код *принакопить* издваја компонента постепености, али сматрамо да је она свакако присутна и код деривата на *на-* јер је префикс *при-* додат на већ префиксирани глагол. Ексерцирани примери из НКРЯ показују да је у датом случају префикс *при-* празан, уп.:

(481) *Маруся собиралась с осени поступить учительницей в семью соседнего помещика, чтобы **принакопить*** [накопить – Т.Б.] *денег на курсы* (Вересаев В. В. Воспоминания, 1925–1935, НКРЯ);

(482) *Вот **принакопила*** [накопила – Т.Б.] *я себе за всю свою жизнь три золотых...* (Наживин И. Ф. Распутин, 1925, НКРЯ)

Модел алтернације који укључује префиксе *при-* и *по-* презентован је с три случаја<sup>344</sup>, али је најмање фреквентан глагол *припожаловать* настао од

<sup>343</sup> Реч је такође о *приналечь / налечь* : *налегать* и *прискучить* : *прискучивать / наскучивать*.

<sup>344</sup> *Пригрозить / погрозить, присоветовать / посоветовать* и *приколотить / поколотить*.

*пожаловать*, код којег је префикс *при-* такође празан: (483) *В тот день с утра раннего первый турист припожаловал: трое мужиков да с ними две бабеночки* (Васильев В. Не стреляйте в белых лебедей, 1973, НКРЯ); (484) [...] *иди на место, дай знать, если сюда жандармы вздумают припожаловать* (Воскресенская З. И. Сердце матери, 1963–1965, НКРЯ).

Фреквенцију 1 показују модели алтернације *при-* / *от-*, *при-* / *вс-* и *при-* / *с-*. Најмање су присутни у секундарном корпусу (по једном) глаголи *притузить* и *примастерить*. Иако су префикси *при-* и *от-* семантички антоними (*при-* означава адлативност, а *от-* аблативност), додати на основу *тузить* заиста означавају ‘истући, претући кога (песницама)’:

- (485) а) *Куда как хотелось Алексею вернуться к пароходу и притузить* [оттузить – Т.Б.] капитана...<sup>345</sup> (Мельников-Печерский П. И. В лесах. Книга вторая (1871–1874, НКРЯ)  
б) *Тут он схватил из кошевки кнут и так меня оттузил* [притузил – Т.Б.], *что и сейчас больно* (Марков Г. М. Строговы. Кн. 2, 1936–1948, НКРЯ).

С друге стране, иако префикси *при-* и *с-* поседују значење припајања, код глагола *примастерить* и *смастерить*, рекли бисмо, није могућа замена двају форманата јер *примастерить* подразумева какво просторно одређење (*ка* нечему, *ближе* нечему и сл. в. пример ниже), док *с-* има опште значење, односно функционише искључиво као средство перфективизације („празнији” је у односу на *при-*). Уп.:

- (486) а) *Вдруг находчивый Ерискин сорвал с себя ремень, скрутил его вдвое, перевязал веревкой и примастерил ловко вместо стремени*<sup>346</sup> (Фурманов Д. А. Мятаж, 1924, НКРЯ).  
б) *Петли смастерил* [примастерил – Т.Б.] *из рыболовной лески* (Довлатов С. Заповедник, 1983, НКРЯ).

<sup>345</sup> Идентичан пример дат је и у БАС.

<sup>346</sup> Исто.

### 5.5.2.1. Perfectiva tantum у српском језику

За проверу фреквенције глагола без корелата НСВ у српском језику узето је такође 15 репрезентата. Иако је анализа обухватила два електронска корпуса, грађа је у оба дефицитарна. Наиме, најзаступљенији глагол јесте *примирисати*, али се он у значењу датом у речнику – *мало омирисати, помирисати* – среће у свега неколико примера, нпр.: (487) [...] *вазда сам чачкала штроку међу ножним прстима, па сам је још и под нос турала да **примиришем**...* (Хашек Ј. Доживљаји доброг војника Швејка у Првом светском рату, 3. књ., КССЈ)

Најпродуктивније значење глагола *примирисати* јесте оно које смо навели као карактеристику савременог језика – ‘не бити коме ни до колена’ односно ‘не бити ни приближно добар као неко други’, а пронађен је и један пример у којем *примирисати* има почетно значење, иако се оно у речницима не наводи, уп.:

- (489) а<sup>1</sup>) *Има све елементе правог музичког такмичења. Кад почне да се емитује у Србији, неће му нико **примирисати*** (prve.rs, ПКСЈ);  
а<sup>2</sup>) *Метод је толико ефикасан и изабљивачки, да ниједна окупациона војска не може ни да му **примирише*** (opusteno.rs, ПКСЈ).  
б) [...] *морао је од почетка све да зна и ако је нешто **примирисало** на корупцију све да заустави и о томе обавести и јавност* (Политика, 23.02.2001, КССЈ).

*Придремати (се)* је наредни репрезент посматране групе према учесталости у електронским корпусима. Доступни примери показују да се реализује компонента *кратког трајања*, која је понекад експлицирана помоћу квантификатора *мало*, нпр.:

- (490) [...] *возач пази како се креће возило и одговоран је, а сувозач може мало и да **придријема**...* (sda.rs, ПКСЈ);  
(491) *Те ноћи Нејче није спавао. Само је мало **придремао**, али се зачас опет пробудио* (rastko.rs, ПКСЈ);  
(492) *Пио тако и размислио, па се јунаку мало **придрема*** (rastko.rs, ПКСЈ).

Наглашено је да *привенчати (се)* може бити парњак глаголима *венчати (се)* : *венчавати (се)* у свом примарном значењу<sup>347</sup>, али не и у секундарном у којем није

<sup>347</sup> Овакви примери јесу знатно бројнији, уп.: (493) *Други извор живог материјала од ког је саткана прича овог албума јесте веза са Бети Кронитат, коју је **привенчао** крајем 1972, а развео до краја 1973* (vreme.rs, ПКСЈ); (494) *Најпре је служио у овим крајевима, па се после **привенчао*** [венчао – Т.Б.] *у једну кућу Васовића* (poreklo.rs, ПКСЈ).

експлицирано ради ли се о склапању брака. У електронским корпусима пронашли смо један пример који поткрепљује дату тврдњу: (495) *Када се морска со употреби, они улазе у организам, **привенчају** се са њим* (torexin.co.rs, ПКСЈ).

Глагол *причути* (*се*) такође се у електронским изворима на српском језику остварује према квалификацији описаној у речничкој одредници, нпр.:

(496) *Ничеова поноћ можда ништа и не каже, али нам се, од силне пажње, **причуло** нешто?* (rastko.org.rs, ПКСЈ);

(497) *Огромна стена би ме сигурно згњечила док сам у подне спавао под њом, да ми се није **причуло** како ме зовеш...* (eparhija-sumadijska.org.rs, ПКСЈ)

Уп. табеларни преглед фреквенције глагола датога типа:

ФРЕКВЕНЦИЈА РАЗЛИЧИТИХ СЕМАНТИЧКИХ И АКЦИОНАЛНИХ ТИПОВА <i>PERFECTIVA TANTUM</i> У КССЈ И ПКСЈ			
Глагол	КССЈ	ПКСЈ	Укупна фреквенција
<i>Примирусати</i>	11	105	116
<i>придремати (се)</i>	18	30	48
<i>привенчати (се)</i> (од двовидског)	11	8	19
<i>причути (се)</i>	0	12	12
<i>Призалогајити</i>	0	3	3
<i>Прихапсити</i>	0	3	3
<i>Прикалемити</i>	0	2	2
<i>природити (се)</i>	0	1	1
<i>Притоварити</i>	0	1	1
<i>прибранити се</i>	0	0	0
<i>пригурити се</i>	0	0	0
<i>придужити се</i>	0	0	0
<i>Прижеднети</i>	0	0	0
<i>Прикрцати</i>	0	0	0
<i>Пришиљити</i>	0	0	0

Табела 57. Фреквенција *perfectiva tantum* у КССЈ и ПКСЈ

### 5.5.2.2. Imperfectiva tantum у српском језику

Глаголи без парњака СВ подробније су сагледани на основу десет лексема, чија је заступљеност у КССЈ и ПКСЈ наведена у табели.

У секундарним корпусима присутни су само *принадлежати*, *прибојавати се*, *прибивати*, *призјавати* и *притежавати*. *Прибојавати се* поседује афективну семантику, а префикс *при-* уноси промене које се тичу смањеног интензитета бојазни у односу на мотивни глагол – *осећати бојазан*, *узнемиреност због чега*, *мало се плашити*. Уп.:

- (498) *Прибојава се да се не сретне с Вукашином, па Мијата стално пожурује* (Ћосић Д. Корени, КССЈ);  
(499) *Он је целога свог века искрено веровао да га се у неким круговима стално прибојавају, да је сваки његов корак познат и записан* (Достојевски Ф. М. Зли дуси, КССЈ).

Додали бисмо да посматрани глагол има, осим наведених, и компоненту *потајно*, уп.: (500) *Павле осети да Петар не верује у дуг живот свог синчића и да се прибојава да му не умре, на путу* (Црњански М. Сеобе, 2. књ., ПКСЈ).

Глагол *прибивати* (према речницима стилски неутралан) – *присуствовати*, *суделовати при чему* – регистрован је једино у ПКСЈ, махом у текстовима религијског карактера, нпр.:

- (501) [...] *оснивање Цркве Божије на земљи и Духа Светога који силази на Цркву Божију и обитава у њој и прибива до дан данас...* (spc.rs, ПКСЈ);  
(502) [...] *весело работаше и чобан своју стоку без страха насијаше и Богом благословена тишина на све стране прибиваше* (rastko.org.rs, ПКСЈ).

Посесивни глагол *притежавати* ‘поседовати; бити власник’ такође се среће у активном фонду, уз адекватне примере:

- (503) [...] *пазио је наше православне манастире и манастиру Врањини поново је потврдио све имање које је дотле притежавао* (rastko.org.rs, ПКСЈ);  
(504) *Могоа сам је убити, увјек сам оружје притежавао, увјек, откако знам за себе...* (rastko.org.rs, ПКСЈ);  
(505) *Ко, дакле, од нас, господо, притежава легитимно право да говори у име српског народа* (rastko.org.rs, ПКСЈ).

Русизам *принадлежати*, с истоветним значењским карактеристикама, нешто је мање присутан у активном фонду, уп.: (506) *Она, истина, да је **принадлежала** у старо вријеме Вама...* (rastko.org.rs, ПКСЈ).

Глагол визуелне перцепције *призјавати* ('гледати тупо око себе, бленути') појављује се само једном, и то у примеру: (507) [...] *маскара, шала, укор, позор – у цркви се то стаје ка у некој бањи, на тргу ли коме и остали зурница, сви што исто **призјавају** "Право" назариште и пехливанска шамата...* (rastko.org.rs, ПКСЈ).

Уп. табеларни преглед фреквенције глагола датога типа:

ФРЕКВЕНЦИЈА ГЛАГОЛА <i>IMPERFECTIVA TANTUM</i> У КССЈ И ПКСЈ			
Глагол	Фреквенција		
	КССЈ	ПКСЈ	Укупна фр.
<i>прибојавати се</i>	708	/	708
<i>Прибивати</i>	0	25	25
<i>Притежавати</i>	0	15	15
<i>Принадлежати</i>	0	5	5
<i>Призјавати</i>	0	1	1
<i>Приболевати</i>	0	0	0
<i>придосећати (се)</i>	0	0	0
<i>прикладати се</i>	0	0	0
<i>Прикладатити</i>	0	0	0
<i>Прикладовати</i>	0	0	0

Табела 58. Заступљеност *imperfectiva tantum* у КССЈ и ПКСЈ

### 5.5.2.3. Делимична дефектност видске парадигме у српском језику

5.5.2.3.1. Делимична дефектност видске парадигме (СВ) у српском језику сагледана је такође на основу седам глагола. У електронским корпусима се, међутим, срећу само три: *прилучити (се)*, *присадити* и *приклати*.

Лексема *присадити* присутна је у једном примеру, у којем се не види да је реч о садњи *поред* нечега што је *раније* већ присађено, али искуствено то можемо претпоставити: (508) *Ја сам дош'о да уберем цвијет из ове баште, па да га себи **присадим*** [тамо где се налази и остало цвеће – Т.Б.] (rastko.org.rs, ПКСЈ).

Примећујемо на основу материјала из електронских извора да и лексема *задесити*, у појединим примерима, може да функционише као контекстуални синоним глагола *прилучити (се)*, који се реализује у шест примера, што можда може да утиче на јаснију диференцијацију значења у којем овај глагол испољава некорелативност:

- (509) *Разумије и наређује, за веру од злата њезина покојнога сина Борђија, ако јој се прилучи* [ако би је задесила – Т.Б.] *самерт да јој имаду метнути исту веру...* (rastko.org.rs, ПКСЈ);
- (510) *Ако би ми се прилучила* [ако би ме задесила – Т.Б.] *самрт, да узме господин војевода Степан...* (rastko.org.rs, ПКСЈ)

Приликом представљања грађе из примарног корпуса навели смо да *приклати* може означавати потпуни завршетак радње клања, али и да она није извршена до краја. На основу анализе контекстуалних ситуација описаних у двама корпусима, као и примера који се наводи у речнику, примећујемо да се ипак денотирана радња извршава у потпуности, те да је префикс *при-* у наведеном случају (ипак) празан. Уп. пример наведен у речнику: (511) *Упо ја у собу где је снаха спавала. И прикољем је* (РМС). Стога закључујемо да глагол *приклати* показује могућност префиксалне алтернације са *заклати*, осим уколико су присутна контекстуална средства којима се експлицира да је ситуација незавршена.

5.5.2.3.2. Делимична дефектност видске парадигме (НСВ) у електронским корпусима на српском језику сагледана је помоћу четири глагола: *прибијати*, *придавати*, *припадати* и *припевати*.

Поново се потврдила у раду често истицана околност да прагматички не могу да се потврде закључци изведени на основу грађе из примарног корпуса. Наиме, *прибијати* у секундарном корпусу се не реализује у значењу ‘накнадно убијати преживеле рањенике (након битке или стрељања)’, а чак ни пример наведен у речничкој одредници овог глагола не даје јасну потврду о том значењу, тј. делује као вештачка творевина, уп.: (512) *Прибијали су рањене, скидали мртве, пљачкали, тукли се међу собом око плена* (РМС).

Секундарни корпус садржи неколико примера глагола *припевати*, али се значење *уз некога*, рекли бисмо, остварује само у следећа два:

- (513) *Тешко је рећи колико су веровали у оно што су рецитовали, а колико су, на конгресима, припевали у хору* (nspm.rs, ПКСЈ);
- (514) *Понекад се у ваздуху чуо глас огромне масе народа која му је припевала и узвикивала: Алилуја* (eparhijaniska.rs, ПКСЈ).

Глаголи *придавати* и *припадати* реализују се у великом броју примера у електронским корпусима – први у више од 5000, а други у преко 71000. Међутим, с обзиром на немогућност навођења (због превеликог броја) адекватних примера, в. примере у одељку 5.3.2.2., ексцерпирани из РМС.

#### 5.5.2.4. Проширење видске парадигме у српском језику

##### 5.5.2.4.1. Тип 1

Проширење типа 1 у електронским корпусима на српском језику посматрано је на основу низова датих у табели. Обухваћена су сва три издвојена подтипа, а поново се показало да су сви појединачни чланови низова изразито неравномерно заступљени (уп. нпр. да је у низу с основом *ближити (се)* секундарни имперфектив заступљенији од глагола без префикса, док у низу префиксала с основом *сетити се* секундарни имперфектив има нулту фреквенцију).

Једина правилност која се може уочити јесте слабија заступљеност глагола с префиксом и са суфиксом *-ну-* у односу на префиксале без наведеног суфикса. Уп. табеларни преглед фреквенције глагола датога типа:

ФРЕКВЕНЦИЈА ПРОШИРЕЊА ТИПА 1 У КССЈ И ПКСЈ						
Проширење	Мотивни		Преф. / Суф.		Сек. имперф. / Суф. дерив. с префиксом	
	КССЈ	ПКСЈ	КССЈ	ПКСЈ	КССЈ	ПКСЈ
<i>ближити (се) – приближити (се) – приближавати (се)</i>	597	/	4410	/	2757	/
<i>привиђати (се) / привиђавати (се) – привидети (се) / привиднути (се)</i>	161	/	31	/	0	/
<i>пригризати – пригристи / пригризнути</i>	0	0	2	3	0	6
<i>придизати – придигнути / придићи</i>	23	/	266	/	0	458
<i>прирастати / прираићивати – прирасти</i>	0	5	0	0	94	/
<i>присећати се – присетити се – присећивати се</i>	1381	/	1088	/	0	0
<i>пристизати – пристићи / пристигнути</i>	941	/	0	3639	1256	/
<i>приступати – приступити – приступљивати</i>	808	/	3427	/	0	1
<i>стасавати – стасати / пристасати</i>	0	762	455	/	/	2
<i>трескати – треснути / притреснути</i>	63	/	434	/	0	0

Табела 59. Фреквенција проширења типа 1 у КССЈ и ПКСЈ



#### 5.5.2.5.2. Тип 2

Примарни корпус на српском језику садржи знатно више условних модела алтернације (тзв. **проширења типа 2**) – чак 23, од чега у десет алтернирају три префикса, а у 13 два. Приликом презентовања грађе из примарног корпуса навели смо који су префикси у оптицају, а ниже у табели дати су подаци који се тичу фреквенције појединачних алтернативних модела.

Будући да се низови с четири префикса не појављују ни у једној комбинацији, узети су свих десет у којима алтернирају по три префикса.

Анализа секундарног корпуса показала је да је дериват на *при-* маркиран у односу на остале јер се појављује значајно мање пута у односу на алтернативне префиксирани облици: нпр. *притезати* (30), *притегнути* (143), *притезивати* (0), а деривати на *с-* у најмање 700 примера, док деривати од исте основе на *за-* у најмање 200.

Исто је и код деривата с основом *доцнити* – *задоцнити* (103), *одоцнити* (30), а *придоцнити* се јавља у само два примера, и то у рефлексивној форми која има истоветно значење као нереклексивна. Идентична семантичка али и дистрибутивна својства показује и низ с основом *каснити* – *закаснити* је најбројнији (791), његов видски пар је мање присутан у електронским изворима (13), а *окаснити* има фреквенцију 44. *Прикаснити* се појављује само у једном примеру. Морамо нагласити да нам је алтернација префикса код наведених глагола, узевши у обзир језичко искуство, деловала као неодржива – на први поглед чинило се да је изведеница на *за-* неутрална, али да су проблематичне изведенице на *при-* (услед компоненте *мало*, *кратко* коју може маркирати) и *о-* (код које се може остварити значење *много*: *много закаснити*). Примери ниже показују да је алтернација могућа, као и да равноправно учествују сва три наведена форманта.  
Уп.:

- (515) а) *Што си ми се придоцнио* [задоцнио, одоцнио – Т.Б.], *кнеже?* (rastko.org.rs, ПКСЈ)  
б) *Вечера ће задело задоцнити* [придоцнити, одоцнити – Т.Б.], *ја ћу се вратити кроз један сат* (Балзак О. Изгубљене илузије, КССЈ).  
в) *Нисам се плашио да ће одоцнити* [придоцнити, задоцнити – Т.Б.], *више сам зазирао да не бану раније* (Кузмановић Р. Одмор, 1990, КССЈ).

- (516) а) *Оду Турци у Бијелу Гору тамо, пр`о дан нијесу могли ништа убити, у томе се вратили. Прикаснили* [закаснили, окаснили – Т.Б.] (poreklo.rs, ПКСЈ).  
 б<sup>1</sup>) *На економа, који је неколико минута **закаснио*** [прикаснио, <sup>2</sup>окаснио<sup>348</sup> – Т.Б.] *са неким извештајем, Пфефер се издерао и дерао се до промуклости...* (Поповић М. Судбине, ПКСЈ);  
 б<sup>2</sup>) *Дођем до закључка да је Брана отишао ту негде, да је само **закаснио*** [прикаснио, окаснио – Т.Б.] *и да ће се убрзо вратити* (Божовић С. Теби, моја Долорес, 1984, КССЈ).  
 в) *Можда је труст мозга у српској влади седео данима, па **окаснио*** [прикаснио, *закаснио* – Т.Б.] *под лампом* (Политика, 30.03.2009, КССЈ).

Неке од изведеница нису уопште присутне у електронским корпусима доступним на српском језику, док остали чланови проширења јесу, што је случај са, на пример, *придварати се* : *придворити се, припамтити, припртити, приравнати, присвенути, пригладити* : *приглађивати, пригорчитити, прикончати, прижелети, прикључати* итд.

Од низова у којима алтернирају по два префикса за подробније посматрање одабрани су они који броје по шест (*при-* / *у-* и *при-* / *за-*) и по пет репрезентата (*при-* / *о-* (*об-*) и *при-* / *с-*). Модел *при-* / *за-* поново показује да деривати на *при-* одсуствују из секундарне грађе, њихово присуство посведочено је само у једном низу (*привезати* (1100) / *завезати*<sup>349</sup> (1302) : *завезивати* (34)). Иако је просторна детерминација која се означава префиксима *при-* и *за-* различита, ови форманти могу алтернирати чак и када се јаве уз истоветне предлоге, али и без њих, уп.:

- (517) а) *Привези траку за ограду. / Завези траку за ограду.*  
 б) *Зашто си привезала реп уз само чело? / Зашто си завезала реп уз само чело?*  
 в) *Привезите појас око струка. / Завезите појас око струка.*  
 г) *Привези снопље. / Завези снопље.*<sup>350</sup>

<sup>348</sup> У наведеном примеру, због употребљеног временског детерминатора *неколико минута* (*мало*), сматрамо да није могућа замена глагола *закаснити* глаголом *окаснити*, што значи да префикс ипак није празан већ да и остали елементи контекста играју важну улогу у замени форманата. Дакле, ако је контекст неутралан, замена је могућа (као и уколико нису присутни семантички супротни адвербијали).

<sup>349</sup> Овај глагол је без пара НСВ кад се жели издати коме наредба да ћути (да престане да говори): *Завези!* У датим околностима *завезати* функционише као нетипични перформатив, односно могао би се сврстати у скупину *каузативно-квазиперформативних* глагола, који су описани у Балек, 2020а: 31–43. Разлог што конкретна лексема није у поменутом раду увршћена у систематизацију јесте што није стилски обележена. О појави да у одређеним изразима (и с одговарајућим лексичким допунама) глагол може функционисати у одређеном виду (СВ или НСВ) кратко смо скренули пажњу у: Балек, 2019: 305–324.

<sup>350</sup> Примери наши – Т.Б.

У моделу *при-* / *у-* посведочен је једино дериват *притихнути (се)*, с фреквенцијом 1. Међутим, нисмо сигурни да ли се реализује адекватно значење, будући да *притихнути* у речнику има значење *постати тих, стишати се*, а не *умрети*, како је у једином доступном примеру: (518) *Доктор му даје ињекцију морфијума и он притихне на рукама осталих* (rastko.org.rs, ПКСЈ). Могуће је, с друге стране, да се код глагола *притихнути* развило значење ‘умрети’ као аналогија са *утихнути*, које није регистровано, а ми их свакако сматрамо семантички истоветним.

Алтернативни модел *при-* / *о-* (*об-*) региструје у секундарном корпусу дериват на *при-* једино у случају глагола *прињушити*, који има фреквенцију 3. Примери показују да је замена могућа у првој реченици, док у другој и трећој није (посебно није у трећој, када *прињушити* транспонује своје значење у метафорички просторни домен):

- (519) а) [...] *изнио потпуно супротну процену шанси СНС да се дочена власти, тј. да ова неће ни прињушити* [оњушити – Т.Б.] *исту* (nspm.rs, ПКСЈ);  
б) *Нема ти прече ствари, кад ти се сврсне од сунца, што прињушити у пот испод пазува...* (rastko.rs, ПКСЈ);  
в) *Зато ни једна већа српска компанија није могла да прињуши* у *комишлук* (nspm.rs, ПКСЈ).

Уп. табеларни преглед фреквенције глагола датога типа:

<b>ФРЕКВЕНТНОСТ МОДЕЛА ПРЕФИКСАЛНЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ У ПРИМАРНОМ КОРПУСУ</b>		
Модел префиксалне алтернације	Пример низа	Фреквенција
<i>при- / у-</i>	<i>притешити / утешити</i>	6
<i>при- / за-</i>	<i>прикључати / закључати : закључавати</i>	6
<i>при- / о- (об-)</i>	<i>прињушити / оњушити</i>	5
<i>при- / с-</i>	<i>прискупити / скупити : скупљати</i>	5
<i>при- / до-</i>	<i>привезати (се) / довозати (се) – довозивати (се)</i>	3
<i>при- / по-</i>	<i>призајмити / позајмити : позајмљивати</i>	3
<i>про- / пре-</i>	<i>прижуљати / нажуљати</i>	3
<i>при- / з-</i>	<i>пригазити / згазити</i>	2
<i>при- / из- (ис-)</i>	<i>привоитити / извоитити</i>	2
<i>при- / под-</i>	<i>пријарити / подјарити</i>	1
<i>при- / пре-</i>	<i>пинаглити / преаглити</i>	1
<i>при- / про-</i>	<i>пришаптавати : пришаптати / пришапнути / прошаптавати : прошапнути</i>	1
<i>при- / раз-</i>	<i>прибистрити / разбистрити : разбистравати</i>	1
<i>при- / за- / о-</i>	<i>прикаснити / закаснити : какашњавати / окаснити</i>	2
<i>при- / на- / пре-</i>	<i>приклапати / наклапати / преклапати</i>	1
<i>при- / на- / у-</i>	<i>приприти / наприти / уприти : упрћивати</i>	1
<i>при- / о- / с-</i>	<i>припазити / опазити / спазити</i>	1
<i>при- / по- / з-</i>	<i>пригодити (се) / погодити (се) / згодити (се)</i>	1
<i>при- / по- / из-</i>	<i>приравнати / поравнати / изравнати</i>	1
<i>при- / с- / за-</i>	<i>притезати / притезивати : притегнути / стегнути : стезати / затегнути : затегнути</i>	1
<i>при- / у- / до-</i>	<i>приварати се : придворити се / удварати се / додворавати се : додворити се</i>	1
<i>при- / у- / за-</i>	<i>припамтити / упамтити / запамтити : запамћивати</i>	1
<i>при- / у- / с-</i>	<i>присвенути / увенути / свенути</i>	1

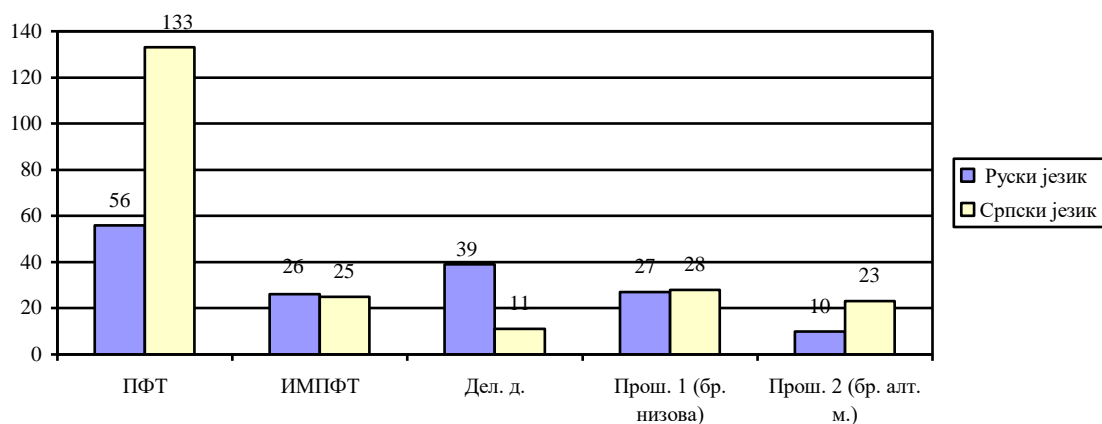
Табела 60. Фреквентност чланова појединачних низова у српском језику

## 5.6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Анализирани материјал показује готово идентичне резултате када је реч о глаголима без видског пара СВ, а семантичке односно акционалне класе које се запажају како у руском тако и у српском језику јесу комитативни глаголи, глаголи са значењем посесије и градирања навише. С друге стране, они који су издвојени искључиво на материјалу из руског језика спадају у ред денормативних и глагола којима се означавају различити модели понашања, док су у грађи за српском језику карактеристични глаголи којима се денотира говорна и перцептивна активност, као и емоционална и физичка стања.

Слични резултати добијени су и када је реч о броју низова издвојених у проширењу типа 1, али је формална префиксална алтернација ипак продуктивнија у руском језику. Знатна разлика уочљива је када се ради о делимичној дефектности видске парадигме, која је израженија у руском језику (манifestује се код 17 глагола СВ и 22 НСВ), а у српском уочена код свега 11 глагола.

Највећа разлика у одступању од видске парности примећена је код глагола без видског пара НСВ. Дата формализација видске дефектности двоструко је израженија у српском језику, иако је издвојено мање акционалних (денормативи, пердуративи, дистрибутиви и инхоативи) и семантичких (глаголи кретања, просторна детерминација и др.) скупина него у руском, у којем је најпродуктивнија група лексема коју смо назвали разнородном јер садржи различите обрасце. Уп.:



Графикон 3. Заступљеност модела видске дефектности код глагола с префиксом *при-*

## 6. ПРЕФИКС *П(Е)РЕ-* КАО ФОРМАЛНИ МОДИФИКАЦИОНИ МАРКЕР

### 6.1. СЕМАНТИЧКА ВРЕДНОСТ ПРЕФИКСА *П(Е)РЕ-*

Посматрани префикс има две варијантне форме у руском језику: *пере-* и *пре-*, док у српском функционише само једна – *пре-*. Формант *пере-* у руском језику у БАС (1959/9: 416–417) има 12 значења, док се за *пре-* (БАС, 1961/11: 65) наводи двоструко мање, односно 6. С друге стране, у српском лексикографском извору (РМС, 1971/4: 874) дата су три значења с неколико подзначења, али не односе се сва на творбу глагола, већ су везана и за творбу именица и придева<sup>351</sup>.

Наиме, додат на глаголску основу, како показују семантичке карактеристике наведене у консултованим речницима (БАС, 1959/9: 416–417; 1961/11: 65; РМС, 1971/4: 874), префикс *п(е)ре-* испољава следећа модификациона својства: (1) *правац кретања* или *премештања* у простору из једног места у друго (*переселитъ, перебегатъ; преселити се*), кретање *преко* нечега, што подразумева и *превазилажење* апстрактне или конкретне *границе* (нпр. *перебежатъ площадьъ – перенести горе; претрчати улицу – преживети много мука*) или пак положај у простору када је доњи део предмета окренут на горе (*перевернуть, перелицевать*), односно метафоричко премештање у времену (обично уз адвербијале времена – Т.Б.: *перенести, передвинуть*). Посматрани префикс означава (2) *преображај* активности или стања у друкчију форму – (што мора бити контекстуално експлицирано – Т.Б.: *переключитъ, переменить; преокренути, прелити*), као и (3) *поновно* извршење радње, друкчије и/или боље него претходни пут: *пересчитать, переиграть; прерадити, преуредити* итд. Овим се формантом такође означава и (4) *испуњење временског одељка*<sup>352</sup> одређеном активношћу или боравком: *переждать некоторое время; переночевать две ночи в лесу; пребдеть, презимити*.

<sup>351</sup> С. Бабић, на пример, издаја 4 значења префикса *пре-* у српскохрватском: (1) прећи са једне стране на другу (код глагола кретања), (2) завршетак активности након што је трајала одређено (неко – Т.Б.) време, (3) прекомерно извршавање активности и (4) понављање активности с изменом првобитног резултата (Бабић, 1978: 82–83; уп. такође Стојановић, 2012).

<sup>352</sup> У речнику се и код глагола с префиксом *пере-* експлицитно наводи одређење *некоторое время*.

Осим наведених модификација *n(e)ре-* може да уведе и значење (5) *слабог интензитета* радње или њеног *кратког трајања* / *успутног извршења*: *перекуситъ* перед обедом; *предахнути*, *прегрести*. Датим се префиксом маркира (6) *дељење* каквог предмета – *перепилитъ* бревно, *пререзати*, као и (7) *прекомерност* активности у погледу њеног трајања или интензитета, односно *уништење* објекта услед прекомерности: *пересолитъ*, *перекормитъ*; лампа *перегорела*; *прејести се*, *прекувати* и др. Присутно је и значење (8) извршење активности *боље* од неког другог или пак *превазилажење неповољног стања*: *перехитритъ* кого-лико / *пересилитъ* страх; *преправити*, *превазићи*. Осим наведених значења, и у руским и у српским речницима наводи се још значење (чисте) перфективизације, али је оно, како је наглашено, ретко: *перекреститъ*, *перемешать*; *престати*, *пресудити*.

У лексикографским изворима на српском језику, укључујући и ЈРМС (2011: 986), не наводе се следећа два значења која су присутна у руском језику. Прво које наводимо (маркира тзв. *дистрибутиве*) уопште се не среће у дефиницијама глагола на српском језику, док се друго појављује доста ређе у односу на руски језик. Дакле, у руском језику, за разлику од српског, веома је продуктивно значење (9) *обухватања* (укључења у активност – Т.Б.) *свих активних* или *пасивних учесника* једном радњом (обично глаголи имају само СВ): *Все переболели* (срп. *Сви су се поразбољевали*); *Перемыть всю посуду* (срп. *Попрати сво посуђе*). Значење (10) *узајамне активности* коју врше барем два субјекта или активност која се врши над барем двама објектима: *переписываться* (срп. *дописивати се*); *перепутать* одно с другим (срп. *заменити/побркати* једно другим).

И. Грицкат кратко истиче да се префикс *пре-* готово никада не јавља у функцији чисте перфективизације, незамућене другим значењима, што, како наводи, важи и за руски језик (Грицкат, 1957–1958: 114).

### 6.1.1. Начини глаголске радње реализовани префиксом *n(e)ре-*

Постоји неколико НГР у чијем се изражавању користи префикс *пере-/пре-*. Наиме, у погледу издвајања *дистрибутивног* НГР у руском језику сагласна је већина проучавалаца (в. нпр. Зализњак & Шмелев, 1997: 104–105; Зализњак & Шмелев, 2000: 124–125; Ремчукова, 2004: 123–124; Тошович, 2009: 137; Шељакин, 1983). Његова је карактеристика множина актаната (и рашчлањеност активности – в. Ставницка, 2008: 165–178), у зависности од чега се издвајају два подтипа дистрибутива (сагласно с глаголским родом) – *субјектни* (више субјеката извршава истоветну активност) и *објектни* (више објеката је присутно у једној активности) (Зализњак & Шмелев, 2000: 124; Ремчукова, 2004: 124; Тошович, 2009: 137). Реализација датог значења зависи од међусобног утицаја специјализованог префикса и основе, која може бити проста или претходно префиксирана (о процесу формирања посматраног значења в. Шкунников, 2006: 93–97). Осим тога, дистрибутиви увек поседују значење свршеног вида, и уједно су средство којим се оповргава тврдња да је радња глагола СВ целовита, будући да се они одликују постепеношћу (Авилова, 1976: 307).

Поред дистрибутива, издваја се и неколико њима блиских категорија. Наиме, под *трајно-дистрибутивно-узајамним* НГР (рус. *длительно-дистрибутивно-взаимный* СГД) односно *узајамно-вишекратним* НГР (рус. *взаимно-многократный* СГД), или пак само *узајамним* НГР (рус. *взаимный* СГД), подразумевају се глаголи који се одликују категоријом *трајања* (имају у морфолошком саставу, осим префикса *пере-*, и итеративни суфикс *-ыва-/ива-* и постфикс *-ся*) (Зализњак & Шмелев, 1997: 105; Ремчукова, 2004: 120; Шељакин, 1983: 196). Ситуација означена датом групом глагола, осим множине актаната, захтева да се они међусобно смењују у глаголом денотираној активности, тј. да актанти равноправно и наизменично извршавају радњу. Посматрани формант означава и *трајно-умањени* НГР (у погледу интензитета), који такође садржи итеративни суфикс *-ива-/ыва-* (*перезванивали*) (Авилова, 1976: 297).



Уколико је, с друге стране, присутан једноактни суфикс *-ну-*, ради се о умањеном<sup>353</sup> НГР (рус. *уменьшительный* СГД), и глаголи се слажу с прилогом *немного* (Авилова, 1976: 289–290; Ремчукова, 2004: 116). Ипак, наведени суфикс није обавезујући услов реализације датог НГР – уп. *перебыть*, *перекусить* и сл., код којих је имплицирано одређење одговарајућег временског одељка у којем се активност извршава (Авилова, 1976: 293).

Поједини аутори (нпр. Авилова, 1976: 285–286; Тошович, 2009: 148, 162–163; Шелякин, 1983: 188–189) наводе да се и *пердуративни* НГР може означити формантом *п(е)ре-*. Најчешће сам глагол носи информацију о временском одељку, па није потребно на њега указивати лексички – *перелетовать*, *перезимовать* и др., а чак и глаголи физичких или емоционалних стања могу означавати временски одељак (али се он ипак мора лексички експлицирати – Т.Б.). Осим наведених ситуационих типова, префикс *п(е)ре-* означава и *прекомерност*, што ћемо објединити под једним термином – ‘преконормативни НГР’ – иако се у литератури издваја неколико са истоветном садржином – *чрезмерно-нормативный* (Шелякин, 1983: 186), *сверхнормативный* (Тошович, 2009: 84–85) и *сверхнормативно-длительный* (Шелякин, 1983: 191), који подразумевају прекомерно трајање једнократне радње са аспекта карактеристичног времена неопходног за извршење одређене активности (нпр. *переспать*).

Посматрани формант маркира и тзв. *редупликативни*<sup>354</sup> (*редупликативный* СГД) односно *репродуктивни* НГР (*репродуктивный* СГД), чија је особеност поновно извршавање радње, али без промене претходног резултата, тј. истоветан резултат се понавља у другом временском одељку: *переиздать*, *передарить* (Тошович, 2009: 162–163; Шелякин, 1983: 187; Ђипка, 2005: 133). Супротно наведеном, *реформативно-итеративни*<sup>355</sup> НГР (*реформативно-повторительный* СГД) означава активност која се понавља у циљу измене претходног резултата: *переделать*, *переписать* и сл. (Шелякин, 1983: 187).

<sup>353</sup> Према Н. С. Авиловој, ради се о количинској умањености (Авилова, 1976: 289). Међутим, количинска условљава временску, тј. кратко трајање активности.

<sup>354</sup> За глаголе који припадају датом НГР даље користимо и термин *редупликативи*.

<sup>355</sup> Даље користимо термин *реформативи*.

## 6.2. АПСОЛУТНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

### 6.2.1. Акционална и семантичка класификација *perfectiva tantum* у руском и српском језику

Ексерпирана грађа је веома разнородна и тешко је повући паралеле у језицима које поредимо, тако да смо принуђени да направимо различиту презентацију резултата. Наиме, у руском језику издвојили смо само једну семантичку групу глагола (глаголе кретања и промене положаја), док све остале (значањски разноврсне) показују специфична акционална обележја – припадност горенаведеном *дистрибутивном*, *преконормативном*, *редупликативном* или *реформативном* типу.

У српском језику запажају се друкчије акционалне класе – *пердуративи* и *преконормативи*, а посебно смо издвојили глаголе кретања и глаголе с просторном детерминацијом јер ови последњи не подразумевају (самостално) кретање.

#### 6.2.1.1. Дистрибутиви у руском језику

Дистрибутиви су најбројнија акционална скупина, не само у руском језику већ и у целокупној ексерпираној грађи с префиксом *n(e)pe*<sup>356</sup>. Издвојили смо укупно 120 глагола који припадају дистрибутивном НГР, како *субјектној* подгрупи (*переставатъ*, *переваловатъ*, *перевеситъ*, *передратъ*, *перезаразитъ*, *перемереть* итд.) тако и *објектној* (*переметъ*<sup>1</sup>, *перевросатъ*, *перегаситъ*, *перезрызнитъ(ся)*, *перезжатъ*<sup>2</sup>, *перейскасть*, *перекидатъ*). Постоје и они глаголи код којих се тек у контексту одређује припадност подврсти дистрибутива, што зависи од употребљене допуне. Неки од њих поседују обавезан постформант *-ся* (попут *перелопатъся*, *переломатъся*, *перезабытъся*, *перекрошитъся* и сл.), док други функционишу без дате морфеме (*перелинять*, *перепотрошитъ*, *пересажатъ*, *перехвататъ* и др.).

---

<sup>356</sup> У српском језику нисмо уочили постојање дистрибутивних глагола без видског пара НСВ. Уколико значење ‘обављеност радње у свим случајевима’ схватимо као дистрибутивно, онда то не изненађује, будући да је Грицкат одавно истакла да се у наведеном значењу префикс *пре-* не користи (Грицкат, 1957–1958: 115).

Будући да представљају најбројнију скупину глагола без видског пара НСВ, не чуди што је међу њима и највише стилски маркираних лексема – 83 припада разговорном, а 12 народском домену.

### 6.2.1.2. Редупликативи у руском језику

Посебно смо издвојили четири стилски неутрална глагола с редупликативним значењем који су, додуше, двозначни, па у примарном имају редупликативно, а у секундарном дистрибутивно значење. Ради се о *переграфитъ*, *перезолотитъ* и *переклеймитъ*. *Перекипятитъ*, за разлику од наведених, нема дистрибутивно већ искључиво редупликативно значење.

### 6.2.1.3. Пердуративи у српском језику

Неодређена квантификација времена у српском језику регистрована је, осим код глагола с формантом *про-*, и код деривата на *пре-*. Наиме, 21 глагол нема временски дефинисано трајање (што је неретко истакнуто и у самој речничкој одредници): *прехркати*, *претитрати*, *престајати*, *преседети*, *пресањати*, *препростити*, *преплакати*, *прејечати*, *предремати*, *пребавити*, *презевати* итд. Два глагола су стилски обележена: *пречекати* као народски, а *претитрати* као неубичајени.

Два глагола, такође према речничким наводима, показују временску прекомерност – *прецоњати* и *пречучати* – премда сматрамо да су и они, заправо, пердуративи. С друге стране, *прецркнути* се наводи с компонентом *нагло*, па нема јасно дефинисану акционалну категорију, мада би, како с аспекта морфолошког састава тако и самог значења, највише одговарао групи семелфактива.

Интересантно је да је код *преранити*<sup>357</sup> и *прерасподелити* истакнута антериорна компонента *унапред*, иако би последњи, према нашем мишљењу, требало класификовати као дистрибутив објектног типа, будући да се одликује множином објекатских актаната.

---

<sup>357</sup> Што имплицира да може да се посматра и у оквиру проширења типа 2, имајући у виду да глаголи од исте основе *заранити*, *уранити* и *поранити* такође имају антериорно значење.

#### 6.2.1.4. Глаголи са значењем просторне детерминације у српском језику

Издвојили смо као посебну скупину на материјалу српског језика глаголе код којих је акценат на означавању просторне детерминације / локализације. Обично се наглашава да је реч о компонентама *преко*, *кроз*, *потпуно* обухватање каквог простора активношћу итд.

Многи од издвојена 24 глагола примарно означавају неку другу радњу – *преталалити* (‘разгласити *с једног краја на други*<sup>358</sup>), *прерити* – (‘копањем изрити земљу *с једног краја на други*<sup>359</sup>), *препљунути* (‘избацити пљувачку *преко* нечега<sup>360</sup>), *прегнездити се* (‘променити гнездо’), *превесити* (‘обесивши разастрети *преко* нечега<sup>361</sup>).

#### 6.2.1.5. Глаголи кретања у руском и српском језику

За разлику од претходно коментарисане скупине, у којој се просторно детерминисање врши семантички разнородним глаголима, у оквиру дате оно се успоставља помоћу глагола кретања. Штавише, просторна локализација неодвојива је од моционе активности.

6.2.1.5.1. Из примарног корпуса на руском језику издвојили смо три глагола којима се означава (само) кретање, тј. они не припадају нити једној акционалној класи: *перебрести*, *переворошитъ* и *перенаправитъ*. Сви су стилски обележени као разговорни.

6.2.1.5.2. Корпус на српском језику знатно је богатији у односу на руски, садржи 26 конституената, међу којима се налазе два глагола која би се могла уврстити у акционалне типове: *прежурити* (‘превише пожурити’) у прекономативни/аугментативни, а *преједрити* (у секундарном значењу) у мајоративни. Остали ексцерпирани глаголи показују само семантичке промене: *преклизити*, *прекасати*, *превијугати се*, *презибати се*, *прејездити*, *прејурити* итд.

---

<sup>358</sup> Курзив наш – Т.Б.

<sup>359</sup> Исто.

<sup>360</sup> Исто.

<sup>361</sup> Исто.

### 6.2.1.6. Прекономативи у руском и српском језику

6.2.1.6.1. У грађи постоје знатне разлике у погледу броја ексцерпираних глагола с прекономативним обележјем у руском језику у односу на српски. Наиме, грађа на руском језику садржи 34 глагола, а готово сви су стилски обележени: 23 припада разговорном стилу (нпр. *перевинтиться*, *переволновать*, *переволноваться*, *перегорчить*, *перезаниматься*, *переконфузить* и др.), 6 народском говору (*перевозиться*<sup>2</sup>, *перегостить*, *перекушать* итд.), а присутна је по једна лексема из специјалне (*перезолить(ся)*) односно спортске сфере (*перетренировать*).

Према лексичком значењу основе извршава се степеновање денотиране активности. Уколико је реч о апстрактним радњама, прекономативност се огледа у домену времена или пак изазваног стања (посебно код глагола (каузираних) емоционалних стања). Ако је пак реч о измерљивој активности, прекономативност се односи на њен резултат.

6.2.1.6.2. Примарни корпус на српском језику садржи 69 прекономатива, од којих је стилски обележено само три: два као неуобичајени облици – *пренаучити* и *превечерати се*, док је *преокупирати* страног порекла (латинизам). Група у којој је надређено акционално обележје прекономативност садржи различите семантичке подгрупе, уп. нпр.: *пребујати*, *прегладнети*, *прегласати*, *прегомилати*, *прежеднети*, *преиспунити*, *прекудити*, *премочити*, *пренајести се*, *претежати* итд.

### 6.2.1.7. Глаголи изведени од двовидског без корелата НСВ и двовидски префиксали у руском и српском језику

6.2.1.7.1.1. Издвојили смо само један глагол с префиксом *пре-* у руском језику који води порекло од двовидског – *преминути*. Сматрамо да овај глагол није пар мотивном, будући да има значење ‘не пропустити прилику да се нешто уради’, које не налазимо код директног мотиватора *минути* наведеног у својству парњака двовидском *миновати*. Штавише, у речницима је истакнуто да *минути* има истоветно значење као и *миновати* (реч је о 3. значењу ‘проћи, завршити се’).

*Преминути* у МАС није стилски обележен, а употребљава се искључиво уз негацију, уп.: (520) *Я не преминул явиться на совет, долженствовавший иметь такое влияние на судьбу мою.* (П.; пример је преузет из МАС).

6.2.1.7.1.2. Примарни корпус на српском језику садржи 11 глагола с префиксом *пре-* изведених од двовидских глагола (само један је маркиран, и то с територијалног аспекта као покрајинизам: *прејењати*).

Наиме, *преформулисати*, *пречути*, *префорсирати*, *префабриковати*, *препројектовати*, *премаркирати* и др. нису пар с глаголима од којих су изведени јер је значење префиксала диференцирано у погледу акционалних својстава – код већине наведених присутно је *редупликативно* или *реформативно* значење, осим у случају *пречути*, код којег је реч искључиво о значењској неподударности (‘не ухватити слухом оно што је изговорено, не чути добро’).

6.2.1.7.2.1. Када је пак реч о двовидским префиксалима у руском језику, из примарног корпуса издвојили смо 14 лексема, а три су стилски обележене. У домену војне терминологије користи се *передислоцировать(ся)*, а *прекодировать* се користи као специјализовани израз, док је *переосвидетельствоваться* означен као разговорни.

Највећи број лексема из посматране групе је моносемичан и припада акционалном типу *редупликатива* / *реформатива* (нпр. *перефразировать*, *перебазировать*, *передислоцировать(ся)* *перифотграфировать*), док само *перерасходовать* припада прекономативном НГР.

6.2.1.7.2.2. Незнатно мање материјала садржи корпус на српском језику – 12, а само је *пресумирати* маркиран као латинизам. Формант *пре-* уноси промене махом у домену редупликативности или реформативности (нпр. *преквалификовати*, *преорганизовати*, *преоријентисати*, *преполитирати* итд.), док код *преексплоатисати* има прекономативно, а код *предоминирати* мајоративно значење. Извесне *проспективне* карактеристике садрже *пресумирати*, *прејудицирати* и *пренумерисати* (‘претплатити, претплаћивати кога као купца чега, абонирати’ – искуствено је познато да се то чини пре него што се реализује активност лексикализована дериватом на *пре-*).

## 6.2.2. *Imperfectiva tantum* у руском и српском језику изведени формантом *n(e)pe-*

6.2.2.1. Префиксирани глаголи без парњака СВ у грађи на руском језику присутни су у примарном корпусу с фреквенцијом 24. Више од половине наведеног броја чине стилски обележене лексеме, од којих је највише разговорних (нпр. *перебраниваться, перекликать, переругиваться* итд.; укупно 13), а присутни су и народски (*перемаргиваться, перетаптываться* и *переторговываться*) и застарели глаголи (*переговариваться* и *перемежаться*).

С обзиром на то да је реч о глаголима без СВ, није могуће одредити акционалну припадност. С друге стране, глаголи с постфиксом *-ся* у оквиру посматране групе махом означавају реципрочне активности (и имају итеративне суфиксе), па бисмо их могли сврстати у горе описане *узајамно-вишекратне* глаголе, премда се у литератури не наводи да су то глаголи НСВ, а још мање да немају пара СВ.

Са семантичког аспекта дата је група веома разнородна. Срећу се глаголи кретања (нпр. *перевозиться*<sup>1</sup>, *перегоняться, перелетывать, перетаптываться*), затим лексеме из домена говорне продукције с циљем да се омаловажи/увреди саговорник (попут *пересмеивать(ся), переругиваться, перекоряться, передразниваться*) и др. Природни процеси – када је неопходна контекстуална експликација субјекатске допуне – означени су глаголом *перевевать*.

6.2.2.2. Из речничког корпуса на српском језику издвојили смо 16 глагола НСВ без видског пара СВ, међу којима је стилски обележен само *препочитати*. Најизраженије су семантичке модификације, па стога међу члановима ове подгрупе има егзистенцијалних глагола (*пребивати*), затим оних који подразумевају реципрочну говорну продукцију (*переговарати, прекладати се, препирати се*) и др.

Међутим, запажају се и акционално спецификовани глаголи, тачније прекономративни (*презајмљивати, прелипсавати*), реформативни (*пресачињавати*) и мајоративни НГР (*пресмагати*).

### 6.3. ДЕЛИМИЧНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

6.3.1.1. Примарни корпус на руском језику садржи укупно шест глагола СВ који у барем једном значењу нису у односу видске парности с глаголом НСВ.

Наиме, 5 глагола изведено је префиксом *пере-*: *перевалять* (некорелативност се испољава у дистрибутивном значењу), *пережить* (формира самосталну „нишу” у пердуративном значењу), *перемешать* (разлика је семантичке природе, не акционалне), *перемять* (некорелативност је у редупликативном значењу) и *переносить*<sup>2</sup> (постепеност и прекомерност су узрок одступања у односу на видски парњак).

Једини регистровани глагол с префиксом *пре-* који развија некорелативност јесте *превзойти* у значењу ‘изучити, постићи’, где се испољава и стилска маркираност, будући да је једино у датом сегменту обележен као разговорни.

6.3.1.2. Српски део грађе садржи 13 глагола СВ који показују промене у барем једном значењу у односу на свој корелат НСВ. Уочено је да је само један глагол маркиран, и то са територијалног аспекта као покрајинизам – *пресвратити се* (некорелативност се испољава у значењу ‘окренути се, обрнути се, превратити се’).

Остале лексеме некорелативност махом манифестују као једно од горе представљених акционалних значења – преконормативности (*перодити*, *преложити*, *прекрстити се*<sup>362</sup>), редупликативности (*премешати*), пердуративности (*прекукати*, *прећутати*) и инхоативности (*претрнути*, *прецикнути*). Код појединих речи промене се не тичу акционалне семантике, нпр. *пребринути* и *преставити се* (*умрети*), *преварити* уз одговарајуће лексичке допуне – *време* (у значењу *скратити време*), *зора*, *мрак* и сл. (у значењу *устати* или *урадити нешто пре зоре, мрака*) – или пак у рефлексивној варијанти уз морфему *се* (*преварити се*) у фигуративном значењу *полакомити се*.

---

<sup>362</sup> Искључиво у значењу *јако се зачудити*, и то у оквиру израза *Прекрстити се од чуда*, *Прекрстити се и левом и десном*; односно *бити глуп и туп* (или *неспретан, смотан, трапав* – Т.Б.) у изразу *Не зна се ни прекрстити*.



6.3.2.1. Нешто више глагола у руском језику показује видску некорелативност у граматичком значењу НСВ. Наиме, од 23 ексцерпирана глагола, осам показује стилску маркираност: седам је разговорних глагола (*пересменяться*, *переминаться*, *перепархивать*, *перебегать*, *перебиваться*, *переваривать* и *переживать*), а један припада простом говору (*пережсимаь*).

Будући да је реч о глаголима НСВ, јасно је да су њихове самосталне „нише” махом у домену семантичких значења, не акционалних, као и да је реч о сталним или пак устаљеним радњама. Тако се глаголима кретања означава *брзина* или *начин* на који се дато кретање извршава (нпр. *переступать*, *перепархивать*, *переминаться* и сл.), док се другима врши *квалификација* говорне продукције (*перезеживаь*, *перепеваь*). Емоционална и физичка нетрпељивост означена је глаголом *переносить*<sup>1</sup>, уз обавезну негацију. Лексеме с постфиксом *-ся* упућују на реципрочну радњу у којој активно учествују барем два лица (*переписываться*, *переменяться* и сл.).

6.3.2.2. Од материјала доступног на српском језику издвојен је само један глагол НСВ који испољава некорелативност према свом парњаку СВ. Реч је о неутралном глаголу *предисати* који у односу на *предахнути* има посебно значење *уз прекиде тешко дисати*.

## 6.4. ПРОШИРЕЊЕ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

6.4.1.1. Проширење типа 1 заступљено је у руском језику с укупно 11 низова. Наиме, први подтип, који је, подсећамо, најприближнији традиционалном термину видски триплет, састоји се од четири низа-репрезента. Реч је о *крестить(ся) – перекрестить(ся) – перекрецивать(ся), листать – перелистать – перелистывать, лицевать – перелицевать – перелицовывать* и *менять(ся) – переменить(ся) – переменять(ся)*.

Други подтип није регистрован у грађи, док је у оквиру трећег издвојено седам низова префиксираних глагола (са или без суфикса *-ну-*). Већина низова садржи један облик СВ и два НСВ, али није могуће утврдити смер творбене мотивације, уп.: *перевернуться – перевертываться/переворачиваться, перекалить – перекаливать/перекалять, перемерить – перемерять/перемеривать, переподготовить(ся) – переподготавливать(ся)/переподготавливать(ся), перерезать(ся) – перерезать(ся)/перерезывать(ся)* и *пересеять – пересеивать/пересеивать*. Супротна ситуација, тј. да на један облик НСВ долазе два СВ, запажена је само код *переволочь/переволочить – переволакивать*.

6.4.1.2. Грађа на српском језику садржи сва три подтипа (укупни инвентар низова је 26), међу којима је најмање заступљен 1. подтип са само два низа. Један је *кршити – прекршити – прекршавати*, док други као основу садржи двовидски глагол *ноћити: ноћити – преноћити – преноћивати*.

Други подтип садржи такође два репрезента, у којима се налазе по два глагола СВ. У првом случају реч је о суфиксално перфективизованом глаголу са суфиксом *-ну-* те префиксалној варијанти тог глагола, уп.: *пуцати – пукнути – препукнути* (према тумачењима датим у релевантним речницима *пукнути* и *препукнути* имају истоветна значења, односно префикс је празан, али искуствено је познато да се код *препукнути* ради о потпуном пуцању, раздвајању на (најмање) два дела, док код *пукнути* раздвајање није обавезно; стога сматрамо да је разлика у датом погледу само формална). У другом случају оба глагола СВ су префиксирана, али 3. члан проширења садржи и суфикс *-ну-*, уп.: *кипети – прекипети – прекипнути*.

Трећи тип проширења видске парадигме у српском језику јесте најпродуктивнији у поређењу са претходно наведенима. Наиме, издвојена су 22 случаја проширења у којима су сви глаголи префиксирани, а посебно је занимљив глагол НСВ *препитавати* који је парњак глаголима-хомографима и хомонимима: *препíтати* (‘испитати, истражити изнова’; испитати све до краја’: препíтати градиво, цео разред’) и *прéпитати* (‘исхранити, прехранити’).

Видска структура осталих низова сврстаних у дати подтип је различита. У одређенима су доминантнији чланови с граматичким значењем НСВ (нпр. *превући* – *превлачитити/превукивати*, *прекарати/прекоравати* – *прекорити*, *прекупити* – *прекуповати/прекупљивати*, *прерастати* – *прерастити* – *прерашићивати* итд.). С друге стране, уколико се у оквиру низа налазе два глагола с граматичким значењем СВ, један од њих обавезно има суфикс *-ну-*: *пресавијати (се)* – *пресавити (се)/пресавинути (се)*, *препадати (се)* – *препасти (се)/препаднути (се)*, *престизати* – *престићи/престигнути*.

6.4.2.1. Алтернација префикса *пере-* с још једним формантом, на материјалу руског језика, присутна је у корпусу у само једном случају. Ради се о алтернацији *пере-* / *об-* у случају глагола *перевенчатъся* (обележен је као народски) и *обвенчатъся*. Уколико се погледа видска парадигма мотивног глагола *венчатъся*<sup>363</sup>, запажа се да није присутан дериват на *пере-* у парадигми као један од парњака, али да у прва два значења (од укупно четири) и сам мотивни шири своју парадигму. У значењу у којем се код деривата на *пере-* успоставља алтернација с дериватом на *об-* (‘ступити у брак по црквеном канону’) наведеним глаголима одговара и *повенчатъся*. Стога би читава структура могла да се посматра и као тројно проширење, али пошто се овом приликом за основу узимају првенствено подаци доступни у одредници *перевенчатъся*, а мотивног *венчатъся* као секундарни, овај случај посматрамо као алтернацију двају префикса.

6.4.2.2. С друге стране, модели алтернације су у српском језику далеко бројнији. Издвојили смо укупно 16 модела алтернације префикса *пре-* с другим

---

<sup>363</sup> Који је у руском НСВ, а у српском *венчати се* одређује се као двовидски.

формантима у којима глаголи, према речничким наводима, имају истоветно значење у целости или барем у неком сегменту.

Највише модела (укупно 11) укључује два префикса: *пре-* / *о-* (*пресведочити се* / *осведочити се* : *осведочавати се*), *пре-* / *при-* (*превоleti* / *привоleti*), *пре-* / *у-* (*прештинути* / *уштинути*), *пре-* / *раз-* (*пределити* / *разделити*), *пре-* / *из-* (*предриблати* / *издриблати*), *пре-* / *с-* (*прежвакати* / *сажвакати*), *пре-* / *за-* (*преклињати* / *заклињати*), *пре-* / *до-* (*препратити* / *допратити*), *пре-* / *про-* (*прекријумчарити* / *прокријумчарити*), *пре-* / *от-* (*препочинути* / *отпочинути* : *отпочивати*) и *пре-* / *по-* (*пресустати* / *посустати* : *посуставати*).

У четири модела долази до алтернације три префикса: *пре-* / *у-* / *за-* (*престрашити* / *устрашити* / *застрашити*), *пре-* / *об-* / *по-* (*преновити* / *обновити* : *обнављати* / *поновити* : *понављати*), *пре-* / *ис-* / *на-* (*прекривити* / *искривити* : *искривљавати* / *накривити* : *накривљавати*) и *пре-* / *о-* / *ис-* (*претрпети* / *отрпети* / *истрпети*).

Један модел садржи четири префикса који, додати на основу глагола, дају идентичан резултат. Ради се о *пре-* / *о-* / *з-* / *са-* и глаголској основи *грешити*: *прегрешити* / *огрешити* : *огрешивати* / *згрешити* / *сагрешити*.

## 6.5. АНАЛИЗА СЕКУНДАРНОГ КОРПУСА

### 6.5.1. *Perfectiva tantum* у руском језику

С обзиром на различите акционалне и семантичке класе ексцерпираних глагола без видског пара НСВ, као и на њихову заступљеност у примарном корпусу, настојали смо да прилагодимо анализу секундарних (електронских) извора.

6.5.1.1. Од укупног броја доступних **дистрибутива у руском језику**, одабрали смо десет глагола за подробије коментарисање, а њихова фреквенција у НКРЯ дата је у табели. Најзаступљенији у НКРЯ јесте глагол *перечувствовать*, који припада дистрибутивима објектног типа – ‘искусити, преживети све или много тога’. Посматрани глагол у највећем броју случајева има објекатску допуну којом се указује на више актаната одређене категорије, нпр. *все, темам, много*:

- (521) *Она все **перечувствовала** и поняла* (Попов В. Будни гарема, 1994, НКРЯ);
- (522) *Большая часть книжки посвящена темам, которые Аркадий Аверченко великолепно знает, пережил, передумал, **перечувствовал*** (Сарнов Б. Русская проза XX века из запасников // «Огонек», 1989, НКРЯ);
- (523) *И много пришлось **перечувствовать** мне, пока наконец я не была обрадована открыткой из Норвегии...* (Савинкова С. А. Годы скорби // «Былое», 1906, НКРЯ)

С друге стране, премда се у речницима *перечувствовать* наводи искључиво у дистрибутивном, у НКРЯ га проналазимо и у редупликативном значењу, маркираном помоћу сложеног прилога *еще раз*: (524) *Есть возможность поделиться радостью и еще раз **перечувствовать** случившееся* (Иванова Л. Искренне ваша грешница, 2000, НКРЯ).

Знатно нижу фреквенцију поседује глагол *перевидеть*, такође дистрибутив објектног типа, који се одликује и постепеношћу. Због наведене компоненте, будући да она има карактер нарастања, сматрамо да *перевидеть* развија и прекономативно значење, посебно у конструкцији с основним обликом глагола, када, заправо, твори сложеницу – *видеть-перевидеть*. Ова околност не поништава дистрибутивно (објекатске допуне су у акузативу множине), већ глагол добија два акционална значења, уп.:

- (525) *С видом молодого, но бывалого писателя, который **видел-перевидел** не одну редакцию...* (Каралис Д. Автопортрет, 1999, НКРЯ);

- (526) *Да я их **видел-перевидела** в своей жизни целыми кучами!* (Осеева В. Динка, 1959, НКРЯ)

Незнатно нижу заступљеност у електронском корпусу има глагол *перецеловаться*. С обзиром на то да је реч о реципрочном глаголу, односно да подразумева активно учешће барем два (равноправна) актанта, припада субјектним дистрибутивима. Уп.: (527) *Краснов **перцеловался** со всеми полчанинами* (Шолохов М. А. Тихий Дон. Кн. третья, 1928–1940, НКРЯ); (528) *И все козаки, сколько их ни было, **перцеловались** между собою* (Гоголь Н. В. Тарас Бульба, 1835–1841, НКРЯ). С друге стране, у НКРЯ најмање су присутни глаголи *перегасить* и *пережалеть* – дистрибутиви објектног типа.

- (529) *Правильно кричал Кипиш, всех мы их **перегасим**, сучар колумбийских* (Ростовский А. Русский синдикат, 2000, НКРЯ);  
 (530) *Вырвался с черной половины на бульвары [...] **перегасили** фонари...* (Евдокимов И. В. Колокола, 1925, НКРЯ)  
 (531) *Всех не **пережалеешь**, батюшка!* (Григорович Д. В. Переселенцы, 1855–1856, НКРЯ)

ФРЕКВЕНЦИЈА ДИСТРИБУТИВА У НКРЈА	
Глагол	Фреквенција
<i>Перечувствовать</i>	317
<i>Перевидеть</i>	69
<i>Перцеловаться</i>	64
<i>Перезнакомить</i>	32
<i>Перепалить</i>	26
<i>Перебросать</i>	15
<i>Перегубить</i>	13
<i>Переродниться</i>	12
<i>Перегасить</i>	5
<i>Пережалеть</i>	5

Табела 61. Фреквенција дистрибутива у НКРЈА

### 6.5.1.2. Редупликativi у руском језику

Од четири ексцерпирана **редупликатива** без парњака НСВ у руском језику, у НКРЈА присутна су три, али с изузетно ниском фреквенцијом: *перекипятить* (4), *перезолотить* (1) и *переклеймить* (5). Последња два наведена глагола су у примарном значењу редупликativi, а у секундарном дистрибутиви. У НКРЈА се, међутим, *переклеймить* и реализује у дистрибутивном (секундарном) значењу, док бисмо на основу доступног примера за глагол *перезолотить* рекли да се остварује у прекономативном (в. ниже). Дакле, једино *перекипятить* у

потпуности кореспондира с речнички дефинисаним значењем, реализује се у својству редупликатива (у 532б ради се о метафоричкој употреби):

- (532) а) *Отраву **перекипятили** и снова испытали — на поросенке* (Грошек И. Легкий завтрак в тени некрополя, 1998, НКРЯ);  
б) [...] *сколько чувств, то грустных, то пламенных, **перекипятило** сердце в твоих материнских объятиях* (Зефилов В. Последний взгляд на Уфу (1851) // «Бельские просторы», 2013, НКРЯ).
- (533) *Кажется, никто из них не предполагал, что «Женщина в песках» [...] завоюет целых три приза. **Перезолотили**, что называется* (Соколянский А. Приглашение в тупик // «Общая газета», 1997, НКРЯ).
- (534) [...] *Тимофей у Сумарокова выкупил несколько десятков лучших племенных важенок и сразу **переклеймил** уши* (Голованов Г. Остров, или оправдание бессмысленных путешествий, 2002, НКРЯ);
- (535) *В отношении печати дело еще не так страшно, пока власти **переклеймят** целый город — времени пройдет немало* (Тихомиров Л. А. В последние дни, 1920, НКРЯ).

### 6.5.1.3. Прекорнативи у руском језику

Ниже у табели дата је фреквенција у НКРЯ одабраних десет руских **преконорматива**. Два глагола нису уопште присутна (*перевинтиться* и *перегорчить*), док су с узузетно малом учесталошћу регистровани *перегостить* (2)<sup>364</sup>, *переконфузить* (5), *перезаниматься* (6) и *перекушать* (9). Осим *перегостить*, наведени глаголи имају преконормативно значење, уп. нпр.:

- (536) *В прошлом году Ася Беляева, гордость школы, **перезанималась** перед экзаменом по литературе, не спала три ночи, питалась черным кофе и расстроила себе нервную систему...* (Панова В. Ф. Времена года. Из летописей города Энска, 1953, НКРЯ)
- (537) *Трудно себе представить что-нибудь влюбчивее этой крошки, она совершенно **переконфузила** маленького Томсона* (Дружинин А. В. Дневник (1845, НКРЯ).
- (538) [...] *трезвый Исидор всячески старался уверить генерала, говоря ему в сотый раз, что «мы в тайге, а мамзель за тыщу верст в городе» и что «вы, сударь, изволили **перекушать** на обеде, оттого икота, а вот будьте любезны, сударь, ваше превосходительство, раздеться и ложиться с богом спать»*<sup>365</sup> (Шишков В. Я. Угрюм-река. Ч. 5-8, 1913–1932, НКРЯ).

<sup>364</sup> Примарно значење је преконормативно, али је секундарно дистрибутивно. У примерима из НКРЯ посматрани глагол јавља се у дистрибутивном.

<sup>365</sup> Значење је пренето из домена означавања конзумирања хране у домен конзумирања напитака. Општа запажања о таквим преносима, уз посебан осврт на стилска својства глагола, дата су у Балек, 2020б.

Најзаступљенији прекономативни глагол у НКРЯ од одабраних јесте *перестараться* (296) – ‘показати већу забринутост него што треба’, а може се употребити и приликом изражавања ироније, како је у (540). Уп.:

- (539) *Вы перестарались с учением русского языка* (коллективный. Форум: Книга жалоб и предложений, 2004–2006, НКРЯ);  
 (540) *Ты смотри не перестарайся, — заметил сотрудник в штатском* (Житков А. Кафедра, 2000, НКРЯ).

ФРЕКВЕНЦИЈА ПРЕКОНОМАТИВА У НКРЯ	
Глагол	Фреквенција
<i>Перестараться</i>	296
<i>Переусердствовать</i>	147
<i>Переволюноваться</i>	114
<i>Перенервничать</i>	60
<i>Перекушать</i>	9
<i>Перезаниматься</i>	6
<i>Переконфузить</i>	5
<i>Перегостить</i>	2
<i>Перевинтиться</i>	0
<i>Перегорчить</i>	0

Табела 62. Фреквенција прекономатива у НКРЯ

#### 6.5.1.4. Imperfectiva tantum у руском језику

Глаголе без видског пара СВ у електронском корпусу такође смо сагледали на основу десет репрезентата, чија је заступљеност наведена у табели. Реципрочни глаголи с постфиксом *-ся*, будући да маркирају равноправно учешће више извршилаца у одређеној активности (а најчешће је реч о устаљеним формама понашања, деловања, комуницирања у оквиру какве заједнице), могу се условно назвати и дистрибутивима субјектног типа, без обзира на карактер денотиране радње.

На множину актаната може бити указано различитим лексичким средствима – конструкцијом *с + инструментал* јединине, именицом / заменицом на позицији субјекта у номинативу множине, посредно помоћу сложене узајамно-повратне заменице *друг друга*, која описује активност паралелну с оном која је означена глаголом НСВ без парњака и др. Уп. нпр:



- (541) а) *Должно быть, у скотного двора доярки загружают подъехавшую полторку бидонами, смеются, весело перебраниваются с шофером...* (Тендряков В. Суд, 1960, НКРЯ);  
 б) *Сердито перебранивались солдаты, толкая друг друга, на тропинке, не позволявшей рядом идти трем человекам...* (Торнау Ф. Ф. Гергебиль, 1880, НКРЯ)
- (542) а) *Старики долго перекорялись и спорили, а потом отправились решать свое дело...* (Мамин-Сибиряк Д. Н. Три конца, 1890, НКРЯ);  
 б) *Они кричали, перебранивались, перекорялись* (Жадовская Ю. В. В стороне от большого света, 1857, НКРЯ).
- (543) *И тут все ребята пересмеиваются и подмигивают друг другу...* (Драгунский В. Денискины рассказы/ Фантомас, 1963, НКРЯ)

С друге стране, издвојени глаголи без постформанта *-ся* одликују се друкчијим карактеристикама. *Перевевать*, на пример, поседује карактеристичне субјекатске и објекатске допуне – реч је о природним силама, ветру и др., које носе материје попут песка, лишћа итд. Код *перемежать* акценат је на *повременом* смењивању двеју различитих активности или пак два разнородна појма, а код *перекликать* означена је општа способност давања коме/чему надимка или позивања кога по имену. Уп.:

- (544) *Но ветры перевевают мертвые пески...* (Ефремов И. А. Час быка, 1968–1969, НКРЯ)
- (545) *Кандальных перекликали по фамилиям...* (Дорошевич В. М. Сахалин (Каторга), 1903, НКРЯ)
- (546) а) *На нём лжегосударь перемежал правду и ложь* (Усенко О. Повесть о капитане Кобылкине // «Родина», 2007, НКРЯ);  
 б) *Перемежал свои писания чтением...* (Голицын В. М. Дневник, 1918, НКРЯ)

Уп. табеларни преглед фреквенције глагола датога типа:

ФРЕКВЕНЦИЈА IMPERFECTIVA TANTUM У НКРЯ	
Глагол	Фреквенција
<i>Пересмеиваться</i>	174
<i>Перебраниваться</i>	77
<i>Перемежать</i>	62
<i>Перекоряться</i>	43
<i>Перешучиваться</i>	42
<i>Перекликать</i>	22
<i>Перецелкиваться</i>	8
<i>Перевевать</i>	1
<i>Переторговывать</i>	0
<i>Перехихикаться</i>	0

Табела 63. Фреквенција *imperfectiva tantum* у НКРЯ

### 6.5.1.5. Делимична дефектност видске парадигме у руском језику

6.5.1.5.1. У примарном корпусу идентификовано је укупно пет глагола СВ који у једном или пак више значења испољавају некорелативност са својим формалним видским парњаком, и свих пет смо претражили у НКРЯ.

Најфреквентнијим се показао глагол *пережить* (појављује се у више од 10400 примера), који испољава видску некорелативност према *переживать* у значењу у којем се реализује неодређена квантификација времена *неко време – п(р)оживети неко време*, па се трајање активности мора лексички ограничити. У прегледаних 100 примера из корпуса, у свега неколико се врши конкретизација трајања активности, односно у већини доступне грађе могућа је замена с парњаком НСВ (примери 547в). Ова замена, с друге стране, имплицира да су резултати активности присутни и у актуелном тренутку.

Да би се реализовало значење у којем није могуће заменити СВ несвршеним, контекст мора бити недвосмислен, што је (у прегледаним примерима) реткост. Друга могућност јесте употреба у оквиру условних реченица, у којима је неопходно да се радња денотирана глаголом *пережить* заврши пре почетка друге (тј. у примеру који је ниже наведен – пре него што се буде напомињало да је реч о метастазама, пацијент треба најпре да преживи операцију, в. 547б) Уп.:

- (547) а) *Но худший период подросткового возраста мы похоже уже пережили...* (Наши дети: Подростки, 2004, НКРЯ);  
б) *Если пациент эту вторую операцию переживёт [...] то всё-таки следует напомнить о том, что процесс метастазирования находится в заключительной стадии...* (Волос А. Недвижимость (2000) // «Новый Мир», 2001, НКРЯ)  
в<sup>1</sup>) *Говорю со знанием дела как мама и бабушка, которая пережила* [переживала – Т.Б.] *3 года тяжёлого дуркования дочки...* (Наши дети: Подростки, 2004, НКРЯ);  
в<sup>2</sup>) *Я слушала её, смотрела, как деревья потихоньку роняют листья, вспоминала всё хорошее, что пережила* [переживала – Т.Б.] *за этот год в Нанси...* (Запись LiveJournal, 2004, НКРЯ);

Глагол *переносить* заступљен је у НКРЯ с више од 7500 примера. Међутим, како је реч о хомониму, стваран број је далеко мањи. Наиме, *переносить*<sup>2</sup> (СВ) није пар с *перенашивать* у двама значењима у којима се подразумева физичко кретање (1) ‘принети / однети у неколико наврата, постепено’ и у значењу (2)

‘износити (робу, одећу)’<sup>366</sup>. У прегледаних 100 примера из НКРЈ посматрани глагол се не реализује, што не важи за хомонимску варијанту *переносити*<sup>1</sup> с граматичким значењем НСВ (чији је парњак *перенести*).

*Перемешать* није пар с *перемешивать*<sup>2</sup> када је реч о значењу ‘збунити се, погрешно проценити једно уместо нечег другог’. НКРЈ региструје глагол *перемешать* у 560 примера од којих смо прегледали 100 и ни у једном се не појављује у значењу у којем се манифестује некорелативност са *перемешивать*<sup>2</sup>, те стога дајемо пример из МАС: (548) [...] *пересчитывая цезарей, смешался, перемешал Калигулу и Клавдия* (МАС).

*Перемять* није пар с *переминать* у редупликативном значењу, а будући да је оно секундарно, да би се реализовала дата акционална семантика, неопходно је да буде означена адвербијалима попут *снова, еще раз, опять* (*поново, још једном, опет*) и сл. Чак и пример наведен у МАС не информише довољно јасно да је реч о редупликативном значењу, уп.: (549) *Перемять глину* (МАС).

У НКРЈ најмање је заступљен *перевалять*, са само два примера. Иако се према подацима из МАС може закључити да се некорелативност с *переваливать*<sup>2</sup> јавља у дистрибутивном значењу објектног типа, на основу примера из електронског корпуса јасно је да је некорелативност успостављена и када је реч о субјекатским допунама, уп.: (550) *Купање вышло неудачным: волны перевалили меня в песке* (Петров-Водкин К. С. Моя повесть. Часть 2. Пространство Эвклида, 1932, НКРЈ); (551) *Чай, он все пеньки у меня перевалил* (М. Н. Загоскин. Брынский лес, 1846, НКРЈ).

6.5.1.5.2. Глаголи НСВ који нису у односу потпуне видске парности с глаголима супротне видске садржине размотрени су у електронском корпусу на основу десет репрезентата. За разлику од највећег дела представљеног материјала, све одабране лексеме у оквиру дате подскуине присутне су у корпусу.

Највећом заступљеношћу одликује се глагол *перебирать* (више од 4000), који је само у свом примарном значењу парњак *перебрать*, а у преостала четири значења има своје самосталне „нише”. Приметно је да у три значења *перебирать*

---

<sup>366</sup> Стога може да се посматра и као прекономатив.

показује специфичност својих лексичких допуна – објекатских (најчешће је реч о предметима који су поређани према утврђеном редоследу (нпр. *струне, жице, дирке* и др.), делови тела (*рука, нога*) или какав предмет који у том случају служи као инструмент, а налази се у/на одговарајућем делу тела – нпр. *марама, штап* и сл.), односно субјекатских (када је такође реч о делу тела као експоненту читаве јединке).

Од 100 прегледаних примера из корпуса проналазимо неколико у којима се посматрани глагол појављује у значењима у којима није пар с *перебрать*. Наиме, у примеру (552а) глаголом *перебирать* уз допуне *ноги* и *лапы* у инструменталу описује се (по)кретање датих делова тела, док се у примеру (552б) означава врста посла који ће се обављати, те нема предодређено трајање, што је разлог због којег смо и ово значење уврстили у дату категорију (иако не одговара речничкој дефиницији). У ситуацији описаној у (552в) такође је употребљена допуна у инструменталу, лексикализована именицом *зубы*, али је глагол (управо због значења објекатске допуне-инструмента) прешао у домен означавања говорне активности. Уп.:

- (552) а<sup>1</sup>) *Те бегуны, которых ветер подталкивал в спину, кренились назад и, казалось, только **перебирали** ногами [...], чтобы их не унесло в самый дальний конец парка* (Сальников А. Б. Петровы в grippe и вокруг него // «Волга», 2016, НКРЯ);  
а<sup>2</sup>) *Найда ложится в тёплом углу у печки и спит тревожно, дергается, лает, **перебирает** лапами во сне...* (Коваль Ю. Листобой, 1972, НКРЯ)  
б) *Мы закончим филфак, и нас как двух мудаков посадят **перебирать** какие-нибудь замусоленные карточки* (Запись LiveJournal, 2004, НКРЯ).  
в) *Она глядит на него и что-то **перебирает** запавшими губами, мямлит, но слов не разобрать* (Ordinamenti // «Экран и сцена», 2004.05.06, НКРЯ).

Један од најзаступљенијих глагола у секундарном корпусу јесте *переписываться* (доступан у више од 1600 примера; видски пар глаголу *переписаться* кад је реч о значењу ‘записати се, уписати се у/на друго место, списак’). Међутим, *переписываться* своју самосталну „нишу” развија кад је реч о реципрочној активности размене писама, порука и сл. с другом особом (уп. срп. *дописивати се : дописати се*). *Перебегать* је такође прилично заступљен у НКРЯ, са више од 1300 примера, али у 100 прегледаних налазимо тек неколико у којима се дати глагол реализује у значењима у којима се манифестује видска

некорелативност с *перебежать*. Реч је о значењу ‘брзо се кретати, премештати’ (када је на позицији субјекта именица са значењем светлости: *сенка, светлост* и сл.) и ‘пружати се, пролазити кроз нешто’ кад је реч о општем својству налажења на каквој површини (дакле, реч је о трајном стању). Уп.:

- (553) *Переписывались* они довольно продолжительное время, а потом переписка заглохла сама собой... (Буянов Б. Про Аглаю Гусякову // «Волга», 2013 НКРЯ);
- (554) Сначала *переписывались*, а потом как-то потерялись, не знаю, что с ним сейчас (Дурненков В. Мир молится за меня, 2005, НКРЯ).
- (555) а) *Кожа лица его, особенно лба, перебежала*, выражая усилие доосмыслить, о чём его спросили (Солженицын А. В круге первом, т.1, гл. 1-25 (1968) // «Новый Мир», 1990, НКРЯ).  
б) [...] последние язычки пламени еще *перебежали* время от времени по обугленным веткам (Михальский В. Прощеное воскресенье // Октябрь, 2009, НКРЯ).

С друге стране, најмање су заступљени глаголи *пережевывать* (263) и *перезванивать* (122). Први наведени глагол није пар с *пережевать* када је реч о квалификацији говорне (ређе писане) активности – ‘бити досадан говорећи / пишући о једном те истом’. Како се на основу контекста може закључити, да би се могло прецизно рећи остварује ли се *пережевывать* у наведеним значењима, неопходно је да то буде на одређени начин експлицирано – било помоћу лексичке глаголске допуне (нпр. *миф, припев, события, банальности* итд.), било помоћу укупног значења реченице (најчешће у полипредикативним реченицама – помоћу другог глагола, и то када *пережевывать* не манифестује разлике према *пережевать*). Уп.:

- (556) Но я не могу думать о приятном, агонизирующие мысли *пережевывают* недавние события (Андреева Ю. И. Многоточие сборки, 2009, НКРЯ);
- (557) [...] может легко создаться впечатление, что авторы-антисемиты [...] *пережевывают* одни и те же аргументы, кем-то давно найденные (Верхотуров Д. Пособие для антисемитоискателя // Интернет-альманах «Лебедь», 2003.11.23, НКРЯ);
- (558) Зато в общепринятой литературе считается, что если методично *пережевывать* банальные истины — это философия (Грошек И. Реставрация обеда, 2000, НКРЯ).

*Перезванивать* своју „нишу” према *перезвонить* испољава у значењима ‘чинити да напоредо звоне сва звона’ и ‘одавати напоредо или истовремено звук – о звонима’, односно ‘напоредо звонити ударајући се о нешто или једно о друго’. Од

прегледаних 100 примера, некорелативност се испољава у 16, у којима се у највећем броју као субјекатска допуна јавља именица у номинативу множине *колокола*, осим у једном, где је реч о лексеми *былка*. Уп.:

- (559) *Почему-то долго- долго, часами **перезванивают** колокола* (Шмеман А. Д. Дневники, 1973–1983, НКРЯ);
- (560) *Уныло **перезванивали** великопостные колокола* (Шишков В. Я. Угрюм-река. Ч. 5-8, 1913-1932, НКРЯ);
- (561) *Камышовые былки под ногтями у Игната **перезванивают*** (Шолохов М. А. Коловерть, 1925, НКРЯ).

### 6.5.1.6. Проширење видске парадигме у руском језику

#### 6.5.1.6.1. Тип 1

Издвојили смо пет низова глагола који припадају скупини проширења видске парадигме типа 1. Међу одабраним репрезентима налазе се три низа који припадају тзв. канонским видским триплетима (низови са основом *крестить*, *листать* и *тасовать*), на основу којих се још једном показује да су чланови унутар датих ланаца неједнако присутни у корпусу, те да секундарно имперфективизовани глаголи могу бити и најмање (што је чешће), али и највише заступљени.

Осим тога, опречне вредности појављују се и кад се узме у обзир фреквенција двају префиксираних глагола НСВ као варијантних граматичких облика једног префиксираног глагола СВ. Наиме, како подаци из доленаведене табеле показују, у оквиру низа с основом *калить* продуктивнији је итеративни суфикс *-ива-* у односу на конкурентни *-я-*, док је у низу с основом *сеять* више заступљен глагол са суфиксом *-ва-* у односу на дериват са суфиксом *-ива-* (суштински, у датом случају реч је само о проширењу основе, али формално се дати суфикси раздвајају).

Морамо скренути пажњу на низ с основом *тасовать*, који је овде сврстан у проширење типа 1, док је раније дериват на *пере-* наведен у оквиру проширења типа 2, заједно с другим префиксалним дериватима од исте основе (в. одељак 4.5.1.5.2.), где је речено да окосница проширења јесте значење *промести карте*, као и да дериват на *пере-* има шири семантички опсег у односу на остале (разлика у

наведеној фреквенцији проистиче из објективних околности јер се, како смо раније поменули, НКРЈ налази у фази реконструкције, па се материјал датог корпуса повећава). Управо је то разлог издвајања поменутог низа и у овом одељку, јер деривати на *пере-*, осим семантичких, имају и акционално – *редупликативно* – значење, као и просторно, које се тиче друкчијег размештаја предмета (дакле, јавља се и с другим лексичким допунама, не само с именицом *карте*).

ФРЕКВЕНЦИЈА ПРОШИРЕЊА ТИПА 1 У НКРЈ			
Проширење	Мотивни	Преф.	Сек. <sup>367</sup> имперф.
<i>креститъ – перекреститъ – перекрециватъ</i>	2473	1132	62
<i>листатъ – перелистатъ – перелистыватъ</i>	1389	517	1197
<i>перекалитъ – перекаливатъ / перекалятъ</i>	15	5	1
<i>пересеятъ – пересеватъ / пересеиватъ</i>	15	27	4
<i>тасоватъ – перетасоватъ – перетасовыватъ</i>	200	74	26

Табела 64. Фреквенција проширења типа 1 у НКРЈ

#### 6.5.1.6.2. Тип 2

Алтернација префикса (тј. проширење типа 2) у руском језику, према нашим запажањима, присутна је само у једном случају у којем се замењују префикси *пере-* и *об-* додати на основу *венчатъся*. Дериват на *пере-* присутан је у НКРЈ у 41 примеру, док је *обвенчатъся* регистрован у 821.

Иако је нама алтернација наведених форманата деловала неодрживо јер смо под утицајем српског језика анализи грађе приступили с претпоставком да се код деривата на *пере-* развило значење *венчати се с неким другим* (тј. да глагол има реформативно акционално значење), примери из НКРЈ оправдавају издвојени модел алтернирања префикса.

Као што се може видети из ниже наведених примера, и *перевенчатъся* и *обвенчатъся* значе *склопити брак*, а појављују се у истоветним синтаксичким околностима – како са субјекатском допуном у номинативу (у 562а она је неексплицитна, али из контекста је јасно да је реч о датом типу допуне) тако и с

<sup>367</sup> Под овим термином подразумевамо глаголе с итеративним суфиксима *-ива-* / *-ыва-*, осим уколико се секундарна имперфективизација не остварује једино помоћу суфикса *-а-* / *-я-*. Уколико су конкурентни, предност се даје суфиксима *-ива-* / *-ыва-*.

експлицитним коагенсом, формализованим помоћу предлошко-падежне конструкције *c + инструментал*, уп.:

- (562) а<sup>1</sup>) — Ничего; *дом им куплю и Ивана в купцы запишу, **перевенчаются*** [обвенчаются – Т.Б.] *и станут жить* (Лесков Н. С. Очарованный странник, 1873, НКРЯ);  
а<sup>2</sup>) *По пути в Корею заехал сюда, чтобы **перевенчатся*** [обвенчаются – Т.Б.] *с прибывшею из России невестой* (архиепископ Николай Японский (Касаткин). Дневники святого Николая Японского: в 5 т, 1896, НКРЯ).  
б<sup>1</sup>) ***Обвенчались*** [перевенчались – Т.Б.] *мы в маленькой и тёмной дачной церкви, только при самых необходимых свидетелях* (Арцыбашев М. П. Жена, 1905, НКРЯ);  
б<sup>2</sup>) *Он сдержал слово и через три месяца **обвенчался*** [перевенчался – Т.Б.] *с Анриеттой* (Ломунова М. Счастья миг золотой и горькие утраты // «Наука и религия», 2007, НКРЯ).

### 6.5.2. *Perfectiva tantum* у српском језику

Издвојили смо по десет репрезентата из три групе глагола за анализу фреквентности у секундарним (електронским) корпусима у српском језику.

#### 6.5.2.1. Пердуративи у српском језику

Иако присутни у примарном, најалост, у секундарном корпусу имају изузетно мали број репрезентата. Наиме, од десет глагола, колико је подвргнуто претрази, КССЈ и ПКСЈ региструју само два – *преседети* (укупна фреквенција 340) и *преплакати* (69).

Приметно је, наиме, да се у највећем броју доступних примера (187) лексеме *преседети* у помоћном електронском корпусу трајање радње смешта у временски оквир. Он може бити конкретан, експлицитно наведен у реченици, како је у следећим примерима: (563) *Тамо је **преседео** скоро три деценије гледајући кроз прозор* (bizlife.rs, ПКСЈ); (564) *Кључни играчи Сингидунума су последњих 10 минута **преседели** на клупи* (sportindeks.rs, ПКСЈ).

С друге стране, на временски оквир може се упућивати посредно, уколико се лексикализује неком именицом, или синтагмом, која денотира догађај за који је



искуствено познато колико (обично) траје, нпр.: (565) *Александар Коларов цео меч је **преседео** на клупи* (okradio.rs, ПКСЈ).

Све горенаведено важи и за *преплакати*, премда се овај глагол појављује, за разлику од *преседети*, само у ПКСЈ (с фреквенцијом 69), и то махом у примерима у којима се трајање денотиране активности посредно временски локализује, уп.: (566) *Не сећам се последње књиге код које сам **преплакала** последњих педесет страна* (laguna.co.rs, ПКСЈ); (567) *После тих речи **преплакала** сам пут од Бјеловара до куће* (src.rs, ПКСЈ).

Уп. табеларни преглед фреквенције глагола датага типа:

ФРЕКВЕНЦИЈА ПЕРДУРАТИВА У КССЈ И ПКСЈ			
Глагол	КССЈ	Пом. сл. корп.	Укупна фреквенција
<i>Преседети</i>	153	187	340
<i>Преплакати</i>	0	69	69
<i>Презевати</i>	0	0	0
<i>Прејечати</i>	0	0	0
<i>Преклечати</i>	0	0	0
<i>Прекутрити</i>	0	0	0
<i>Прелутати</i>	0	0	0
<i>Препостити</i>	0	0	0
<i>Пресањати</i>	0	0	0
<i>Прехркати</i>	0	0	0

Табела 65. Фреквенција пердуратива у КССЈ и ПКСЈ

#### 6.5.2.2. Глаголи са значењем просторне детерминације у српском језику

Просторна детерминација обележена префиксом *пре-* у српском језику (семантички манифестована у правцу денотирања компоненте *преко, кроз, с једног краја на други* и сл.), насупрот нашим очекивањима, показала се као изузетно непродуктивна у живој употреби.

Наиме, од размотрених десет, само четири се активно реализују. Најфреквентији је глагол *преишиати*, али се појављује у речнички регистрованом значењу ‘јурећи, летећи преко чега пројурити’ само једном, уп.: (568) *Колеге који долазе из иностранства редовно **преишиају** Нови Сад, јер једноставно није обележен* (b92.co.rs, ПКСЈ). Међутим, дати је глагол далеко продуктивнији у значењу које се, како се нама чини, метафорички развило – *престићи, претећи*,

*превазићи кога у нечему* (у доленаведеним примерима имплицирано је да су поређени ентитети у једном тренутку били на истом ступњу развоја). Уп.:

- (569) *Људи из Анталије су то довели скоро до савршенства, али их је Словенац прешишао* (partizan.rs, ПКСЈ);  
 (570) *Тужно је рећи, али Бугари су нас прешишали у том сегменту за 10 година* (skijanje.rs, ПКСЈ).

Само један пример у електронским изворима садржи глагол *прецрпсти*, али мислимо да није употребљен у оном значењу које је дато у РМС (*црпући пренети на друго место*) него да је реч о истоветном значењу које поседује *исцрпсти* (што би било пример префиксалне алтернације), уп.: (571) *Венцловић каже да је читање бескрајна пловидба: „Заплине ли човек, не ласно исплива; писмо се шири, ни га ко икад може прецрпсти ни му краја наћи.”* (rastko.org.rs, ПКСЈ)

Осим тога, *прерити* у електронским корпусима срећемо три пута, али само једном у контексту у којем је јасно да се ради о земљи: (572) *А колику је штету направило! Неких четрдесет кућица кромпира прерило!* (Шолохов, М. Тихи Дон II., 1974, ПКСЈ)

Уп. табеларни преглед фреквенције глагола датог типа:

ФРЕКВЕНЦИЈА ГЛ. С ПРОСТОРНОМ ДЕТЕРМ. У КССЈ И ПКСЈ			
Глагол	КССЈ	Пом. ел. корп.	Укупна фреквенција
<i>Прешишати</i>	1	205	206
<i>Прерити</i>	2	1	3
<i>Превадити</i>	0	1	1
<i>Прецрпсти</i>	0	1	1
<i>прегнездити се</i>	0	0	0
<i>Прегрувати</i>	0	0	0
<i>Препарати</i>	0	0	0
<i>Пресклизнути</i>	0	/	0
<i>Претелалити</i>	0	0	0
<i>Претурпијати</i>	0	0	0

Табела 66. Фреквенција глагола с просторном детерминацијом у КССЈ и ПКСЈ

### 6.5.2.3. Прекономативи у српском језику

Дата скупина није бројна у примарном корпусу. Најзаступљенији јесте *преокупирати*, код којег се квантификативно одређење *преко норме* огледа у значењу ‘сувише оптеретити, заокупити послом, бригом око чега’. С друге стране, примери показују да деловање на психоемоционално стање човека не мора нужно бити негативно, како је у (574) и (575):

- (573) *Почетком године појачане емоције могу да **преокупирају** Ваше мисли* (astrodream.rs, ПКСЈ);  
(574) *Ови јунаци су осмишљени тако да вам **преокупирају** пажњу од самог почетка...* (iserbia.rs, ПКСЈ);  
(575) *Већ га је нека друга идеја **преокупира**ла и он креће испочетка* (opusteno.rs, ПКСЈ).

Из наведеног значења метафорички се развило *физички запосести на одређени временски период*, што видимо у примеру (576) *Деца су била таман довољно велика да **преокупирају** преко дана оба кућна компјутера...* (blog.rs, ПКСЈ)

Глаголи у наставку показују припадност прекономативном НГР. *Претоплити* указује на физичко својство ентитета, односно да је нешто *превише топло* (односно *учинити превише топлим*), док је код *презапослити* прекономативност изражена јер је неко *превише запослен*. Међутим, *прегладнети* има опречну семантику. С једне стране, означава *јакко огладнети*, док, с друге, указује на то да је неко толико дуго био гладан да је *престао да осећа глад*. Пошто је унутар лексичке форме градиран осећај глади, као прекономативно значење узимамо оно у којем је глад достигла свој врхунац (и због преизражене особине глад је на извештан начин анулирана, премашена), док бисмо *јакко огладнети* сврстали у глаголе с почетним значењем – *јакко огладнети* = *постати јакко гладан*.  
Уп.:

- (577) *[...] већ смо **прегладнели** и на ручак више нико и не мисли...* (blic.rs, ПКСЈ)  
(578) *Како облачити бебу за излазак напоље и одлазак у шетњу а да је не **претоплимо** а да јој опет не буде хладно...* (mojpedijatar.co.rs, ПКСЈ)  
(579) *Пажњу јавности преусмераваати са важних проблема на неважне. **Презапослити** јавност поплавом небитних информација...* (blogosfera.rs, ПКСЈ)

Уп. табеларни преглед фреквенције глагола датог типа:

ФРЕКВЕНЦИЈА ПРЕКОНОРМАТИВА У КССЈ И ПКСЈ			
Глагол	КССЈ	Пом. ел. корп.	Укупна фреквенција
<i>Преокупирати</i>	16	75	91
<i>Прегладнети</i>	4	3	7
<i>Претоплити</i>	0	4	4
<i>Презапослити</i>	0	1	1
<i>Пребујати</i>	0	0	0
<i>превечерати се</i>	0	0	0
<i>преизмучити се</i>	0	0	0
<i>Преначитати</i>	0	0	0
<i>преузбудити се</i>	0	0	0
<i>Пречезнути</i>	0	0	0

Табела 67. Фреквенција преконоратива у КССЈ и ПКСЈ

#### 6.5.2.4. *Imperfectiva tantum* у српском језику

Већина глагола без парњака СВ такође није присутна у КССЈ и помоћном електронском корпусу. С највећим бројем примера регистрован је глагол реципрочне активности *препирати се*, мада претпостављамо да *преговарати* далеко премашује заступљеност дату у доленаведеној табели јер је податак заснован само на основу КССЈ, не и ПКСЈ.

Од пет посведочених глагола у активном фонду српског језика, четири денотирају: трајна стања (*пребивати*), одговарајући модел понашања (*пренављати се*), односно реципрочне активности које подразумевано трају дуже (или неодређено) време (*препирати се*, *преговарати*), уп.:

- (580) *Има једна рибица што **пребива** на дну мора* (blog.rs, ПКСЈ);  
(581) *Вјешала се ногама и спуштала главу доље, вјешала се кљуном и спуштала ноге да висе, а послије **се** опет **пренављала** и накретала главу као госпојица на шетњи* (rastko.org.rs, КССЈ).  
(582) *Родитељи су изјавили да **се** свађају и **препиру** све време* (decijisajam.co.rs, ПКСЈ);  
(583) *Уметници морају да потраже стручну помоћ економиста и правника који **ће** **преговарати** уместо њих...* (021.rs, ПКСЈ).

Специфичност у погледу акционалне семантике, манифестована као редупликативност, присутна је једино код *преоружавати (се)* са значењем *опскрбљивати, снабдевати кога новим наоружавањем, новом војном спремом; замењивати старо наоружање новим*. Уп.: (584) *Познато је да армија САД [...] годинама уназад **преоружава** поједине јединице посебне намене...* (kalibar.rs, ПКСЈ)

ФРЕКВЕНЦИЈА <i>IMPERFECTIVA TANTUM</i> У КССЈ И ПКСЈ			
Глагол	КССЈ	Пом. ел. корп.	Укупна фреквенција
<i>Преговарати</i>	1356	/	1359
<i>препирати се</i>	343	909	1252
<i>Пребивати</i>	246	975	1124
<i>пренављати се</i>	0	2	2
<i>преоружавати (се)</i>	0	1	1
<i>Презајмљивати</i>	0	0	0
<i>Прелипсавати</i>	0	0	0
<i>Препочитати</i>	0	0	0
<i>Пресачињавати</i>	0	0	0
<i>Престајкивати</i>	0	0	0

Табела 68. Фреквенција *imperfectiva tantum* у КССЈ и ПКСЈ

### 6.5.2.5. Делимична дефектност видске парадигме у српском језику

6.5.2.5.1. Глаголе СВ који у једном или више значења нису у односу видске парности са својим корелатима сагледали смо у секундарном корпусу на основу пет репрезентата. Наиме, глагол *прецикнути* се уопште не појављује као резултат претраге, а *преварити (се)* не појављује се у адекватним значењима – *свладати, обузети, затајити, скратити време, полакомити се*.

*Претрнути* смо издвојили услед семантике допуна, тј. уколико овај глагол има као објекатску допуну лексему која се односи на *позитивно конотирано осећање*, тада, условно, долази до некорелативности, будући да се *трнути* односи на негативна осећања, непријатне сензације. Иако *претрнути* у електронским корпусима поседује фреквенцију 244, у највећем броју случајева се лексичка допуна, експлицирана помоћу конструкција *од / из + генитив (од страха, од изненађења; из страхопоштовања)*, односи на какво негативно осећање. У свега неколико примера може се на основу ширег контекста закључити да је реч о позитивном осећању, те уједно у тим значењима *трнути* и *претрнути* нису видски парњаци:

(585) *Одједном горе, на капији, појави се отац њен. Софка од среће претрну кад га спази, и умало, заборавивши се, не потрча к њему* (Станковић Б. Нечиста крв, КССЈ);

(586) [...] *Он претрну. Неочекивана небеска појава заврте му главу, обухвати га слатка језа, а реч му запе у грлу* (Миланковић М. Кроз царство наука, КССЈ).

Издвојили смо и глагол *пребринути*, који није видски пар *бринути* у пренесеном значењу, када се односи на смрт – *свршити са животом, умрети*. Овај се глагол појављује у 170 реализација, али нисмо приметили да се у неком од значења односи на умирање већ искључиво на престанак забринутости. С друге стране, и у примеру из речника појављује се уз именицу *брига* у својству лексичке допуне, а на смрт се упућује контекстуално, на основу смисла реченице, уп.: (587) *Кад неко погине, српски војник каже: пребринуо бригу* (РМС).

*Преставити се* такође нема видског пара у примарном значењу *умрети*, док у секундарном има истоветно значење као и *представити се*, што се запажа и у активној употреби. Значење *умрети* уочили смо у 20 примера у КССЈ (у помоћном електронском корпусу дају се разни облици (и неких других глагола), а укупна фреквенција износи 651). Уп.:

- (588) [...] *пресели се у Острог код Даниловграда и подиже надалеко чувен манастир у коме се и преставио у Господу у 16. Веку* (Православље, КССЈ);  
(589) [...] *упита има ли још какву жељу, на шта овај одговори да би волео видети своју земљу пре него што се представи* (Петровић Р. Бурлеска господина Перуна бога грома, КССЈ).

6.5.2.5.2. Према нашим запажањима, само један глагол НСВ показује одступања од свог видског пара. Наиме, *предисати*, за разлику од *предахнути*, поседује значења уз прекиде *тешко дисати* и *одисати*<sup>368</sup>, а у двама примерима доступним у помоћном корпусу илустрована су оба:

- (590) [...] *ми дубоко и снажно осјећамо, као нико, сву љепоту и мирис ове слатке и свијетле поезије која предише* [одише – Т.Б.] *древном старином као кита сува босиљка* (rastko.org.rs, ПКСЈ);  
(591) *Око 6 ујутро болови су постали баш јаки, ја трпим, трпим, успевам мало предисати, међутим ускоро ми крећу лагано и напони* (ringeraja.rs, ПКСЈ).

---

<sup>368</sup> Пошто дериват на *пре-* има исто значење као и дериват на *о-*, у датом сегменту ови се глаголи могу уврстити у скупину проширења типа 2.

## 6.5.2.6. Проширење видске парадигме у српском језику

### 6.5.2.6.1. Тип 1

Проширење типа 1 на материјалу глагола с префиксом *пре-* у српском језику, односно фреквенција чланова, сагледана је на основу пет низова. Како се на основу података доступних у табели 63. може приметити, заступљеност је и у датом случају веома дискутабилна и зависи од конкретног низа.

На пример, мотивни *кршити* и префиксал СВ *прекршити* далеко су бројнији у корпусу од секундарно имперфективизованог глагола *прекршавати* (фреквенција 2), што може значити или да је овај итеративни глагол релативно недавно постао део триплета или пак да се његово постојање у језичкој свести говорника доживљава као сувишно, те је стога маргинализован.

Незнатну заступљеност у односу на остале чланове низа (тј. двовидски *ноћити* и изведеницу СВ *преноћити*) показује и *преноћивати* (фреквенција 1), те можемо претпоставити да су разлози идентични као у претходном случају. Поред тога, с обзиром на то да је овде „база” двовидски глагол, сматрамо да је започет процес његовог преласка у граматичко значење НСВ.

- (592) [...] био је врло изненађен видевши господина Фога како **прекршава** своју тачност и појављује се у том неуобичајеном часу (Верн Ж. Пут око света за 80 дана, КССЈ).
- (593) Милош је спроведен за Ниш и успут по наредби заптија чистећи ђубре по свима хапсанама, у којима је до Ниша **преноћивао**, 27. децембра, трећег дана Божића... (rastko.org.rs, ПКСЈ)

Најнижу заступљеност, како у погледу појединачних чланова тако и у погледу низа у целини, показује низ *препитавати* – *прéпитати* (поседује реформативно акционално значење *изнова испитати, истражити*) / *прéпитати* (*исхранити, прехранити*), где се само глагол НСВ појављује у секундарним корпусима, и то у свега два примера. Премда један облик НСВ одговара двама сасвим различитим глаголима СВ, у корпусу се *препитавати* реализује као корелат глаголу с реформативном семантиком, уп.:

- (594) [...] или да је науци сасвим предат, или какав занат полезан да зна и да је вредан не само себе сама **препитавати**, но и другима помоћи (rastko.org.rs, ПКСЈ);
- (595) [...] капитал довољан саставе, од којег дохотка да се могу како учитељи содржавати тако и неко число оскудних ученика **препитавати** (rastko.org.rs, ПКСЈ).

Када је пак реч о самим дериватима СВ, оба се у помоћном електронском корпусу појављују по два пута, уп.:

- (596) а) [...] ми имамо уписат у либра [у књиге – Т.Б.] ово љето, и љуту глад, и вриједно ваше господство, како сте **препитали** [прехранили – Т.Б.] у ову крајину оволики пук... (rastko.org.rs, ПКСЈ)
- б) А лепотана поету са краватом би требало мало да **препитају** одговорни... (b92.rs, ПКСЈ)

ФРЕКВЕНЦИЈА ПРОШИРЕЊА ТИПА 1 У КССЈ И ПКСЈ						
Проширење	Мотивни		Преф. / Суф.		Сек. имперф. / Суф. дерив. с префиксом	
	КССЈ	ПЕК	КССЈ	ПЕК	КССЈ	ПЕК
<i>криштити – прекришити – прекришавати</i>	2733	>11000	>2000	>7000	1	1
<i>ноћити / преноћити – преноћивати</i>	137	625	458	1271	0	1
<i>прекупити – прекуповати / прекупљивати</i>	0	7	0	0	2	2
<i>препитавати – препитати – прѣпитати</i>	0	2	0	2	0	2
<i>преступити – преступати / преступљивати</i>	47	/	0	34	0	0

Табела 69. Фреквенција проширења типа 1 у КССЈ и ПКСЈ

#### 6.5.2.6.2. Тип 2

Алтернација префикса, односно проширење типа 2, сагледана је кроз неколико модела. Наиме, први јесте (1) модел с највећим бројем префикса који се могу замењивати у неком значењском сегменту – *пре-* / *о-* / *з-* / *са-*, потом (2) модел *пре-* / *о-* који има највише појединачних примера проширења (у датом случају 5), као и (3) два модела који их следе по броју појединачних примера проширења – *пре-* / *при-* и *пре-* / *из-*, с по четири издвојена низа.

Наиме, модел алтернације у којем четири префикса (*пре-*, *о-*, *з-* и *са-*) могу да се међусобно замењују с готово истоветним резултатом за основу има глагол *грешити*. У РМС се наш (с аналитичке тачке гледишта) полазни глагол *прегрешити* дефинише управо преко осталих деривата – *огрешити се о што*, *сагрешити*, а у погледу заступљености је на последњем месту у поређењу с



осталим изведеницама-члановима низа (уп. табелу 64). Анализа је, међутим, показала, да замена префикса није увек могућа. Изведенице на *о-* (*огрешити (се) : огрешивати (се)*) изискују употребу у оквиру предлошко-падежне конструкције *о + акузатив*, где се акузативом формализује особа / предмет према којој је учињена нека неправда (нпр. (597) **Огрешила се о мене**; (598) *Добро је што ме ниси послушао, **огрешило би се о свој суд*** – примери наши – Т.Б.), док *згрешити* и *сагрешити* или не захтевају никакву предлошко-падежну конструкцију у функцији допуне (уп. (599) *Он јесте **згрешило/сагрешило**, убио је свога брата, али пазите шта радите* (ПКСЈ); (600) *То није неки осећај који вас насумично споадне када закључите да је особа која је **згрешила/сагрешила** довољно испаштала* (ПКСЈ)) или је пак неопходно дативом истаћи коме је неправда учињена (уп. (601) *Теби сам јединој **згрешило**, а све остало више није важно* (ПКСЈ); (602) *Прихватамо да смо грешан народ, да **сагријешисмо** небу и земљи али ми се кајемо и молимо* (ПКСЈ)). Поред тога, *згрешити* и *сагрешити* срећу се углавном у текстовима религијског карактера, што је такође специфична околност с аспекта слободне заменљивости.

Највише репрезентата у примарном корпусу има алтернативни модел *пре-* / *о-*, укупно 5. Ипак, кад се сагледа бројчани однос унутар модела у секундарном корпусу, запажа се да су деривати на *о-* далеко бројнији, а на *пре-* или потпуно одсуствују (*предолети* и *преогрнути се*) или су присутни с веома ниском фреквенцијом (*пребајати*, *препасати*, *пресведочити*).

Приметно је код низа с основом *бајати* да је значење у активном фонду повезано углавном с извршењем магијских обреда, док се у речничкој одредници глагола *пребајати* у РМС наводи ‘бајући излечити, обајати’. Алтернација је, како се нама чини, могућа, уп.:

- (603) а) [...] *мајка ми, свекрва такорећи, води коло с крвав чаршаф, како ли је то **пребајала*** [обајала – Т.Б.], *ја не знам* (vranjske.co.rs, ПКСЈ);  
 б) *Узме се ћерамида па се пред спавање угреје на ватри, у оцаку, па се **обаје*** [пребаје – Т.Б.] *и хукне и помокри три пута* (blog.rs, ПКСЈ).

*Препасати* и *опасати* поклапају се у значењу *ставити око паса*. Иако је *препасати* у ПКСЈ регистрован с фреквенцијом 5, алтернација је могућа само у једном примеру, уп.: (604) *Отрча до лимузину, отвори задња врата, скина од*

задње седиште некакав фротир, на **препаса** [опаса – Т.Б.] око половину [око појаса – Т.Б.], *испаде као фустанче* (vranjske.co.rs, ПКСЈ). Осим тога, сматрамо и да *опасати* има друкчија семантичка својства, тј. да се њиме означава *потпуна* обухваћеност опасаног ентитета (не одређена површина), те да је замена с *препасати* могућа уколико се експлицитно одреди да се опасивање извршава искључиво на неопходном делу. Уп.:

- (605) [...] *произведено је више од 12 милиона садница толико да би се могла два пута **опасати** [\*препасати – Т.Б.] цела наша планета...* (pokretgoranakula.org.rs, ПКСЈ);
- (606) *А ови имају ову дужност: сабљу, лук, тоболац да **опашу** [\*препашу – Т.Б.] и да носе за царем где се нареди...* (rastko.org.rs, ПКСЈ)

Префикс *пре-* у *пресведочити* суштински нема никакву лексичку вредност која би га издвојила у односу на *осведочити* : *осведочавати*. Међутим, с обзиром на то да изведенице на *пре-* и *о-* упркос семантичкој истоветности показују друкчије валенцијске особине, неопходно је обратити пажњу на граматикализацију објекатских допуна (*осведочити* : *осведочавати* не употребљавају се уз допуну *о* + *локатив*). Ако се узме у обзир и да је *пресведочити* застарео облик, очигледно је да је истиснут из система, па стога не чуди што је регистрован само једном; уп.: (607) *Дух Свети је послат на свет да **пресведочи** о нашој грешности и последицама греха* [осведочи нашу грешност и последице греха – Т.Б.] (propovedi.in.rs, ПКСЈ).

По четири низа садрже алтернативни модели *пре-* / *при-* и *пре-* / *из-*. Треба истаћи да се у низу у којем (формално) изведенице на *пре-* могу да алтернирају с онима изведеним префиксом *при-* ове прве уопште не региструју у активном фонду српског језика, доступном путем електронских корпуса. Дакле, иако *преволети*, *прегрлити*, *пресетити се* и *пресмочити* имају у речницима истоветне дефиниције као и деривати на *при-*, у пракси се то не може потврдити и не можемо рећи да ли је реч о грешци или су временом прешле на периферију лексичког система.

С друге стране, поједине изведенице на *пре-* које алтернирају с онима изведеним формантима *из-/ис-* бројније су у односу на потоње, нпр. *предриблати* и *претући*. Премда може деловати да су *претући* и *истући* у градационом односу, односно да *претући* има својство преконорматива денотирајући већи степен резултата активности од *истући*, то се у корпусу није потврдило. Наиме, ни код

*претући* није имплицирано да је наступила смрт нити се може из глаголске семантике рећи да је реч о озбиљнијим повредама: *добро* (много) *претући* / *добро* (много) *истући* // *претући до смрти* / *истући до смрти*.

*Предриблати* и *издриблати* могу се заменити једино када је реч о спортској терминологији, не и када *издриблати* има друга значења попут *превазићи* (609в) или *изверзирати*, *истренирати* (609г). Уп.:

- (608) а) Браун је ушао у тоалет, а за њим и батинаши који су га **претукли** [истукли – Т.Б.] (yucom.org.rs, ПКСЈ);  
б) Исто важи и за малишане које је мајка **истукла** [претукла – Т.Б.] због тога што су, рецимо, истрчали на улицу (djurajaksic.edu.rs, ПКСЈ).
- (609) а) Јер када је расположен, у стању је да **предрибла** [издрибла – Т.Б.] по два-три играча без проблема и да да гол (blog.rs, ПКСЈ);  
б) Најпре је Митровић **издриблао** [предриблао – Т.Б.] једно 5 играча Хајдука... (partizan.rs, ПКСЈ);  
в) Сабила сам тугу у лоптицу и покушавам да је **издриблам**, немоћна да било шта учиним пред разним вишим силама (citymagazine.rs, ПКСЈ).  
г) Мада, деца су ме научила да им будем само мама, никакав други приступ нису ми дозволили, тако су ме добро **издриблали**, посебно синови... (lovesensa.rs, ПКСЈ)

Замена изведеница на *пре-* изведеницама на *из-/ис-*, с аспекта резултата<sup>369</sup>, могућа је и у случају *предурати* / *издурати* и *прекопирати* / *ископирати*. Уп. нпр.:

- (610) Много могу **предурати** [издурати – Т.Б.], али слутим да ће ова ноћ бити посљедња с њим (dido.rs, ПКСЈ);
- (611) Свима је свега доста, да странке које су на власти гледају да **предурају** [издурају – Т.Б.] 4 године мандата, притом да покраду што више... (021.rs, ПКСЈ)

Ипак, *прекопирати* и *ископирати* показују још једну разлику, која се тиче лексичких допуна – *прекопирати* се може јавити с експликатором формализованим предлогом *од* и заменицом *ко* у генитиву (*прекопирати од кога*), док за *ископирати* нисмо уочили сличну употребну карактеристику.

- (612) Као треће, зар је толико тешко погледати како то раде нормалне државе и буквално **прекопирати** [ископирати – Т.Б.] (b92.rs, ПКСЈ).

---

<sup>369</sup> Наглашавамо да је реч о резултату јер *предурати* и *издурати* могу имплицирати различито трајање активности, док код *прекопирати* и *ископирати* разлике могу бити у начину извршења радње што се манифестује на синтаксичком плану у виду различитих предлошко-падежних конструкција (нпр. *прекопирати са папира у нотес*, односно *ископирати из књиге*), док *ископирати* садржи и додатну компоненту која се тиче броја (множине) објекатских допуна – *ископирај (све) ово, требаће ти*.

- (613) *Кад све испишете у Ворду, **ископира**те* [прекопирајте – Т.Б.] у коцкицу за слање на форум (kosnicevoja.rs, ПКСЈ).

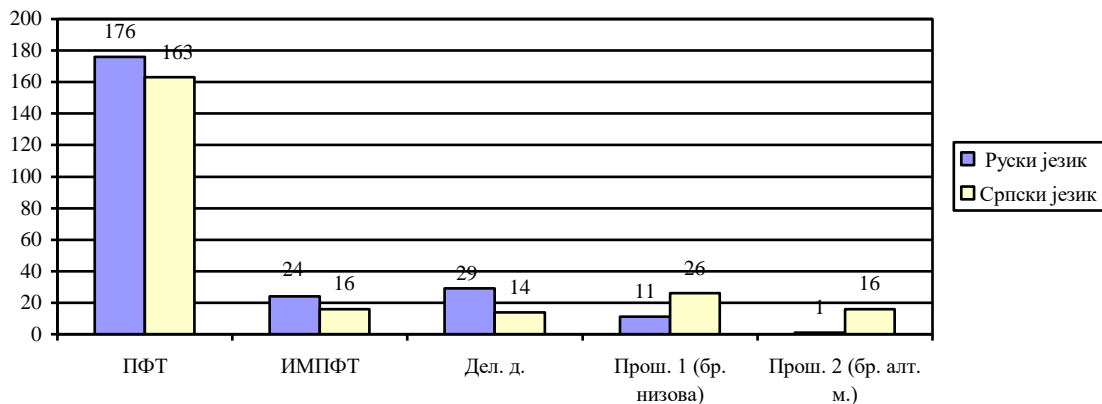
<b>ФРЕКВЕНТНОСТ МОДЕЛА ПРЕФИКСАЛНЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ У ПРИМАРНОМ КОРПУСУ</b>		
Модел префиксалне алтернације	Пример низа	Фреквенција
<i>пре- / о-</i>	<i>пребајати / обајати</i>	5
<i>пре- / из- (ис-)</i>	<i>предриблати / издриблати</i>	4
<i>пре- / при-</i>	<i>пресмочити / присмочити : присмакати</i>	4
<i>пре- / у-</i>	<i>премукнути / умукнути</i>	3
<i>пре- / до-</i>	<i>прекрајчити / докрајчити</i>	2
<i>пре- / за-</i>	<i>преклињати / заклињати</i>	2
<i>пре- / от-</i>	<i>препочинуту / отпочинуту : отпочивати</i>	1
<i>пре- / по-</i>	<i>пресустати / посустати : посуставати</i>	1
<i>пре- / про-</i>	<i>прекријумчарити / прокријумчарити</i>	1
<i>пре- / раз-</i>	<i>пределити / разделити</i>	1
<i>пре- / са-</i>	<i>прежвакати / сажвакати</i>	1
<i>пре- / о- / ис-</i>	<i>прекајати / окајати : окајавати / искајати : искајавати</i>	2
<i>пре- / об- / по-</i>	<i>преновити / обновити : обнављати / поновити : понављати</i>	2
<i>пре- / у- / за-</i>	<i>престрашити (се) / устрашити (се) / застрашити (се)</i>	2
<i>пре- / ис- / на-</i>	<i>прекривити (се) / искривити (се) : искривљавати (се) / накривити (се) : накривљавати (се)</i>	1
<i>пре- / по- / о- / з- / са-</i>	<i>прегрешити / огрешити : огрешивати / згрешити / сагрешити</i>	1

Табела 70. Фреквентност модела префиксалне алтернације у примарном корпусу

## 6.6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Анализа је показала да је дефектност видске парадигме на материјалу глагола с префиксом *n(e)ре-* у две од три категорије израженија у руском језику. Наиме, апсолутна некорелативност незнатно је више присутна у лексикографској грађи на руском језику, премда су акционална и семантичка својства у двама језицима различита. Наиме, када је реч о глаголима без парњака НСВ, префикс *n(e)ре-* најпродуктивнији је у руском језику у означавању дистрибутива (120), док у српском језику уопште није уочен дати акционални тип формално изражен наведеним формантом (он се у српском језику изражава префиксом *по-*). С друге стране, у српском су највише заступљени прекономративи (69), који су регистровани и у руском језику, али с нижом фреквенцијом (34). Поред тога, у српском језику, за разлику од руског, уочени су и пердуративи с префиксом *пре-*. Глаголи без парњака СВ нису нарочито бројни ни у руском ни у српском, али су незнатно више присутни у грађи на руском језику.

Некорелативност с формалним видским паром у барем једном значењу такође је израженија у руском језику, и то посебно код глагола НСВ који развијају своје самосталне „нише”. Међутим, када је реч о проширењу видске парадигме, оно је заступљеније у српском језику, где је регистровано 26 низова тзв. проширења типа 1 (у руском их је 11), док је проширење типа 2 презентовано са 16 могућих алтернативних модела (у руском језику издвојен је само 1).



Графикон 4. Заступљеност модела видске дефектности код глагола с префиксом *n(e)ре-*

## 7. ПРЕФИКС *ПРЕД-* КАО ФОРМАЛНИ МОДИФИКАЦИОНИ МАРКЕР

### 7.1. СЕМАНТИЧКА ВРЕДНОСТ ПРЕФИКСА *ПРЕД-* И НАЧИНИ ГЛАГОЛСКЕ РАДЊЕ ИЗВЕДЕНИ ДАТИМ ФОРМАНТОМ

Насупрот свим презентованим формантима у оквиру овог рада, префикс *пред-* има најмање развијен семантички и акционални потенцијал. У свим консултованим речницима (БАС, 1961/11: 91; МАС, 1999/3: 361; РМС, 1971/4: 899) наводи се једна функција овог префикса у творби глагола, уједно повезана с акционалном вредношћу, а реч је о *проспективности* – означава се активност која је претходила некој другој, активност која тек треба да се догоди, односно она којом се нешто претпоставља, предодређује (в. и Тошович, 2009: 119; Шведова, 1980: 368): *предохранить, предугадать, предостеречь; претпоставити, предвидети, предупредити* итд. Код С. Бабића налазимо два значења овог глаголског префикса, за које истиче да спада у непродуктивне: (1) активност која се дешава пре неке друге активности, унапред (*претплатити, предосетити, предвидети*) и (2) значење фигуративног просторног првенства (*предложити, предочити, представити* и др.) (Babić, 1978: 83–84). О средствима реализације категорије проспективности на различитим језичким нивоима в. код: Поповић, 2008б: 297–314.

М. А. Шељакин (Шелякин, 1983: 187–188) издвојио је *проспективни* НГР (рус. *проспективный* СГД) као подврсту *результативно-околносног* НГР (рус. *результативно-обстоятельный* СГД), истакавши притом да сви глаголи који припадају датој поткласи немају ограничења у образовању имперфективних облика нити друга функционална ограничења.

Специфичност грађе на српском језику с префиксом *пред-* јесте њена етимологија. Наиме, И. Клајн истиче да велики број глагола с посматраним формантом припада русизмима, док у погледу значења наводи да је најчешће значење временско – претходна, раније обављана радња (*предосетити, претплатити се* и сл.), док се просторно сачувало у *предводити* и *предочити*, а

код *председавати*, *предложити*, *представити* и сл. оно је метафоризовано<sup>370</sup> (Клајн, 2002: 271–273). У *Глосару творбених форманата* Д. Шипка не доводи у везу дати префикс са глаголима, али се из доступне дефиниције запажа да је реч о проспективности: ‘ентитет који претходи X-у’ (Šipka, 2005: 133).

## 7.2. АПСОЛУТНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ

Важно је нагласити да је префикс *пред-* најмање продуктиван када је реч о врсти анализе коју спроводимо. Наиме, ексцерпирани материјал на руском језику садржи само девет глагола за које сматрамо да немају видског пара – два глагола припадају граматичком значењу СВ, а седам НСВ.

Грађа на српском показује готово идентично стање – у оквиру скупине без видског пара издвојено је укупно осам лексема, од чега пет НСВ, а три СВ.

### 7.2.1. *Perfectiva tantum* у руском и српском језику

7.2.1.1. Као што је горе речено, издвојена су само два глагола у руском језику: *предначертать* и *представиться*. Оба су стилски маркирана, *предначертать* припада високом стилу, а *представиться* народском говору и маркиран је с временског аспекта као застарео. Својство проспективности има само први наведени глагол (‘унапред одредити’), док последњи, будући да има истоветно значење као *преставиться*, може бити класификован и у скупину с префиксом *пре-* (али, у сваком случају, не поседује видски парњак).

7.2.1.2. Српски део корпуса чине глаголи с проспективним значењем *предокусити*, *предухитрити*<sup>371</sup> и русизам *предстојати*.

---

<sup>370</sup> Сматрамо да је просторно значење метафоризовано и када је реч о глаголима *предводити* и *предочити*.

<sup>371</sup> У секундарном значењу квалификује се начин на који се активност извршава, односно нема акционалну вредност, уп.: *хитро*, *на брзу руку учинити нешто*.

## 7.2.2. *Imperfectiva tantum* у руском и српском језику

7.2.2.1. Седам глагола НСВ нема парњака супротне граматичке садржине у руском језику. Ради се о глаголима код којих се метафоричко просторно значење комбинује с компонентом проспективности – *предводити* (*предводительствовати*), *предстояти*<sup>372</sup>, *предшествовати*, *предлежати*; односно о глаголима који имају једино поменути акционалну особину: *предвидети(ся)* и *предчувствовати*. *Председательствовати*, с друге стране, денотира трајну активност ‘заступати, представљати’ без икакве додатне нијансе у свом значењу. Овај је глагол, поред *предстояти* (у 1. значењу) и *предводити*, маркиран као застарео.

7.2.2.2. Проспективне особине у српском језику показују следећи глаголи НСВ без видског пара: *претходити* и *предмнијевати*. Значења вршења какве дужности (управљања), или пак постојања, садрже *предлежати* (поседује метафоричко просторно значење као и горенаведени руски глагол *предлежати*),  *председавати* и *председниковати*.

## 7.3. ДЕЛИМИЧНА ДЕФЕКТНОСТ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Глаголе с префиксом *пред-* који се не саодnose у потпуности са својим видским паром пронашли смо само у српском језику. Ради се о два глагола НСВ, *представљати* и *предводити*, који поседују своје самосталне „нише”. Наиме, *представљати* је пар с *представити* у примарном, док у три своја значења (од укупно четири) то није случај. Некорелативност се развија у значењима (1) *глумити*, *играти на позорници*, (2) *бити нечији заступник* и (3) *имати важности*, *вредности*, *значити*.

---

<sup>372</sup> У руском језику ово је глагол НСВ без парњака СВ. У српском, као што смо имали прилике да видимо, *предстојати* је русизам, али има другачију видску интерпретацију, односно наведено је да је глагол СВ без парњака НСВ. И у руском и у српском језику ови се глаголи, у свом 2. значењу, не употребљавају у 1. и 2. лицу.



*Предводити* пар је с *предвести* у значењу *довести пред кога*, док *предводити* развија самостална значења (1) *бити на челу, управљати, руководити* и (2) *бити првак чега, предњачити у нечему*.

#### **7.4. ПРОШИРЕЊЕ ВИДСКЕ ПАРАДИГМЕ У РУСКОМ ЈЕЗИКУ**

Проширење парадигме запазили смо у руском језику, и то на примеру једног низа: *вещать – предвещать – предвести*. Према типологији проширења видске парадигме реч је о **типу 1**, односно о његовом 2-ом подтипу у који, подсећамо, улазе низови у којима се налазе по две конкурентне форме СВ или пак две конкурентне форме НСВ, (не)префиксирани, са / без суфикса *-ну-*. Ексерцирани низ садржи два облика НСВ, а када је реч о мотивном глаголу *вещать* према изведеницама с проспективом семантиком, корелација се успоставља у секундарном значењу, у којем и полазни глагол манифестује наведену особину.

## 7.5. АНАЛИЗА СЕКУНДАРНОГ КОРПУСА

7.5.1.1. Анализа двају глагола без видског пара НСВ у руском језику, помоћу НКРЯ, показала је да *предначертать* поседује фреквенцију 62, те да се заиста реализује у проспективном значењу, уп.:

- (614) *Цветовым экспериментам фовистов предначертал путь Гоген, но они пошли дальше него...* (Херсонская Е. Мир приобрел другие краски... // «Знание — сила», 1988, НКРЯ);
- (615) *Путь Ленину предначертал подземный голос, раскатистый окопный клич...* (Устрялов Н. В. Под знаком революции, 1927, НКРЯ)

С друге стране, показало се да *представиться* функционише као хомоним, те да се јавља као пар глаголу *представляться* (*представљати се*), дакле, не у значењу *умрети*. Другим речима, руски глагол *представиться* је семантички еквивалент глаголу *представити се* с рекцијом у дативу.

7.5.1.2. Када је реч о глаголима без парњака СВ у руском језику, морамо нагласити да се сви реализују у НКРЯ, те да најслабију фреквенцију показује глагол *предводить*. С друге стране, највише је заступљен глагол *предстоять*, који има више од 17500 примера употребе. Знатном заступљеношћу одликује се и *предвидеть* (5565), док се његова рефлексивна варијанта појављује у далеко мањем броју (1367). Сличне вредности у НКРЯ има и *председательствовать* (1066), а фреквенција *предчувствовать* у НКРЯ износи 1985.

Анализом корпуса потврдиле су се тврдње у погледу метафоричке употребе глагола *предлежать*, који се појављује с укупном фреквенцијом 292. Уп. нпр.:

- (616) *Путь, который предлежит перед нашим родным краем, — путь кремнистый и лишенный красивых эффектов* (Крюков Ф. Д. О войсковом круге // «Север Дона», 1918, НКРЯ);
- (617) *Вы обязаны были предвидеть такие казусы, на то вы и руководитель отдела* (Домбровский Ю. О. Факультет ненужных вещей, часть 1, 1978, НКРЯ);
- (618) *Мы не можем предвидеть, какими специалистами они станут* (неизвестный. Без названия // «Кот Шрёдингера», 2016, НКРЯ).
- (619) *Он предчувствовал мальчика и рад был очень* (Кучерская М. Тетя Мотя // «Знамя», 2012, НКРЯ);

7.5.1.3. Анализом заступљености чланова ланца у оквиру проширења *вещать – предвещать – предвести* показало се да прва два члана низа (мотивни и префиксирани глагол) имају сличну заступљеност – 1573, односно 1531, док трећи члан уопште није забележен. Узевши у обзир раније изнет коментар који се тиче семантичког садржаја мотивног глагола (тј. чињенице да и *вещать* у секундарном значењу показује проспективност), будући да није промењен вид глагола него је *интензивирана* постојећа семантичка компонента, важно је нагласити да је ово такође један од показатеља семантичке валентности префикса и тврдње да они нису лексички празне јединице.

7.5.2.1. Српски електронски корпуси региструју сва три глагола без видског пара НСВ: *предокусити* (7 примера), *предухитрити* (приближно 1000 примера) и *предстојати* (заступљеност износи око 11000). Последња два глагола срећу се у текстовима различитог карактера, док *предокусити* проналазимо искључиво у религијским, уп.:

- (620) *Радујмо се данас сви, јер смо **предокусили** вечни живот...* (rastko.org.rs, ПКСЈ);  
(621) *[...] да се поклонимо Његовом Васкрсењу, да на такав начин **предокусимо** живот будућег вијека...* (spc.rs, ПКСЈ)

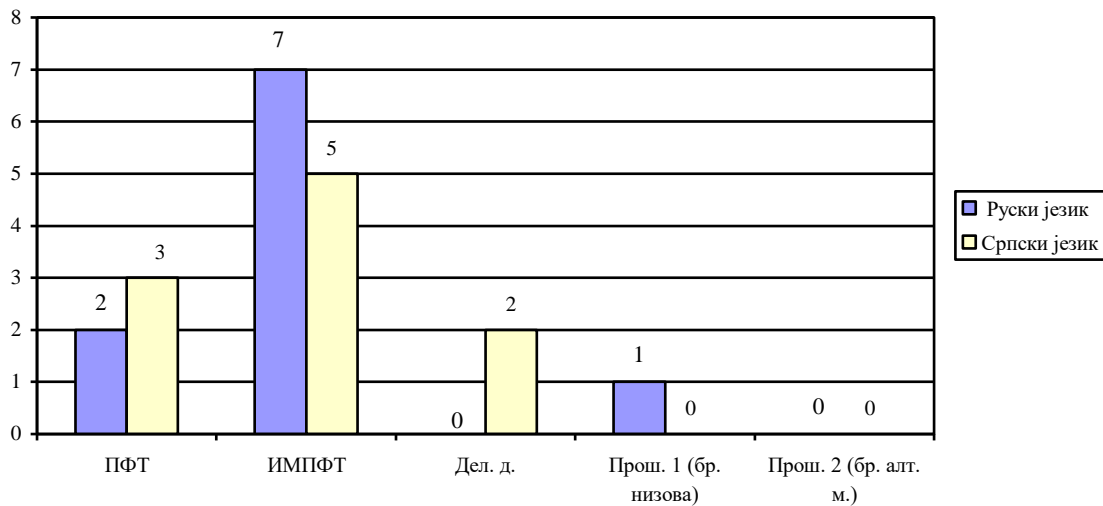
7.5.2.2. Од три глагола без пара СВ у српском језику, електронски корпуси региструју само један – *претходити*, с фреквенцијом преко 11000. Уп. нпр.:

- (622) *Концерту су **претходили** наступи малишана вртића Колибри и Лане...* (tv1.rs, ПКСЈ);  
(623) *Из анамнезе добијамо податак да је у већини случајева појави обољења **претходила** нека стресна ситуација...* (tmg.org.rs, ПКСЈ)

## 7.6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Најмање материјала доступно је у грађи у којој су модификације и видска дефектност изражене префиксом *пред-*. Свега 14 глагола у оба поређена језика показује апсолутно одсуство видског пара, а половина припада глаголима без видског пара СВ у руском језику. Као што је презентовано у претходном тексту, делимична дефектност уочена је у српском језику на примеру двају глагола, а када је реч о проширењима парадигме, присутно је само проширење типа 1, и то на примеру једног низа у руском језику.

Дакле, показало се да формант *пред-*, иако веома семантички издиференциран, није продуктиван у погледу извођења глагола који одступају од презентације граматичког видског значења као бинарне категорије. То може значити да на образовање проучаваног граматичког типа лексема утиче и степен граматикализације префикса (уп. код граматикализованог префикса *за-* веома велико присуство тзв. акционалне хомонимије и колизије), која није изражена у случају префикса *пред-*.



Графикон 5. Заступљеност модела видске дефектности код глагола с префиксом *пред-*

## 8. ЗАКЉУЧАК

Сprovedено истраживање усмерено је превасходно на опис појаве која је системски занемаривана у контрастивним лингвистичким истраживањима – испитивање граматичког, акционалног и семантичког односа међу глаголима који су наизглед или пак формално у односу видске парности. Нарушавање категорије видског пара манифестоване кроз појам *бинарне* опозиције одабрали смо да формализујемо и сагледамо као *дефектност видске парадигме*.

Наведени термин одабран је због тога што у последње време истраживачи указују на нејасне границе у посматраној граматичкој категорији и предлажу различите типолошке класификације (уп. нпр. према концепцији Л. Јанде и њених сарадника триплете (енг. *Aspectual triplets*) и кластере (енг. *Aspectual clusters*) и др.). Наиме, будући да је однос међу глаголима у формално парно видском односу сложенији него што се чини, као и због поменутог постојања различитих типолошких решења, одлучили смо да посматрамо дефектност видске парадигме кроз три типа њене манифестације с неколико подтипова. Како би испитивање било целисходно, оформили смо неколико класификационих категорија и поткатегорија. Проучавана појава посматрана је у светлу пет префиксалних форманата (*за-*, *про-*, *при-*, *п(е)ре-* и *пред-*), који функционишу као граматички (перфективизатори) и семантички модификатори. Најпре смо оформили корпус на основу лексикографских извора на руском (коришћени су речници БАС и МАС) и српском језику (РМС, ЈРМС и РСАНУ), будући да слична испитивања нису вршена ни у једном језику који се пореди, а посебно не с контрастивног аспекта. Стога морамо истаћи значај креирања корпуса овог типа јер сличан, бар колико је нама познато, до сада није оформљен. Дакле, иако је у раду представљена ограничена грађа (како из техничких тако и из прагматичких разлога), ексцерпирани материјал у будућим истраживањима провераваће се с различитих аспеката. На основу анализе грађе неке су се полазне хипотезе потврдиле, а друге оповргле, међутим, формирале су се и нове за које се у будућности планира додатно разрађивање. Оно што ће олакшати

читав процес јесте језички материјал који нам је сада не само доступан већ и типолошки класификован.

Наиме, ексцерпција примарних извора, који представљају наш оперативни корпус приликом израде дисертације, и потоње класификовање материјала омогућили су нам да издвојимо следеће три манифестације дефектности видске парадигме и њихову заступљеност у граматичком систему руског и српског језика:

(1) Глаголи с *апсолутном дефектношћу* видске парадигме (укупно 2730, од чега 1265 у руском језику, а 1465 у српском), тачније глаголске лексеме без одговарајућег видског кореспондента. Дакле, реч је о префиксираним глаголима без секундарно имперфективизованих облика који би били њихови видски корелати, те који се у односу на мотивни глагол без префикса издвајају по својим семантичким и/или акционалним особинама. Апсолутна дефектност у нашем раду има своје две подскупине: (а) префиксирани глаголе СВ, без парњака НСВ, тзв. *perfectiva tantum* (дата типолошка скупина је најпродуктивнија у целокупном корпусу) и (б) глаголе НСВ (с префиксом) који немају видског пара СВ – с обзиром на то да се додавањем префикса на глагол НСВ не врши перфективизација, можемо рећи да је префикс у датом случају празан (али поменута врста десемантизације не мора бити истоветна са оном која је присутна код глагола који су перфективизовани, што би, без сумње, требало проучити у наредним истраживањима).

(2) *Делимична дефектност* видске парадигме (уочена код 204 глагола НСВ/СВ, од којих 129 у руском језику, а 75 у српском) обухвата материјал којем је својствено да се два видски супротстављена глагола не саодносе у макар једном значењу, у којем глагол-носилац дате особине развија своју семантичку „нишу”. У зависности од вида глагола-носиоца, креирали смо скупину делимичне дефектности глагола НСВ, односно СВ.

(3) *Проширење* видске парадигме, презентовано кроз најмање 3 члана, садржи две разнородне класе: *проширење типа 1* и *проширење типа 2*. *Проширење типа 1* укључује укупно 398 случајева/низова (211 у руском језику, 187 у српском), од којих сваки садржи најмање три глагола-члана. Ова врста проширења видске парадигме подељена је на три уже групе: подтип 1, 2 и 3, од којих једино *подтип*

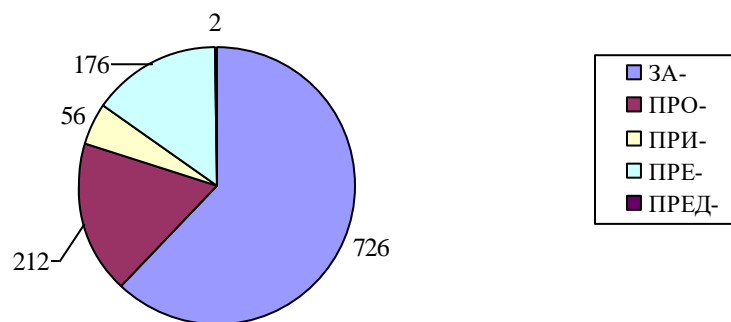
1 одговара канонском тумачењу видских триплета/тројки, док се подтипови 2 и 3 разликују по неколико карактеристика, које се, углавном, тичу морфемског састава чланова одговарајуће скупине. *Подтип 2* може садржати низове у којима се као конституенти појављују како непрефиксирани тако и префиксирани глаголи, као и они деривирани суфиксом *-ну-*, док се *подтип 3* састоји искључиво од префиксираних (који такође могу имати суфикс *-ну-*). С друге стране, *проширење видске парадигме типа 2* подразумева префиксалну алтернацију, а регистровали смо 91 модел (28 у руском, а 63 у српском језику) замене префикса *за-*, *про-*, *при-*, *п(е)ре-* и *пред-* неким другим префиксалним формантима који функционишу у граматичком систему руског и српског језика (укључен је по најмање још један префикс (уз онај који у конкретном случају представља доминанту у скупини – тј. који се посматра).

Поглавља су организована у складу с настојањима да се сваком префиксу посвети самостална аналитичка целина, која је започињала најпре лексикографским тумачењима посматраног префикса-модификатора, затим су издвојене акционалне класе које они могу маркирати, након чега је представљена типологизација грађе из примарног корпуса према видској дефектности која се манифестује. Потом следи анализа секундарних (електронских) корпуса, односно провера услова и начина реализације одабраних лексема у контексту (њихов број није једнак у свим целинама, прилагођен је бројности материјала добијеном из примарних извора; сматрамо да то не утиче на резултате јер је реч о додатној провери, помоћном корпусу). Електронски извори, како је раније наглашено, јесу *Национални корпус руског језика* (НКРЯ – *Национальный корпус русского языка*), *Корпус савременог српског језика* при Математичком факултету Универзитета у Београду (КССЈ) и интернетски корпус српског језика који смо назвали *Помоћним корпусом српског језика* (ПКСЈ), а добијени резултати претраге одабраног сегмента грађе навођени су у табелама у оквиру посматраних целина.

Показало се да грађа поседује различите специфичности карактеристичне за сваки од два језика који су предмет посматрања. На пример, код одређених изведеница, посебно код оних с префиксом *за-*, приметна је изразита стилска маркираност грађе у руском језику, што смо такође настојали да табеларно

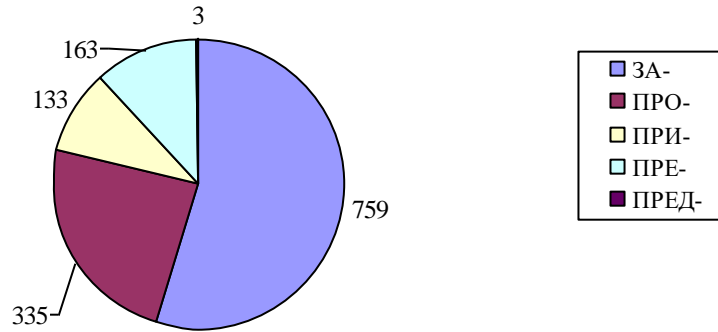
представимо, углавном стога што су глаголи на *за-* акционално дефинисани као инхоативи или терминативи, уз специфичности које нису уочене код остатка грађе – појаве које смо условно назвали *акционалном хомонимијом* и *акционалном колизијом*. Први појам дефинисали смо тако да се његов термилошки опсег односи на *истоветне лексичке* форме које се *разликују* по својим *акционалним значењима* – *инхоативном* односно *терминативном*. Акционалну колизију одредили смо као супротан појам, тј. у једној *лексичкој форми* похрањена су *оба* наведена акционална значења. Анализа је, међутим, показала да лексеме с наведеним карактеристикама у контексту функционишу веома слично, тј. да је тешко одредити у којем се акционалном значењу реализују уколико није експлицитно наведен лексички конкретизатор глаголске семантике.

На крају сваке целине дат је краћи закључни коментар праћен графиконом у вези с упоредним приказом заступљености типова видске дефектности манифестоване посматраним формантом. Када се, међутим, сагледа сва презентована грађа и сва три модела видске дефектности, запажа се да је најдоминантнија апсолутна дефектност видске парадигме која се односи на глаголе без видског пара НСВ (*perfectiva tantum*). Она је незнатно заступљенија у српском језику (1393) него у руском (1172). Дистрибутивне вредности форманата којима се она формално експлицира дате су у следећим графиконима на основу којих се јасно примећује да је српски језик продуктивнији у односу на руски, осим када је реч о форманту *пре-*, који је заступљенији у руском језику. Поред тога, уочава се и изузетно велика разлика у погледу заступљености глагола *perfectiva tantum* с формантом *при-*, који су у руском језику преко два пута мање присутни, уп.:



Графикон 6. Број *perfectiva tantum* у руском језику (укупно 1172)

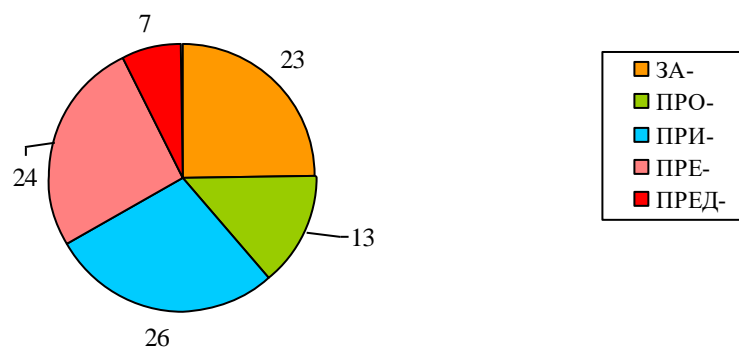




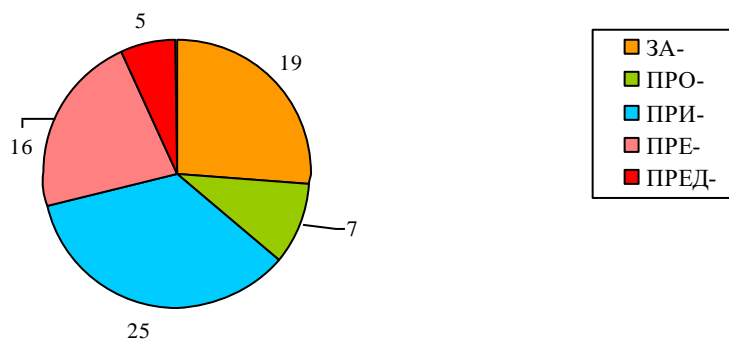
Графикон 7. Број *perfectiva tantum* у српском језику (укупно 1393)

Важно је, ипак, истаћи да није познато због чега долази до неравномерне заступљености грађе. Једна могућност свакако јесте техничке природе и односи се на лексички фонд доступан у грађи консултованих речника. Друга могућност односи се на (не)активну употребу самих лексема које смо посматрали (што се, свакако, односи и на мотивни глагол), односно на чињеницу да од степена коришћења зависи и деривациони потенцијал глагола, па уколико одређени префиксирани глагол нема парњака супротне граматичке садржине, то може посредно указивати, с једне стране, на његову ограничену употребу, а, са друге, може бити показатељ да одговарајућа глаголска лексема има специфичну дискурсивну функцију.

Друга пак врста формализације видске дефектности, када глагол нема парњака СВ (*imperfectiva tantum*), заступљенија је у руском (93) него у српском језику (72). Из презентованих података, а посебно из графикона наведених ниже, запажа се да је, за разлику од глагола који немају пара НСВ, код глагола који немају пара СВ удео форманата који маркира посматрану појаву друкчије распоређен. Наиме, и у руском и у српском језику највише је оних глагола код којих формант *при-* маркира граматичке промене, док је префикс *за-* (доминантнији код глагола без пара НСВ) слабије заступљен. Како је више пута у раду истицано, сама појава префиксираних глагола НСВ без видског пара (притом, многи немају итеративни суфикс) веома је занимљива и погодна за потоња проучавања, у којима би било значајно проверити степен „десемантизације” префикса.



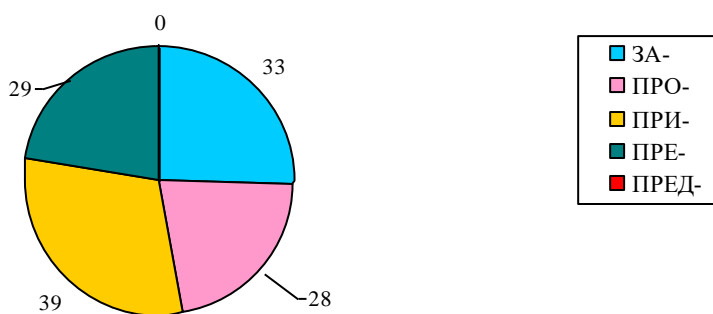
Графикон 8. Број *imperfectiva tantum* у руском језику (укупно 93)



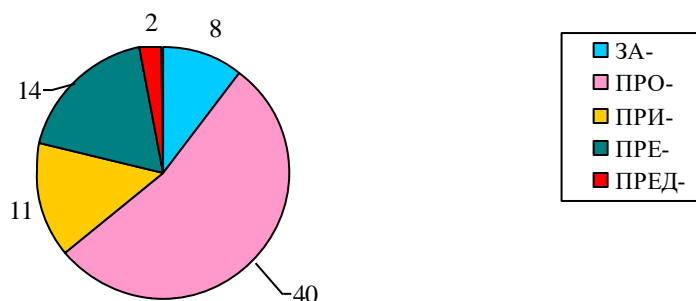
Графикон 9. Број *imperfectiva tantum* у српском језику (укупно 72)

Појава да се одређена глаголска лексема не саодноси са својим формалним (не)префиксираним видским парњаком није једнако присутна у језицима у оквиру којих је спроведено истраживање. Наша очекивања у погледу броја конституената дате категорије била су супротна. Наиме, сматрали смо да ће, због својих семантичких карактеристика, највећи број глагола припадати управо датој типолошкој јединици, али се то, као што се може јасно видети, није потврдило.

У руском језику издвојили смо укупно 129 глагола који не корелирају са својим парњаком СВ или пак НСВ, док је у српском таквих 75. Укупна фреквенција наведене појаве према префиксима који су нам служили као формални класификациони критеријум наведена је помоћу следећих графикана:



Графикон 10. Заступљеност делимичне дефектности видске парадигме у руском језику (укупно 129)



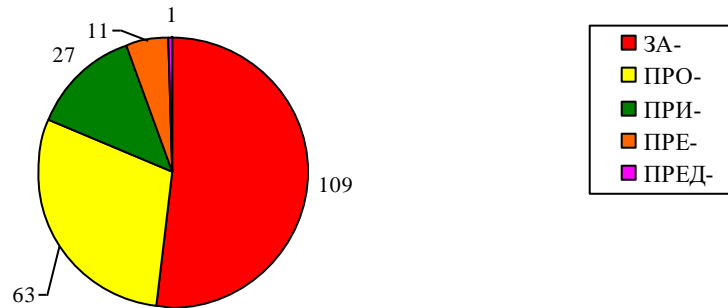
Графикон 11. Заступљеност делимичне дефектности видске парадигме у српском језику (укупно 75)

Проширење видске парадигме, као један од модела дефектности парадигме вида, честа је појава у нашем корпусу, и њему би требало у будућности посветити више пажње. То се посебно односи на посматрање у контексту тзв. *трећих чланова ланаца* (кад је реч о проширењу типа 1) и оних низова у оквиру којих се јављају двовидски глаголи, како би се дефинисао њихов статус у систему.

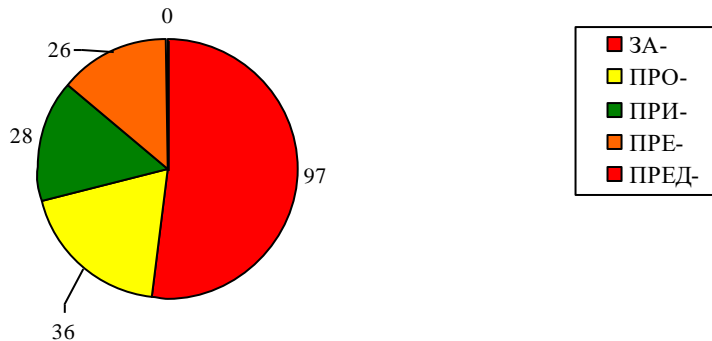
Осим тога, сматрамо да посебно треба обратити пажњу и на функционисање подтипова 2 и 3 у којима се налазе изведенице са суфиксом *-ну-*. Ово је важно стога што постоји могућност да се они неадекватно речнички дефинишу<sup>373</sup>, на основу чега је добијен презентовани класификациони резултат. Ексерцирани материјал разматран је у одговарајућим одељцима рада, а ниже

<sup>373</sup> Као не-семелфактиви, иако би и такво одређење имало смисла и прагматичку потврду која се може добити провером односно испитивањем „језичког искуства” говорника.

дајемо број случаја проширења састављених од најмање три глагола, за сваки формант у светлу којих се спроводи наше истраживање<sup>374</sup>.



Графикон 12. Проширење парадигме типа 1 у руском језику (укупно 211)

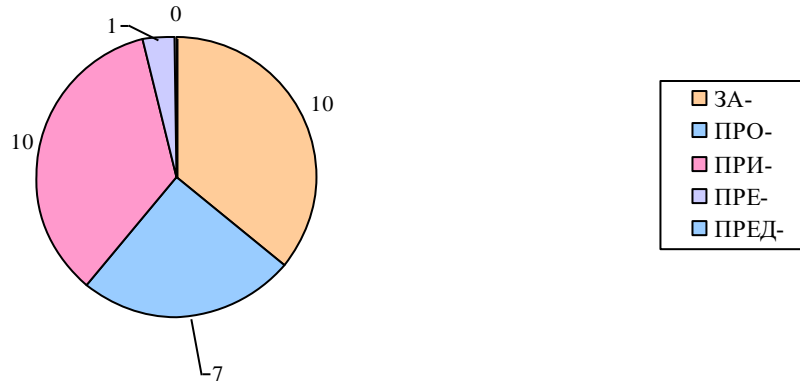


Графикон 13. Проширење парадигме типа 1 у српском језику (укупно 187)

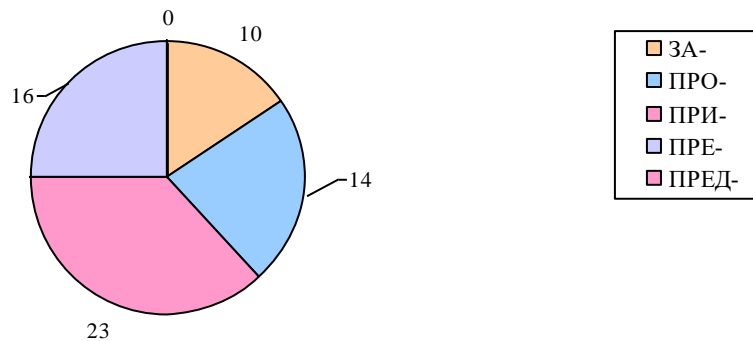
Алтернирање префикса *за-*, *про-*, *при-*, *пре-* и *пред-* са другим формантима који, барем према речничким наводима, дају истоветан резултат додат на глаголску основу, примећено је код свих наведених, осим у случају префикса *пред-*. У тексту смо наводили број алтернативних модела, број префикса који у њима учествују, као и са колико низова-репрезентата је конкретни модел алтернације заступљен у примарном корпусу. Анализа је показала опречне резултате, које је такође неопходно додатно испитати у појединачним истраживањима (у оквиру датог, услед бројности целокупне грађе, то није било могуће спровести).

Број модела у којима (формално) могу алтернирати најмање два префикса веома се разликује: у руском смо успели да издвојимо укупно 28, док их је у српском знатно више – чак 63. Уп.:

<sup>374</sup> Напомињемо да су они окосница истраживања и уједно полазна тачка како приликом анализе грађе тако и приликом класификације.



Графикон 14. Модели алтернације с доминантним члановима у руском језику (укупно 28)



Графикон 15. Модели алтернације с доминантним члановима у српском језику (укупно 63)

Настојали смо да у оквиру сваке аналитичке целине издвојимо, кад год је то било могуће с обзиром на семантичке карактеристике грађе, лексичко-семантичке или акционалне групе глагола у оквиру скупине без видског пара НСВ<sup>375</sup>. Будући да је њихов састав веома разноврстан, оне су у тексту рада подробније описане, а у закључку се графички осврћемо на одређене карактеристичне скупине за оба језика. Када је реч о акционалним подтипovima глагола без видског пара НСВ, као што се из графикана може уочити, знатан број издвојених класификационих решења присутан је како у руском тако и у српском језику, с различитом дистрибутивном вредношћу употребљених форманата.

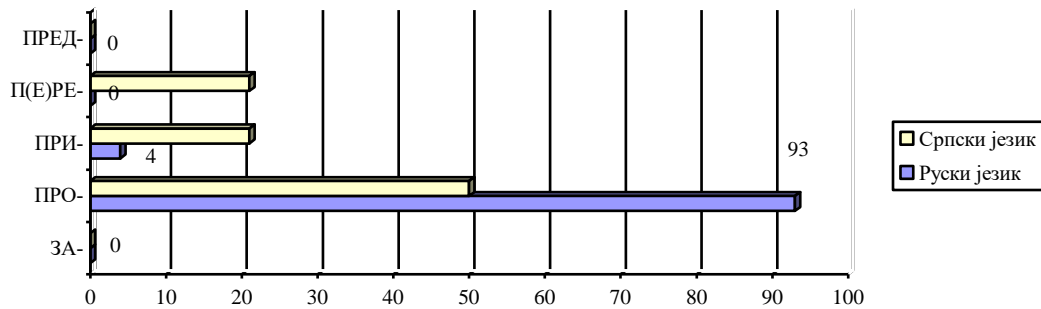
Међутим, одређене акционалне компоненте забележене су у само једном од језика које посматрамо. На пример, за руски језик карактеристично је почетно значење изражено префиксом *при-*, затим веома блиско почетно значење уз

<sup>375</sup> Код глагола без видског пара СВ то је вршено понајчешће описно, односно без експлицитног издвајања материјала у посебне самосталне потцелине.

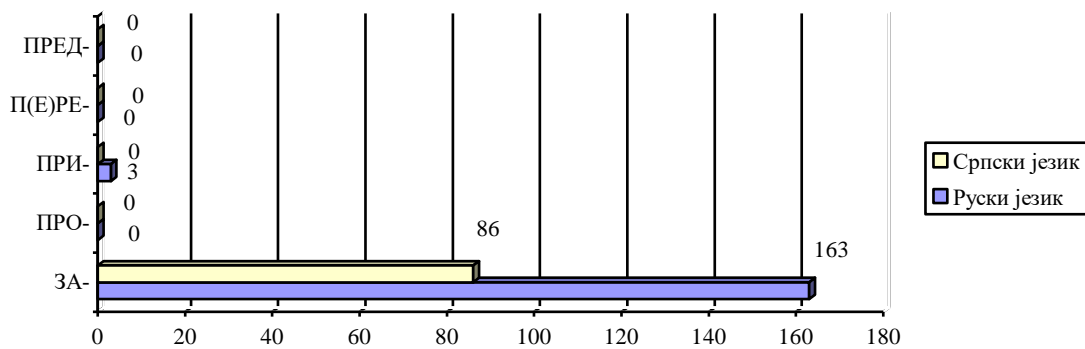
инхерентну компоненту краткотрајности, као и денотирање дистрибутивног значења помоћу префикса *при-* и *пре-*. Осим тога, редупликативни НГР формално експлициран формантом *пере-* такође је својствен глаголима без парњака НСВ у руском језику.

С друге стране, за материјал на српском језику карактеристично је означавање пердуративности (што смо, подсећамо, овом приликом изједначили с термином ‘неодређена временска квантификација’ иако они нису сасвим истоветни) помоћу префикса *пре-* и *при-*.

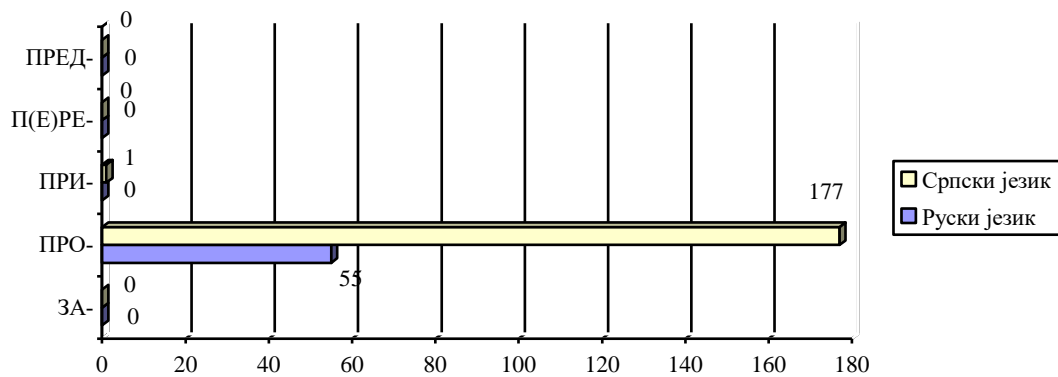
Сумаризација дистрибуције акционалних типова према префиксима који су њихови формални експликатори илустрована је помоћу ниже наведених графикана како за руски тако и за српски део ексцерпираних грађе. Уп.:



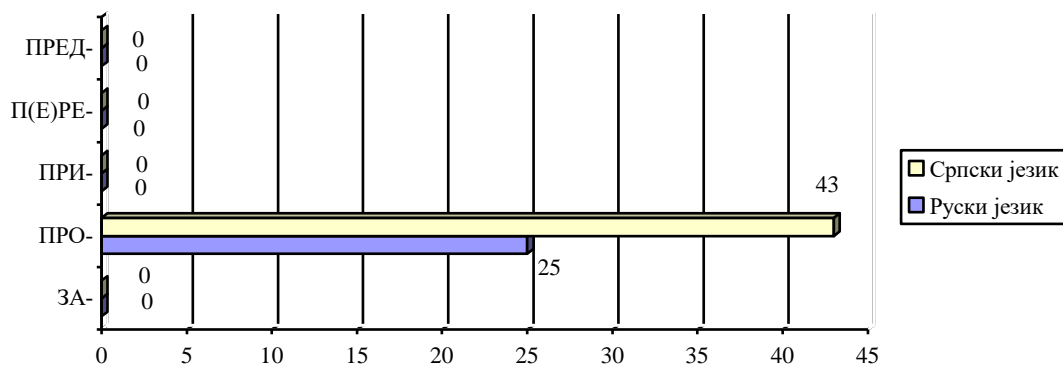
Графикон 16. Заступљеност глагола с неодређеном временском квантификацијом (пердуратива)



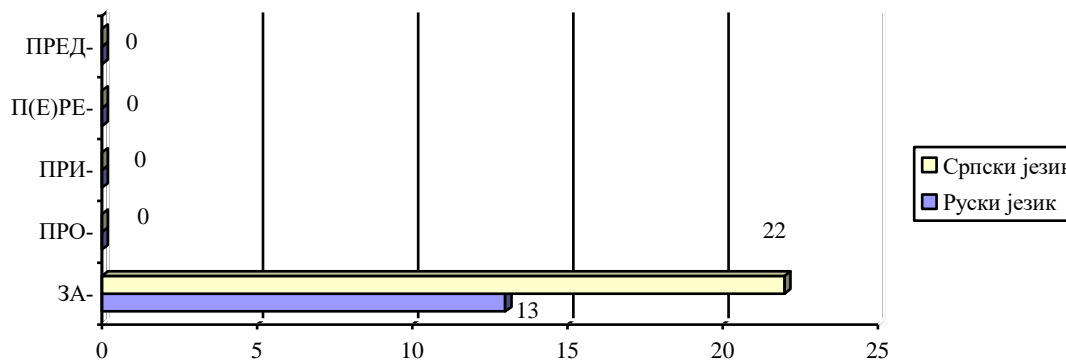
Графикон 17. Заступљеност (моносемичних) инхоатива



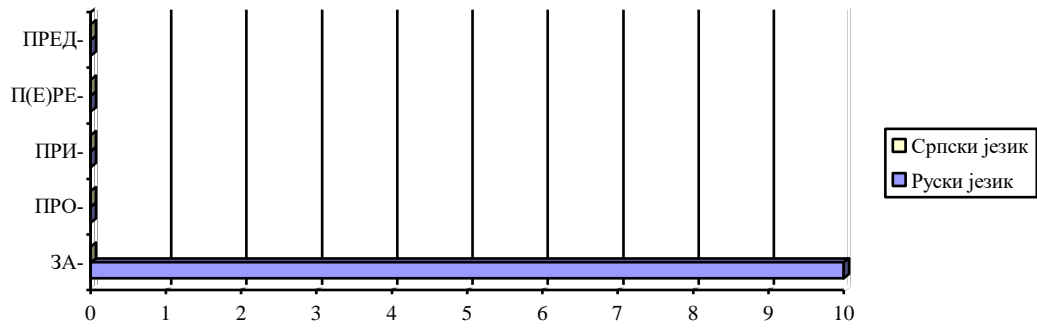
Графикон 18. Заступљеност инхоатива уз компоненту краткотрајности



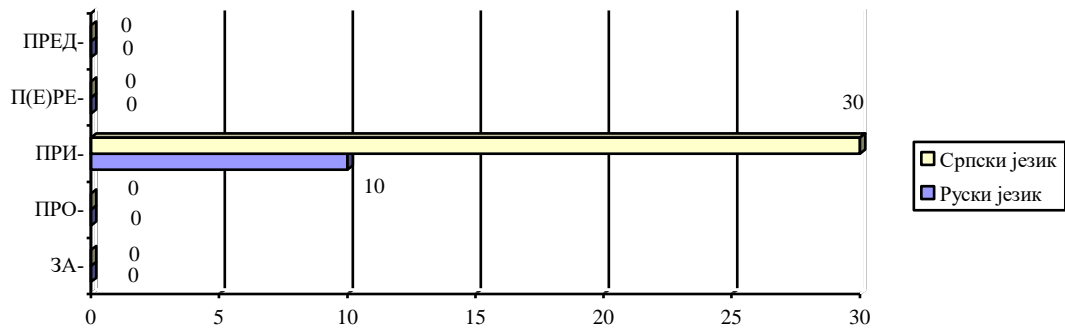
Графикон 19. Заступљеност специјално-резултативних глагола с компонентом прекомерности



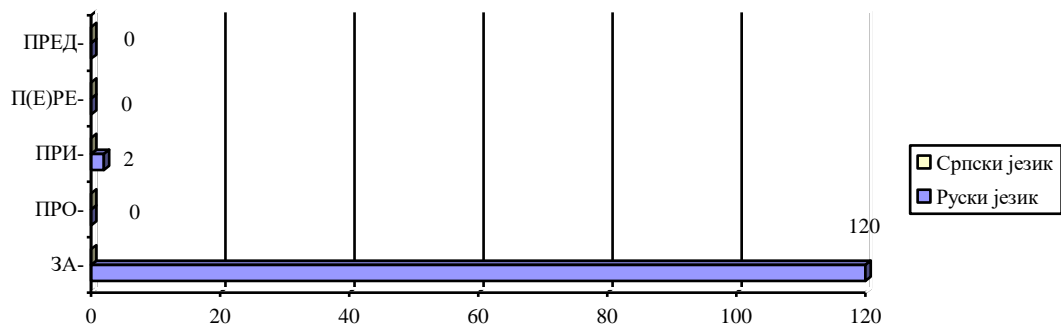
Графикон 20. Заступљеност акционалне колизије



Графикон 21. Заступљеност (чистих) терминатива

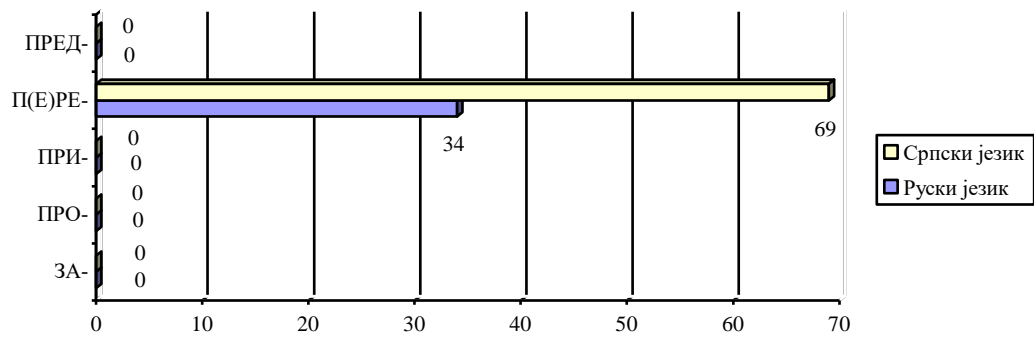


Графикон 22. Заступљеност количинске / временске денормативности

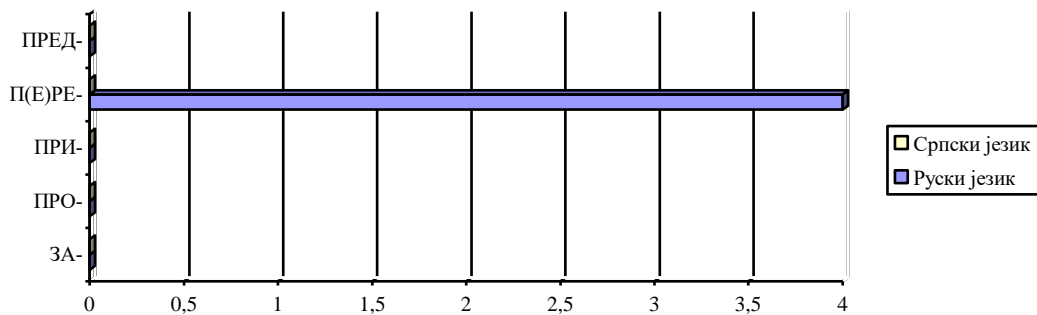


Графикон 23. Заступљеност дистрибутива





Графикон 24. Заступљеност преконорматива

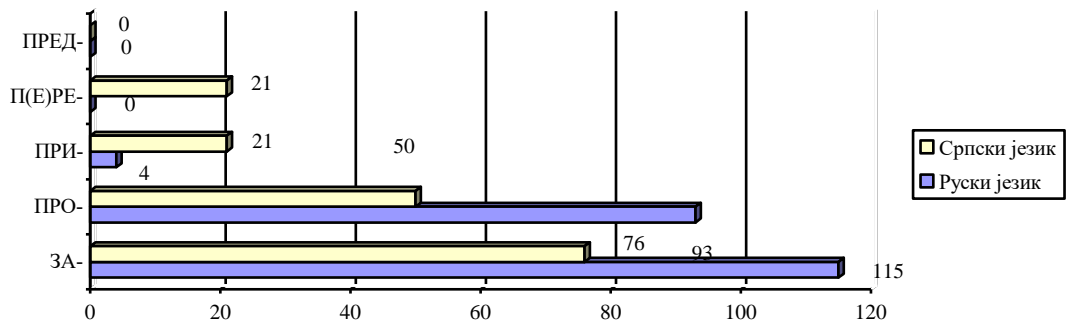


Графикон 25. Заступљеност редупликатива

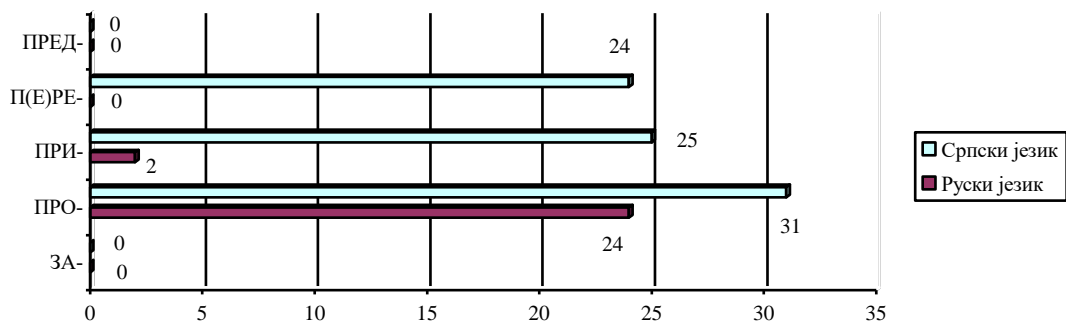
Дакле, на основу графичких приказа (што је истакнуто и у самом тексту рада), јасно се примећује да је инхоативност (било самостално, било уз компоненту кратког трајања), формализована помоћу форманта *за-*, најзаступљенији акционални тип у корпусу.

Будући да смо код глагола *perfectiva tantum* грађу распоредили и у одговарајуће семантичке групе, одабрали смо оне које су у највећем броју случајева карактеристичне за оба језика које смо поредили, те помоћу графичких приказа датих ниже може да се види појединачна заступљеност префикса у свакој од издвојених лексичко-семантичких класа у језицима који се овде пореде. Наведене класе, свакако, нису једине које су ексцерпирани и у тексту рада описане.

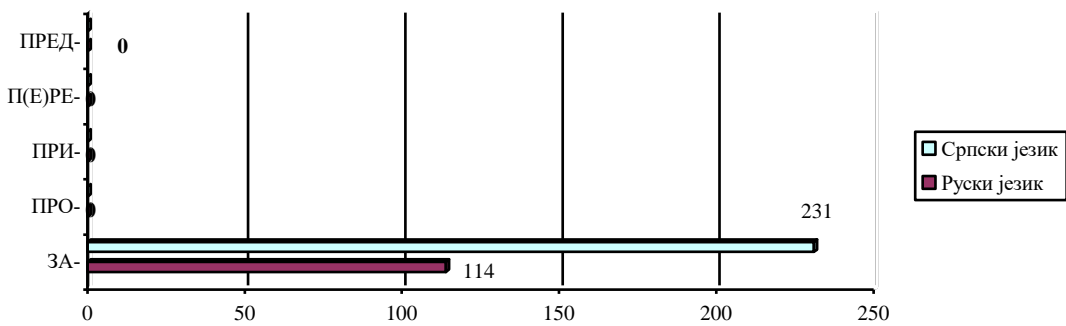
Уп.:



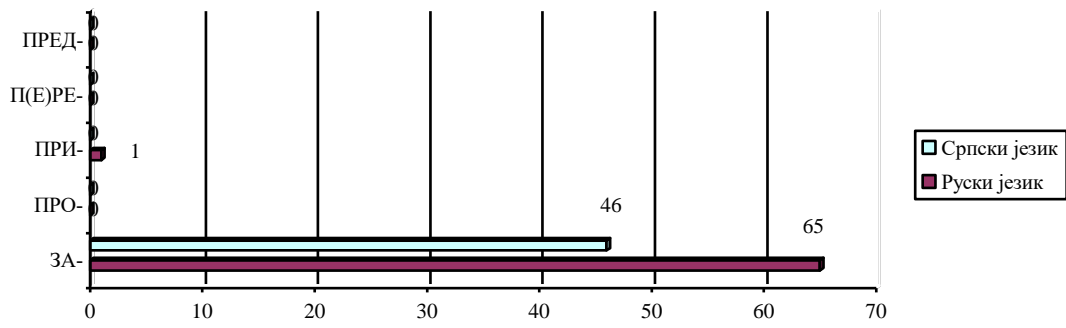
Графикон 26. Глаголи кретања



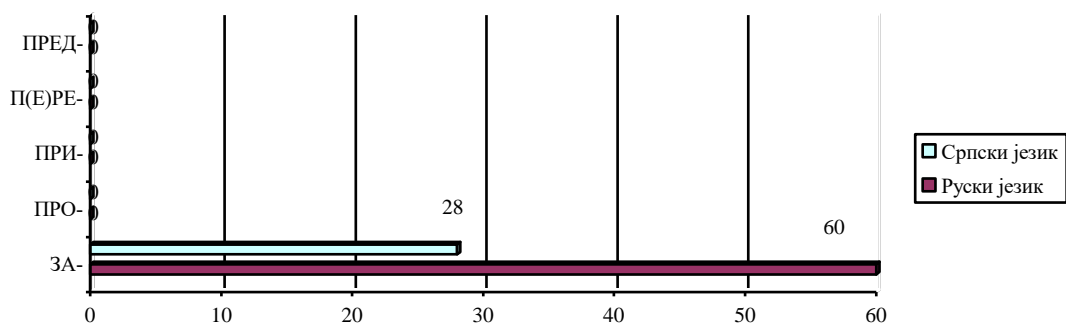
Графикон 27. Глаголи са значењем просторне детерминације уз имплицирано кретање



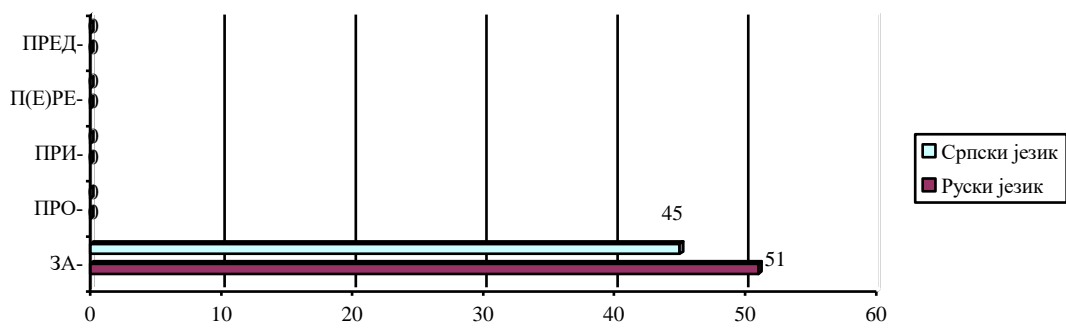
Графикон 28. Глаголи звучања



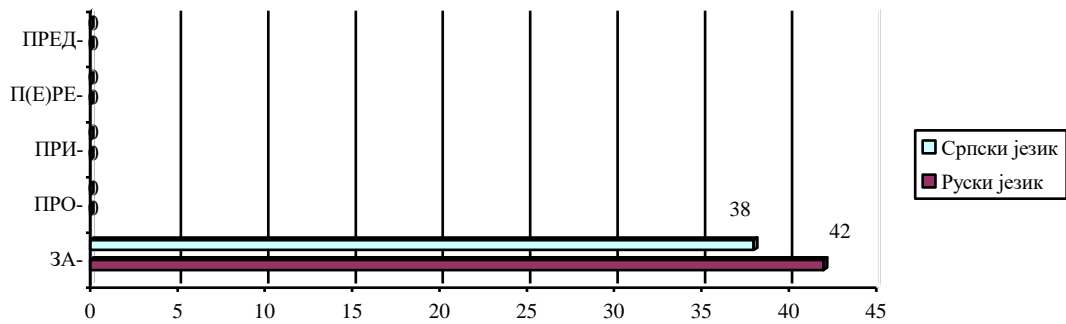
Графикон 29. Афективно-когнитивни глаголи



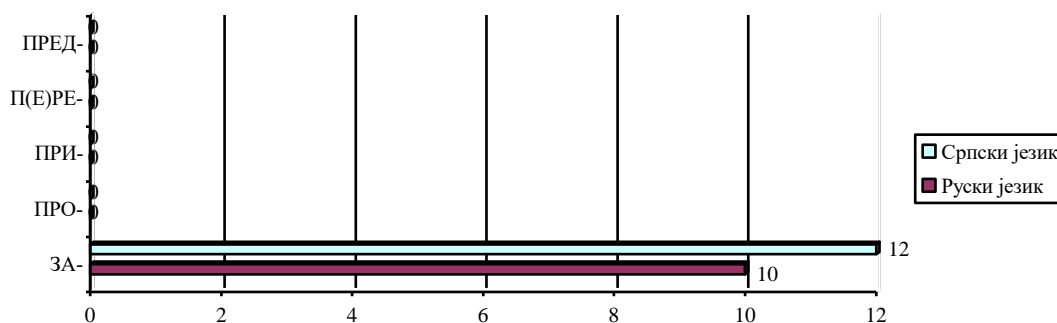
Графикон 30. Глаголи перцепције (аудитивне, тактилне, олфакторне)



Графикон 31. Глаголи говорења



Графикон 32. Глаголи понашања и деловања



Графикон 33. Глаголи са значењем атмосферских прилика

Након подробне анализе како примарног (речничког) тако и секундарног (електронских, интернетских) корпуса, чији су резултати представљени и у тексту дисертације и помоћу сумаризације графичким приказима у закључку овог рада, можемо, на самом крају, закључити да смо успешно одговорили на задатке постављене у уводном делу.

Дакле, оформили смо инвентар глагола код којих префикси *за-*, *при-*, *пре-*, *про-* и *пред-* немају улогу (чистих) перфективизатора: 2730 глаголска лексема без видског пара НСВ (1172 у руском, 1393 у српском) или СВ (93 у руском, 72 у српском); 398 случајева проширења видске парадигме типа 1 са по најмање 3 конституента (211 у руском језику, 187 у српском) и 91 модел (потенцијалне) префиксалне алтернације (28 у руском језику, а 63 у српском); као и 204 глагола који нису у односу апсолутне видске парности са својим формалним видским кореспондентом (129 у руском, 75 у српском).

Наведени материјал типолошки смо класификовали као типове видске дефектности (*апсолутна*, *делимична* и *проширење* видске парадигме) с неколико подтипова, у оквиру којих је извршена и додатна класификација – према акционалним и/или лексичко-семантичким особинама ексцерпираног материјала. Све наведено праћено је описом и тумачењем регистрованих појава и ситуација карактеристичних, или пак заједничких, како за руски тако и за српски језик, односно показано је да однос између две глаголске лексеме које се традиционално сврставају у бинарну видску опозицију јесте сложенији него што се чини.

С обзиром на добијене резултате морамо истаћи да посматрање видске опозиције (као не-бинарне) није ни приближно приведено крају, односно да смо датим истраживањем тек осветлили проблем који је, истина, одувек постојао у језику, али му се није посвећивала дужна пажња. Будући да је језик „жив организам”, неопходно је пратити и формирање нових значења код глаголских јединица која, у зависности од њихове видске припадности, условљавају да се код одређеног глагола развије некорелативност с видским парњаком. То значење се може „осамосталити”, што до коначног степена осамостаљења може условити присуство акционалне колизије, а у финалној фази и акционалне хомонимије (која не би била, како тренутно стање показује, својствена само префиксу *za-*). Осим тога, неопходно је сагледати и друге форманте који овога пута нису били разматрани, као и посветити пажњу феноменима на које смо указивали у тексту рада, што се свакако односи и на употребу глагола у одређеном видском значењу у устаљеним изразима и др. синтагматским спојевима у којима се глаголи типично јављају.

Дакле, премда је наше истраживање било превасходно оријентисано на аспектолошки, семантички и морфосинтаксички домен, спорадично смо се дотакли одређених лексиколошких и стилистичких тема, што је несумњиво показатељ да наведена област пружа аналитичке потенцијале и у другим лингвистичким областима, посебно у домену синтаксе, уколико се истраживање видске дефектности пренесе са аспекта лексеме на ситуативну анализу, састав и број укључених предикатских јединица.

## 9. БИБЛИОГРАФИЈА

### 9.1. КОНСУЛТОВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Авилова, Н. С. (1968). Двувидовые глаголы с заимствованной основой в русском литературном языке нового времени. *Вопросы языкознания*, 5, 66–78.
2. Авилова, Н. С. (1976). *Вид глагола и семантика глагольного слова*. Москва: Наука.
3. Алановић, М. (2012а). Каузативно-манипулативни глаголи: деривационо мотивисане семантичке и аргументне варијације. У: Драгићевић, Р. & Ћорић, Б. (ур.). (2012). *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима / Зборник радова са четрнаесте међународне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта*. Београд: Филолошки факултет. 453–467.
4. Алановић, М. (2012б). Синтаксичко-семантичка валентност глагола *терати* и његових деривата. У: Ружић, В.–Алановић, М. & Штасни, Г. (ур.) (2012). *Валентност речи и израза: морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти*. Нови Сад: Филозофски факултет. 191–208.
5. Апресян, Ю. Д. (1995). Трактовка избыточных аспектуальных парадигм в толковом словаре. В: Апресян, Ю. Д. (1995). *Избранные труды т. II. Интегральное описание языка и системная лексикография*. Москва: Школа «Языки русской культуры».
6. Апресян, Ю. Д. (1997). Лексикографическая трактовка вида. В: Черткова, М. Ю. (ред.) (1997). *Труды аспектологического семинара филологического факультета МГУ им. Ломоносова, т. II*. Москва: Изд-во МГУ. 7–20.
7. Ачилова, Е. А. & Титаренко, Е. Я. (2018). Глаголы *perfectiva tantum* в русском и украинском языках. В: Milliaressi, T. (ed.) (2018). *La relation temps/aspect: approches typologique et contrastive*. Lille: Université Charles-de-Gaulle – Lille 3. 277–281.
8. Балек, Т. (2018а). Аспектуални маркери у руском и српском језику: префикси *при-* и *про-* у функцији временске квантификације радње. У: Рауновић, З. & Милановић, Ж. (ур.) (2018). *Konteksti IV: Међународни интердисциплинарни skup младих научника друштвених и humanističkih nauka*. Novi Sad: Filozofski fakultet. 55–67.
9. Балек, Т. (2018б). *Perfectiva tantum* у руском и српском језику (случај префиксалног форманта *на-*). У: Gutiérrez Rubio, E.–Grishchenko, A.–Kislova, A.–Kruk, D.–Speed, T. & Týrová, Z. (eds.) (2018). *Contributions to the 21<sup>st</sup> Annual Scientific Conference of the Association of Slavists (Polyslav)*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag. 1–11. [Die Welt der Slaven. Sammelbände/Сборники, 64].
10. Балек, Т. (2018в). Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (*ненавидеть* : *мрзети*; *ненавидеть друг друга* : *мрзети се*). *Филолог*, 18, 233–253.
11. Балек, Т. (2019). О неким једновидским префиксираним глаголима у Ћопићевом роману *Глава у кланцу ноге на вранцу* и њиховим еквивалентима у преводу на руски језик. In: Тошовић, В. (ур./Hg). (2019). *Ћопић fantastični / Istraživački projek(a)t Graz/Grac/Грац 2011 – „Lirski, humoristički I satirički svijet Branka Ćopića, knj. 8*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Banjaluka: Grafid. 305–324.
12. Балек, Т. (2020). Стилски маркирани глаголи из домена људске говорне активности у савременом руском и српском језику. *Orbis Linguarum / Езиков свят*, vol. 18, issue 1, 31–43.
13. Балек, Т. (2021). Структурне и стилске особености регистрованих глагола конзумирања хране и напитака са сативном компонентом у руском и српском језику. У: Bednarska, K.–Kruk, D.–Popov, B.–Saprikina, O.–Speed, T.–Szafraniec,

- K.,–Terekhova, S.,–Tsonev, R. & Wysocka, A. (eds.) (2021). *Contributions to the 23rd Annual Scientific Conference of the Association of Slavists (Polyslav)*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag. (Die Welt der Slaven. Sammelbände/Сборники, хх.). 23–32. (in print)
14. Бахмутова, Е. А. (1962). *Развитие видовой соотносительности в русском языке. Видовые пары, образованные путем префиксации*. Казань: Изд-во Казанского университета.
  15. Белић, А. (1955–1956). О глаголима са два вида. *Јужнословенски филолог*, XXI, 1–13.
  16. Белич, А. (1962). О славянском глагольном виде. В: Маслов, Ю. С. (1962). *Вопросы глагольного вида*. Москва: Изд-во иностранной литературы. 213–217.
  17. Белашапкина, Т. В. (2008). *Когнитивно-дискурсивное описание категории аспектуальности в современном русском языке* (Автореферат на соискание ученой степени доктора филологических наук, Москва).
  18. Белякова, М. Ф. (2003–2004). Аспектуально значимая таксономическая характеристика парновидовых глаголов (на материале научной статьи). *Вестник ВолГУ*, серия 2, вып. 3, 40–48.
  19. Бирюкова, Л. П. (1973). *Функционирование двувидовых глаголов в современном русском языке*. Ленинград: АКД.
  20. Бондарко, А. В. (1971). *Вид и время русского глагола*. Москва: Изд-во Просвещение.
  21. Бондарко, А. В. (1983). *Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии*. Ленинград: Наука.
  22. Бондарко, А. В. (1986). Семантика предела. *Вопросы языкознания*, 1, 14–25.
  23. Бондарко, А. В. (отв. ред.) (1987). *Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис*. Ленинград: Наука.
  24. Бондарко, А. В. (1995). О возможных подходах к изучению видовой семантики. В: Кароляк, С. (ред.) (1995). *Семантика и структура славянского вида*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP. 27–42.
  25. Бондарко, А. В. (1996). *Проблемы грамматической семантики и русской аспектологии*. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГУ.
  26. Бондарко, А. В. (2001). О системе анализа семантики глагольного вида (на материале русского языка). В: Черткова, М. Ю. (ред.) (2001). *Труды аспектологического семинара филологического факультета МГУ им. Ломоносова*, т. I. Москва: Изд-во МГУ. 6–18.
  27. Бондарко, А. В. & Буланин, Л. Л. (1967). *Русский глагол*. Ленинград: Просвещение.
  28. Булыгина, Т. В. & Шмелев, А. Д. (1997). *Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики)*. Москва: Языки русской культуры.
  29. Быкова, Л. А. (1958). Несоотносительные глаголы несовершенного вида в современном русском языке. *Ученые записки Харьковского гос. ун-та им. А. М. Горького*, т. 99: *Труды филол. фак-та*, 6, 113–133.
  30. Валеева, Л. Р. (2011). Проблема грамматического статуса глаголов типа *сживать*, *хаживать* в истории русского языкознания. *Вестник ТГПИУ*, 2 (24). Преузето 15.10.2018. са <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-grammaticeskogo-statusa-glagolov-tipa-sizhivat-hazhivat-v-istorii-russkogo-yazykoznanija>
  31. Варакин, Л. А. (1996). *Семантический аспект глагольной префиксации*. Екатеринбург: Издательство Уральского университета.
  32. Вельковић Станковић, Д. (2012). Когнитивни аспекти деминуције глагола у српском језику. У: Драгићевић, Р. (ур.) (2012). *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*. Београд: Филолошки факултет. 497–514.
  33. Вельковић Станковић, Д. (2015). Деминутивно-пејоративни глаголи изведени суфиксима *-ака*, *-ара* и *-ата*. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 44/3, 39–61.

34. Виноградов, В. В. (1972). *Русский глагол*. Москва: Высшая школа.
35. Войводич, Д. (2000). Некоторые вопросы сопоставительной аспектологии в современной русистике и славистике. В: Станкович, Б. (ред.) (2000). *Состояние и перспективы сопоставительных исследований русского и других языков / V Международный симпозиум МАПРЯЛ (Белград – Ниш, 30 мая – 1 июня 2000 г.)*. Белград: Славистическое общество Сербии – Филологический факультет. 167–175.
36. Войводич, Д. П. (2008). К вопросу о взаимозамене СВ и НСВ в русском и других славянских языках. В: Тупикова, Н. А. (отв. ред.) (2008). *Теоретические и лингводидактические проблемы исследования русского и других славянских языков*. Сборник научных трудов. Волгоград: Изд-во ВолГУ. 101–115.
37. Войводич, Д. П. (2010). Об употреблении и значении совершенного вида в перформативных предложениях–высказываниях в славянских языках: опыт типологической дифференциации. В: Тупикова, Н. А. (отв. ред.) (2010). *Славянские языки: единицы, категории, ценностные константы: Сборник научных трудов [30-летию ВолГУ посвящ.]*. Волгоград: Изд-во ВолГУ. 175–191.
38. Войводич, Д. П. (2012). Об аспектуально-темпоральном комплексе как предикативной основе предложения-высказывания (в свете теории функциональной грамматики). В: Градинарова, А. А. & Спасова Р. А. (ред.) (2012). *Русистика: язык, культура, перевод*. София: Изток – Запад. 142–150.
39. Войводић, Д. (2013а). Вид глагола. У: Попов, Ч. & Станић, Д. (2013). *Српска енциклопедија*, т. II. В – Вшетечка. Нови Сад – Београд: Матица српска – САНУ – Завод за уџбенике. 332–333.
40. Войводич, Д. П. (2013б). Несколько замечаний о значении совершенного вида в отрицательном контексте. В: Казеева, Е. А. & Николаева Е. А. (отв. ред.) (2013). *Н. П. Огарев: историко-культурное измерение творческой личности / Сб. материалов Всероссийской науч. конф. с междунар. участием, посвященной 200-летию со дня рождения Н. П. Огарева (Саранск, 14–16 ноября 2013 г.)*. Саранск: Изд-во Мордов. ун-та. 198–202.
41. Войводић, Д. (2014). Двовидски глаголи. У: Попов, Ч. & Станић, Д. (2014). *Српска енциклопедија*, т. III. Г – Д. Нови Сад – Београд: Матица српска – САНУ – Завод за уџбенике.
42. Волохина, Г. А. & Попова, З. Д. (1997). Категория глагольного вида в свете семантического устройства глагольных приставок. В: Черткова, М. Ю. (ред.) (1997). *Труды аспектологического семинара филологического факультета МГУ им. Ломоносова*, т. III. Москва: Изд-во МГУ. 34–41.
43. Гиро-Вебер, М. (1990). Вид и семантика русского глагола. *Вопросы языкознания*, 2, 102–112.
44. Гиро-Вебер М. & Микаэлян, И. (2006). Проблема видовых соотношений и ее отражение в аспектологическом словаре. В: Леман, Ф. (ред.) (2006). *Глагольный вид и лексикография. Семантика и структура славянского вида IV*. München: Otto Sagner Verlag. 125–134.
45. Гловинская, М. Я. (1982). *Семантические типы видовых противопоставлений русского глагола*. Москва: Наука.
46. Гловинская, М. Я. (1989). Диффузные видо-временные значения. В: *Проблемы структурной лингвистики (1985)*. Москва: Наука. 83–95.
47. Гловинская, М. Я. (1999). Аспектуальные корреляции на периферии видовой системы. В: Тошović, В. (Hrsg.) (1999). *Die grammatischen Korrelationen*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität. 245–256.
48. Гловинская, М. Я. (2001). *Многозначность и синонимия в видо-временной системе русского глагола*. Москва: „Русские словари” – „Азбуковник”.



49. Горбова, Е. В. (2011). Видовая парность русского глагола: проблемы и решения. *Вопросы языкознания*, 4, 20–45.
50. Горбова, Е. В. (2014). Еще раз о видообразовании русского глагола: к словоизменительной трактовке вида. *Russian Linguistics*, 38(1), 1–21.
51. Горбова, Е. В. (2015). Видообразование русского глагола: префиксация и/или суффиксация? *Вопросы языкознания*, 1, 7–38.
52. Горбова, Е. В. (2017а). *Грамматическая категория аспекта и контекст (на материале испанского и русского языков)*. Санкт-Петербург: Изд. Санкт-Петербургского университета.
53. Горбова, Е. В. (2017б). Русское видообразование: словоизменение, словоклассификация или набор квазиграммем? (еще раз о болевых точках русской аспектологии). *Вопросы языкознания*, 1, 24–52.
54. Грицкат, И. (1955–1956). Деминутивни глаголи у српскохрватском језику. *Јужнословенски филолог*, XXI, 1–4, 45–96.
55. Грицкат, И. (1957–1958). О неким видским особеностима српскохрватског глагола. *Јужнословенски филолог*, књ. XXII, 1–4, 65–130.
56. Грицкат, И. (1966–1967). Префиксација као средство граматичке (чисте) перфектизације (начелна разматрања и савремена српскохрватска грађа). *Јужнословенски филолог*, XXVII/1–2, 185–223.
57. Грицкат, И. (1967). Шта даје за проучавање глаголске семантике чиста (граматичка) перфектизација путем префиксације. *Наш језик*, XVI/3, 119–126.
58. Грицкат, И. (1984–1985). Одлике глаголског видског парњаштва као семантички индикатори. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XXVII–XXVIII, 197–203.
59. Грубор, Ђ. (1953). *Аспектна значења*. Загреб: ЈАЗУ.
60. Демчук, Е. Ю. (2017). *Собственно видовые омонимы в сфере русского глагола*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «ХГУ им. Катанова», Абакан.
61. Дешеријева, Т. И. (1976). К проблеме определения категории глагольного вида. *Вопросы языкознания*, 1, 73–81.
62. Дешић, М. (1985). Полисемија и српскохрватски глаголски вид. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 14/2, 75–85.
63. Драгићевић, Р. (ур.) (2020). *Кругови Ирене Грицкат. Семантичко-граматичка истраживања савременог српског језика*. Београд: Савез славистичких друштва Србије.
64. Дроботова, Л. Л. & Лыкова, Т. В. (2012). К вопросу видовой пары: онтологический и гносеологический аспекты. *Вестник ТГПИ, Гуманитарные науки*, 19–23.
65. Дубовикова, Л. Д. (2013). О проблемах разграничения префиксального словоизменения и словообразования в видовременной системе русского глагола. *Rhema.Рема*, 2, 50–63.
66. Ђорђевић, В. (2017). Видски парови и префиксација у српском језику (префикс из-). *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 46/1, 203–212.
67. Ђорђевић, В. (2018). *Видски парњаџи у српском језику (имперфективни глагол : перфективни глагол изведен префиксима за-, из-, на-, о-, по-, с-, и у-)* (Непубликована докторска дисертација). Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд.
68. Ђуровић, С. & Спасојевић, М. (2014). Још један поглед на видске парњаке у српском језику. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LVII/1, 183–197.
69. Ђуровић, С. (2017). О питањима проучавања глагола без видског парњака. *Наш језик*, XLVIII/3–4, 39–47.

70. Желе, А. (2013). Между грамматикой и словарем. На примере словенского глагола. *Јужнословенски филолог*, LXIX, 91–114.
71. Зализняк, А. А. & Микаэлян, И. Л. (2010). О месте видовых троек в аспектуальной системе русского языка. В: Кибрик, А. Е. (2010). *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии* [по материалам ежегодной Международной конференции «Диалог» (2010)]. Москва: Издательский центр РГГУ. 130–136.
72. Зализняк, А. А.–Микаэлян, И. Л. & Шмелев, А. Д. (2010). Видовая коррелятивность в русском языке: в защиту видовой пары. *Вопросы языкознания*, 1, 3–23.
73. Зализняк, А. А. & Микаэлян, И. (2014). Русская глагольная префиксация и проблема видовой парности. *Mundo Eslavo*, 13, 19–33.
74. Зализняк, А. А.–Микаэлян, И. Л. & Шмелев, А. Д. (2015). *Русская аспектология: в защиту видовой пары*. Москва: Языки славянской культуры.
75. Зализняк, А. А. & Шмелев, А. Д. (1997). *Лекции по русской аспектологии*. München: Verlag Otto Sagner.
76. Зализняк, А. А. & Шмелев, А. Д. (2000). *Введение в русскую аспектологию*. Москва: Языки русской культуры.
77. Зализняк, А. А. & Шмелев, А. Д. (2001). Типы видовой связи. В: Нариньяни, А. С. (ред.) (2001). *Труды международного семинара Диалог-2001 по компьютерной лингвистике и ее приложениям*, т. I. Аксаково. 130–136. Преузето 20.10.2018 са <http://www.dialog-21.ru/digest/2001/articles/zaliznyak/>
78. Зельдович, Г. М. (2002). Семантика и прагматика совершенного вида в русском языке. *Вопросы языкознания*, 3, 30–61.
79. Зельдович, Г. М. (2012). *Прагматика грамматики*. Москва: Языки славянских культур.
80. Земская, Е. А. (1955). Типы одновидовых приставочных глаголов в современном русском языке. В: Пospelов, Н. С. & Шведова, Н. Ю. (ред.) (1955). *Исследования по грамматике русского литературного языка*. Москва: Изд-во Академии наук СССР. 5–41.
81. Ивановић, М. (2009). Функционисање конструктивних почетних глагола у ширем смислу у украјинском и српском језику. *Славистика*, XIII, 187–196.
82. Ивановић, М. (2012). *Изражавање акционалности у украјинском и српском језику* (Непубликована докторска дисертација). Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд.
83. Ивановић, М. (2016). *Акционалност – семантика и форма: у савременом украјинском и српском језику*. Београд: Филолошки факултет.
84. Ивановић, М. (2018). Аспектуалне информације у Речнику српскога језика Матице српске. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 47/1, 33–41.
85. Ивић, М. (2001). О тзв. „видским парњацима“ – из новог угла. *Јужнословенски филолог*, LVII, 1–5.
86. Исаченко, А. В. (1960). *Грамматический строй русского языка в сопоставлении с словацким. Морфология* (часть вторая). Братислава: Издательство словацкой академии наук.
87. Кароляк, С. (1997). Вид глагольной сематемы и видовая деривация. В: Кароляк, С. (ред.) (1997). *Семантика и структура славянского вида II*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP. 97–110.
88. Карпухин, С. А. (2006). *Семантика русского глагольного вида*. Самара: Издательство «Самарский университет».
89. Киселева, К. Л. & Татевосов, С. Г. (2015). Множественная префиксация и деривация видового значения. В: Китадзе, М. (ред.) (2015). *Аспектуальная семантическая зона: типология систем и сценарии диахронического развития*. Киото: Университет Киото Сангё. 91–97.

90. Клајн, И. (2002). *Творба речи у савременом српском језику I. Слагање и префиксација*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства/Институт за српски језик САНУ – Матица српска.
91. Клајн, И. (2003). *Творба речи у савременом српском језику II. Суфиксација и конверзија*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства/Институт за српски језик САНУ – Матица српска.
92. Клајн, И. (2005). *Грамматика српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
93. Клајн, И. (2011). Видски парови у лексикографској перспективи. *Глас САНУ CDXVIII*, Одељење језика и књижевности, 27, 51–84.
94. Климонов, В. Д. (1997). Аспектуалне класе и њихова граматичка семантика. В: Карољак, С. (ред.) (1997). *Семантика и структура славјанског вида II*. Краков: Wydawnictwo Naukowe WSP. 111–126.
95. Климонов, В. Д. (2005). Лексичка аспектуалност у руском језику: концептуална репрезентација и категоризација. *Вопросы когнитивной лингвистики*, 1, 21–25.
96. Климонов, В. Д. (2008). Тенденција к економији у видовој систему руског глагола. *Przegląd rusycystyczny*, 3 (123), 100–114.
97. Климонов, В. Д. (2010а). Реорганизација видових парадигми и губитак опозиције неитеративности / итеративности у руском језику. *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского*, № 4 (2), 541–544.
98. Климонов, В. Д. (2010б). Реорганизација видових парадигми и губитак опозиције неитеративности–итеративности у руском језику. *Przegląd rusycystyczny*, 2 (130), 89–111.
99. Климонов, В. Д. (2013). Преобразовања у систему видових парадигми у руском језику. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*, 6 (1), 410–419.
100. Климонов, В. Д. (2015). Квантитативни параметри лексичке аспектуалности у руском језику. В: Китадзе, М. (ред.) (2015). *Аспектуална семантичка зона: типологија система и сценарији дијакроничког развоја*. Киото: Универзитет Киото Сангё. 106–112.
101. Климонов, В. Д. (2017). Лексичке врсте у руском језику: субкатегоризација и формална манифестација. *Вестник СПбГУ, Язык и литература*, т. 14. вып. 1, 56–75.
102. Князев, Ј. П. (2004). Силне и слабе позиције видовог противостава. В: Черткова, М. Ј. (ред.) (2004). *Труди аспектолошког семинара филолошког факултета МГУ им. Ломоносова*, т. IV. Москва: Изд-во МГУ. 108–118.
103. Коваленко, Б. Н. (2015). О спорних питањима теорије вида руског глагола. *Международный научный журнал «Инновационная наука»*, 6, 158–162.
104. Ковачевић, М. (2010). Плеонастичка употреба префикса у српском језику. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 39/1, 97–112.
105. Козлова, Р. П. (2000). Однос категорије вида и многозначности глагола. *Вестник ТГУ*, вып. 4 (20), 47–53.
106. Комри, Б. (2001). Општа теорија глаголног вида. В: Черткова, М. Ј. (ред.) (2001). *Труди аспектолошког семинара филолошког факултета МГУ им. Ломоносова*, т. I. Москва: Изд-во МГУ. 115–121.
107. Кронгауз, М. А. (1997). Префиксација као аспектолошка проблема. В: Черткова, М. Ј. (ред.) (1997). *Труди аспектолошког семинара филолошког факултета МГУ им. Ломоносова*, т. III. Москва: Изд-во МГУ. 76–82.

108. Кронгауз, М. А. (1998). *Приставки и глаголы в русском языке: семантическая грамматика*. Москва: Языки русской культуры.
109. Крстић, М. (2010). *Verba defectiva и њихови супститути у савременом руском језику* (Непубликовани магистарски рад). Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад.
110. Крстић, М. (2016). *Лексички крњи глаголи и њихова употреба у савременом руском и српском језику* (Непубликована докторска дисертација). Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад.
111. Кузнецова, Ю. Л. & Янда, Л. А. (2013). Приставки в свете когнитивной лингвистики и типологии (отклик на статью А. А. Зализняк и И. Л. Микаэлян). *Вопросы языкознания*, № 4, 87–96.
112. Ломов, А. М. (1975). Категория глагольного вида и ее взаимоотношения с контекстом. *Вопросы языкознания*, 6, 55–64.
113. Марковић, А. (2017). Обрада префикса у вишетомним описним речницима српског језика. *Наш језик*, XXXVIII, 3/4, 93–105.
114. Маслов, Ю. С. (1948). Вид и лексическое значение глагола в современном русском литературном языке. *Известия академии наук СССР*, т. VII, вып. 4, 303–316.
115. Маслов, Ю. С. (1964). Заметки о видовой дефективности (преимущественно в русском и в болгарском языках). В: Ларин, Б. А. & Сафронов, Г. И. (ред.) (1964). *Славянская филология*. Ленинград: Издательство Ленинградского университета. 82–94.
116. Маслов, Ю. С. (1984). *Очерки по аспектологии*. Ленинград: Издательство ЛГУ.
117. Маслов, Ю. С. (2004). *Избранные труды. Аспектология. Общее языкознание*. Москва: Языки славянской культуры.
118. Матијашевић, Ј. (1985). О природи префикса код глагола кретања у руском и српском језику. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 14/2, 139–147.
119. Матијашевић, Ј. (2000). Префиксација и двовидност глагола. *Јужнословенски филолог*, LVI/1–2, 655–663.
120. Матијашевић, Јелка (2019). *Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика*: зборник радова [приредиле Васић Вера, Стефановић Марија]. Нови Сад: Филозофски факултет.
121. Мелиг, Х. Р. (2003). Взаимодействие предельности глагольного описания ситуации и предельности вида в русском и английском языках. В: *Грамматические категории: иерархии, связи, взаимодействие* / Материалы международной научной конференции (Санкт-Петербург, 22–24 сентября 2003 г. 95–98). Преузето 30.9.2018 са [http://iling.spb.ru/typo/materials/gc03pdf/mehlig\\_spb2003.pdf](http://iling.spb.ru/typo/materials/gc03pdf/mehlig_spb2003.pdf)
122. Мелиг, Х. Р. (2011). Вид глагола в русских общих вопросах. В: Богуславский, И. М.–Иомдин, Л. Л. & Крысин, Л. П. (ред.) (2011). *Слово и язык. Сборник статей к восьмидесятилетию академика Ю. Д. Апресяна*. Москва: Языки славянских культур. 279–297.
123. Миљковић, В. (2017). Глаголи са префиксом *за-* који означавају почетне ситуације у савременом српском језику – когнитивнолингвистички приступ. У: Mišić Ilić, V. & Lopičić, V. (ur.) (2017). *Jezik, književnost, vreme, jezička istraživanja*. Niš: Filozofski fakultet. 143–158.
124. Миронова, Л. Ю. (2004). *Вид глагола и соотношение лексико-семантических вариантов многозначного слова*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Тамбов: Тамбовский гос. ун-т имю Г. Р. Державина.
125. Молошная, Т. Н. (1971). Глаголы perfectiva/imperfectiva tantum в русском и болгарском языках. В: Ярцева, В. Н. (отв. ред.) (1971). *Фонетика, Фонология, Грамматика*. Москва: Наука. 220–225.

126. Мучник, И. П. (1956). О видовых корреляциях и системе спряжения глагола в современном русском языке. *Вопросы языкознания*, 6, 92–106.
127. Мучник, И. П. (1966). Развитие системы двувидовых глаголов в современном русском языке. *Вопросы языкознания*, 1, 61–75.
128. Нечаева, А. И. (2007). Аспектуальная характеристика предикатов поведения. *Acta Linguistica*, vol. 1, 2, 10–13.
129. Падучева, Е. В. (1991). К семантике несовершенного вида в русском языке. Общефактическое и акциональное значение. *Вопросы языкознания*, 6, 34–45.
130. Падучева, Е. В. (1998). Опыт систематизации понятий и терминов русской аспектологии. *Russian Linguistics*, 22, 35–58.
131. Падучева, Е. В. (2001). Аспектуальная специфика глаголов с актантом Результат: парадокс имперфектива. *Glossos, The Slavic and East European Language Resource Center*, issue 1. Преузето 3.10.2018. са [https://slaviccenters.duke.edu/sites/slaviccenters.duke.edu/files/media\\_items\\_files/paducheva.original.pdf](https://slaviccenters.duke.edu/sites/slaviccenters.duke.edu/files/media_items_files/paducheva.original.pdf)
132. Падучева, Е. В. (2009). Лексическая аспектуальность и классификация предикатов по Маслову-Вендлеру. *Вопросы языкознания*, 6, 3–20.
133. Падучева, Е. В. (2010). *Семантические исследования. Семантика времени и вида в русском языке. Семантика нарратива*. Москва: Языки славянской культуры.
134. Падучева, Е. В. (2017). О семантике русского вида в дискурсивном контексте. *Вопросы языкознания*, 1, 7–23.
135. Палочи, И. (2009). Способы выражения интенсивности действия в русском языке. *Studia Russica*, XIII, 289–297.
136. Петрухина, Е. В. (2000). *Аспектуальные категории глагола в русском языке (в сопоставлении с чешским, словацким, польским и болгарским языками)*. Москва: Изд-во МГУ.
137. Петрухина, Е. В. (2009а). Объяснительная теория славянского глагольного вида. *Вестник Московского университета. Серия 9: Филология*, 5, 111–127.
138. Петрухина, Е. В. (2009б). *Русский глагол: категории вида и времени (в контексте современных лингвистических исследований)*. Москва: МАКС Пресс.
139. Петрухина, Е. В. (2013). Типы процессной семантики несовершенного вида в русском и чешском языках. *Вестник Московского университета. Серия 9: Филология*, 4, 48–69.
140. Плотникова, Г. Н. & Хемсакун, Ч. (2015). Типы модификационного значения префиксальных глаголов характеризованной речевой деятельности. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина*, 74–82.
141. Плунгян, В. А. (2011). Типологические аспекты славянской аспектологии (некоторые дополнения к теме). *Scando-Slavica*, 57/2, 290–309.
142. Полежаева, Ж. Ю. (2016). Аспектуальные свойства русских глаголов-светообозначений. *Вестник Оренбургского государственного университета*, № 9 (197), 45–53.
143. Поповић, Љ. (2007). Когнитивни приступ опису категорије акционалности у словенским језицима. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 36/1, 37–53.
144. Поповић, Љ. (2008а). *Језичка слика стварности. Когнитивни аспект контрастивне анализе*. Београд: Филолошки факултет.
145. Поповић, Љ. (2008б). Изражавање аспектуалног значења проспективности у словенским језицима. *Зборник Матице српске за славистику*, 73, 297–314.
146. Поповић, Љ. (2009). Дејкисис префикса и положај посматрача у категоријалној ситуацији локализације (на примеру контрастивне анализе глагола кретања у српском и украјинском језику). *Лингвистични студиј*, 20, 194–201.

147. Ремчукова, Е. Н. (2004). *Морфология современного русского языка. Категория вида глагола*. Москва: Изд-во Флинта – Изд-во Наука.
148. Ремчукова, Е. Н. (2010). *Креативный потенциал русской грамматики*. Москва: URSS.
149. Риехакайнен, Е. И. (2014). Видовые пары глаголов и ассоциативные связи в ментальном лексиконе носителя русского языка. В: Меньшикова, Ю. В. (отв. ред.) (2014). *XLII Международная филологическая конференция* (Санкт-Петербург, 11–16 марта 2013 г.): *Избранные труды*. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ. 265–274.
150. Семиколенова, Е. И. (2012). Лексикографическая разработка значений глаголов вторичного несовершенного вида, или Как описать «тоску по пределу». *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*, т. 25 (64), № 2, 179–185.
151. Симић, Р. Д. (2016). Вид и/или аспект – лексичкосемантичка(/е) и/или обличкосемантичка(/е) категорија(/е). *ЛИК: часопис за литературу и културу*, 2/3, 45–96.
152. Симић, Р. (2017). О глаголској префиксацији и префиксима. *Наш језик*, XXXVIII, 3/4, 177–189.
153. Соболева, В. С. (2017). К вопросу о видовой парности русских глаголов: еще одна попытка решения спорных вопросов. *Вестник Самарского университета. История, педагогика, филология*, т. 23, № 2, 77–85.
154. Спагис, А. А. (1969). *Парные и непарные глаголы в русском языке*. Москва: Издательство «Просвещение».
155. Спасојевић, М. (2014). Двовидски глаголи са основама страног порекла и префиксација у српском језику. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 43/1, 235–245.
156. Спасојевић, М. (2015). *Двовидски глаголи у савременом српском језику*. (Непубликована докторска дисертација). Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд.
157. Спасојевић, М. (2017). Видски портрет глагола *везати* у српском језику. *Наш језик*, XXXVIII, 3/4, 191–200.
158. Ставница, Я. (2008). Типы глагольной дискретности в русском языке. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Linguistica Rossica*, 4, 165–178.
159. Станојчић, Ж. & Поповић Љ. (1992). *Грамматика српскога језика*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Завод за издавање уџбеника.
160. Стевановић, М. (1970). *Савремени српскохрватски језик I. Увод, фонетика, морфологија*. Београд: Научна књига.
161. Стојановић, М. (2012). Семантика глаголског префикса *пре-* у српском језику. У: Ковачевић, М. (одг. ур.) (2012). *Савремена проучавања језика и књижевности*, год. III, књ. 1 / Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије (Крагујевац, 12. март 2011). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу. 101–112.
162. Стојановић, М. (2016). *Полипрефиксирани глаголи у српском језику*. (Непубликована докторска дисертација). Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд.
163. Стојановић, О. (2017). О видском парњаштву глагола из когнитивне и компаративне перспективе. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 46/1, 191–201.
164. Табаченко, Л. В. (2011). О комплексном подходе к исследованию динамики внутриглагольной префиксации. *Вестник ПСТГУ, III, вып. 2 (24)*, 72–79.

165. Татевосов, С. Г. (2013). Множественная префиксация и ее следствия (заметки о физиологии русского глагола). *Вопросы языкознания*, 3, 42–89.
166. Татевосов, С. Г. (2015a). *Акциональность в лексике и грамматике. Глагол и структура события*. Москва: Языки славянской культуры.
167. Татевосов, С. Г. (2015b). Вид и типология акциональной композиции. В: Китадзе, М. (ред.) (2015). *Аспектуальная семантическая зона: типология систем и сценарии диахронического развития*. Киото: Университет Киото Сангё. 285–291.
168. Татевосов, С. Г. (2016). *Глагольные классы и типология акциональности*. Москва: Языки славянской культуры.
169. Титаренко, Е. Я. (2011). Фазовая парадигматика русских глаголов imperfectiva tantum. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*, т. 24(63) № 1, ч. 1, 170–178.
170. Тихонов, А. Н. (1997). Виды глагола и их отношение к слово- и формообразованию. В: Черткова, М. Ю. (ред.) (1997). *Труды аспектологического семинара филологического факультета МГУ им. Ломоносова*, т. III. Москва: Изд-во МГУ. 180–186.
171. Тихонов, А. Н. (1998). *Русский глагол*. Москва: Русский язык.
172. Тошович, Б. (2009). *Способы глагольного действия в сербском, хорватском и бошняцком языках*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
173. Фејса, М. (2017). Видски парови у русинском језику. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, XLII–1, 271–287.
174. Фетискина, М. Д. (1979). О семантических причинах видовой соотносительности глаголов в современном русском языке. В: Шелякин, М. А. (ред.) (1979). *Категория вида и ее функциональные связи. Вопросы русской аспектологии IV*. Тарту: Тартуский государственный университет. 18–37.
175. Храковский, В. С. (1997). Мультипликативы и семьelfактивы (проблема видовой пары). В: Кароляк, С. (ред.) (1997). *Семантика и структура славянского вида II*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP. 227–240.
176. Храковский, В. С. (2005). Аспектуальные тройки и видовые пары. *Русский язык в научном освещении*, 1(9), 46–59.
177. Храковский, В. С. (2011). Повторительные значения НСВ: итеративное, хабитуальное, узуальное. В: Воейкова, М. Д. (отв. ред.) (2011). *Системные связи в грамматике и тексте*. Санкт-Петербург: Нестор-История. 24–30.
178. Храковский, В. С. (2015). Несовершенный вид: опыт интерпретации частных значений. *Вестник СПбГУ*, вып. 3, 169–178.
179. Черткова, М. Ю. (1996). *Грамматическая категория вида с современным русским языке*. Москва: Изд-во МГУ.
180. Черткова, М. Ю. (1997). Видовая пара в современном русском языке: к определению понятия. В: Кароляк, С. (ред.) (1997). *Семантика и структура славянского вида II*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP. 241–252.
181. Черткова, М. Ю. (отв. ред.) (1998). *Типология вида: проблемы, поиски, решения*. Москва: Школа „Языки русской культуры”.
182. Шатуновский, И. Б. (2009). *Проблемы русского вида*. Москва: Языки славянских культур.
183. Шахматов, А. А. (1952). *Учение о частях речи*. Москва: Учебно-педагогическое издательство.
184. Шведова, Н. Ю. (1980). *Русская грамматика*, т. I. Москва: Изд-во Наука.
185. Шелякин, М. А. (1979). О причинах устойчивости двувидовых глаголов в современном русском языке. В: Шелякин, М. А. (отв. ред.) (1979). *Категория вида*

- и ее функциональные связи. *Вопросы русской аспектологии IV*. Тарту: Тартуский государственный университет. 3–17.
186. Шелякин, М. А. (1983). *Категория вида и способы действия русского глагола. Теоретические основы*. Талин: Тартуский государственный университет.
187. Шелякин, М. А. (2008). *Категория аспектуальности русского глагола*. Москва: URSS – Изд-во ЛКИ.
188. Шкунников, В. А. (2006). Дистрибутивная множественность в русском и английском языках. *Научный вестник Воронежского государственного архитектурно-строительного университета, Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация»*, 93–97.
189. Якобсон, Р. О. (1985). О структуре русского глагола. В: Якобсон, Р. О. (1985). *Избранные работы*. Москва: Прогресс.
190. Янда, Л. А. (1997). Русские глагольные приставки: семантика и грамматика. В: Кронгауз, М. А. & Пайар, Д. (ред.) (1997). *Глагольная префиксация в русском языке*. Москва: Русские словари. 49–61.
191. Янда, Л. А. (2012). Русские приставки как система глагольных классификаторов. *Вопросы языкознания*, 6, 3–47.
192. Ясаи, Л. (1997). О принципах выделения видовой пары в русском языке. *Вопросы языкознания*, 4, 70–84.
193. Ясаи, Л. (2001). О специфике вторичных имперфективов видовых корреляций. В: Шубрик, С. А. (отв. ред.) (2001). *Исследования по языкознанию: К 70-летию чл.-кор. РАН А. В. Бондарко*. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та. 106–118.
194. Ясаи, Л. (2013). Видовая пара и ее разные трактовки. *Studia Slavica Hung.*, 58/2, 377–385.
195. Ясаи, Л. (2016). О двувидовых глаголах (семантико-функциональный аспект). В: Лебедева, А. Л.–Орехова, Е. Е.–Саввина, С. Л. & Филатова, В. Б. (ред.) (2016). *Семантико-функциональная грамматика в лингвистике и лингводидактике*. Воронеж: Наука-Юнипресс. 361–368.

\*

196. Babić, S. (1978). Imperfectivization and the types of prefix-derivation. In: Filipović, R. (ed.) (1978). *Contrastive analysis of English and Serbo-Croatian*, vol. 2. Zagreb: Institute of Linguistics. 71–100.
197. Babić, S. (1986). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: JAZU – Globus.
198. Babko-Malaya, O. (2003). Perfectivity and Prefixation in Russian. *Journal of Slavic Linguistics*, 11(1), 5–36.
199. Benacchio, R.–Muro, A. & Slavkova, S. (eds.) (2017). *The role of prefixes in the formation of aspectuality. Issues of grammaticalization*. Firenze: Firenze University Press. (Biblioteca di Studi Slavistici; 39).
200. Boogaart, R. & Trnavac, R. (2011). Imperfective Aspect and Epistemic Modality. In: Patard, A. & Brisard, F. (eds.) (2011). *Cognitive Approaches to Tense, Aspect, and Epistemic Modality*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins. 217–248. (Human Cognitive Processing, Vol. 29).
201. Bottineau, T. (2014). Инхоативные глаголы с префиксом *za-*, или главное начать, и процесс пошел. *Russian Linguistics*, vol. 38, № 3, 261–276. Преузето 15.6.2019. са <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01430423>
202. Braginsky, P. (2008). *The Semantics of the Prefix ZA- in Russian* (Doctoral dissertation). Department of English, University of Bar-Ilan, Israel.



203. Braginsky, P. & Rothstein, S. (2008). Vendlerian Classes and the Russian Aspectual System. *Journal of Slavic Linguistics*, 16(2), 3–55. Прегледао 16.9.2019. на <http://semantics.uchicago.edu/kennedy/classes/sl3/aspect/braginsky-rothstein08.pdf>
204. Comrie, B. (1976). *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press.
205. Dickey, S. M. (2000). *Parameters of Slavic Aspect. A Cognitive approach*. Stanford: CSLI Publications.
206. Endresen, A.–Janda, L. A.–Kuznetsova, J.–Lyashevskaya, O.–Makarova, A.–Neset, T. & Sokolova, S. (2012). Russian “Purely Aspectual” Prefixes: Not so “Empty” after All? *Scando-Slavica*, 58/2, 231–291.
207. Forsyth, J. (1970). *A Grammar of Aspect: Usage and meaning in the Russian verb*. Cambridge: Cambridge University Press.
208. Hansen, B. (2001). *Das slavische Modalauxiliar. Semantik und Grammatikalisierung im Russischen, Polnischen, Serbisch/Kroatischen und Altkirchenslavischen*. München: Verlag Otto Sagner (Slavolinguistica, Bd. 2).
209. Hasanica, M. (2008). Akcionalnost i aspekt u njemačkom i b/h/s jeziku. *Školski vjesnik* 57, 3/4, 353–364.
210. Janda, L. A. (1986). *A Semantic Analysis of the Russian Verbal Prefixes za-, pere-, do- and ot-*. München: Verlag Otto Sagner.
211. Janda, L. A. (2004). A metaphor in search of a source domain: The categories of Slavic aspect. *Cognitive Linguistics*, vol. 15, issue 4, 471–527. Прегледао 10.6.2019. на <http://ansatte.uit.no/laura.janda/mypubs/Janda%202004%20A%20metaphor%20in%20se-arch%20of%20a%20source%20domain.pdf>
212. Janda, L. A. (2007). Aspectual clusters of Russian verbs. *Studies in Language*, 31(3), 607–648.
213. Janda, L. A. (2008). Semantic Motivations for Aspectual Clusters of Russian Verbs. In: Bethin C. Y. (ed.) (2008). *American Contributions to the 14th International Congress of Slavists, Ohrid, September 2008*. Vol. 1: Linguistics. Bloomington: Slavica publishers, 181–196.
214. Janda, L. A. & Korba, J. (2008). Beyond the pair: aspectual clusters for learners of Russian. *The Slavic and East European Journal*, vol. 2, № 2, 253–269.
215. Janda, L. A. & Lyashevskaya, O. (2011a). Aspectual Pairs in the Russian National Corpus. *Scando-Slavica*, 57:2, 201–215. Прегледао 10.6.2019. на <http://ansatte.uit.no/laura.janda/mypubs/janda-lyashevskaya.pdf>
216. Janda, L. A. & Lyashevskaya, O. (2011b). Grammatical profiles and the interaction of the lexicon with aspect, tense, and mood in Russian. *Cognitive Linguistics*, vol. 22, issue 4, 719–763. Прегледао 10.7.2019. на <http://ansatte.uit.no/laura.janda/mypubs/GPs%20in%20Russian.pdf>
217. Janda, L. A. & Lyashevskaya, O. (2011c). Prefix variation as a challenge to Russian aspectual pairs: are *завязнуть* and *увязнуть* ‘get stuck’ the same or different? *Russian Linguistics*, vol. 35, issue 2, 147–167.
218. Janda, L. A. & Lyashevskaya, O. (2013). Semantic Profiles of Five Russian Prefixes: *po-*, *s-*, *za-*, *na-*, *pro-*. *Journal of Slavic Linguistics*, 21(2), 211–258.
219. Janda, L. A.–Endresen, A.–Kuznetsova, J.–Lyashevskaya, O.–Makarova, A.–Neset, T. & Sokolova, S. (2013). *Why Russian Aspectual Prefixes aren't empty. Prefixes as Verb Classifiers*. Bloomington Indiana: Slavica Publishers.
220. Janda, L. A. (2015). Verbal Prefixation in Russian: A Rebuttal. *Mundo Eslavo*, 14, 7–25.
221. Kravar, M. (1976). Glagolski vid kao tipološko-komparativni problem. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 14 (15), 289–312.
222. Mitrović, V. (1990). *Poljski glagolski prefiks PRZE- i njegovi srpskohrvatski ekvivalenti PRE- i PRO-*. Beograd: Naučna knjiga.

223. Nikolaev, V. V. (2012). *ZA-Perfectives in Russian Motion Verbs* (Doctoral dissertation). Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences, University of Georgetown, Washington DC.
224. Novakov, P. (1991). *Aktionsart* u engleskom i srpskohrvatskom jeziku – Kontrastivna analiza. In: Dudok, D. (ur.) (1991). *IV Simpozijum Kontrastivna jezička istraživanja*. Novi Sad: Filozofski fakultet. 286–292.
225. Novakov, P. (1999). Mogući vidski parametri u engleskom i srpskom. In: Bekić, T.–Grandić, R.–Šević, R.–Tir, M. & Točanac, D. (ur.) (1999). *VI Simpozijum Kontrastivna jezička istraživanja*. Novi Sad: Filozofski fakultet. 119–124.
226. Novakov, P. (2005). *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Futura publikacije.
227. Novakov, P. (2016). Teličnost i perfektivnost u engleskom i srpskom jeziku. U: Gudurić, S. & Stefanović, M. (ur.) (2016). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru V*. Novi Sad: Filozofski fakultet. 395–406.
228. Paducheva, E. V. (2009). Telicity and incremental theme. *Russian Linguistics*, 33, 109–119.
229. Opačić, N.–Weber, R. E. & Cochrane, N. (1978). Dictionary of Serbo-Croatian verbal aspect pairs. In: Filipović, R. (ed.) (1978). *Contrastive analysis of English and Serbo-Croatian*, vol. 2. Zagreb: Institute of Linguistics. 189–267.
230. Ramchand, G. (2004). Time and the event: The semantics of Russian prefixes. *Nordlyd*, vol. 32, № 2, 323–361. [Special issue on Slavic prefixes, ed. Peter Svenonius] Преглед 10.6.2019. ca <https://septentrio.uit.no/index.php/nordlyd/article/view/72/68>
231. Romanova, E. (2004). Superlexical vs. lexical prefixes. *Nordlyd*, vol. 32, № 2, 255–278. [Special issue on Slavic prefixes, ed. Peter Svenonius] Преглед 10.6.2019. ca <https://septentrio.uit.no/index.php/nordlyd/article/view/69/65>
232. Romanova, E. (2006). *Constructing Perfectivity in Russian* (Doctoral dissertation). University of Tromsø, Tromsø. Преглед 10.3.2019. ca <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.122.8732&rep=rep1&type=pdf>
233. Ridjanovic, M. (1976). *A Synchronic Study of Verbal Aspect in English and Serbo-Croatian*. Cambridge: Slavica Publishers.
234. Rubinstein, G. (2011). Aspectual Clusters of Russian Sound Verbs. *Journal of Slavic Linguistics*, 19(2), 273–326.
235. Svenonius, P. (2004). Slavic prefixes inside and outside VP. *Nordlyd*, vol. 32, № 2, 205–253. [Special issue on Slavic prefixes, ed. Peter Svenonius] Преглед 10.6.2019. ca <https://septentrio.uit.no/index.php/nordlyd/article/view/68/64>
236. Silić, J. (1977). Pristup kategoriji aspektualnosti u hrvatskom jeziku. *Suvremena metodika nastave hrvatskog ili srpskog jezika*, 1, 1–11.
237. Soboleva, V. S. (2014). On Semantic Peculiarities of Secondary Imperfective Verbs in Russian: Their In/Compatibility with the Notions of Duration and Completion. *Russian Language Journal*, vol. 64, 151–199.
238. Sokolova, S.–Lyashevskaya, O. & Janda, L. A. (2012). The Locative Alternation and the Russian ‘empty’ prefixes: A case study of the verb *gruzit* ‘load’. In: Divjak, D. & Gries, S. (eds.) (2012). *Frequency Effects in Language Representation*. Berlin: De Gruyter Mouton. 51–86.
239. Sokolova, S. (2013). Verbal Prefixation and Metaphor: How Does Metaphor Interact with Constructions?. *Journal of Slavic Linguistics*, 21(1), 171–204.
240. Šarić, Lj. (2011a). Prefiksi kao sredstvo perfektivizacije: semantički prazne jedinice? *FLUMINENSIA*, god. 23, br. 2, 7–20.
241. Šarić, Lj. (2011b). Glagolski prefiksi kao perfektizatori. *Riječ*, 5, 7–27.
242. Šipka, D. (2005). *Glosar tvorbenih formata: početne leksičke liste*. Beograd: АЛМА.

243. Tolskaya, I. (2004). Unifying Prepositions and Prefixes in Russian: Conceptual structure versus syntax. *Nordlyd*, vol. 34, № 2, 345–370. [Special issue on Slavic prefixes, ed. Peter Svenonius] Preuzeto 11.6.2019. sa <http://www.ub.uit.no/baser/septentrio/index.php/nordlyd/article/viewFile/113/106>
244. Tolskaya, I. (2014). Verbal prefixes in Russian: Conceptual structure versus syntax. *Journal of Linguistics*, vol. 51, issue 1, 213–243.
245. Trnavač, R. (2006). *Aspect and subjectivity in modal constructions*. Utrecht: LOT Publications.
246. Vendler, Z. (1957). Verbs and Times. *The Philosophical Review*, vol. 66, No. 2, 143–160.
247. Vojvodić, D. (1988). Upotreba perfektivnog prezenta u značenju sadašnjosti u ruskom, hrvatskosrpskom i ostalim slavenskim jezicima (?). *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 27 (17), 49–60.

## 9.2. ИЗВОРИ

### 9.2.1. Примарни извори (речници)

1. Евгеньева, А. П. (отв. ред.) (1999). *Словарь русского языка*, т. I–IV. – 4-е изд., стер. Москва: Изд-во Русский язык. [МАС]
2. Николић, М. (ур.) (2011). *Речник српскога језика*. – Измењено и поправљено изд. Нови Сад: Матица српска. [ЈРМС]
3. Ожегов, С. И. (1968). *Словарь русского языка*. Москва: Издательство «Советская энциклопедия».
4. Петровић, В. & Дудић, К. (1989). *Речник глагола са допунама*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства – Нови Сад: Завод за издавање уџбеника – Сарајево: СОУР „Свјетлост“/ООУР Завод за уџбенике и наставна средства.
5. Станковић, Б. (2008). *Руско-српски речник*. Нови Сад: Прометеј.
6. Стевановић, М. (ур.) (1967–1976). *Речник српскохрватскога књижевног језика*, т. I–VI. Нови Сад: Матица српска – Загреб: Матица хрватска. [РМС]
7. Стијовић, Р. (ур.) (1959–2017). *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, т. I–XX. Београд: Институт за српски језик САНУ. [РСАНУ]
8. Чернышев, В. И. (отв. ред.) (1950–1965). *Словарь современного русского литературного языка*, т. I–XVII. Москва – Ленинград: Изд-во Академии Наук СССР. [БАС]

### 9.2.2. Секундарни (електронски) извори

9. *Корпус савременог српског језика* на Математичком факултету Универзитета у Београду. <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus> (7.7.2020) [КССЈ]
10. *Национални корпус руског језика* © 2003–2018. Институт руског језика им. В. В. Виноградова РАН / Отдел компьютерной лингвистики и лингвистической поэтики. <http://www.ruscorpora.ru/search-main.html> (7.7.2020) [НКРЈ]
11. *Електронски корпус српског језика на интернету*. [https://www.clarin.si/noske/all.cgi/wordlist\\_form?corpname=srwac](https://www.clarin.si/noske/all.cgi/wordlist_form?corpname=srwac) (7.7.2020) [ПКСЈ]